BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
D
1
25
RACCOLTA NENCINI

D. 1.

Digitized by Google

M. TULLII
CICERONIS
OPERA.

TOMUS DUODECIMUS.

HOC VOLUMINE

continentur

Epistolarum ad Familiares Libri ſex poſteriores.
—— ad Q. Fratrem Libri III.
Epistolæ ad Brutum.
Epistolarum Fragmenta.
Epistolarum Index chronologicus.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS OPERA.

Recenſuit J. N. LALLEMAND.

TOMUS DUODECIMUS.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

PARISIIS,

Apud { SAILLANT, viâ S. Joannis Bellov.
DESAINT, viâ Fœneâ.
BARBOU, viâ Mathurinenſium.

M DCC LXVIII.

CICERONIS
EPISTOLÆ
AD FAMILIARES.
LIBER UNDECIMUS.

D. Brutus M. Bruto, et C. Cassio S.

Decimus Brutus Albinus habitum cum Hirtio, designato cönſule, ſermonem exponit : poſtulatam a ſe legationem liberam ſignificat : ſuum consilium oſtendit, vel migrandum ex Italia eſſe, vel poſtulandum publicum in urbe præsidium. Anno *U. C.* 709.

1. *Quo in ſtatu ſimus, cognoſcite. Heri veſperi apud me Hirtius fuit : quâ mente eſſet Antonius, demonſtravit, peſſimâ ſcilicet & infidelissimâ. Nam ſe neque mihi provinciam dare poſſe aiebat, neque arbi-*

trari, tutò in urbe eſſe quemquam noſtrûm; adeo eſſe militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque eſſe falſum, puto vos animadvertere; atque illud eſſe verum, quod Hirtius demonſtrabat, timere eum, ne, si mediocre auxilium dignitatis noſtræ habuiſſemus, nullæ partes iis in republica relinquerentur. Quum in his anguſtiis verſarer, placitum eſt mihi, ut poſtularem legationem liberam mihi, reliquiſque noſtris, ut aliqua cauſa proficiſcendi honeſta quæreretur. Hæc ſe impetraturum pollicitus eſt: nec tamen impetraturum confido: tanta eſt hominum inſolentia, & noſtri inſectatio. Ac, si dederint quod petimus, tamen paulò poſt futurum puto, ut hoſtes judicemur, aut aquâ & igni nobis interdicatur. Quid ergo eſt, inquis, tui consilii? Dandus eſt locus fortunæ, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior caſus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exsilio vivemus; si peſſimus, ad novissima auxilia deſcendemus. Succurret fortaſſe hoc loco alicui veſtrûm, cur novissimum tempus exſpectemus potiùs, quàm nunc aliquid moliamur? Quia, ubi consiſtamus, non habemus, præter Sex. Pompeium, & Baſſum Cæcilium; qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæſare allato, firmiores futuri. Satis tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant,

ſcierimus. Pro Caſsio, & te, ſi quid me velitis recipere, recipiam : poſtulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quàm primùm mihi reſcribatis : nam non dubito, quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certiorem me sit factùrus, quem in locum convenire poſsimus. Quò me velitis venire, reſcribite. Poſt noviſsimum Hirtii ſermonem, placitum eſt mihi poſtulare, ut liceret nobis eſſe Romæ publico præſidio ; quod illos nobis conceſſuros non puto : magnam enim invidiam iis faciemus. Nihil tamen non poſtulandum putavi, quod æquum eſſe ſtatuerem.

BRUTUS ET CASSIUS PRÆTT. M. ANTONIO COS.

PETUNT ab Antonio, utrùm putet ipſos in urbe, magnâ veteranorum militum frequentiâ, tutos fore. Anno *U. C.* 709.

2. *DE tua fide & benevolentia in nos niſi perſuaſum eſſet nobis, non ſcripsiſſemus hæc tibi ; quæ profectò, quum iſtum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam conveniſſe jam, & ad Kal. Jun. futuram multò majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus noſtri diſsimiles. Sed certè, quum ipsi in*

tua poteſtate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiſerimus ex municipiis noſtros neceſſarios, neque ſolùm edicto, ſed etiam litteris id fecerimus; digni ſumus, quos habeas tui consilii participes, in ea præſertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; puteſne nos tutos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle & probare vix quiſquam poſſe videtur, qui nos ſalvos & honeſtos velit. Nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quidquam aliud libertate communi quæsiſſe, exitus declarat. Fallere nemo nos poteſt, nisi tu; quod certè abeſt a tua virtute & fide: ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos: tibi enim uni credidimus, & credituri ſumus. Maximo timore de nobis afficiuntur amici noſtri: quibus etsi tua fides explorata eſt, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum faciliùs impelli ab alio quolibet, quàm a te retineri poſſe. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve eſt ac nugatorium, eâ re denuntiatum eſſe veteranis, quòd de commodis eorum menſe Junio laturus eſſes. Quem enim impedimento futurum putas, quum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimiùm cupidi vitæ, quum accidere nobis

nihil poſſit ſine pernicie & confuſione omnium rerum. Vale.

BRUTUS ET CASSIUS PRÆTT. ANTONIO COS. S. D.

CONTUMELIOSIS & minacibus litteris Antonii reſpondent. Anno *U. C. 709.*

3. *SI vales, bene eſt. Litteras tuas legimus, ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaces, minimè dignas, quæ a te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nullâ laceſſivimus injuriâ; neque miraturum credidimus, si prætores & eâ dignitate homines aliquid edicto poſtulaſſemus a conſule. Quòd si indignaris auſos eſſe id facere, concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Caſſio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus ſollicitatis, & nuntiis trans mare miſſis, quòd te queſtum eſſe negas; nos quidem tibi credimus optimo animo te feciſſe; ſed tamen neque agnoſcimus quidquam eorum, & te miramur, quum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris objiceres. Illud verò quemadmodum ferendum ſit, tute cogita, non licere prætoribus, concordiæ ac libertatis causâ, per edictum de ſuo jure decedere, quin conſul*

arma minetur. Quorum fiduciâ, nihil eſt quòd nos terreas: neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli ſubmittere animum noſtrum; neque eſt Antonio poſtulandum, ut iis imperet, quorum operâ liber eſt. Nos ſi alia hortarentur, ut bellum civile ſuſcitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent: nulla enim minantis auctoritas apud liberos eſt. Sed pulchrè intelligis, non poſſe nos quoquam impelli; & fortassis eâ re minaciter agis, ut judicium noſtrum metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, ut te cupiamus in libera republica magnum atque honeſtum eſſe; vocemus te ad nullas inimicitias; ſed tamen pluris noſtram libertatem, quàm tuam amicitiam, æſtimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid ſuſcipias, quid ſuſtinere posſis; neque quàm diu vixerit Cæſar, ſed quàm non diu regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, conſilia tua reipublicæ ſalutaria ſint, ac tibi: ſi minùs, ut ſalvâ atque honeſtâ republicâ, tibi quàm minimùm noceant, optamus. Pridie Nonas Sextiles.

D. BRUTUS IMP. COS. DESIGN. CICERONI S. D.

RES a ſe geſtas exponit, &, ut Cicero ſuâ ſe ſententiâ in ſupplicationibus decernendis adjuvet, rogat. Anno *U. C.* 709.

4. *SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere : ſed profectò eſt ita, ut mihi perſuasi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmoſque eos ad tuendas noſtras res efficere ; quod mihi videor conſecutus : nam & liberalitatem noſtram, & animum ſunt experti : cum omnium bellicosissimis bellum geſsi, multa caſtella cepi, multa vaſtavi. Non sine cauſa ad ſenatum litteras misi. Adjuva nos tuâ ſententiâ ; quod quum facies, ex magna parte communi commodo inſervieris. Vale.*

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

EXCUSAT ſe quòd Bruti litteris non reſponderit : hortatur ad libertatem recuperandam : & ſuum ſtudium officiaque pollicetur. Anno *U. C.* 709.

5. Lupus, familiaris noſter, quum a te veniſſet, quumque Romæ quoſdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maximè me tutò eſſe arbitrabar. Eò factum eſt, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, quum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Romam autem veni a. d. v. Idus Decembris, nec habui quidquam antiquius, quàm ut Panſam ſtatim convenirem; ex quo ea de te cognovi, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quæ a te geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortatorem desideraſti. Illud tamen breviter significandum videtur, populum Romanum omnia a te exſpectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu, si dies noctesque memineris (quod te facere certò ſcio) quantam rem geſſeris; non obliviſcere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iſte provinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui, antequam illum intellexi non modò apertè, ſed etiam libenter cum republica bellum gerere; ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus, populuſque Romanus, ut in perpetuum rempublicam do-

minatu regio liberes; ut principiis conſentiant exitus. Tuum eſt hoc munus, tuæ partes, a te hoc civitas, vel omnes potiùs gentes non exſpectant ſolùm, ſed etiam poſtulant. Quamquam quum hortatione non egeas, ut ſuprà ſcripsi, non utar eâ pluribus verbis: faciam illud quod meum eſt, ut tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me quum reipublicæ causâ, quæ mihi vitâ meâ eſt carior, tum quòd tibi ipſe faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco defuturum. Vale.

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

COMMENDAVERAT Brutus ſuam dignitatem: reſpondet Cicero sibi eam etiam atque etiam curæ fore; idque jam in ſenatu declaratum. Anno *U. C. 709.*

6. LUPUS noſter quum Romam ſexto die Mutinâ veniſſet, poſtridie me manè convenit, tuaque mihi mandata diligentiſſimè expoſuit, & litteras reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commen-

das, eodem tempore exiſtimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tuâ cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec ſtudium meum defuturum. Quum tribuni plebis edixiſſent, ſenatus adeſſet a. d. XIII. Kal. Jan. haberentque in animo de præsidio conſulum designatorum referre; quamquam ſtatueram in ſenatum ante Kal. Jan. non venire, tamen quum eo die ipſo edictum tuum propositum eſſet, nefas eſſe duxi aut ita haberi ſenatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis sileretur (quod factum eſſet; nisi ego veniſſem) aut etiam si quid de te honorificè diceretur, me non adeſſe. Itaque in ſenatum veni manè; quod quum eſſet animadverſum, frequentissimi ſenatores convenerunt. Quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ eſt per ſe amplissima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum: quod quamquam intelligo me cum multis eſſe facturum, tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

A. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

SUADET, ne in ſalute populi Romani tuendâ ſenatûs auctoritatem exſpectet, ſed quòd ſibi rectum videatur, faciat. Anno *U. C.* 709.

7. CUM adhibuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, conſobrinum tuum, quæ mea fuerit ſententia, cognoſſe te ex M. Sejo arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Reliqua, quamquam ſtatim Sejum Græceius eſt ſubſecutus, tamen ex Græceio poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentissimè percipere & meminiſſe velim, ut ne in libertate & ſalute populi Romani conſervanda auctoritatem ſenatûs exſpectes nondum liberi; ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rempublicam liberaſti; quò etiam eſt res illa major & clarior) & adoleſcentem, vel puerum potiùs, Cæſarem judices temerè feciſſe, qui tantam cauſam publicam privato consilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortissimos viros, civeſque optimos, dementes fuiſſe judices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quæ ſuum con-

ſulem hoſtem judicaverunt, ſeque ad ſalutem reipublicæ defendendam contulerunt. Voluntas ſenatûs pro auctoritate haberi debet, quum auctoritas impeditur metu. Poſtremò ſuſcepta tibi cauſa jam bis eſt, ut non ſit integrum; primùm Idibus Martiis, deinde proximè, exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus atque animatus debes eſſe, non ut nihil facias, niſi juſſus; ſed ut ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

M. Cicero D. Bruto Imp. Cos. des. S.

De legatis ad Antonium de pace miſſis, quæque ſit omnium de Bruto exſpectatio ad libertatem recuperandam, perſcribit. Anno *U. C.* 710.

8. Eo tempore Polla tua miſit, ut ad te, ſi quid vellem, darem litterarum, quum, quid ſcriberem, non habebam. Omnia enim erant ſuſpenſa propter exſpectationem legatorum; qui quid egiſſent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen ſcribenda exiſtimavi; primùm ſenatum, populumque Romanum de te laborare, non ſolùm ſalutis ſuæ causâ, ſed etiam

dignitatis tuæ: admirabilis enim eſt quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium: ita enim ſperant atque confidunt, ut antea rege, sic, hoc tempore, regno te rempublicam liberaturum. Romæ delectus habetur, totâque Italiâ, si hic delectus appellandus eſt, quum ultro ſe offerunt omnes: tantus ardor occupavit animos hominum deſiderio libertatis, odioque diutinæ ſervitutis. De reliquis rebus a te jam exſpectare litteras debemus, quid ipſe agas, quid noſter Hirtius, quid Cæſar meus; quos ſpero brevi tempore ſocietate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum eſt, ut de me id ſcribam, quod te ex tuorum litteris & ſpero & malo cognoſcere, me neque deeſſe ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

D. BRUTUS M. CICERONI S. D.

ROGAT Ciceronem, proſpiciat, ne utroque conſule ad Mutinam amiſſo, hoſtes reip. invaleſcant: & quid agendum videatur monet. Anno *U. C. 710.*

9. *PANSA amiſſo, quantum detrimenti reſpublica acceperit, non te præterit: nunc auctoritate & prudentiâ tuâ proſpicias oportet, ne inimici noſtri, conſulibus ſublatis,*

ſperent ſe convaleſcere poſſe. Ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius, dabo operam: ſequar eum confeſtim: utrumque me præſtaturum ſpero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis, rogo te, ad hominem ventoſiſſimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare poſſit, Antonio ſibi conjuncto. Nam de Pollione Aſinio, puto te perſpicere, quid facturus ſit: multæ, & bonæ, & firmæ ſunt legiones Lepidi & Aſinii. Neque hæc idcirco tibi ſcribo, quòd te non eadem advertere ſciam, ſed quòd mihi perſuaſiſſimum eſt, Lepidum rectè facturum numquam, ſi fortè vobis id de hoc dubium eſt. Plancum quoque confirmetis, oro; quem ſpero, pulſo Antonio, reipublicæ non defuturum. Si ſe Alpes Antonius trajecerit, conſtitui præſidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. III. *Kal. Maii, ex caſtris Regii.*

D. Brutus M. Ciceroni S. D.

Queritur de quorumdam malevolentia, & reip. periculum exponit. Anno *U. C. 710.*

10. *Non mihi rempublicam plus debere arbitror, quàm me tibi. Gratiorem me eſſe in te poſſe, quàm iſti perverſi ſint in me, exploratum habes: ſi tamen hoc tempo-*

ris videatur dici cauſâ, malle me tuum judicium, quàm ex altera parte omnium iſtorum. Tu enim a certo ſenſu & vero judicas de nobis; quod iſti ne faciant, ſummâ malevolentiâ & livore impediuntur. Interpellent me, quò minùs honoratus sim, dum ne interpellent, quò minùs reſpublica a me commodè adminiſtrari possit: quæ quanto sit in periculo, quàm potero breviſſimè, exponam. Primùm omnium, quantam perturbat o.tem rerum urbanarum afferat obitus conſulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat vacivitas, non te fugit. Satis me multa ſcripsiſſe, quæ litteris commendari possint, arbitror: ſcio enim, cui ſcribam. Revertor nunc ad Antonium; qui ex fuga quum parvulam manum peditum haberet inermium, ergaſtula ſolvendo, omneque genus hominum arripiendo, ſatis magnum numerum videtur effeciſſe. Huc accessit manus Ventidii, quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo ad Vada pervenit, atque ibi ſe cum Antonio conjunxit. Eſt numerus veteranorum & armatorum ſatis frequens cum Ventidio. Consilia Antonii hæc sint, neceſſe eſt: aut ad Lepidum ut ſe conferat, si recipitur; aut Apennino Alpibuſque ſe teneat, & decurſionibus per equites, quos habet multos, vaſtet ea loca, in quæ incurrerit; aut rurſus ſe in Etruriam referat, quòd

ea pars Italiæ sine exercitu eſt. Quòd si me Cæſar audiſſet, atque Apenninum transiſſet, in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, ut inopiâ potiùs, quàm ferro, conficeretur. Sed neque Cæſari imperari poteſt, nec Cæſar exercitui ſuo: quod utrumque pessimum eſt. Quum hæc talia sint; quò minùs, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut ſuprà ſcripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari possint, aut, a te quum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non poſſum. Quum ad rempublicam liberandam accessi, H-S mihi fuit pecuniæ CCCC *ampliùs. Tantum abeſt, ut meæ rei familiaris liberum sit quidquam, ut omnes jam meos amicos ære alieno obſtrinxerim. Septem nunc numeros legionum alo; quâ difficultate, tu arbitrare. Non, si Varronis theſauros haberem, ſubsiſtere ſumptui poſſem. Quum primùm de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere ſenſeris.* III. *Non. Maii, ex caſtris, Dertonâ.*

D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. CICERONI S. D.

MEMOR meritorum in ſe Ciceronis, iter Antonii ad Lepidum, dubiamque Planci fidem, & ſuum in remp. ſtudium significat. Anno *U. C.* 710.

1. E*ODEM exemplo a te mihi litteræ* ·*dditæ ſunt, quo pueri mei attulerunt.* '*antum me tibi debere exiſtimo, quantum* :*rſolvere difficile eſt. Scripſi tibi, quæ* :*c gererentur. In itinere eſt Antonius: ad* ·*epidum proficiſcitur: ne de Planco qui*-:*m ſpem adhuc abjecit, ut ex libellis* *us animadverti, qui in me inciderunt:* ı *quibus quos ad Aſinium, quos ad Le*-*idum, quos ad Plancum mitteret, ſcri*-:*bat. Ego tamen non habui ambiguum,* · *ſtatim ad Plancum miſi: & biduo ab* *llobrogibus, & totius Galliæ legatos ex*-'*ecto, quos confirmatos domum remittam.* *u, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari,* ·*oſpicies, ut ex tua voluntate, reique* *ıblicæ commodo fiant. Malevolentiæ ho*-*inum in me, ſi poteris, occurres: ſi* ·*n poteris, hòc conſolabere, quòd me de* ·*tu meo nullis contumeliis deterrere poſ*-*nt. Pridie Nonas Maii, ex caſtris,* ·*ibus Statiellenſium.*

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

VERITUR, ab Antonio bellum renovatum; quod hominum opinione impediri a Bruto potuiſſet. Anno *U. C.* 710.

.. T RES uno die a te accepi epiſto-

las, unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas, duas pleniores; quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceii oratione, non modò non reſtinctum bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perſpicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia tua illa præclara in rempublicam merita, ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita perſuaſum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antonium. Qui si ita ſe habet, ut, quemadmodum audiebam de Græceio, confligi cum eo sine periculo non poſſit, non ille mihi fugiſſe a Mutina videtur, ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaque homines alii facti ſunt. Nonnulli etiam queruntur, quòd perſecuti non sitis: opprimi potuiſſe, si celeritas adhibita eſſet, exiſtimant. Omnino eſt hoc populi, maximéque noſtri, in eo potissimùm abuti libertate, per quem eam conſecutus sit. Sed tamen providendum eſt, ne quæ juſta querela eſſe poſſit. Res sic ſe habet: is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit. Hoc quam vim habeat, te exiſtimare malo, quàm me apertiùs ſcribere.

D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. T. CICERONI S. D.

EXCUSAT tarditatem in perſequendo Antonio : & in quo ſtatu res ſit, exponit. Anno *U. C.* 710.

13. *JAM non ago tibi gratias : cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus ſunt : quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, ſi meas litteras diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſis, Cicero, non potui. Eram ſine equitibus, ſine jumentis : Hirtium periſſe neſciebam : Cæſari non credebam, priuſquam conveniſſem, & collocutus eſſem. Hic dies hoc modo abiit. Poſtero die manè a Panſa ſum arceſſitus Bononiam. Quum in itinere eſſem, nuntiatum mihi eſt eum mortuum eſſe. Recurri ad meas copiolas : ſic enim verè eas appellare poſſum. Sunt extenuatiſſimæ, & inopiâ omnium rerum peſſimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit ; itinera fecit multò majora fugiens, quàm ego ſequens : ille enim iit paſſim, ego ordinatim. Quacumque iit, ergaſtula ſolvit ; homines arripuit ; conſtitit nuſquam priùs, quàm ad Vada venit. Quem locum volo tibi eſſe notum. Jacet*

inter Apenninum & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum. Quum abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe jam Ventidius conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata, in qua petere cœpit a militibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur: ſibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum eſt, & frequenter a militibus Ventidianis (nam ſuos valde quàm paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Quum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hac re mihi nuntiatâ, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meumque iter eò contuli. Horâ antè præsidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm ſum gaviſus: in hoc enim victoriam puto consiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant: quos ipsi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatuſque omnis, qui eò præmiſſus erat a nobis, ſuſtinebant; noſtroque adventu ſuſtineri faciliùs poſſe confidimus. Tamen si quo etiam caſu Iſaram ſe trajecerint, ne quod detrimentum reipublicæ injungant, ſumma a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque ſpem de ſumma republica habere volu-

nus , quum & nos & exercitus noſtros ſingulari concordiâ conjunctos , ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis , dareque operam , ut quàm paratissimi & ab exercitu reliquiſque rebus pro veſtra ſalute contra ſceleratissimam conſpirationem hoſtium confligamus : qui quidem eas copias , quas diu ſimulatione reipublicæ comparabant , ſubitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C. D. Bruto Imp. Cos. des. S. P. D.

Bruti litteris reſpondet de decemviris , de legionibus perducendis , de pecunia , de hominum admiratione ob renatum bellum , cujus exitus ne timeatur , Bruti partes & munus eſſe dicit. Anno *U. C.* 710.

14. Mirabiliter , mi Brute , lætor , mea consilia , meaſque ſententias a te probari de decemviris , de ornando adoleſcente. Sed quid refert ? mihi crede , homini non glorioſo : planè jam , Brute , frigeo. Ὄργανον enim erat meum ſenatus : id eſt jam diſſolutum. Tantam ſpem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutinâ eruptio , fuga Antonii , conciſo exercitu , ut omnium animi relaxati ſint , meæque illæ vehementes contentiones

tamquam σκιαμαχίαι eſſe videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam & quartam negant, qui illas norunt, ullâ conditione ad te poſſe perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio poteſt haberi, eaque habebitur. De Bruto arceſſendo, Cæſareque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi aſſentior. Sed, ut ſcribis, habes obtrectatores; quos equidem facillimè ſuſtineo, ſed impediunt tamen. Ex Africa legiones exſpectantur. Sed bellum iſtic renatum mirantur homines: nihil tam præter ſpem umquam. Nam die tuo natali victoriâ nuntiatâ, in multa ſecula videbamus rempublicam liberatam. Hi novi timores retexunt ſuperiora. Scripsiſti autem ad me iis, quas Idibus Maiis dediſti, modò te accepiſſe a Planco litteras, non recipi a Lepido Antonium. Id si ita eſt, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cujus exitum ne extimeſcam, tuæ partes ſunt. Ego plus, quàm feci, facere non poſſum. Te tamen, id quod ſpero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

1. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

UDAT officium & diligentiam Bruti: cujus & collegæ concordiam omnibus gratam eſſe ſignificat: & hortatur, ut ſecum jam ipſe certet. Anno *U. C. 710.*

;. ETSI mihi tuæ litteræ jucundissiæ ſunt, tamen jucundius fuit, quòd in mma occupatione tua Planco collegæ andaſti, ut te mihi per litteras excuret, quod fecit ille diligenter. Mihi aum nihil amabilius officio tuo & diligenà. Conjunctio tua cum collega, concoraque veſtra, quæ litteris communibus :clarata eſt, ſenatui populoque Romano atiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, i Brute, & jam non cum aliis, ſed cum ipſe certa. Plura ſcribere non de:o, præſertim ad te; quo magiſtro bretatis uti cogito. Litteras tuas vehemenr exſpecto, & quidem tales, quales mamè opto.

M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

)MMENDAT Lamiam in petitione præturæ. Anno *U. C. 709.*

5. PERMAGNI intereſt, quo tibi hæc

tempore epiſtola reddita ſit; utrùm; quum ſollicitudinis aliquid haberes; an, quum ab omni moleſtia vacuus eſſes. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus obſervaret epiſtolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coràm, qui ad nos intempeſtivè adeunt, moleſti ſæpe ſunt; sic epiſtolæ offendunt non loco redditæ. Si autem, ut ſpero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandavi, ſatis ſcitè & commodè tempus ad te cepit adeundi; confido me, quod velim, facilè a te impetraturum. L. Lamia præturam petit: hoc ego utor uno omnium plurimùm. Magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit, quodque plurimùm valet, nihil mihi ejus eſt familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito ſum obligatus: nam Clodianis temporibus, quum equeſtris ordinis princeps eſſet, proque mea ſalute acerrimè propugnaret, a Gabinio conſule relegatus eſt; quod ante id tempus civi Romano contigit nemini. Hoc quum populus Romanus meminit, me ipſum non meminiſſe turpissimum eſt. Quapropter perſuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quamquam enim Lamia ſummo ſplendore, ſummâ gratiâ eſt, magnificentissimo munere ædilitio; tamen, quasi ea ita non eſſent, ego

ſuſcepi

ſcepi totum negotium. Nunc, si me
nti facis, quanti certè facis, quando equi-
m centurias tenes, in quibus regnas,
itte ad Lupum noſtrum, ut is nobis
s centurias conficiat. Non tenebo te
uribus. Ponam in extremo quod ſentio.
ihil eſt, Brute, omnia quum a te ex-
ectem, quod mihi gratius facere poſsis.

.I. T. C. D. Bruto Imp. S. D.

*)mmendat iterum eumdem Lamiam in peti-
tione præturæ, ſcriptâ epiſtolâ brevi poſt ſu-
periorem.* Eodem anno *U. C. 709.*

. Lamia uno omnium familiariſſi-
: utor. Magna ejus in me non dico
icia, ſed merita, eaque ſunt populo
mano notiſſima. Is magnificentiſſimo
nere ædilitatis perfunctus petit prætu-
n; omneſque intelligunt, nec dignita-
n ei deeſſe, nec gratiam. Sed is am-
us exſtare videtur, ut ego omnia per-
eſcam, totamque petitionem Lamiæ
ii ſuſtinendam putem. In ea re quan-
1 me poſsis adjuvare, facilè perſpi-
: nec verò, quantum meâ cauſâ ve-
dubito. Velim igitur, mi Brute,
perſuadeas, nihil me majore ſtudio
: petere, nihil te mihi gratius facere
ſe, quàm si omnibus tuis opibus

omni ſtudio, Lamiam in petitione juveris: quod ut facias, vehementer te rogo.

M. T. C. D. Bruto Imp. Cos. des. S. D.

Reprehendit in Decimo nonnullam timoris ſignificationem. Scripta eſt epiſtola, poſt Hirtium & Panſam conſules interfectos. Anno *U. C. 710.*

18. Etsi ex mandatis, quæ Galbæ Volumnioque ad ſenatum dediſti, quid timendum ſuſpicandumque putares, ſuſpicabamur; tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tuâ, populique Romani victoriâ. Senatus autem, mi Brute, fortis eſt, & habet fortes duces. Itaque moleſtè ferebat ſe a te, quem omnium, quicumque fuiſſent, fortiſſimum judicaret, timidum atque ignavum judicari. Etenim, quum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus; quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, ut qui in maximo bello pacem velle ſe dixiſſet, is in optatiſſima pace bellum reipublicæ indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas: ſed ta-

n, tam recenti gratulatione, quam
nomine ad omnia deorum templa
imus, renovatio timoris magnam mo-
iam afferebat. Quare velim equidem,
quod ſpero, ut planè abjectus & frac-
ſit Antonius: ſin aliquid virium fortè
legerit, ſentiet nec ſenatui consilium,
: populo Romano virtutem deeſſe,
: reipublicæ, te vivo, imperatorem.
III. Kal. Jun.

). BRUTUS M. T. CICERONI S. P. D.

IP. vicem timet: Vicetinos commendat. Anno *U. C. 710.*

AD ſenatum quas litteras miſi, ve-
: priùs perlegas, &, si qua tibi vide-
itur, commutes. Neceſſariò me ſcri-
ſſe, ipſe animadvertes. Nam quum puta-
t, Quartam & Martiam legiones mecum
uras, ut Druſo Pauloque placuerat,
is aſſentientibus, minùs de reliquis re-
laborandum exiſtimavi. Nunc verò,
m ſim cum tironibus egentissimis, valdè
meam & veſtram vicem timeam neceſſe
Vicetini me & M. Brutum præcipuè
ervant. His ne quam patiare injuriam
i in ſenatu vernarum causâ, a te peto.
uſam habent optimam, officium in rem-

publicam ſummum, genus hominum adverſariorum ſeditioſum, & inertissimum. XII. *Kal. Jun. Vercellis.*

D. Brutus Imp. Cos. des. M. T. Ciceroni S. P. D.

Timere ſe ait Ciceronis cauſâ, eumque monet, ut veteranorum animos ſibi reconciliet. Anno *U. C.* 710.

20. *Quod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpe enim mihi quum eſſet dictum, neque a me contemptum, noviſſimè Labeo Segulius, homo ſui ſimillimus, narravit mihi apud Cæſarem ſe fuiſſe, multumque ſermonem de te habitum eſſe: ipſum Cæſarem nihil ſanè de te queſtum, niſi dictum, quod diceret te dixiſſe,* laudandum adoleſcentem, ornandum, tollendum: *ſe non eſſe commiſſurum, ut tolli poſſit. Hoc ego Labeonem credo illi retuliſſe, aut finxiſſe dictum, non ab adoleſcente prolatum. Veteranos verò peſſimè loqui volebat Labeo me credere, & tibi ab iis inſtare periculum, maximéque indignari, quòd in decemviris neque Cæſar, neque egò habiti eſſemus, atque omnia ad veſtrum arbitrium eſſent collata. Hæc quum audiſſem, & jam in itinere eſſem, committendum non*

ıtavi, priùs ut Alpes tranſgrederer, quàm, ıid iſtic ageretur, ſcirem. Nam de tuo :riculo, crede mihi, jactatione verborum, denuntiatione periculi, ſperare eos, te ·rtimefacto, adoleſcente impulſo, poſſe agna conſequi præmia; & totam iſtam :ntilenam ex hoc pendere, ut quàm plu-mùm lucri faciant. Neque tamen non te :utum eſſe volo, & inſidias vitantem: hil enim tuâ mihi vitâ poteſt eſſe jucun-us, neque carius. Illud vide, ne, timen-), magis timere cogare; &, quibus rebus ›teſt occurri veteranis, occurras. Primùm, ıod deſiderant de decemviris, facias; inde, de præmiis. Si tibi videtur, agros rum militum, qui cum Antonio veterani erunt, his dandos cenſeas ab utriſque bis. De nummis, lentè, ac ratione habitâ cuniæ: ſenatum de ea re conſtituturum. ıatuor legionibus iis, quibus agros dandos ıſuiſtis, video facultatem fore ex agris :llanis, & agro Campano. Æqualiter, t ſorte agros legionibus aſſignari puto ortere. Hæc me tibi ſcribere non pruden-mea hortatur, ſed amor in te, & cupi-as otii, quod sine te conſiſtere non po-'. Ego, niſi valde neceſſe fuerit, ex Ita-non excedam. Legiones armo, paro: ·ro me non peſſimum exercitum habitu-n ad omnes caſus, & impetus hominum. ' exercitu, quem Panſa habuit, legionem

mihi Cæſar non remittit. Ad has litteras ſtatim mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque ſcire opus eſſe putaris. Vale VIII. *Kal. Jun. Eporediâ.*

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ.

21. DII iſti Segulio malefaciant, homini nequissimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt. Quid? tu illum tecum ſolùm, aut cum Cæſare, qui neminem prætermiſerit, quicum loqui potuerit, cui non eadem iſta dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quòd iſtud, quidquid eſſet nugarum, me ſcire voluiſti: signum enim magnum amoris dediſti. Nam quòd idem Segulius, veteranos queri, quòd tu & Cæſar in decemviris non eſſetis; utinam ne ego quidem eſſem: quid enim moleſtius? Sed tamen quum ego sensiſſem, de iis qui exercitus haberent, ſententiam ferri oportere; iidem illi, qui ſolent, reclamarunt. Itaque excepti etiam eſtis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quò veterem comederit (nullam enim habuit) ſed hanc ipſam recentem novam

levoravit. Quòd autem ſcribis, te, quod
ro te ipſo non facias, id pro me, ut
le me timeas aliquid; omni te, vir op-
ime, mihique cariſſime Brute, de me
netu libero. Ego enim, quæ provideri
oterunt, non fallar in iis; quæ cautio-
em non habebunt, de his non ita valde
aboro. Sim enim impudens, si plus
oſtulem, quàm homini a rerum natura
ribui poteſt. Quòd mihi præcipis ut ca-
veam, ne, timendo, magis timere co-
gar, & ſapienter & amicissimè præcipis.
Sed velim tibi perſuadeas, quum te con-
ſtet excellere hoc genere virtutis, ut
numquam extimeſcas, numquam pertur-
bere, me huic tuæ virtuti proximè acce-
lere. Quamobrem neque metuam quid-
quam, & cavebo omnia. Sed vide, ne
ua jam, mi Brute, culpa futura sit, si
go quidquam timeam. Tuis enim opi-
us, & conſulatu tuo, etiam si timidi
eſſemus, tamen omnem timorem abjice-
emus; præſertim quum perſuaſum om-
ibus eſſet, mihique maximè, a te nos
nicè diligi. Conſiliis tuis, quæ ſcribis
le quatuor legionibus, deque agris assi-
gnandis ab utriſque veſtrûm, vehemen-
er aſſentior. Itaque quum quidam de
ollegis noſtris agrariam curationem ligu-
irent, diſturbavi rem, totamque vobis
ntegram reſervavi. Si quid erit occul-

tius, & (ut ſcribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quò fideliùs ad te litteræ perferantur. Vale. Pridie Nonas Junii.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D.

COMMENDAT Appium Claudium, ut ex hoſtium numero eximatur. Anno *U. C.* 710.

22. CUM Appio Claudio, Caii filio; ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis ejus officiis, & meis mutuis conſtituta. Peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel meâ causâ, ut eum auctoritate tuâ, quæ plurimùm valet, conſervatum velis. Volo te, quum fortiſſimus vir cognitus ſis, etiam clementiſſimum exiſtimari. Magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſalvum. Cujus quidem cauſa hòc melior debet eſſe, quòd pietate adductus, propter patris reſtitutionem, ſe cum Antonio conjunxit. Quare etsi minùs veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus poteſt hominem, ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſummâ virtute, officioſiſſimum præterea & gratiſſimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita a te peto, ut majore ſtudio,

ıagiſve ex animo petere non poſſim. 'ale.

D. Brutus M. T. Ciceroni S. P. D.

'T bene de rep. ſperet, hortatur Ciceronem, cujus litteras exſpectat. Anno *U. C.* 710.

3. *Nos hîc valemus rectè, & , quò me- iùs valeamus, operam dabimus. Lepidus ommodè de nobis ſentire videtur. Omni imore depoſito, debemus liberè reipublicæ onſulere. Quòd ſi omnia eſſent aliena, amen tribus tantis exercitibus propriis rei- 'ublicæ, valentibus, magnum animum ha- ere debebas, quem & ſemper habuiſti, & unc, fortunâ adjuvante, augere potes.)uæ tibi ſuperioribus litteris meâ manu :ripsi, terrendi tui cauſâ homines loquun- ur. Si frenum momorderis, peream, ſi te mnes, quot ſunt, conantem loqui ferre oterunt. Ego, tibi ut antea ſcripsi, dum ıihi a te litteræ veniant, in Italia mora- or.* VIII. *Kal. Jun. Eporediâ.*

Cicero D. Bruto S. P. D.

Respondet ſuperiori epiſtolæ, quâ timorem ſibi exemptum dicit. Addit, quid agendum ei ſit: & de pecunia decreta. Anno *U. C.* 710.

B v

24. NARRO tibi: antea ſubiraſcebar brevitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur imitabor. Quàm multa, quàm paucis? Te rectè valere, operamque dare, ut quotidie meliùs: Lepidum commodè ſentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus eſſem, tamen iſtâ epiſtolâ mihi omnem metum abſterſiſſes. Sed, ut mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere; ſed ita ut ne desim conſtantiæ meæ. Quòd ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant; si per hoſtem licet, non erraris: multa enim Romæ: sin adventu tuo bellum confici poteſt, nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta eſt. Habes amantissimum Servilium. Nos non deſumus. Vale, VIII. Idus Junias.

M. T. C. D. BRUTO S. P. D.

Exspectari a ſe Bruti litteras ait: sibi nihil eſſe quod ſcriberet: in ipſo & Planco ſpem omnem eſſe. Anno *U. C.* 710.

25. EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras, Lupus noſter ſubitò denun-

tiavit, ut ad te ſcriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid ſcriberem, non habebam (acta enim ad te mitti ſciebam; inanem autem ſermonem litterarum tibi injucundum eſſe audiebam) brevitatem ſecutus ſum, te magiſtro. Scito igitur, in te, & in collega ſpem omnem eſſe. De Bruto autem nihil adhuc certi; quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino. Qui utinam adeſſet: inteſtinum urbis malum, quod eſt non mediocre, minùs timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum? altera jam pagella procedit. Vince & vale. XIV. Kal. Quint.

D. Brutus Imp. M. T. Ciceroni S. P. D.

Sollicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, legiones quàm primùm sibi & ſtipendium mitti poſtulat. Anno *U. C.* 710.

26. *Maximo meo dolore hoc ſolatio utor, quòd intelligunt homines, non sine cauſa me timuiſſe iſta, quæ acciderunt. Deliberent, utrùm trajiciant legiones ex Africa, necne; & ex Sardinia: Brutum arceſſant, necne: & mihi ſtipendium dent, an non decernant. Ad ſenatum litteras*

miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt quemadmodum ſcribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus eſt, & celeritate. III. *Non. Jun. ex caſtris.*

M. CICERO MATIO S.

QUESTUS erat Matius, accuſari ſe a Cicerone, tum quòd in lege quadam Cæſaris ſuffragium tuliſſet, tum etiam quòd ludos, Cæſari mortuo ab Octaviano datos, curaſſet. Cicero ſe ita purgat, ut alterum negari a ſe dicat, alterum defendi. Anno *U. C. 709.*

27. NONDUM ſatis conſtitui, moleſtiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo quum plenus officii, tum utriuſque noſtrûm amantissimus. Nam quum in Tuſculanum veſperi veniſſem, poſtridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore quum eſſet, manè venit. Quem quum objurgarem, quòd parum valetudini parceret; tum ille, nihil sibi longius fuiſſe, quàm ut me videret. Num quidnam, inquam, novi? Detulit ad me querelam tuam: de qua priùs quàm reſpondeo, pauca præponam. Quantum memoriâ repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior: ſed vetuſtas habet aliquid commune cum multis,

ımor non habet. Dilexi te, quo die co-
ʒnovi, meque a te diligi judicavi. Tuus
leinde diſceſſus, iſque diuturnus, ambi-
:io noſtra, & vitæ dissimilitudo, non
ɛſt paſſa voluntates noſtras conſuetudine
:onglutinari. Tuum tamen erga me ani-
num agnovi multis annis ante bellum
:ivile, quum Cæſar eſſet in Gallia. Quod
ɛnim vehementer mihi utile eſſe puta-
bas, nec inutile ipsi Cæſari, perfeciſti,
ıt ille me diligeret, coleret, haberet in
ſuis. Multa prætereo, quæ temporibus
ıllis inter nos familiarissimè dicta, ſcripta,
:ommunicata ſunt: graviora enim ſunt
:onſecuta. Et initio belli civilis quum
Brundisium versus ires ad Cæſarem, ve-
ııſti ad me in Formianum. Primùm, hoc
pſum quanti, præſertim temporibus illis?
Deinde, oblitum me putas consilii, ſer-
ıonis, humanitatis tuæ? quibus rebus
ıtereſſe memini Trebatium. Nec verò
ım oblitus litterarum tuarum, quas ad
ıe misiſti, quum Cæſari obviam veniſ-
:s in agro, ut arbitror, Trebulano. Se-
ıtum illud tempus eſt, quum me ad
ompeium proficiſci sive pudor meus
oëgit, sive officium, sive fortuna. Quod
fficium tuum, quod ſtudium, vel in
ɔſentem me, vel in præſentes meos de-
ıit? quem porrò omnes mei & mihi
sibi te amiciorem judicaverunt? Veni

Brundiſium : oblitumne me putas ; quâ celeritate , ut primùm audieris , ad me Tarento advolaris ? quæ tua fuerit aſſesſio , oratio , confirmatio animi mei fracti communium miſeriarum metu ? Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus : quid defuit noſtræ familiaritati in maximis rebus ? Quonam modo me gererem adversùs Cæſarem , uſus tuo consilio ſum. In reliquis officiis , cui tu tribuiſti , excepto Cæſare , præter me , ut domum ventitares , horaſque multas ſæpe ſuavissimo ſermone conſumeres ? tum , quum etiam , si meminiſti , ut hæc φιλοσοφούμενα ſcriberem , tu me impuliſti. Poſt Cæſaris reditum , quid tibi majori curæ fuit , quàm ut eſſem ego illi quàm familiarissimus ? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior , quàm putaram ? quia ſum admiratus , te , qui hæc noſſe deberes , quidquam a me commiſſum , quod eſſet alienum noſtrâ amicitiâ , crediſſe. Nam præter hæc , quæ commemoravi , quæ teſtata ſunt & illuſtria , habeo multa occultiora , quæ vix verbis exſequi poſſum. Omnia me tua delectant ; ſed maximè maxima quum fides in amicitia , consilium , gravitas , conſtantia , tum lepos , humanitas , litteræ. Quapropter redeo nunc ad querelam. Ego , te ſuffragium tuliſſe in illa lege , primùm nôn credidi :

deinde ſi credidiſſem, numquam id ſine aliqua juſta cauſa exiſtimarem te feciſſe. Dignitas tua facit, ut animadvertatur quidquid facias; malevolentia autem hominum, ut nonnulla duriùs, quàm a te facta ſint, proferantur. Ea tu ſi non audis, quid dicam, neſcio. Equidem, ſi quando audio, tam defendo, quàm me ſcio a te contra iniquos meos ſolere defendi. Defensio autem eſt duplex. Alia ſunt, quæ liquidò negare ſoleam, ut de iſto ipſo ſuffragio; alia, quæ defendam a te piè fieri, & humanè, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctiſſimum, non fugit, ſi Cæſar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio diſputari poſſe: vel in eam, quâ ego uti ſoleo, Laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; vel in eam, quâ nonnulli utuntur, Libertatem patriæ, vitæ amici anteponendam. Ex his ſermonibus utinam eſſent delatæ ad te diſputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut ſæpius? te & non ſuſcipiendi belli civilis graviſſimum auctorem fuiſſe, & moderandæ victoriæ; in quo qui mihi non aſſentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari noſtro,

qui mihi dedit cauſam harum litterarum; quibus niſi credideris, me omnis officii & humanitatis expertem judicaris: quo nec mihi gravius quidquam poteſt eſſe, nec te alienius.

MATIUS CICERONI S.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ Ciceronis, purgatque ſe adversùs vituperatores. Anno *U. C.* *709.*

28. *MAGNAM voluptatem ex tuis litteris cepi, quòd, quam ſperaram, atque optaram, habere te de me opinionem cognovi. De qua etsi non dubitabam, tamen, quia maximi æſtimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conſcius autem mihi eram nihil a me commiſſum eſſe, quod boni cujuſquam offenderet animum. Eò minùs credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temerè quidquam perſuaderi potuiſſe, præſertim in quem mea propenſa & perpetua fuiſſet atque eſſet benevolentia. Quod quum, ut volui, ſcio eſſe; reſpondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tuâ ſingulari bonitate & amicitiâ noſtrâ, ſæpe reſtitiſti. Nota enim mihi ſunt, quæ in me poſt Cæſaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis neceſſarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periiſſe indignor. Aiunt enim,*

*'atriam amicitiæ præponendam eſſe ; per-
ıde ac ſi jam vicerint, obitum ejus rei-
ublicæ fuiſſe utilem. Sed non agam aſtutè.
'ateor me ad iſtum gradum ſapientiæ non
ervenisſe. Neque enim Cæſarem in diſſen-
one civili ſum ſecutus ; ſed amicum, re
ıamquam offendebar, tamen non deſerui :
eque bellum umquam civile, aut etiam
ıuſam diſſenſionis probavi ; quam etiam
aſcentem exſtingui ſummè ſtudui. Itaque
ı victoria hominis neceſſarii, neque hono-
's, neque pecuniæ dulcedine ſum captus ;
ıibus præmiis reliqui, minùs apud eum
ıàm ego quum poſſent, immoderatè ſunt
buſi. Atque etiam res familiaris mea,
ge Cæſaris diminuta eſt ; cujus beneficio
'crique, qui Cæſaris morte lætantur, re-
anſerunt in civitate. Civibus victis ut
ırceretur, æquè ac pro mea ſalute labo-
vi. Poſſum igitur, qui omnes voluerim
columes, eum, a quo id impetratum eſt,
riiſſe non indignari, quum præſertim iidem
mines illi, & invidiæ & exitio fuerint?
'ecleris ergo, inquiunt, quum factum noſ-
ım improbare audes. O ſuperbiam inau-
'am ! alios in facinore gloriari, aliis ne
lere quidem impunitè licere ! At hæc
am ſervis ſemper libera fuerunt, timerent,
uderent, dolerent, ſuo potiùs quàm al-
ius arbitrio : quæ nunc, ut quidem iſti
litant, libertatis auctores, metu nobis*

extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate deſciſcam: numquam enim honeſtam mortem fugiendam, ſæpe etiam oppetendam putavi. Sed quid mihi ſuccenſent, ſi id opto, ut pœniteat eos ſui facti? Cupio enim Cæſaris mortem omnibus eſſe acerbam. At debeo pro civili parte rempublicam velle ſalvam. Id quidem me cupere, niſi & antè acta vita & reliqua mea ſpes, tacente me, probat, dicendo vincere non poſtulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, ſi ſentis expedire rectè fieri, credas nullam communionem cum improbis eſſe poſſe. An quod adoleſcens præſtiti, quum etiam errare cum excuſatione poſſem, id nunc, ætate præcipitatâ, commutem, ac me ipſe retexam? Non faciam, neque, quod diſpliceat, committam, præterquam quòd hominis mihi conjunctiſſimi, ac viri ampliſſimi doleo gravem caſum. Quòd ſi aliter eſſem animatus, numquam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in diſſimulando timidus ac vanus exiſtimarer. At ludos, quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad ſtatum reipublicæ pertinet. Quod tamen munus & hominis amiciſſimi memoriæ, atque honoribus præſtare etiam mortui debui; & opti-

æ ſpei adoleſcenti, ac digniſſimo Cæſare, etenti negare non potui. Veni etiam conilis Antonii domum ſæpe, ſalutandi cauâ: ad quem, qui me parum patriæ amanm eſſe exiſtimant, rogandi quidem aliuid, aut auferendi causâ, frequentes ventare reperies. Sed quæ hæc eſt arrogana, quod Cæſar numquam interpellavit, uin, quibus vellem, atque etiam quos ɔſe non diligebat, tamen iis uterer, eos, ui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, ſſicere conari, ne quos velim diligam? ed non vereor, ne aut meæ vitæ modeſa parum valitura sit in poſterum contra ılſos rumores; aut ne etiam ii qui me non mant, propter meam in Cæſarem conſtanam, non malint mei, quàm ſui similes micos habere. Mihi quidem si optata conngent, quod reliquum eſt vitæ, in otio hodi degam: sin caſus aliquis interpellait, ita ero Romæ, ut rectè fieri ſemper upiam. Trebatio noſtro magnas ago graas, quòd tuum erga me animum simpliım atque amicum aperuit; & quòd eum, uem ſemper lubenter dilexi, quò magis ıre colere atque obſervare deberem, fecit. ene vale, & me dilige.

CICERO OPPIO S.

PROFECTURUS in Græciam, res ſuas Oppio commendat, commemoratis antè beneficiis ab ipſo acceptis. Anno *U. C. 709.*

29. DUBITANTI mihi (quod ſcit Atticus noſter) de hoc toto conſilio profectionis, quòd in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem judicium & consilium tuum. Nam & ſcripsiſti apertè, quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper judicavi in te & in capiendo consilio prudentiam ſummam eſſe, & in dando fidem; maximéque ſum expertus, quum initio civilis belli per litteras te conſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe cenſeres, eundumne ad Pompeium, an manendum in Italia. Suasiſti, ut conſulerem dignitati meæ: ex quo, quid ſentires, intellexi; & ſum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quòd, quum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & ſemper me a te diligi ſensi; & quum abeſſem, atque in magnis periculis eſſem, & me abſentem & meos præſentes a te

:ultos & defenſos eſſe memini. Et poſt neum reditum, quàm familiariter mecum ˈixeris, quæque ego de te & ſenſerim, ẋ prædicarim, omnes, qui ſolent hæc ınimadvertere, teſtes habemus. Gravisimum verò judicium de mea fide & de ˈonſtantia feciſti, quum poſt mortem Cæaris totum te ad amicitiam meam conuliſti. Quod tuum judicium, nisi meâ ummâ benevolentiâ erga te, omnibuſ ɿue meritis comprobaro, ipſe me homiıem non putabo. Tu, mi Oppi, conſerˈabis amorem tuum (etsi more magis ıoc quidem ſcribo, quàm quò te admoıendum putem) meaque omnia tuebere; ɿuæ tibi ne ignota eſſent, Attico manlavi: a me autem, quum paulùm otii ıacti erimus, uberiores litteras exſpecato. Da operam ut valeas: hòc mihi ;ratius facere nihil potes.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DUODECIMUS.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Factum Dolabellæ, quo aram Cæſaris evertit, laudat: ſublato rege, regnum ſupereſſe queſtus, C. Caſſium hortatur, ut remp. cum Bruto omni perturbatione liberet. Anno *U. C.* 709.

1. Finem nullum facio, mihi crede, Caſſi, de te & de Bruto noſtro, id eſt, de tota republica cogitandi, cujus omnis ſpes in vobis eſt, & in D. Bruto. Quam quidem jam habeo ipſe meliorem, republicâ a Dolabella meo præclariſſimè geſtâ. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano. Sed ita compreſſum eſt, ut mihi videamur omne jam ad tempus ab illo duntaxat ſordidiſſimo periculo tuti futuri. Reliqua magna ſunt, ac multa; ſed poſita

omnia in vobis. Quamquam primùm quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum eſt, non regno, ſed rege liberati videmur: interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur. Neque verò id ſolùm, ſed etiam, quæ ipſe ille, ſi viveret, non faceret, ea nos, quaſi cogitata ab illo, probamus. Nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur, immunitates dantur, pecuniæ maximæ deſcribuntur, exſules reducuntur, ſenatusconſulta falſa referuntur; ut tantummodo odium illud hominis impuri, & ſervitutis dolor depulſus eſſe videatur; reſpublica jaceat in his perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis ſunt expedienda: nec hoc cogitandum, ſatis jam habere rempublicam a vobis. Habet illa quidem tantum, quantum numquam mihi in mentem venit optare; ſed contenta non eſt, &, pro magnitudine & animi & beneficii veſtri, a vobis magna deſiderat. Adhuc ulta ſuas injurias eſt per vos interitu tyranni; nihil amplius. Ornamenta verò ſua quæ recuperavit? an quòd ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? At enim ita decrevimus. Fecimus id quidem, temporibus cedentes, quæ valent in republica

plurimùm : ſed immoderatè quidam & ingratè noſtrâ facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi perſuadeas, mihi quum reipublicæ, quam ſemper habui carissimam, tum amoris noſtri causâ, maximæ curæ eſſe tuam dignitatem. Da operam ut valeas.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam, reique publicæ ſtatum deſcribit. Anno *U. C. 709.*

2. Vehementer lætor, tibi probari ſententiam & orationem meam ; quâ si ſæpius uti liceret, nihil eſſet negotii, libertatem & rempublicam recuperare. Sed homo amens & perditus, multóque nequior, quàm ille ipſe, quem tu nequissimum occiſum eſſe dixiſti, cædis initium quærit ; nullamque aliam ob cauſam me auctorem fuiſſe Cæſaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimeſco, modò veſtri facti gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Piſoni, qui in eum primus invectus eſt, nullo aſſentiente, nec mihi, qui idem tricesimo pòſt die feci, nec P. Servilio, qui me eſt conſecutus, tutò in ſenatum venire

nire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejuſque initium a. d. XIII. Kal. Oct. a me ſe facturum putavit; ad quam paratus venerat, quum in villa Metelli complures dies commentatus eſſet. Quæ autem in luſtris & in vino commentatio potuit eſſe? Itaque omnibus eſt viſus, ut ad te antea ſcripſi, vomere ſuo more, non dicere. Quare quòd ſcribis, te confidere auctoritate & eloquentiâ noſtrâ aliquid profici poſſe, nonnihil, ut in tantis malis, eſt profectum: intelligit enim populus Romanus, tres eſſe conſulares, qui, quia, quæ de republica bene ſenſerint, liberè locuti ſunt, tutò in ſenatum venire non poſſint. Nec eſt præterea, quòd quidquam exſpectes. Tuus enim neceſſarius affinitate novâ delectatur. Itaque jam non eſt ſtudioſus ludorum, infinitoque fratris tui plauſu dirumpitur. Alter item affinis novis commentariis Cæſaris delinitus eſt. Sed hæc tolerabilia; illud non ferendum, quòd eſt, qui veſtro anno filium ſuum conſulem futurum putet, ob eamque cauſam ſe huic latroni deſervire præ ſe ferat. Nam L. Cotta familiaris meus, fatali quadam deſperatione, ut ait, minùs in ſenatum venit. L. Cæſar, optimus & fortiſſimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & ſummâ auctoritate, & optimè ſentiens, non adeſt. Re-

liquos, exceptis deſignatis, ignoſce mihi, ſi non numero conſulares. Habes auctores conſilii publici. Qui numerus, etiam bonis rebus, exiguus eſſet; quid cenſes perditis? Quare ſpes eſt omnis in vobis. Qui ſi idcirco abeſtis, ut ſitis in tuto; ne in vobis quidem: ſin aliquid dignum veſtrâ gloriâ cogitatis, velim ſalvis nobis: ſin id minùs, res tamen publica per vos brevi tempore jus ſuum recuperabit. Ego tuis neque deſum, neque deero: qui ſi ne ad me referent, mea tibi tamen benevolentia fideſque præſtabitur.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Itidem in Antonium ejuſque ſocios invehitur. Anno *U. C. 709.*

3. Auget tuus amicus furorem in dies. Primùm in ſtatua, quam poſuit in Roſtris, inſcripſit Parenti optime merito; ut non modò ſicarii, ſed jam etiam parricidæ judicemini. Quid dico, judicemini? judicemur potiùs: veſtri enim pulcherrimi facti ille furioſus me principem dicit fuiſſe. Utinam quidem fuiſſem! moleſtus nobis non eſſet. Sed hoc veſtrum fuit: quod quum præteriit, utinam haberem quid vobis darem conſilii. Sed ne mihi quidem ipſi reperio, quid facien-

dum ſit. Quid enim eſt, quod contra vim sine vi fieri poſſit? Conſilium omne autem hoc eſt illorum, ut mortem Cæſaris perſequantur. Itaque a. d. ſext. Non. Octob. productus in concionem a Canutio, turpiſſimè ille quidem diſceſſit; ſed tamen ea dixit de conſervatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non dubitanter, quin omnia de meo conſilio & vos feciſſetis, & Canutius faceret. Cetera cujuſmodi sint, ex hoc judica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, quum hoc faciunt? ad hoſtem ſcilicet portari. O rem miſeram! dominum ferre non potuimus, conſervo ſervimus. Et tamen, me quidem favente magis, quàm ſperante, etiam nunc reſidet ſpes in virtute tua. Sed ubi ſunt copiæ? De reliquo, malo te ipſum loqui tecum, quàm noſtra dicta cognoſcere. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

VARIA complectitur hæc epiſtola, de Antonii nequitia, de ſenatu, de populo, de legatis ad Antonium, de Dolabella, de ipſo Caſſio. Anno *U. C. 710.*

4. VELLEM Idibus Martiis me ad cœnam invitaſſes: reliquiarum nihil fuiſſet.

Nunc me reliquiæ veſtræ exercent, & quidem præter ceteros me. Quamquam egregios conſules habemus, ſed turpiſsimos conſulares; ſenatum fortem, ſed infimo quemque honore fortiſsimum. Populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiâque universâ. Nihil autem fœdius Philippo & Piſone legatis, nihil flagitioſius: qui quum eſſent missi, ut Antonio ex ſenatûs ſententia certas res denuntiarent; quum ille earum rerum nulli paruiſſet, ultro ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur; factique jam in re ſalutari populares ſumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique eſſes, neſciebam. Fama nuntiabat te iſſe in Syriam: auctor erat nemo. De Bruto, quò propiùs eſt, eò firmiora videntur eſſe, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non inſulsis, quòd tibi tam citò ſuccederet, quum tu vixdum triginta dies in Syria fuiſſes. Itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti eſt, quòd exercitum præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, si rem cauſamque noſſem. Nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum atque famâ. Tuas litteras avidè exſpecto. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

M. BRUTUM laudat, ut accendat ejus exemplo Caſſium ad imitationem : de Mutinenſi bello addit, & de ſtatu reipublicæ. Anno *U. C.* 710.

5. HIEMEM credo adhuc prohibuiſſe, quò minùs de te certum haberemus, quid ageres, maximéque ubi eſſes. Loquebantur omnes tamen, credo, quòd volebant, in Syria te eſſe, habere copias. Id autem eò faciliùs credebatur, quia ſimile vero videbatur. Brutus quidem noſter egregiam laudem eſt conſecutus. Res enim tantas geſſit, tamque inopinatas, ut eæ quum per ſe gratæ eſſent, tum ornatiores propter celeritatem. Quòd ſi tu ea tenes, quæ putamus, magnis ſubſidiis fulta reſpublica eſt. A prima enim ora Græciæ uſque ad Ægyptum, optimorum civium imperiis muniti erimus & copiis. Quamquam, niſi me fallebat, res ſe ſic habebat, ut totius belli omne diſcrimen in D. Bruto poſitum videretur : qui ſi, ut ſperabamus, erupiſſet Mutinâ; nihil belli reliqui fore videbatur. Parvis omnino jàm copiis obſidebatur, quòd magno præſidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noſter Hirtius, ad Forum Cornelium Cæ-

ſar, uterque cum firmo exercitu; magnaſque Romæ Panſa copias ex delectu Italiæ comparat. Hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil niſi conſideratè, ut mihi crebris litteris ſignificat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus ſtudiosiſſimam reipublicæ. Tuos etiam clientes Tranſpadanos mirificè conjunctos cum cauſa habebamus. Erat firmiſſimus ſenatus, exceptis conſularibus: ex quibus unus L. Cæſar firmus eſt, & rectus. Ser. Sulpicii morte magnum præſidium amiſimus. Reliqui partim inertes, partim improbi: nonnulli invident eorum laudi, quos in republica probari vident. Populi verò Romani, totiuſque Italiæ mira conſenſio eſt. Hæc erant ferè, quæ tibi nota eſſe vellem. Nunc autem opto, ut ab iſtis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

STRABONEM obliquè commendat: in Cassio & M. Bruto, si res ad Mutinam malè geratur, ſpem omnem reip. sitam eſſe dicit. Anno *U. C. 710.*

6. QUI ſtatus rerum fuerit tum, quum has litteras dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono & optimè de

republica ſentiente : nam quid dicam, cupidiſſimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potiſſimùm profectus ſit? Itaque eum tibi ne commendo quidem: adventus ipſius ad te ſatis eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, adverſi quid evenerit. Res, quum hæc ſcribebam, erat in extremum adducta diſcrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam ſuſtinebat. Qui ſi conſervatus erit, vicimus : ſin (quod dii omen avertant) omnis omnium curſus ad vos. Proinde fac animum tantum habeas, tantumque apparatum, quanto opus eſt ad univerſam rempublicam recuperandam. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

SENTENTIAM a ſe in ſenatu ex dignitate Caſſii dictam, eamdemque in concione defenſam ſignificat. Anno *U. C. 710.*

7. QUANTO ſtudio dignitatem tuam, & in ſenatu & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me, cognoſcere. Quæ mea ſententia in ſenatu facilè valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet. Eâ ſententiâ dictâ, productus ſum in concionem a tribuno plebis M. Servilio. Dixi de te quæ potui, tantâ

contentione, quantum forum eſt; tanto clamore, conſenſuque populi, ut nihil umquam ſimile viderim. Id velim mihi ignoſcas, quòd invitâ ſocru tuâ fecerim. Mulier timida verebatur, ne Panſæ animus offenderetur. In concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem, illam a me ſententiam noluiſſe dici. Sed me hæc non movebant: alia malebam. Favebam & reipublicæ, cui ſemper favi, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus verbis diſſerui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promiſi enim, & propè confirmavi, te non exſpectaſſe, nec exſpectaturum decreta noſtra; ſed te ipſum tuo more rempublicam defenſurum: & quamquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes, nec quas copias haberes; tamen ſic ſtatuebam, omnes quæ in iſtis partibus eſſent opes copiæque, tuas eſſe: per teque Aſiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipſum vincas. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

RENOVATUM a Lepido bellum eſſe conqueritur, & Caſſium ad liberandam rempub. hortatur. Anno *U. C. 710.*

8. SCELUS affinis tui, Lepidi, ſum-

namque levitatem & inconſtantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò ſcio, cognoſſe te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus, ſpemque omnem in D. Bruto & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto, non ſolùm ad præſens perfugium, si (quod nolim) adversi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hìc de Dolabella audiebamus, quæ vellemus; ſed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præſenti judicio, & reliqui temporis exſpectatione, ſcito eſſe. Hoc tibi propoſito, fac ut ad ſumma contendas. Nihil eſt tantum, quod non populus Romanus a te perfici atque obtineri poſſe judicet. Vale.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

***Eadem** ſcribit, quæ epiſtolâ ſuperiore: addit multum intereſſe Cassium venire in Italiam.* Anno *U. C. 710.*

9. BREVITAS tuarum litterarum me quoque breviorem in ſcribendo facit; &, verè ut dicam, non ſatis occurrit, quid ſcribam: nôſtras enim res in actis perferri ad te certò ſcio; tuas autem ignoramus: tamquam enim clauſa ſit Asia,

nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtantes, ſed adhuc ſine auctore. Nos, confectum bellum quum putaremus, repentè a Lepido tuo in ſummam ſollicitudinem adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam reipublicæ ſpem in te, & in copiis eſſe tuis. Firmos omnino exercitus habemus; ſed tamen, ut omnia (ut ſpero) proſperè procedant, multum intereſt te venire. Exigua enim ſpes eſt reipublicæ; nam nullam non libet dicere; ſed quæcumque eſt, ea deſpondetur anno conſulatûs tui. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Et Lepidum hoſtem judicatum ſcribit, & omnino rem poſcere, ut Caſſius cum exercitu in Italiam veniat. Anno *U. C. 710.*

10. LEPIDUS, tuus affinis, meus familiaris, pridie Kal. Quintiles ſententiis omnibus hoſtis a ſenatu judicatus eſt, ceterique, qui unà cum illo a republica defecerunt; quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Kal. Septemb. poteſtas facta eſt. Fortis ſanè ſenatus, ſed maxima ſpes ſubſidii tui. Bellum quidem, quum hæc ſcribebam, ſanè magnum erat, ſcelere & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quo-

tidie, quæ volumus, audimus; ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuntio. Quod quum ita eſſet, tamen litteris tuis, quas Nonis Maii ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat civitati, ut illum jam oppreſſum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu; ut, ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, consilio atque auctoritate tuâ; ſin quid fortè titubatum, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum, quibuſcumque potero rebus, ornabo; cujus rei tum tempus erit, quum, quid opis reipublicæ laturus is exercitus ſit, aut quid jam tulerit, notum eſſe cœperit. Nam adhuc tantùm conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, ſed geſta res exſpectatur; quam quidem aut jam eſſe aliquam, aut appropinquare confido. Tuâ virtute & magnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaque optamus, ut quàm primùm te in Italia videamus: rempublicam nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclarè viceramus, nisi ſpoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto eſt Lepidus: ille enim ex turbulenta republica; hic ex pace & victoria bellum excitavit. Huic oppoſitos conſules designatos habemus: in quibus

eſt magna illa quidem ſpes, ſed anceps cura propter incertos exitus prœliorum. Perſuade tibi igitur, in te & in Bruto tuo eſſe omnia, vos exſpectari, Brutum quidem jam jamque. Quòd si, ut ſpero, victis hostibus noſtris veneritis; tamen auctoritate veſtrâ reſpublica exſurget, & in aliquo ſtatu tolerabili consiſtet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si reſpublica ſatis eſſe videbitur ſceleribus hoſtium liberata. Vale.

C. CASSIUS PROCOS. M. T. C. S. P. D.

A QUIBUS copias acceperit significat, ſeque & remp. commendat. Anno *U. C. 710.*

11. *SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. In Syriam me profectum eſſe ſcito ad L. Murcum, & Q. Criſpum, imperatores. Viri fortes, optimique cives, poſtea quàm audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum unà fortiſſimo animo rempublicam adminiſtrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe ſcito: quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi eſſe ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos abſentes, remque publicam, quan-*

tum eſt in te, defendas. Scire te volo, firma præſidia vobis ſenatuique non deeſſe, ut optimâ ſpe & maximo animo rempublicam defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius, familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex caſtris Taricheis.

CASSIUS PROCOS. M. CICERONI SUO S. D.

LAUDATA Ciceronis benevolentiâ. commendat ſuam dignitatem ſuoſque duces & milites: in Ciliciam contra Dolabellam proficiſci in animo ſibi eſſe ſignificat. Anno *U. C.* 710.

12. *SI vales, bene eſt; ego quidem valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non ſolùm favere nobis, id quod & noſtri & reipublicæ causâ ſemper feciſti; ſed etiam gravem curam ſuſcepiſſe, vehementerque eſſe de nobis ſollicitus. Itaque, quòd te primùm exiſtimare putabam, nos oppreſsâ republicâ quieſcere non poſſe: deinde, quum ſuſpicarere nos moliri, quòd te ſollicitum eſſe & de ſalute noſtra, & de rerum eventu putabam, ſimul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, ſcripſi ad te, tabellarioſque complures Romam miſi. Scripſi etiam ad ſenatum litteras, quas reddi vetui priùs,*

quàm tibi recitatæ eſſent ; ſi fortè mei obtemperare mihi voluerint. Quòd ſi litteræ perlatæ non ſunt , non dubito quin Dolabella , qui , neſariè Trebonio occiſo , Asiam occupavit , tabellarios meos deprehenderit , litteraſque interceperit. Exercitus omnes , qui in Syria fuere , teneo. Habeo paululum moræ , dum promiſſa militibus perſolvo. Nunc jam ſum expeditus. A te peto , ut dignitatem meam commendatam tibi habeas , si me intelligis , nullum neque periculum neque laborem patriæ denegaſſe : si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante & auctore : si non ſolùm exercitus ad rempublicam libertatemque defendendam comparavi , ſed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quos si occupaſſet Dolabella , non ſolùm adventu , ſed etiam opinione , & exſpectatione exercitûs ſui Antonium confirmaſſet. Quas ob res milites tuere , si eos mirificè de republica meritos eſſe animadvertis ; & effice , ne quem pœniteat , rempublicam , quàm ſpem prædæ & rapinarum , ſequi maluiſſe. Item Murci & Criſpi imperatorum dignitatem , quantum eſt in te , tuere. Nam Baſſus miſerè noluit mihi legionem tradere. Quòd nisi milites invito eo legatos ad me miſiſſent , clauſam Apameam tenuiſſet , quoad vi eſſet expugnata. Hæc a te peto , non ſolùm reipublicæ , quæ tibi ſemper fuit carissima , ſed etiam amicitiæ

noſtræ nomine, quam confido apud te plurimùm poſſe. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, ſenatûs atque optimi cujuſque eſſe, maximéque tuum: de cujus voluntate assiduè audiendo, mirificè te diligit, carumque habet. Qui si intellexerit, commoda ſua curæ tibi eſſe, debere etiam ſe tibi omnia putabit. Litteris ſcriptis, audii Dolabellam in Ciliciam veniſſe cum ſuis copiis. Proficiſcar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter ut ſcias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de republica, sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maii, ex caſtris.

CASSIUS QUÆSTOR M. CICERONI S. D.

GRATULATUR de Mutinensi victoria, & res a ſe geſtas exponit. Anno *U. C.* 710.

13. *SI vales, bene eſt: ego quoque valeo. Quum reipublicæ vel ſalute, vel victoriâ gaudemus; tum inſtauratione tuarum laudum, quòd maximus conſularis maximum conſulem te ipſe viciſti, & lætamur, & mirari ſatis non poſſumus. Fatale neſcio quid tuæ virtuti datum, idque ſæpe jam experti ſumus. Eſt enim tua toga omnium armis felicior; quæ nunc quoque nobis pene victam rempublicam ex manibus hoſtium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi:*

nunc te, omnium maxime civis & mihi cariſſime, id quod maximè reipublicæ tenebris comperiſti, nunc te habebimus teſtem noſtri & in te, & in conjunctiſſimam tibi rempublicam amoris: & quæ ſæpe pollicitus es; te & taciturum, dum ſerviremus, & dicturum de me tum, quum mihi profutura eſſent, nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quàm ſentiri a te ipſo. Neque enim omnium judicio malim me a te commendari, quàm ipſe tuo judicio dignè, ac mereor, commendatus eſſe: ut hæc novissima noſtra facta, non ſubita, nec inconvenientia, ſed similia illis cogitationibus, quarum tu teſtis es, fuiſſe judices, meque ad optimam ſpem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique, digni quidem te, & meritò tibi cariſſimi: eſſe etiam debent in republica proximè hos cari, qui ſtudiorum tuorum ſunt æmuli, quorum eſſe cupio tibi copiam. Sed tamen non maximâ me turbâ puto excludi, quò minùs tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Animum tibi noſtrum fortaſſe probavimus: ingenium diutina ſervitus certè, qualecumque eſt, minus tamen, quàm erat, paſſa eſt videri. Nos ex ora maritima Asiæ provinciæ, & ex inſulis, quas potuimus naves deduximus. Delectum remigum, magnâ

contumaciâ civitatum, tamen ſatis celeriter habuimus. Secuti ſumus claſſem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui ſpem ſæpe tranſitionis præbendo, neque umquam non decedendo, novissimè Corycum ſe contulit, & clauſo portu ſe tenere cœpit. Nos, illâ relictâ, quòd & in caſtra pervenire ſatius eſſe putabamus, & ſequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber compararat, cui Turulius quæſtor præerat, Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, ſcribere ad vos quàm celerrimè voluimus. Dolabellam ut Tarſenſes, pessimi ſocii, ita Laodiceni, multò amentiores, ultrò arcessierunt; ex quibus utriſque civitatibus, Græcorum militum numeros, ſpeciem exercitûs effecit. Caſtra habet ante oppidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus eſt, & caſtra oppido conjunxit. Cassius noſter cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millium equitatu, a millibus paſſuum viginti, caſtra habet posita Πάλτῳ, *& exiſtimat ſe sine prœlio poſſe vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam eſt. Nisi quid navibus Laodicenorum ſupportarit, citò ſame pereat, neceſſe eſt. Ne ſupportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præeſt Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, Patiſcus, facilè præſtabunt. Volo*

igitur vos bene ſperare, & rempublicam ut vos iſtic expediiſtis, ita pro noſtra parte celeriter nobis expediri poſſe confidere. Vale. Data Idibus Jun. Cypro, a Crommyacride.

LENTULUS CICERONI SUO S. P. D.

EXPONIT res a ſe geſtas: Rhodios accuſat: procurationem Aſiæ petit: merita ſua in remp. commemorat. Anno *U. C. 710.*

14. *QUUM Brutum noſtrum conveniſſem, eumque tardiùs in Aſiam venturum animadverterem, in Aſiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quàm primùm Romam mitterem. Interim cognovi in Lycia eſſe claſſem Dolabellæ, ampliùſque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi poſſet; idque Dolabellam eâ mente comparaſſe, ut, ſi Syriæ ſpes eum fruſtrata eſſet, conſcenderet in naves, & Italiam peteret, ſeque cum Antoniis, & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus navibus ad illas ire conatus ſim. Quæ res, ſi a Rhodiis non eſſem interpellatus, fortaſſe tota ſublata eſſet, tamen magna ex parte profligata eſt; quando quidem claſſis diſſipata eſt; adventûs noſtri timore milites duceſque effugerunt; onerariæ omnes ad*

unam a nobis ſunt exceptæ. Certè (quod maximè timui) videor eſſe conſecutus, ut non poſſit Dolabella in Italiam pervenire, nec, ſuis ſociis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos & rempublicam quàm valde deſperaverint, ex litteris, quas publicè miſi, cognoſces: & quidem multò parciùs ſcripſi. Mirari noli: mira eſt eorum amentia. Nec me meæ ullæ privatim injuriæ umquam: malus animus eorum in noſtram ſalutem, cupiditas partium aliarum, perſeverantia in contemptione optimi cujuſque, ferenda mihi non fuit. Nec tamen omnes perditos eſſe puto: ſed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros viros clariſſimos non receperunt, iidem, tamquam aliquo fato, & nunc aut magiſtratum gerunt, aut eos, qui ſunt in magiſtratu, in ſua habent poteſtate. Itaque eâdem ſuperbiâ in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non ſolùm utile eſt reipublicæ noſtræ, ſed etiam neceſſarium. De noſtra dignitate velim tibi ut ſemper curæ ſit: & quocumque tempore occaſionem habueris, & in ſenatu, & in ceteris rebus laudi noſtræ ſuffragere. Quoniam conſulibus decreta eſt Aſia, & permiſſum eſt iis, ut, dum ipſi venirent, darent negotium, qui Aſiam obtineant; rogo te, petas ab

iis, ut hanc dignitatem potiſſimùm nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Aſiam obtineam, dum ipſorum alteruter venit. Nam, quòd huc properent in magiſtratu venire, aut exercitum mittere, cauſam non habent. Dolabella enim in Syria eſt, &, ut tu divinâ tuâ mente proſpexiſti, & prædicaſti, dum iſti veniunt, Caſſius eum opprimet. Excluſus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nullâ aliâ confiſus urbe, Laodiceam, quæ eſt in Syria ad mare, ſe contulit. Ibi ſpero celeriter eum pœnas daturum: nam neque quò refugiat, habet; neque diutius ibi poterit tantum exercitum Caſſii ſuſtinere. Spero etiam confectum eſſe jam, & oppreſſum Dolabellam. Quare non puto Panſam & Hirtium in conſulatu properaturos in provincias exire, ſed Romæ acturos conſulatum. Itaque ſi ab his petieris, ut interea nobis procurationem Aſiæ dent, ſpero te poſſe impetrare. Præterea mihi promiſerunt Panſa & Hirtius coràm, & abſenti mihi ſcripſerunt, Verrioque noſtro Panſa affirmavit, ſe daturum operam, ne in ſuo conſulatu mihi ſuccedatur. Ego porrò non, medius fidius, cupiditate provinciæ produci longius ſpatium mihi volo: nam mihi fuit iſta provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quæ ego ne fruſtra ſubierim, neve priùs, quàm reliquias meæ diligen-

tiæ conſequar, decedere cogar, valde laboro. Nam ſi potuiſſem, quam exegeram pecuniam, univerſam mittere, poſtularem ut mihi ſuccederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidiâ eorum, qui mihi fidem reique publicæ non præſtiterunt, id conſequi & reficere volo: quod aliter non poteſt fieri, nisi ſpatium habuero. Id ut per te conſequar, velim, ut ſolet, tibi curæ sit. Ego me de republica puto eſſe meritum, ut non provinciæ iſtius beneficium exſpectare debeam, ſed tantum, quantum Cassius & Bruti, non ſolùm illius facti, periculique ſocietate, ſed etiam hujus temporis ſtudio, & virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempublicam traduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro ſalute omnium contra conjurationem ſceleratissimam: ſolus Cassio & reipublicæ Syriam, exercituſque, qui ibi erant, conjunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dediſſem, ne auſus quidem eſſet ire in Syriam: & nunc non minora pericula reipublicæ a Dolabella inſtarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui ſodalis & familiarissimus Dolabellæ eram, conjunctissimus ſanguine Antoniis; provinciam quoque illorum benefi-

cio habebam : ſed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν , omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tuliſſe fructum animadverto , tamen non deſpero ; nec defatigabor permanere non ſolùm in ſtudio libertatis , ſed etiam in labore & periculis. Attamen , si etiam aliquâ gloriâ juſtâ & meritâ provocabimur , ſenatûs & optimi cujuſque officiis , majore cum auctoritate apud ceteros erimus , & eò plus prodeſſe reipublicæ poterimus. Filium tuum , ad Brutum quum veni , videre non potui , ideo quòd jam in hiberna cum equitibus erat profectus. Sed , medius fidius , eâ eſſe eum opinione , & tuâ , & ipsius , & in primis meâ causâ gaudeo. Fratris enim loco mihi eſt , qui ex te natus ; teque dignus eſt. Vale. Data IV. *Kal. Jun. Pergæ.*

P. LENTULUS P. F. PROQUÆST. PROPR. COSS. PRÆTT. TRIBB. PL. SEN. P. Q. R. S. P. D.

RES a ſe geſtas publicè memorat : in Rhodios invehitur : de Dolabella grata narrat. Anno *U. C. 710.*

15. *SI valetis , liberique veſtri valent ; bene eſt : ego valeo. Scelere Dolabellæ oppreſſâ Asiâ , in proximam provinciam*

Macedoniam, præſidiaque reipublicæ, quæ M. Brutus, vir clariſſimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrimè poſſent, Aſia provincia, vectigaliaque in veſtram poteſtatem redigerentur. Quod quum pertimuiſſet Dolabella, vaſtatâ provinciâ, correptis vectigalibus, præcipuè civibus Romanis omnibus crudeliſſimè denudatis ac divenditis; celeriúſque Aſiâ exceſſiſſet, quàm eò præſidium adduci potuiſſet; diutius morari, aut exſpectare præſidium non neceſſe habui; & quàm primùm ad meum officium revertendum mihi eſſe exiſtimavi, ut & reliqua vectigalia exigerem, &, quam depoſui pecuniam, colligerem; quidquid ex ea correptum eſſet, aut quorum id culpâ accidiſſet, cognoſcerem quàm primùm, & vos de omni re facerem certiores. Interim, quum per inſulas in Aſiam naviganti mihi nuntiatum eſſet, claſſem Dolabellæ in Lycia eſſe, Rhodioſque naves complures inſtructas & paratas in aqua habere; cum his navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiſcus proquæſtor, homo mihi quum familiaritate, tum etiam ſenſibus in republica conjunctiſſimus, Rhodum reverti, confiſus auctoritate veſtrâ, ſenatûſque conſulto, quo hoſtem Dolabellam judicaratis; fœdere quoque, quod cum his, M. Marcello, Ser. Sulpicio conſulibus, renovatum erat, quo jurave-

rant Rhodii, eoſdem hoſtes ſe habituros, quos ſenatus, populuſque Romanus. Quæ res nos vehementer feſellit: tantum enim abfuit, ut illorum præſidio noſtram firmaremus claſſem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, ſtatione, quæ extra urbem eſt, commeatu, aquâ denique prohiberentur noſtri milites; nos vix ipsi singulis cum navigiolis reciperemur. Quam indignitatem, diminutionemque majeſtatis, non ſolùm juris noſtri, ſed etiam imperii populique Romani, idcirco tulimus, quòd interceptis litteris cognoramus, Dolabellam, si deſperaſſet de Syria Ægyptoque, quod neceſſe erat fieri, in naves cum omnibus ſuis latronibus atque omni pecuniâ conſcendere eſſe paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorarum, contractas in Lycia a claſſe ejus obsideri. Hujus rei timore, Patres conſcripti, percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam noſtra omnia priùs experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem & in ſenatum eorum, quàm diligentissimè potui, cauſam reipublicæ egi; periculumque omne, quod inſtaret, si ille latro cum omnibus ſuis naves conſcendiſſet, expoſui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quàm bonos: ut hanc concordiam, & conſpirationem

tionem omnium ordinum ad defendendam libertatem; propensè non crederent eſſe factam: ut patientiam ſenatûs & optimi cujuſque manere etiam nunc confiderent, nec potuiſſe audere quemquam Dolabellam hoſtem judicare: ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera exiſtimarent, quàm quæ verè facta erant, & a nobis docebantur. Quâ mente etiam ante noſtrum adventum, poſt Trebonii indignissimam cædem, ceteraque tot tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipſorum, prohibentibus iis, qui tum magiſtratus gerebant. Hæc, ſive timor eſt, ut dictitant, de agris, quos in continenti habent, ſive furor, ſive potentia paucorum, qui & antea pari contumeliâ viros clariſſimos affecerant, & nunc maximos magiſtratus gerentes, nullo exemplo, neque noſtra ex parte, neque noſtro præſentium, neque imminenti Italiæ urbique noſtræ periculo, ſi ille parricida cum ſuis latronibus, navibus, ex Aſia Syriaque expulſus, Italiam petiiſſet, mederi quum facilè poſſent, voluerunt. Nonnullis etiam ipſi magiſtratus veniebant in ſuſpicionem, detinuiſſe nos, & demoratos eſſe, dum claſſis Dolabellæ certior fieret de adventu noſtro. Quam ſuſpicionem conſecutæ res aliquot auxerunt; maximè quòd ſubitò

ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a claſſe diſceſſerunt, navique longâ profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis laboriſque conſumpſerant. Itaque, quum ab Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam veniſſemus, naves onerarias recepimus, dominiſque reſtituimus; idemque, quod maximè verebamur, ne poſſet Dolabella cum ſuis latronibus in Italiam venire, timere desiimus. Claſſem fugientem perſecuti ſumus uſque Sidam; quæ extrema regio eſt provinciæ meæ. Ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugiſſe; reliquas Syriam, Cyprumque petiiſſe. Quibus disjectis, quum ſcirem, C. Caſſii, singularis civis, & ducis, claſſem maximam fore præſtò in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum ſtudium, & diligentiam vobis, Patres conſcripti, reique publicæ, præſtem; pecuniamque, quàm maximam potero, & quàm celerrimè cogam, omnibuſque rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis & reipublicæ fidem præſtiterunt in conſervanda pecunia a me deposita, quique ſcelere ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere ſocietatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti ſunt, graviter

conſtitueritis, noſque veſtrâ auctoritate firmaveritis, faciliùs & reliqua exigere vectigalia, & exacta ſervare poterimus. Interea, quò commodiùs vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere poſſim, præſidium neceſſarium, voluntariumque comparavi. His litteris ſcriptis, milites circiter XXX, *quos Dolabella ex Aſia conſcripſerat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. Hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria eſt, veniſſe; non receptum: conatum eſſe aliquoties vi introire, repulſum ſemper eſſe cum magno ſuo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægris relictis, noctu Antiochiâ profugiſſe Laodiceam versùs: eâ nocte omnes ferè Aſiaticos milites ab eo diſcessiſſe: ex his ad octingentos Antiochiam rediiſſe, & ſe iis tradidiſſe, qui a Cassio relicti, urbi illi præerant: ceteros per Amanum in Ciliciam deſcendiſſe; quo ex numero, ſe quoque eſſe dicebant: Caſſium autem cum ſuis omnibus copiis, nuntiatum eſſe, quatridui iter Laodiceâ abſuiſſe, tum, quum Dolabella eò tenderet. Quamobrem opinione celeriùs confido ſceleratissimum latronem pœnas daturum. Quarto Nonas Junias, Pergæ.*

TREBONIUS CICERONI S.

***CICERONI** patri gratulatur de filio, quem optimis ſtudiis deditum Athenis offenderat. Verſus*

mittit, in civem improbum a ſe conſcriptos : & in libro de Cæſaris interitu ſui petit rationem habeat. Anno *U. C.* 709.

16. *SI vales, bene eſt. Athenas veni a. d.* XI. *Kal. Jun. atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis ſtudiis, ſummâque modeſtiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, ſcire potes, etiam me tacente. Non enim neſcis, quanti te faciam, & quàm, pro noſtro veterrimo veriſſimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare : nihil adoleſcente tuo, atque adeo noſtro (nihil enim mihi a te poteſt eſſe ſejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis ſunt, eſt; aut ſtudioſius earum artium, quas tu maximè amas, hoc eſt, optimarum. Itaque tibi, quod verè facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis; quòd eum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcumque eſſet, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui quum mihi in ſermone injeciſſet, ſe velle Aſiam viſere, non modò invitatus, ſed etiam rogatus eſt a me, ut id potiſſimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & caritate, & amore, tuum officium præſtaturos, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ,*

ut Cratippus unà cum eo ſit, ne putes, in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò in dies longiùs, diſcendo, exercendoque ſe, procedat. Vos quid ageretis in republica, quum has litteras dabam, non ſciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, ut aliquando otioſâ libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cum magno noſtro honore a te dictum, concluſi, & tibi infrà ſubſcripsi. In quibus verſiculis, si tibi quibuſdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος *videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ; quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? quum, etiam si odio par fuerit in eos, quos læſit, tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quàm primùm ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei,*

& amoris tui ferre. Vale, & matrem, meoſque tibi commendatos habe. Data VIII. *Kalendas Junias, Athenis.*

CICERO CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

CORNIFICIO Africæ præfecto de Syriaco tumultu, & urbano otio, ſeu negotiorum ceſſatione ſcribit. Librum de optimo genere dicendi commendat, & ſuum ipſi ſtudium confirmat. Anno *U. C. 708.*

17. GRATA mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti litteris: quam ut conſerves, non quò de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt: quæ, quia tibi ſunt propiora quàm nobis, tuâ me cauſâ magis movent, quàm meâ. Romæ ſummum otium eſt; ſed ita, ut malis ſalubre aliquod & honeſtum negotium; quod ſpero fore: video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu absis, quaſi occaſionem quamdam, & licentiam nactum, ſcribere audaciùs; & cetera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes; ſed proximè ſcripſi de optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum, te a judicio noſtro, ſic ſcilicet, ut doctum hominem a non indocto, paululum diſſidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, ſi mi-

nùs, gratiæ causâ ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiam ſi rem minùs probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid a me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me, quum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuam, tum de ſummo ingenio, & de ſtudiis tuis optimis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam; comparem paucos. Vale.

CICERO CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

INFREQUENTIAM litterarum excuſat, Cornificii prudentiam laudat, gravitatemque: præſentem reip. caſum accuſat cum Cæſaris excuſatione. Anno *U. C.* 768.

18. QUOD extremum fuit in ea epiſtola, quam a te proximè accepi, ad id primùm reſpondebo. Animum adverti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epiſtolas requiris meas: ego autem numquam, quum mihi denuntiatum eſſet a tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temerè, nec antè, quàm ſciſſes, quò iſte

neſcio qui Cæcilius Baſſus erumperet ; quidquam certi conſtituturum ; id ego & ſperaram prudentiâ tuâ fretus ; & ut conſiderem , fecerunt tuæ gratissimæ mihi litteræ. Idque ut facias quàm ſæpissime, ut & quid tu agas , & quid agatur , ſcire possim , & etiam quid acturus sis , valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te a me digredi ; tamen eo tempore me conſolabar , quòd & in ſummum otium te ire arbitrabar , & ab impendentibus magnis negotiis diſcedere. Utrumque contrà accidit : iſtic enim bellum eſt exortum , hic pax conſecuta ; ſed tamen ejuſmodi pax , in qua , si adeſſes , multa te non delectarent ; ea tamen , quæ ne ipſum Cæſarem quidem delectent. Bellorum enim civilium hi ſemper exitus ſunt , ut non ea ſolùm fiant , quæ velit victor , ſed etiam , ut iis mos gerendus sit , quibus adjutoribus sit parta victoria. Equidem sic jam obdurui , ut ludis Cæſaris noſtri æquissimo animo viderem T. Plancum , audirem Laberii & Publii poëmata. Nihil mihi tam deeſſe ſcito , quàm quicum hæc familiariter , doctéque rideam. Is tu eris , si quàm primùm veneris. Quod ut facias , non meâ ſolùm , ſed etiam tuâ intereſſe arbitror.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

GRATULATUR de provincia Syria, Cornificio a Cæſare tributa. Si bellum ſit Parthicum, ut Bibuli exemplo ſe mœnibus includat, per jocum monet. Anno *U. C. 709.*

19. LIBENTISSIME legi tuas litteras, in quibus jucundiſſimum mihi fuit, quòd cognovi meas tibi redditas eſſe. Non enim dubitabam, quin eas lubenter lecturus eſſes: verebar ut redderentur. Bellum, quod eſt in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam eſſe a Cæſare, ex tuis litteris cognovi. Eamdem rem tibi volo bene & feliciter evenire: quod ita fore confido, fretus & induſtriâ, & prudentiâ tuâ. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſanè me commovit. Quantum copiarum haberes, quum ipſe conjecturâ conſequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne ſe illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quòd ſi pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti conſilio M. Bibuli; qui ſe oppido munitiſſimo & copioſiſſimo tam diu tenuit, quàm diu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc meliùs ex re, & ex tempore conſtitues. Mihi quidem uſque curæ erit

quid agas, dum, quid egeris, ſciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto; in primiſque, ut ita ad tuos ſcribas, ut me tuum ſciant eſſe. Vale.

CICERO CORNIFICIO.

JOCATUR, quòd Sinueſſanæ villæ hoſpitio uti noluerat. Hæc epiſtola ſcripta videtur, quo tempore Cornificius per hæc loca in Africam proficiſceretur, ut ſuperioribus præponenda ſit. CORRAD.

20. GRATÆ mihi tuæ litteræ, nisi quòd Sinueſſanum deverſoriolum contempſiſti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes: ego enim reſpondere faciliùs poſſum, quàm provocare. Quòd si, ut es, ceſſabis, laceſſam; nec tua ignavia etiam mî inertiam afferet. Plura otioſus. Hæc, quum eſſem in ſenatu, exaravi. Vale.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

ANICIUM ſenatorem, ejuſque negotia & dignitatem commendat. Anno *U. C. 709.*

21. CAIUS Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum

ſuorum causâ legatus eſt in Africam legatione liberâ. Eum velim rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quàm commodiſſimè ſua negotia conficiat: in primiſque, quod ei cariſſimum eſt, dignitatem ejus tibi commendo; idque a te peto, quod ipſe in provincia facere ſum ſolitus, non rogatus, ut omnibus ſenatoribus lictores darem; quod idem acceperam, & id cognoram a ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies; ceteriſque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, conſules. Id erit mihi gratiſſimum. Da operam, ut valeas.

M. Cicero Cornificio S. P. D.

Narrat de ſtatu reip. poſt Cæſaris interitum; & ne provinciam sine ſenatusconſulto tradat, hortatur. Anno *U. C.* 709.

22. Nos hîc cum homine gladiatore, omnium nequiſſimo, collega noſtro, Antonio, bellum gerimus; ſed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè; nam ſentiet, quos laceſſierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perſcribi ab aliis, a me futura debes cognoſcere; quorum quidem non eſt difficilis conjectura. Oppreſſa omnia ſunt; nec habent ducem

boni, noſtrique τυραννοκτόνοι longè gentium abſunt. Panſa & ſentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noſter tardiùs convaleſcit. Quid futurum ſit, planè neſcio. Spes tamen una eſt, aliquando populum Romanum majorum ſimilem fore. Ego certè reipublicæ non deero, &, quidquid acciderit, a quo mea culpa abſit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. A. d. XIII. Kal. Jan. ſenatus frequens mihi eſt aſſenſus, quum de ceteris rebus magnis & neceſſariis, tum de provinciis, ab iis qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex ſenatusconſulto ſucceſsiſſet. Hoc ego quum reipublicæ causâ cenſui, tum, mehercule, in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris noſtri causâ rogo, reipublicæ causâ hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia eſſe patiare; atque ut omnia referas ad dignitatem, quâ nihil poteſt eſſe præſtantius. Verè tecum agam, ut neceſsitudo noſtra poſtulat. In Sempronio, si meis litteris obtemperaſſes, maximam ab omnibus laudem adeptus eſſes. Sed illud & præteriit, & levius eſt. Hæc magna res eſt. Fac, ut provinciam retineas in poteſtate reipublicæ. Plura ſcripsiſſem, nisi tui feſtinarent. Itaque Cherippo noſtro me velim excuſes.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

RESPONDET ad ea, quæ Stratorius nuntiaverat de provincia: deinde reip. formam deſcribit. Anno *U. C.* 709.

23. OMNEM conditionem imperii tui, ſtatumque provinciæ mihi demonſtravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed, quò tua major dignitas, eò, quæ tibi acciderunt, minùs ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenii moderatè fers, a te non ulciſcenda ſunt, etiam si non ſunt dolenda. Sed hæc poſteriùs. Rerum urbanarum acta tibi mitti, certò ſcio: quod ni ita putarem, ipſe perſcriberem, in primiſque Cæſaris Octaviani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adoleſcentis impetum faceret; prudentes autem & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna ſpes eſt in eo: nihil eſt, quod non exiſtimetur laudis & gloriæ causâ facturus. Antonius autem, noſter familiaris, tanto ſe odio eſſe intelligit, ut, quum interfectores ſuos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. A. d. VII. Idus Octobr. Brundisium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor; quas sibi

conciliare pecuniâ cogitabat, eaſque ad urbem adducere; & in cervicibus noſtris collocare. Habes formam reipublicæ, ſi in caſtris poteſt eſſe reſpublica: in qua tuam vicem ſæpe doleo, quòd nullam partem per ætatem ſanæ & ſalvæ reipublicæ guſtare potuiſti. Atque antehac quidem ſperare ſaltem licebat, nunc etiam id ereptum eſt. Quæ enim eſt ſpes, quum in concione dicere auſus ſit Antonius, Canutium apud eos ſibi locum quærere, quibus, ſe ſalvo, locus in civitate eſſe non poſſet? Equidem & hæc, & omnia quæ homini accidere poſſunt, sic fero, ut philoſophiæ magnam habeam gratiam, quæ me non modò ab ſollicitudine abducit, ſed etiam contra omnes fortunæ impetus armat: tibique idem cenſeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu meliùs. Stratorium noſtrum quum ſemper probaſſem, tum maximè in tuis rebus ſummam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam ut valeas. Hòc mihi gratius facere nihil potes.

M. T. Cicero Cornificio S. P. D.

Ut omni curâ in remp. incumbat, hortatur. De legatis ſcribit ad Antonium missis. Pinarium commendat. Anno *U. C. 710.*

24. Ego nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, ſed ne ornandi quidem. Sed mea ſtudia erga te & officia malo tibi ex tuorum litteris, quàm ex meis, eſſe nota. Te tamen hortor, ut omni curâ in rempublicam incumbas: hoc eſt animi, hoc eſt ingenii tui, hoc ejus ſpei, quam habere debes, amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliàs ad te pluribus: quum enim hæc ſcribebam, in exſpectatione erant omnia: nondum legati redierant, quos ſenatus non ad pacem deprecandam, ſed ad denuntiandum bellum miſerat, nisi legatorum nuntio paruiſſet. Ego tamen, ut primùm occasio data eſt, meo priſtino more rempublicam defendi: me principem ſenatui populoque Romano profeſſus ſum; nec, poſtea quàm ſuſcepi cauſam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ ſalutis, libertatiſque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, ut majore non possim; cui quum propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia communia, ſum amicissimus. Is procurat rationes negotiaque Dionysii noſtri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimùm. Ea tibi ego non de-

beo commendare; ſed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratiſſimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium ſtudium perſpiciamus. Vale.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

Ex litteris Cornificii S. C. factum eſſe significat: ut in remp. incumbat, hortatur: Lucceio ſe nullâ in re defuturum pollicetur. Anno *U. C. 710.*

25. LIBERALIBUS litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit ſenatus, neque poſtero. Quinquatribus frequenti ſenatu cauſam tuam egi non invitâ Minervâ: etenim eo ipſo die ſenatus decrevit, ut Minerva noſtra, cuſtos urbis, quam turbo dejecerat, reſtitueretur. Panſa tuas litteras recitavit. Magna ſenatûs approbatio conſecuta eſt cum ſummo gaudio, & offensione Minotauri, id eſt, Calvisii & Tauri. Factum de te ſenatusconſultum honorificum. Poſtulabatur ut etiam illi notarentur: ſed Panſa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primùm in ſpem libertatis ingreſſus ſum, & cunctantibus ceteris, a. d. XIII. Kal. Januarii, fundamenta jeci reipublicæ, eo ipſo die providi multum, atque ha-

bui rationem dignitatis tuæ: mihi enim eſt aſſenſus ſenatus de obtinendis provinciis. Nec verò poſtea deſtiti labefactare eum, qui ſumma cum tua injuria, contumeliaque reipublicæ, provinciam abſens obtinebat. Itaque crebras, vel potiùs quotidianas compellationes meas non tulit, ſeque in urbem recepit invitus; neque ſolùm ſpe, ſed certâ re jam, & poſſeſſione deturbatus eſt. Meo juſtiſſimo, honeſtiſſimoque convicio te tuam dignitatem, ſummâ tuâ virtute tenuiſſe, provinciæque honoribus amplisſimis affectum, vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excuſationem: fuit enim illud quoddam cæcum tempus ſervitutis. Ego tuorum conſiliorum auctor, dignitatiſque fautor, iratus temporibus, in Græciam, deſperatâ libertate, rapiebar; quum me Etesiæ, quasi boni cives, relinquentem rempublicam, proſequi noluerunt; Auſterque adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Regium retulit: atque inde ventis, remis in patriam omni feſtinatione properavi, poſtridieque in ſumma reliquorum ſervitute liber unus fui. Sic ſum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque ſuum vinolentum furorem in me unum effunderet; meque quum elicere vellet ad cædis cauſam, tum tenta-

ret inſidiis : quem ego ructantem & nauſeantem conjeci in Cæſaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præſidium ſibi primùm, & nobis, deinde ſummæ reipublicæ comparavit : qui niſi fuiſſet, Antonii reditus a Brundiſio, peſtis patriæ fuiſſet. Quæ deinceps acta ſint, ſcire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde devertimus. Accipio excuſationem tuam de Sempronio : neque enim ſtatuti quid in tanta perturbatione habere potuiſti. *Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat*, ut ait Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conſcende nobiſcum, & quidem ad puppim. Una navis eſt jam bonorum omnium : quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus : utinam proſpero curſu ! Sed quicumque venti erunt, ars noſtra certè non aberit : quid enim præſtare aliud virtus poteſt ? Tu fac magno animo ſis & excelſo ; cogiteſque, omnem dignitatem tuam cum republica conjunctam eſſe debere. P. Lucceium mihi meum commendas ; quem, quibuſcumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem & Panſam, collegas noſtros, homines in conſulatu reipublicæ ſalutares, alieno ſanè tempore amiſimus, republicâ Antoniano quidem latrocinio liberatâ, ſed nondum omnino explicatâ : quam nos, ſi licebit, more

noſtro tuebimur ; quamquam admodum ſumus jam defatigati. Sed nulla laſſitudo impedire officium & fidem debet. Verùm hæc hactenus. Ab aliis te de me, quàm a me ipſo, malo cognoſcere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibuſdam litteris ad cœlum laudibus extuliſti, rumores duriores erant. Id quale ſit, omninoque quid iſtic agatur, facias me velim certiorem.

CICERO CORNIFICIO S. D.

HEREDES Q. Turii de bonis in Africa relictis, commendat. Anno *U. C. 709.*

26. QUINTUS Turius, qui in Africa negotiatus eſt, vir bonus & honeſtus, heredes fecit ſimiles ſui, Cn. Saturnium, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Conſidium Gallum, L. Servilium Poſtumum, C. Rubellium. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. Tantâ enim liberalitate ſe tuâ uſos prædicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quàm ego te auderem rogare: audebo tamen; ſcio enim quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, quâ ſine meis litteris uſus es, quàm maximus his litte-

ris cumulus accedat. Caput autem eſt meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam avertere, ceteriſque omnibus rebus habeas eos commendatissimos. Magnam ex eorum ſplendore & obſervantiâ capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.

AUFIDII, Equitis Romani, Africana negotia commendat. Anno *U. C. 709.*

27. SEXTUS Aufidius & obſervantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & ſplendore, equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ita temperatis moderatisque moribus, ut ſumma ſeveritas, ſumma cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ita commendo, ut majore ſtudio, magiſve ex animo commendare non poſsim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te litteras maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.

QUOD Cornificius in eos, qui Lilybæo minati fuerant, non animadverterat, leviter reprehendit: contrà laudat ejus in remp. ſtudium; addit de pecunia & de repub. Anno *U. C.* 710.

28. ASSENTIOR tibi, eos, quos ſcribis Lilybæo minari, iſtic pœnas dare debuiſſe: ſed metuiſti, ut ais, ne nimis liber in ulciſcendo viderere. Metuiſti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quòd ſocietatem reipublicæ conſervandæ, tibi mecum a patre acceptam, renovas, gratum eſt: quæ ſocietas inter nos ſemper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus. Senatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur, ſi abſentibus conſulibus, umquam, niſi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec de H-S XX. nec de H-S IↃCC, quidquam agi nunc per ſenatum poteſt. Tibi autem ex ſenatusconſulto imperandum, mutuumque ſumendum cenſeo. In republica quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoſcere, qui ad te acta debent perſcribere. Ego ſum ſpe bonâ: conſilio, curâ, la-

bore non deſum: omnibus inimicis reipublicæ eſſe me acerrimum hoſtem, præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur eſſe; & fuiſſet facillimo, si culpa a quibuſdam abfuiſſet. Vale.

M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.

LAMIÆ negotia commendat: eum ſuſpectum Cornificio excuſat. Anno *U. C. 710.*

29. NON modò tibi, cui omnia noſtra notiſſima ſunt, ſed neminem in populo Romano arbitror eſſe, cui ſit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia eſt. Etenim magno theatro ſpectata eſt tum, quum eſt ab A. Gabinio conſule relegatus, quòd liberè & fortiter ſalutem meam defendiſſet. Nec ex eo amor inter nos natus eſt; ſed quòd erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potiùs, jucundiſſima conſuetudo accedit, ut nullo prorſus plus homine delecter. Non puto te jam exſpectare, quibus eum tibi verbis commendem: cauſas enim tanti amoris intelligis; quæ verba desideret, iis me omnibus uſum putato. Tantùm velim exiſtimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam, quibuſcumque rebus opus erit,

defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuiſſet ad rem familiarem meam. Nec dubito quin sine mea commendatione, quod tuum eſt judicium de hominibus, ipsius Lamiæ causâ ſtudioſè omnia facturus sis: quamquam erat nobis dictum, te exiſtimare, alicui ſenatusconſulto, quod contra dignitatem tuam fieret, ſcribendo Lamiam affuiſſe: qui omnino conſulibus illis numquam affuit ſcribendo: deinde omnia tum falſa ſenatusconſulta deferebantur. Nisi fortè etiam illi Semproniano ſenatusconſulto me cenſes affuiſſe; qui ne Romæ quidem tum fui; ut de eo ad te ſcripsi, re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes eſſe; cureſque, ut intelligat hanc commendationem maximo sibi uſui fuiſſe. Hòc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut valeas.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

SILENTIUM litterarum, præter litigantium commendationes, excuſat: de renovato bello ſcribit: & de anguſtiis pecuniæ publicæ. Anno *U. C.* 710.

30. ITANE præter litigatores, nemo ad te meas litteras? Multæ iſtæ quidem: tu

enim perfeciſti, ut nemo sine litteris meis tibi ſe commendatum putaret. Sed quis umquam tuorum mihi dixit eſſe, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quàm, quum coràm tecum loqui non possim, aut ſcribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi ſolet eſſe moleſtum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te ſcribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epiſtolis, ſed voluminibus laceſſerem; quibus quidem me a te provocari oportebat: quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes: aut si, ne tu quidem vacas, noli impudens eſſe, nec mihi moleſtiam exhibere, & a me litteras crebriores, quum tu mihi raro mittas, flagitare. Nam quum anteà diſtinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore, multò diſtineor vehementiùs. Ut enim graviùs ægrotant ii, qui quum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt; sic vehementiùs nos laboramus, qui, profligato bello, ac pene ſublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut perſuadeas, non eſſe me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam

bitabam equidem: verumtamen multò mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem ſemper illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam ſuavem! Vultus mehercule tuos mihi expreſſit omnes, non ſolùm animum ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi ſuccenſuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requiſivi equidem proprias ad me unum litteras, ſed neque vehementer, & amanter. De ſumptu, quem te in rem militarem facere & feciſſe dicis, nihil ſanè poſſum tibi opitulari, propterea quòd & orbus ſenatus, conſulibus amiſſis, & incredibiles anguſtiæ pecuniæ publicæ; quæ conquiritur undique, ut optimè meritis militibus promiſſa ſolvantur: quod quidem fieri ſine tributo poſſe non arbitror. De Actio Dionyſio nihil puto eſſe; quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio nihil tibi concedo, quò ſtudioſior ejus ſis, quàm ego ſum: eſt enim nobis neceſſarius. Sed a magiſtris quum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi ſeſe, quò minùs id facerent, & compromiſſo, & jurejurando impediri. Quare veniendum arbitror Lucceio; quamquam, ſi meis litteris obtemperavit, quum tu hæc leges, illum Romæ eſſe oportebit. Ceteris de rebus, maximéque de pecu-

nia, quum Panſæ mortem ignorares; ſcripsiſti, quæ per nos ab eo conſequi te poſſe arbitrarere: quæ te non fefelliſſent, si viveret; nam te diligebat. Poſt mortem autem ejus quid fieri poſſet, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo. Illud non nimiùm probo, quod ſcribis, quò illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademiſſe: honore enim digni cum ignominiâ dignis non erant comparandi; eoſque ex ſenatusconſulto, si non decedunt, cogendos, ut decedant, exiſtimo. Hæc ferè ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo velim tibi perſuadeas, non eſſe mihi meam dignitatem tuâ cariorem. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER TERTIUS-DECIMUS.

M. T. Cicero C. Memmio S. P. D.

C. Memmius, qui tribunus pl. Lucullos triumphaturos vexaverat, & prætor ab Cæſare rationem geſti conſulatûs repetierat, damnatus lege de ambitu, exſulabat Athenis, ſed antequam Cicero in provinciam iturus adveniret, diſceſſerat Mitylenas. Ab hoc ergo per litteras petit, ut in gratiam cum Patrone Epicureo redeat, eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Anno *U. C. 702.*

1. Etsi non ſatis mihi conſtiterat, cum aliquane animi mei moleſtia, an potiùs libenter te Athenis viſurus eſſem; quòd injuria, quam accepiſti, dolore me afficeret, ſapientia tua, quâ fers injuriam, lætitiâ; tamen vidiſſe te mallem. Nam quod eſt moleſtiæ, non ſanè multò levius eſt, quum te non video: quod eſſe potuit voluptatis, certè, ſi vidiſſem

te, plus fuiſſet. Itaque non dubitabo dare operam ut te videam, quum id ſatis commodè facere potero. Interea, quod per litteras & agi tecum, &, ut arbitror, confici poteſt, agam nunc. Ac te illud primùm rogabo, ne quid invitus meâ causâ facias; ſed id, quod intelliges tuâ nullam in partem, meâ multum intereſſe, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, antè perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt; nisi quòd in philoſophia vehementer ab eo diſſentio. Sed & initiò Romæ, quum te quoque & tuos omnes obſervabat, me coluit in primis; & nuper, quùm ea, quæ voluit, de ſuis commodis & præmiis conſecutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum & amicorum ferè principem. Etiam a Phædro (qui nobis, quum pueri eſſemus, antè quàm Philonem cognovimus, valde, ut philoſophus; poſtea tamen, ut vir bonus, & ſuavis, & officioſus probabatur) traditus mihi, commendatuſque eſt. Is igitur Patro, quum ad me Romam litteras miſiſſet, uti te sibi placarem, peteremque, ut neſcio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes; nihil ſcripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ conſilium meâ commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, quum, idem ut ad te ſcriberem, rogaſ-

NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

ſet ; ob eam cauſam impetravit, quòd te abjeciſſe illam ædificationem conſtabat inter omnes amicos tuos. Quod ſi ita eſt, & ſi jam planè tuâ nihil intereſt, vellim, ſi qua offenſiuncula facta eſt animi tui, perverſitate aliquorum (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam ſummam humanitatem, vel etiam honoris mei causâ. Equidem si, quid ipſe ſentiam, quæris ; nec, cur ille tantopere contendat, video ; nec, cur tu repugnes : niſi tamen multò minùs tibi concedi poteſt, quàm illi, laborare ſine cauſa. Quamquam Patronis & orationem, & cauſam tibi cognitam eſſe certò ſcio : honorem, officium, teſtamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obteſtationem, ſedem, domicilium, veſtigia ſummorum hominum, ſibi tuenda eſſe dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam ſequitur in philoſophia, derideamus licet, ſi hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed, mehercules, quando illi, ceteriſque, quos illa delectant, non valde inimici ſumus, neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat ; in quo etiam ſi peccat, magis ineptiis, quàm improbitate, peccat. Sed ne plura (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem : nihil eſt illo mihi nec ca-

rius, nec jucundius. Is (non quò ſit ex iſtis: eſt enim omni liberali doctrinâ politissimus: ſed valde diligit Patronem, valde Phædrum amavit) sic a me hoc contendit homo minimè ambitioſus, minimè in rogando moleſtus, ut nihil umquam magis; nec dubitat, quin ego a te nutu hoc conſequi poſſem, etiam si ædificaturus eſſes. Nunc verò si audierit te ædificationem depoſuiſſe, neque tamen me a te impetraſſe, non te in me illiberalem, ſed me in ſe negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut ſcribas ad tuos, poſſe tuâ voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Priùs velim tibi perſuadeas, ut hoc meâ causâ libenter facias, quàm ut facias. Sic tamen habeto, si feceris quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

CICERO MEMMIO S.

PETIT, ut Evandro ſtatuario de ſacrarii habitatione accommodet. Anno *U. C. 702.*

2. CAIO Aviano Evandro, qui habitat in tuo ſacrario, & ipſo multum utor, & patrono ejus M. Æmilio familiariſſimè. Peto igitur a te majorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam pro-

pter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt ei remigrare Kal. Quint. Impedior verecundiâ, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tuâ nihil aut non multum interſit, eo sis animo, quo ego eſſem, si quid tu me rogares. Mihi certè gratissimum feceris. Vale.

M. T. Cicero C. Memmio S. P. D.

Fufium commendat. Anno incerto.

3. Aulum Fufium, unum ex meis intimis, obſervantissimum ſtudiosissimumque noſtri, eruditum hominem, & ſummâ humanitate, tuâque amicitiâ dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coràm recepiſti. Tam gratum mihi id erit, quàm quod gratissimum. Ipſum præterea ſummò officio & ſummâ obſervantiâ tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

M. T. C. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, Leg. Propræt. S. D.

Quum Cæſar, victor civilium bellorum, agrum militibus diviſurus eſſet, eique negotio præfeciſſet Q. Valerium, huic Volaterranos commendat, ne illorum ager diviſioni ſubjiciatur. Anno *U. C.* 708.

4. Cum municipibus Volaterranis mihi ſumma neceſſitudo eſt: magno enim meo beneficio affecti, cumulatissimè mihi gra-

tiam retulerunt : nam nec in honoribus meis, nec in laboribus umquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla cauſa intercederet, tamen, quòd te vehementiſſimè diligo, quódque me a te plurimi fieri ſentio, & monerem te & hortarer; ut eorum fortunis conſuleres, præſertim quum propè præcipuam cauſam haberent ad jus obtinendum: primùm, quòd Sullani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate ſubterfugerunt; deinde, quòd ſummo ſtudio populi Romani a me in conſulatu meo defensi ſunt. Quum tribuni plebis legem iniquiſſimam de eorum agris promulgaviſſent; facilè ſenatui populoque Romano perſuasi, ut eos cives, quibus fortuna pepercisſet, ſalvos eſſe vellent. Hanc actionem meam C. Cæſar primo ſuo conſulatu in lege Agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit; ut mihi dubium non ſit, quin is, qui novas neceſſitudines adjungat, vetera ſua beneficia conſervari velit. Quamobrem eſt tuæ prudentiæ, aut ſequi ejus auctoritatem, cujus ſectam atque imperium ſumma cum tua dignitate ſecutus es; aut certè illi integram omnem cauſam reſervare. Illud verò dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honeſtum municipium

tibi tuo ſummo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ ſuprà ſcripta ſunt, eò ſpectant, ut te horter & ſuadeam. Reliqua ſunt, quæ pertinent ad rogandum; ut non ſolùm tuâ causâ tibi consilium me dare putes, ſed etiam, quod mihi opus sit, me a te petere, & rogare. Gratiſſimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros incolumeſque eſſe volueris. Eorum ego domicilia, ſedes, rem, fortunas, quæ & a diis immortalibus, & a præſtantissimis in noſtra republica civibus, ſummo ſenatûs populique Romani ſtudio, conſervatæ ſunt, tuæ fidei, juſtitiæ, bonitatique commendo. Si pro meis priſtinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere poſſem Volaterranos, quemadmodum conſuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodeſſe poſſem, prætermitterem. Sed quando apud te nihilò minùs hoc tempore valere me confido, quàm valuerim ſemper apud omnes; pro noſtra ſumma necessitudine, parique inter nos & mutuâ benevolentiâ abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut exiſtiment, eum quasi divino consilio iſti negotio præpoſitum eſſe, apud quem unum nos, eorum perpetui defenſores, plurimùm valere poſſumus. Vale.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ,
LEG. PROPRÆT. S. P. D.

Ne ager C. Curtii dividatur, rationibus & argumentis rogat. Anno *U. C. 708.*

5. NON moleſtè fero, eam neceſſitudinem, quæ mihi tecum eſt, notam eſſe quàm plurimis: neque tamen ob eam cauſam (quod tu optimè exiſtimare potes) te impedio, quò minùs ſuſceptum negotium, pro tua fide & diligentia, ex voluntate Cæſaris, qui tibi rem magnam difficilemque commiſit, gerere poſſis. Nam; quum multi a me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent; non committo, ut ambitione meâ conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiariſſimè ſum uſus. Ejus & Sullani temporis injuſtiſſimâ calamitate dolui; & quum iis, qui ſimilem injuriam acceperant, amiſſis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano poſſeſſionem, quum in eam tamquam e naufragio reliquias contuliſſet. Hoc autem tempore eum Cæſar in ſenatum legit: quem ordinem ille, iſtâ poſſeſſione amiſsâ, tueri vix poteſt. Graviſſimum autem eſt, quum ſuperior factus ſit ordine, inferio-

rem eſſe fortunâ; miniméque convenit; ex eo agro, qui Cæſaris juſſu dividatur, eum moveri, qui Cæſaris beneficio ſenator sit. Sed mihi minùs libet multa de æquitate rei ſcribere, ne causâ potiùs apud te valuiſſe videar, quàm gratiâ. Quamobrem te in majorem modum rogo, ut C. Curtii rem meam putes eſſe: quidquid meâ causâ faceres, ut id C. Curtii causâ quum feceris, exiſtimes; quod ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, PROCOS. S. P. D.

CUSPII amicos generatim omnes commendat, nominatim L. Julium & P. Cornelium. Anno *U. C. 708.*

6. SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Credo te memoriâ tenere, me & coram P. Cuſpio tecum locutum eſſe, quum te proſequerer paludatum; & item poſtea pluribus verbis tecum egiſſe, ut, quoſcumque tibi ejus neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me benevolentia, perpetuaque obſervantia, mihi liberalissimè atque humanissimè recepiſti. Cuſpius, homo in

omnes ſuos officioſissimus, mirificè quoſ-dam homines ex iſta provincia tuetur, & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, quum maximis ſocietatis negotiis præeſſet. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego meâ facultate & gratiâ ſoleo, quantum poſſum, adjuvare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtolâ exponendam putavi: reliquis epiſtolis, tantùm faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & simul significem de numero eſſe Cuſpii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, ſcito eſſe omnium gravissimam. Nam P. Cuſpius singulari ſtudio contendit a me, ut tibi quàm diligentissimè L. Julium commendarem. Ejus ego ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, si utar verbis iis, quibus, quum diligentissimè quid agimus, uti ſolemus. Nova quædam poſtulat, & putat me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quiddam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & poteſtate tua profi-

ciſci poterit, non modò re, ſed etiam verbis, vultu denique exprompſeris: quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus eſſes. Sed tamen ſuſpicor, ipſum hominem, quem tibi commendo, perdignum eſſe tuâ amicitiâ: non ſolùm, quia mihi Cuſpius dicit, credo (tametsi id ſatis eſſe debebat) ſed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo; tibique, ut confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſè diligenterque curabo. Cura ut valeas.

P. Cornelius, qui tibi has litteras dedit, eſt mihi a P. Cuſpio commendatus: cujus causâ quanto opere cuperem, deberemque, profectò ex me facilè cognoſti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quàm maximas, quàm primùm, quàm ſæpiſſime gratias agat. Vale.

M. T. CICERO CLUVIO S. P. D.

PETIT a Cluvio, ne municipii Atellani vectigalis ager dividatur, ſed cauſam integram Cæſari reſervet. Anno *U. C.* 708.

7. QUUM in Galliam proficiſcens, pro noſtra neceſſitudine, tuaque ſumma in-

me obſervantia, ad me domum veniſſes, locutus ſum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui eſſet in Gallia; quantoque opere ejus municipii causâ laborarem, tibi oſtendi. Poſt tuam autem profectionem, quum & maxima res municipii honeſtiſſimi, mihique conjunctiſſimi, & ſummum meum officium agerētur; pro tuo animo in me ſingulari, exiſtimavi, me oportere ad te accuratiùs ſcribere: etsi non ſum neſcius, & quæ temporum ratio, & quæ tua poteſtas ſit; tibique negotium datum eſſe a C. Cæſare, non judicium, præclarè intelligo. Quare a te tantum peto, quantum & te facere poſſe, & libenter meâ causâ facturum eſſe arbitror. Et primùm velim exiſtimes, quod res eſt, municipii fortunas omnes in iſto vectigali consiſtere: his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus preſſum, ſummis affectum eſſe difficultatibus. Hoc etsi commune videtur eſſe cum multis, tamen, mihi crede, ſingulares huic municipio calamitates accidiſſe; quas idcirco non commemoro, ne de miſeriis meorum neceſſariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque, nisi magnam ſpem haberem, C. Cæſari nos cauſam municipii probaturos, non erat cauſa, cur a te hoc tempore aliquid contende-

rem. Sed quia confido, mihique perſuaſi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, etiam voluntatis erga ſe habiturum eſſe rationem; ideo a te non dubitavi contendere, ut hanc cauſam illi integram conſervares. Quod etsi nihilominus a te peterem, si nihil audiviſſem te tale feciſſe, tamen majorem ſpem impetrandi nactus ſum, poſtea quàm mihi dictum eſt, hoc idem a te Regienſes impetraviſſe: qui etsi te aliquâ necessitudine attingunt; tamen tuus amor in me, ſperare me cogit, te, quod tuis neceſſariis tribueris, idem eſſe tributurum meis: præſertim quum ego pro his unis petam; habeam autem, qui simili cauſâ laborent, complures neceſſarios. Hoc me non sine cauſa facere, neque aliquâ levi ambitione commotum a te contendere, etsi te exiſtimare arbitror; tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimùm: nullum umquam fuiſſe tempus, neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii ſtudium in me exſtiterit singulare. Quapropter a te etiam atque etiam, pro noſtra ſumma conjunctione, proque tua benevolentia, majorem in modum peto atque contendo, ut, quum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentiâ con-

junctissimum, id mihi des, quod erit hujuſmodi, ut, si a Cæſare, quod ſperamus, impetrarimus, tuo beneficio nos id conſecutos eſſe judicemus: sin minùs; pro eo tamen id habeamus, quum a te data sit opera, ut impetraremus. Hoc quum mihi gratissimum feceris; tum viros optimos, homines honeſtissimos, eoſdemque gratissimos, & tuâ necessitudine dignissimos, ſummo beneficio in perpetuum tibi, tuiſque devinxeris. Vale.

M. T. Cicero M. Rutilio S. P. D.

Rutilium rogat, ut in agrorum diviſione Albini prædia ne attingat. Anno *U. C. 708.*

8. Quum & mihi conſcius eſſem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus eſſem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum eſſet. P. Sextium quanti faciam, ipſe optimè ſcio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines ſciunt. Is quum ex aliis te mei ſtudiosissimum eſſe cognoſſet, petivit a me, ut ad te quàm accuratissimè ſcriberem de re C. Albini ſenatoris; cujus ex filia natus eſt L. Sextius, optimus adoleſcens, filius P. Sextii. Hoc idcirco ſcripsi, ut intelligeres, non ſolùm me pro P. Sextio laborare debere, ſed Sextium etiàm pro Al-

bino. Res autem eſt hæc. A M. Laberio C. Albinus prædia in æſtimationem accepit, quæ prædia Laberius emerat a Cæſare de bonis Plotianis. Ea si dicam non eſſe e republica dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen, quum Cæſar Sullanas venditiones & aſsignationes ratas eſſe velit, quò firmiores exiſtimentur ſuæ; si ea prædia dividentur, quæ ipſe Cæſar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus eſſe poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita, ut majore ſtudio, juſtiore de cauſa, magis ex animo rogare nihil poſſim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magnâ me affeceris non modò lætitiâ, ſed etiam quodammodo gloriâ, si P. Sextius homini maximè neceſſario ſatisfecerit per me, quum ego illi uni plurimùm debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges eſſe gratisſimum.

M. T. CICERO CRASSIPEDI S. P. D.

CRASSIPEDI, Bithyniæ quæſtori, Bithynicam publicanorum ſocietatem, in primiſque Cn. Pupium commendat. Anno *U. C.* 702.

9. QUAMQUAM tibi præſens commendavi, ut potui, diligentissimè, ſocios Bithyniæ; teque quum meâ commendatione, tum etiam tuâ ſponte intellexi cupere ei ſocietati, quibuſcumque rebus poſſes, commodare: tamen, quum ii, quorum res agitur, magni ſuâ intereſſe arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, quâ eſſem erga ipſos voluntate, non dubitavi hæc ad te ſcribere. Volo enim te exiſtimare, me, quum univerſo ordini publicanorum ſemper libentissimè tribuerim, idque magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim; tum in primis amicum eſſe huic Bithynicæ ſocietati; quæ ſocietas ordine ipſo, & hominum genere, pars eſt maxima civitatis: conſtat enim ex ceteris ſocietatibus; & caſu permulti ſunt in ea ſocietate valde mihi familiares; in primiſque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius, P. filius, Men. qui eſt magiſter in ea ſocietate. Quæ quum ita sint, in majorem modum a te peto, Cn. Pupium, qui eſt in operis ejus ſocietatis, omnibus tuis officiis atque omni liberalitate tueare; cureſque ut ejus operæ, quod tibi facile factu eſt, quàm gratissimæ sint ſociis; remque & utilitatem ſociorum (cujus rei quantam

poteſtatem quæſtor habeat, non ſum ignarus) per te quàm maximè defenſam & auctam velis. Id quum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & ſpondeo, te ſocios Bithyniæ, si iis commodaris, memores eſſe & gratos cogniturum. Vale.

CICERO BRUTO S.

M. BRUTO, quem Cæſar, in Africanum bellum profecturus, Ciſalpinæ Galliæ præfecerat, M. Terentium Varronem, quæſtorem ſorte datum, diligentissimè commendat. Anno *U. C. 707.*

10. QUUM ad te tuus quæſtor, M. Varro, proficiſceretur, commendatione egere eum non putabam: ſatis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipſo more majorum; qui, ut te non fugit, hanc quæſturæ conjunctionem, liberorum necessitudini proximam voluit eſſe. Sed quum sibi ita perſuasiſſet ipſe, meas de ſe accuratè ſcriptas litteras maximum apud te pondus habituras, a meque contenderet, ut quàm diligentissimè ſcriberem; malui facere, quod meus familiaris tanti ſuâ intereſſe arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas, quum primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam ſe meam contulit. Deinde, ut ſe corroboravit, duæ cauſæ acceſſerunt, quæ

meam in illum benevolentiam augerent; una, quòd verſabatur in hoc ſtudio noſtro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, ut noſti, nec sine induſtria: deinde, quòd maturè ſe contulit in ſocietates publicanorum; quod quidem nollem; maximis enim damnis affectus eſt. Sed tamen cauſa communis ordinis mihi commendatissimi, fecit amicitiam noſtram firmiorem. Deinde verſatus in utriſque ſubſelliis optimâ & fide, & famâ, jam ante hanc commutationem reipublicæ, petitioni ſeſe dedit, honoremque honeſtissimum exiſtimavit fructum laboris ſui. His autem temporibus a me Brundisio cum litteris & mandatis profectus ad Cæſarem eſt: qua in re & amorem ejus in ſuſcipiendo negotio perſpexi, & in conficiendo, ac renuntiando fidem. Videor mihi, quum ſeparatim de probitate ejus & moribus dicturus fuiſſem, si priùs cauſam, cur eum tantopere diligerem, tibi expoſuiſſem, in ipſa cauſa exponenda ſatis etiam de probitate dixiſſe. Sed tamen ſeparatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati, & uſui: nam & modeſtum hominem cognoſces, & prudentem, & a cupiditate omni remotissimum; præterea magni laboris, ſummæque induſtriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, quum

bene cognôris, judicanda ſunt: ſed tamen in omnibus novis conjunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & quâ commendatione quasi amicitiæ fores aperiantur; quod ego his litteris efficere volui: etsi id ipſa per ſe necessitudo quæſturæ effeciſſe debet; ſed tamen nihilò infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti Varro exiſtimat, & ipſe ſentio, ut quàm primùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attuliſſe, quantum & ipſe ſperarit, nec ego dubitarim. Vale.

M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

COMMENDAT Bruto vectigalia, quæ Arpinates in Gallia habebant, & legatos, qui ad ea exigenda proficiſcebantur. Anno *U. C.* 707.

II. QUIA ſemper animadverti, ſtudiosè te operam dare, ut ne quid meorum tibi eſſet ignotum; propterea non dubito, quin ſcias, non ſolùm cujus municipii sim, ſed etiam quàm diligenter ſoleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omneſque facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta ædium ſacrarum locorumque communium tueri possint, consiſtunt in his vectigalibus, quæ ha-

bent in provincia Gallia. Ad ea viſenda, pecuniaſque, quæ a colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoſcendam, & adminiſtrandam, legatos equites Romanos miſimus Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. Peto a te majorem in modum, pro noſtra necessitudine, ut tibi ea res curæ ſit, operamque des, ut per te quàm commodissimè negotium municipii adminiſtretur; quàm primúmque conficiatur; ipſoſque, quorum nomina ſcripsi, ut quàm honorificentissimè pro tua natura, & quàm liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris: mihi verò etiam eò gratius feceris, quòd quum ſemper tueri municipes meos conſuevi, tum hic annus præcipuè ad meam curam officiumque pertinet. Nam conſtituendi municipii cauſâ, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium, hominem mihi maximè neceſſarium (is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius ullus creari ſolet) quos cohoneſtaris, in primiſque me, si reſpublica municipii, tuo ſtudio, & diligentiâ bene adminiſtrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

Q. FUFIDIUM, Arpinatis municipii legatum; qui tribunus militum in Cilicia fuerat, diligenter commendat, Anno *U. C.* 707.

12. ALIA epiſtolâ communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui diligentiſſimè: hac ſeparatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes necessitudines ſunt, diligentiùs commendo: non ut aliquid de illa commendatione comminuam, ſed ut hanc addam. Nam & privignus eſt M. Cæsii, mei maximè & familiaris, & neceſſarii; & fuit in Cilicia mecum tribunus militum; quo in munere ita ſe tractavit, ut accepiſſe ab eo beneficium viderer, non dediſſe. Eſt præterea (quod apud te valet plurimùm) a noſtris ſtudiis non abhorrens. Quare velim eum quàm liberalissimè complectare; operamque des, ut in ea legatione, quam ſuſcepit contra ſuum commodum, ſecutus auctoritatem meam, quàm maximè ejus excellat induſtria. Vult enim, id quod optimo cuique naturâ tributum eſt, quàm maximam laudem, quum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio conſequi: quod ei continget, si hac meâ commendatione tuum erga ſe ſtudium erit conſecutus. Vale.

M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

L. CASTRONIUM, Lucenſem municipem, commendat. Anno *U. C. 707.*

13. LUCIUS Caſtronius Pætus, longè princeps municipii Lucenſis, eſt honeſtus, gravis, plenus officii, bonus planè vir, & quum virtutibus, tum etiam fortunâ, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem eſt familiariſſimus, sic prorsùs, ut noſtri ordinis obſervet neminem diligentiùs. Quare ut & meum amicum, & tuâ dignum amicitiâ, tibi commendo. Cui quibuſcumque rebus commodaveris, tibi profectò jucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

PETIT ut exactionem ejus pecuniæ, quam L. Straboni P. Cornelius debet, ſuo ſtudio & diligentiâ curet. Anno *U. C. 707.*

14. LUCIO Titio Strabone, equite Romano, in primis honeſto, & ornato, familiariſſimè utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura ſummæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res a Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam eſt. Peto a te hòc diligentiùs, quàm si mea res eſſet,

quò

quò eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua, ut negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, transigas, operamque des, quoad tibi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodiſſimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ miſſus eſt, negotium conficiat, ad nummoſque perveniat. Id & mihi gratiſſimum erit; & tu ipſe L. Titium cognoſces amicitiâ tuâ digniſſimum. Quod ut tibi curæ ſit, ut omnia ſolent eſſe, quæ me velle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S. P. D.

PRÆCILIUM adoleſcentem, patre natum Cæſaris amiciſſimo, commendat. Cæſare IV. Coſ. ſine collega. Anno *U. C. 708.*

15. PRÆCILIUM tibi commendo unicè, tui neceſſarii, mei familiariſſimi, viri optimi filium: quem quum adoleſcentem ipſum propter ejus modeſtiam, humanitatem, animum & amorem erga me ſingularem mirificè diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi & didici mihi fuiſſe ſemper amiciſſimum. En hic ille eſt, qui maximè irridere atque objurgare me ſolitus eſt, quòd me non tecum, præſer-

tim quum abs te honorificentiſſimè invitarer, conjungerem.

> Ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.

Audiebam enim noſtros proceres clamitantes,

> Ἄλκιμος ἔσσ᾽, ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ
> εἴπῃ.
> Ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me conſolatur. Etiam hominem peruſtum inani gloriâ volunt incendere; atque ita loquuntur,

> Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
> Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Sed me minùs jam movent; ut vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου.

> Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem verſum ſenex Præcilius laudat egregiè; & ait, poſſe eumdem & ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω videre; & tamen nihilominus,

> Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed, ut redeam ad id unde cœpi, vehementer mihi gratum feceris, si hunc adoleſcentem humanitate tuâ, quæ eſt ſingularis, comprehenderis; & ad id, quod ipſorum Præciliorum causâ te velle arbi-

tror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere novo ſum litterarum ad te uſus, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem. Vale.

M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S. P. D.

Apollonium P. Craſsi libertum, Cæſari in Hiſpania contra Pompeii filios bellum gerenti, commendat. Anno *U. C. 708*.

16. PUBLIUM Craſſum ex omni nobilitate adoleſcentem dilexi plurimùm: & de eo quum ab ineunte ejus ætate bene ſperaviſſem, tum optimè exiſtimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, quum ille viveret, & magni faciebam, & probabam: erat enim & ſtudioſus Craſsi, & ad ejus optima ſtudia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Poſt mortem autem Craſsi, eò mihi etiam dignior viſus eſt, quem in fidem atque amicitiam meam reciperem, quòd eos a ſe obſervandos & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multiſque in rebus mihi magno uſui fuit & fides ejus, & prudentia; &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum ſtudio & fidelitate con-

ſequi potuit, non defuit. Quod quum ſperaret te quoque ita exiſtimare, in Hiſpaniam ad te, maximè ille quidem ſuo consilio, ſed etiam me auctore, eſt profectus. Cui ego commendationem non ſum pollicitus; non quin eam valituram apud te arbitrarer; ſed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuiſſet, &, propter memoriam Craſſi, de tuis unus eſſet: &, si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id conſequi poſſe. Teſtimonium mei de eo judicii, quod & ipſe magni æſtimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, & ſtudiis optimis deditum, idque a puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo judicio, eruditiſſimo', multum a puero fuit. Nunc autem incenſus ſtudio rerum tuarum, eas litteris Græcis mandare cupiebat. Poſſe arbitror: valet ingenio, habet uſum, jam pridem in eo genere ſtudii litterarumque verſatur: ſatisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ teſtimonium: ſed tu hoc faciliùs multò, pro tua singulari prudentia, judicabis. Et tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodaveris, erit id majorem in modum gratum.

M. T. C. SER. SULPICIO S. P. D.

MANIUM Curium Servio Sulpicio, Achaiæ præſidi, commendat. Vide lib. 7. epiſt. 29. Anno *U. C. 707.*

17. MANIUS Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſis a me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo eſt, ut primùm in forum venit, inſtituta; & Patris quum aliquoties antea, tum proximè hoc miſerrimo bello, domus ejus tota mihi patuit, quâ ſi opus fuiſſet, tam eſſem uſus, quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo eſt quasi ſanctioris cujuſdam neceſſitudinis, quòd eſt Attici noſtri familiarissimus, eumque unum præter ceteros obſervat, ac diligit. Quem si tu jam fortè cognoſti, puto me hoc, quod facio, facere ſeriùs. Eâ eſt enim humanitate & obſervantiâ, ut eum tibi jam per ſe ipſum commendatum putem. Quod tamen si ita eſt, magnopere a te quæſo, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contuliſti, quàm maximus pòſt meâ commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam ſuam minùs ſe tibi obtulit, aut nondum eum ſatis habes cognitum, aut quæ cauſa eſt, cur majoris commendationis indigeat; sic

tibi eum commendo, ut neque majore ſtudio quemquam, neque juſtioribus de cauſis commendare poſsim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religiosè & sine ambitione commendant: ſpondebo enim tibi, vel potiùs ſpondeo, in meque recipio, eos eſſe M'. Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis exiſtimaturus. Mihi certè gratiſsimum feceris, si intellexero, has litteras tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

CICERO SERVIO S.

GRATIAS agit, quòd optimâ in Atticum voluntate sit, quem dum commendari dicit neceſſe non eſſe, eo ipſo valdè commendat, quò Servius ei neque in Epiroticis, neque in aliis rebus desit. Anno *U. C.* 707.

18. NON concedam, ut Attico noſtro, quem elatum lætitiâ vidi, jucundiores tuæ, ſuavissimè ad eum & humanissimè ſcriptæ, litteræ fuerint, quàm mihi. Nam etsi utrique noſtrûm propè æquè gratæ erant, tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certè admonitus, liberaliter Attico reſpondiſſes (quod tamen

dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum ſcripſiſſe, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detuliſſe. De quo non modò rogare te, ut eò ſtudiosiùs meâ quoque causâ facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri poteſt, quàm polliceris) ſed ne gratias quidem agere, quòd tù & ipsius causâ, & tuâ ſponte feceris. Illud tamen dicam; mihi id, quod feciſti, eſſe gratiſſimum. Tale enim tuum judicium de homine eo, quem unicè diligo, non poteſt mihi non ſummè eſſe jucundum. Quod quum ita ſit, eſſe gratum neceſſe eſt. Sed tamen, quando mihi, pro conjunctione noſtra, vel peccare apud te in ſcribendo licet; utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda eſſe, faciam. Nam & ad id, quod Attici causâ te oſtendiſti eſſe facturum, tantum velim addas, quantum ex noſtro amore acceſſionis fieri poteſt: &, quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago, teque ita exiſtimare volo, quibuſcumque officiis in Epiroticis reliquiſque rebus Atticum obſtrinxeris, iiſdem me tibi obligatum fore. Vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. P. D.

ROGAT, ut Lyſonem, quem antea commendaverat, in fidem & neceſſitudinem recipiat. Anno *U. C.* 707.

19. CUM Lyſone Patrenſi eſt mihi quidem hoſpitium vetus, quam ego neceſſitudinem ſanctè colendam puto; ſed ea cauſa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hoſpite; & ea quum officiis ejus multis, tum etiam conſuetudine quotidianâ ſic eſt aucta, ut nihil ſit familiaritate noſtrâ conjunctius. Is quum Romæ annum propè ita fuiſſet, ut mecum viveret, etsi eramus in magna ſpe, te meis litteris commendationeque diligentissimè facturum, id quod feciſti, ut ejus rem & fortunas abſentis tuerere tamen, quòd in unius poteſtate erant omnia, & quòd Lyſo fuerat in noſtra cauſa noſtriſque præsidiis, quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen eſt & ipsius ſplendore, & noſtro, reliquorumque hoſpitum ſtudio, ut omnia, quæ vellemus, a Cæſare impetrarentur; quod intelliges ex iis litteris, quas Cæſar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex noſtra commendatione, quasi adepti jam omnia; ſed eò vehementiùs a te contendimus, ut Ly-

ſonem in fidem necessitudinemque tuam recipias: cujus dubiâ fortunâ timidiùs tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejuſmodi, ut ne tu quidem mederi poſſes; exploratâ verò ejus incolumitate, omnia a te ſtudia ſummâ curâ peto: quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adoleſcentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, quum in calamitate exsilii ſui Patrensis civis factus eſſet, Patrenſium legibus adoptavit, ut ejus ipsius hereditatis jus cauſamque tueare. Caput illud eſt, ut Lyſonem, quem ego virum optimum gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceteriſque poſtea commendando, idem, quod ego, sis judicii & voluntatis habiturus. Quod quum fieri vehementer ſtudeo, tum etiam illud vereor, ne si minùs cumulatè videbere feciſſe aliquid ejus causâ, me ille negligenter ſcripsiſſe putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, quum ex ſermonibus quotidianis meis, tum ex epiſtolis etiam tuis potuit cognoſcere. Vale.

F v

CICERO SERVIO S.

Asclaponem medicum commendat. Anno *U. C.* 707.

20. Asclapone Patrensi, medico, utor valde familiariter, ejuſque quum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum ars etiam, quam ſum expertus in valetudine meorum. In qua mihi quum ipsâ ſcientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiâque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo; & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me ſcripsiſſe de ſeſe, meamque commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. P. D.

M. Æmilii rem familiarem, & in primis libertum ejus Hammonium commendat. Anno *U. C.* 707.

21. Marcus Æmilius Avianus ab ineunte adoleſcentia me obſervavit, ſemperque dilexit, vir quum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer eſſe Sicyone, & nisi audirem ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cybiræ commorari, nihil eſſet neceſſe plura me ad te de eo ſcribere: perficeret enim ipſe pro-

fectò ſuis moribus, ſuâque humanitate, ut sine cujuſquam commendatione diligeretur abs te non minùs, quàm & a me, & a ceteris ſuis familiaribus. Sed quum illum abeſſe putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ eſt Sicyone, remque familiarem, maximè Caium Avianum Hammonium; libertum ejus; quem quidem tibi etiam ſuo nomine commendo. Nam quum propterea mihi eſt probatus, quòd eſt in patronum ſuum officio & fide singulari, tum etiam in me ipſum magna officia contulit, mihique moleſtissimis temporibus ita fideliter benevoléque præſtò fuit, ut si a me manumiſſus eſſet. Itaque peto a te, ut eum Hammonium, & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipſum ſuo nomine diligas, habeaſque in numero tuorum. Hominem pudentem & officioſum cognoſces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

CICERO SERVIO S.

T. Manlium ſuo & Varronis nòmine commendat. Anno *U. C.* 707.

22. TITUM Manlium, qui negotiatur Theſpiis, vehementer diligo: nam & ſemper me coluit, diligentissiméque ob-

ſervavit, & a ſtudiis noſtris non abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magnopere ejus causâ vult omnia: qui tamen exiſtimavit, etsi ſuis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret, tamen meâ commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem quum Manlii familiaritas, tum Varronis ſtudium commovit, ut ad te quàm accuratissimè ſcriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuiſti plurimùm; id eſt, si T. Manlium, quàm maximè, quibuſcumque rebus honeſtè ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, te eum, quem ſoles fructum a bonorum virorum officiis exſpectare, eſſe capturum. Vale.

CICERO SERVIO S.

COSSINIUM Anchialum libertum commendat.
Anno *U. C.* 707.

23. LUCIO Cossinio, amico & tribuli tuo, valde familiariter utor: nam & inter noſmetipſos vetus uſus intercedit, & Atticus noſter majorem etiam mihi cum Cossinio conſuetudinem fecit. Itaque tota Cossinii domus me diligit, in primiſ-

que libertus ejus L. Coſſinius Anchialus, homo & patrono, & patroni neceſſariis, quo in numero ego ſum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo; ut, si meus libertus eſſet, eodemque apud me loco eſſet, quo eſt apud patronum ſuum, majore ſtudio commendare non poſſem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis; atque eum, quod sine moleſtia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi poſtea jucundum. Hominem enim ſummâ probitate, humanitate, obſervantiâque cognoſces. Vale.

CICERO SERVIO S.

GRATIAS agit, quòd ſuâ commendatione Lyſoni offenſionem remiſerit: deinde rogat, ut eum omnibus officiis complectatur. Anno *U. C.* 707.

24. QUUM antea capiebam ex officio meo voluptatem, quòd memineram, quàm tibi diligenter Lyſonem, hoſpitem & familiarem meum, commendaſſem; tum verò poſtea quàm ex litteris ejus cognovi, tibi eum falsò ſuſpectum fuiſſe, vehementiſſimè lætatus ſum, me tam diligentem in eo commendando fuiſſe. Ita enim ſcripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuiſſe, quòd ad te delatum diceret, ſeſe contra

dignitatem tuam Romæ de te loqui ſolitum eſſe. De quo, etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum ſe tibi ſcribit eſſe; tamen primùm, ut debeo, tibi maximas gratias ago, quum tantum litteræ meæ potuerunt, ut his lectis, omnem offenſionem ſuſpicionis, quam habueras de Lyſone, deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lyſone magis, quàm pro omnibus ſcribere, hominem eſſe neminem, qui umquam mentionem tui sine tua ſumma laude fecerit. Lyſo verò quum mecum propè quotidie eſſet, unáque viveret, non ſolùm quia me libenter audire arbitrabatur, ſed quia libentiùs ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter, etsi a tè ita tractatur, ut jam non desideret commendationem meam, uniſque ſe litteris meis omnia conſecutum putet, tamen a te peto in majorem modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir eſſet, ut ſuperioribus litteris feceram, nisi eum jam per ſe ipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer. Vale.

CICERO SERVIO S.

HAGESARETUM breviter, ſed accuratè commendat. Anno *U. C. 707.*

25. HAGESARETUS Lariſſæus magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor & gratus fuit, meque poſtea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem meum, & familiarem, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis ſuæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

CICERO SERVIO S.

MESCINII Ruſi Achaïca negotia commendat. Anno *U. C. 707.*

26. LUCIUS Meſcinius eâ mecum necessitudine conjunctus eſt, quòd mihi quæſtor fuit. Sed hanc cauſam, quam ego, ut a majoribus accepi, ſemper gravem duxi, fecit virtute & humanitate ſuâ juſtiorem. Itaque eo sic utor, ut nec familiariùs ullo, nec libentiùs. Is quamquam confidere videbatur, & ſuâ causâ, quæ honeſtè poſſes, libenter eſſe factu-

rum; magnum eſſe tamen ſperavit apud te meas quoque litteras. Id quum ipſe ita judicabat, tum pro familiari conſuetudine ſæpe ex me audierat, quàm ſuavis eſſet inter nos & quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto ſcilicet ſtudio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi neceſſario, & tam familiari, ut ejus negotia, quæ ſunt in Achaia, ex eo quòd heres eſt M. Mindio, fratri ſuo; qui Eli negotiatus eſt, explices & expedias quum jure & poteſtate, quam habes, tum etiam auctoritate & conſilio tuo. Sic enim præſcripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controverſiam vocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore uterentur. Id ut honoris mei causâ ſuſcipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum tuâ dignitate putabis eſſe, feceris mihi pergratum, si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum ſenatore res eſt, Romam rejeceris. Quod quò minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido conſule, non quæ te aliquid juberent (neque enim id tuæ dignitatis eſſe arbitramur) ſed quodam modo quasi commendatitias ſumpsimus. Scriberem, quàm

id beneficium bene apud Meſcinium poſiturus eſſes, nisi & te ſcire conſiderem, & mihi peterem. Sic enim velim exiſtimes, non minùs me de illius re laborare, quàm ipſum de ſua. Sed, quum illum ſtudeo quàm facillimè ad ſuum pervenire, tum illud laboro, ut non minimùm hac meâ commendatione ſe conſecutum arbitretur. Vale.

CICERO SERVIO S.

GRATIAS agit, quòd Avianum commendatione ſuâ liberaliter tractaſſet: eumque commendat iterum. Anno *U. C.* 707.

27. LICET eodem exemplo ſæpius tibi hujus generis litteras mittam, quum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligenter obſerves; quod feci in aliis, & faciam, ut video, ſæpius: ſed tamen non parcam operæ, & ut vos ſoletis in formulis, sic ego in epiſtolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & ſuo, & Æmilii Aviani, patroni ſui, nomine, nec liberaliùs, nec honorificentiùs potuiſſe tractari, nec ſe præſentem, nec rem familiarem abſentis patroni ſui. Id mihi quum jucundum eſt eorum causâ, quos tibi ego ſummâ neceſſitudine & ſummâ conjunc-

tione adductus commendaveram, quòd M. Æmilius unus eſt ex meis familiariſſimis atque intimis, maximè neceſſarius homo, & magnis meis beneficiis devinctus, & propè omnium, qui mihi debere aliquid videntur, gratiſſimus; tum multò jucundius, te eſſe in me tali voluntate, ut plus proſis amicis meis, quàm ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum causâ facerem, quàm tu, quid meâ. Sed hoc non dubito, quin exiſtimes mihi eſſe gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines eſſe putes; quod ita eſſe tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achaiam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundiſſimè conjunctiſſiméque vivo; magnamque quum ex ingenio ejus, ſingularique ſtudio, tum ex virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

CICERO SERVIO S.

AGIT gratias quòd Meſcinio commendatio ſua profuerit, rogatque ut pergat ei bene facere. Deinde commendat Lacedæmonios. Anno *U. C. 707.*

28. ETSI libenter petere a te ſoleo; ſi quid opus eſt meorum cuipiam; tamen multò libentiùs gratias tibi ago, quum

feciſti aliquid commendatione meâ; quod ſemper facis. Incredibile eſt enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati: quæ mihi omnia grata, ſed de L. Meſcinio gratiſſimum. Sic enim eſt mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, ſtatim procuratoribus ſuis pollicitum eſſe omnia, multò verò plura & majora feciſſe. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum eſſe) velim exiſtimes, mihi te feciſſe gratiſſimum. Quod quidem hòc vehementiùs lætor, quòd ex ipſo Meſcinio te video magnam capturum voluptatem: eſt enim in eo quum virtus & probitas, & ſummum officium, ſummaque obſervantia, tum ſtudia illa noſtra; quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum eſt, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ. Sed duo quidem te nominatim rogo: primùm, ut, ſi quid ſatiſdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut ſatiſdetur fide meâ. Deinde, quum ferè conſiſtat hereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit; adjuves, ineaſque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur: quod ſi putarit illa fore, ut opinio noſtra eſt, negotium conficiemus. Hoc ut aſſequamur, te vehementer etiam

atque etiam rogo. Illud, quod ſuprà ſcripsi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quæ feciſti Meſcinii causâ, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipſe judices, homini te gratissimo, jucundissimo benignè feciſſe. Volo enim ad id, quod meâ causâ feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror; quin ipsi ſuâ majorumque ſuorum auctoritate ſatis commendati sint fidei & juſtitiæ tuæ; & ego, qui te optimè noviſſem, non dubitavi, quin tibi notissima & jura & merita populorum eſſent. Itaque quum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem; etsi memineram, me ei civitati omnia debere, tamen reſpondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim exiſtimes, me omnes Achaiæ civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quòd tu his præsis; eumdemque me ita judicare, te, quòd unus optimè noſſes non noſtra ſolùm, ſed etiam Græciæ monumenta omnia, tuâ ſponte amicum Lacedæmoniis & eſſe, & fore. Quare tantùm a te peto, ut, quum ea facies Lacedæmoniorum causâ, quæ tua fides, amplitudo, juſtitia poſtulat, ut his, si tibi videbitur, significes, te non moleſtè ferre, quòd intelligas, ea quæ facias, mihi quo-

que grata eſſe. Pertinet enim ad officium meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO L. PLANCO S. D.

CAPITONEM pro Antiſtii hereditate diligentissimè commendat. Anno *U. C. 707.*

29. NON dubito, quin ſcias, in iis neceſſariis, qui tibi a patre relicti ſunt, me tibi eſſe vel conjunctissimum, non his modò causis, quæ ſpeciem habeant magnæ conjunctionis, ſed iis etiam, quæ familiaritate & conſuetudine tenentur; quam ſcis mihi jucundissimam cum patre tuo & ſummam fuiſſe. Ab his initiis noſter in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, & eò magis, quòd intellexi, ut primùm per ætatem judicium facere potueris quanti quiſque tibi faciendus eſſet, me a te in primis cœptum eſſe obſervari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum quum ſtudiorum, quod ipſum eſt per ſe grave, tum eorum ſtudiorum, earumque artium, quæ per ſe ipſæ eos, qui voluntate eadem ſunt, etiam familiaritate devinciunt. Exſpectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quò ſpectent. Id primum ergo habeto, non sine magna juſtaque

cauſa hanc a me commemorationem eſſe factam. C. Ateio Capitone utor familiariſſimè. Notæ tibi ſunt varietates meorum temporum: in omni genere & honorum, & laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præſtò fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antiſtius; qui quum ſorte quæſtor Macedoniam obtineret, neque ei ſucceſſum eſſet, Pompeius in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antiſtius nihil potuit: nam ſi potuiſſet, nihil ei fuiſſet antiquius, quàm ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; præſertim quum ſciret, quanti is Cæſarem faceret, ſemperque feciſſet. Sed oppreſſus tantum attigit negotii, quantum recuſare non potuit. Quum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neque poſſum negare affuiſſe, ſed non plus duobus, aut tribus menſibus. Deinde abfuit a caſtris: fugit omne negotium. Hoc mihi, ut teſti, velim credas: meam enim ille mœſtitiam in illo bello videbat, mecum omnia communicabat. Itaque abdidit ſe in intimam Macedoniam, quò potuit longiſſimè a caſtris, non modò ut non præeſſet ulli negotio, ſed etiam ut ne intereſſet quidem. Is poſt prœlium ſe ad ho-

minem neceſſarium, A. Plautium, in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæſar quum vidiſſet, nihil aſperè, nihil acerbè dixit, Romam jussit venire. Ille in morbum continuò incidit, ex quo non convaluit, Æger Corcyram venit, ibi eſt mortuus. Teſtamento, quod Romæ Paulo & Marcello conſulibus fecerat, heres ex parte dimidia & tertia eſt Capito. In ſextante ſunt ii, quorum pars sine ulla cujuſquam querela publica poteſt eſſe: ea eſt ad H-S xxx. Sed de hoc Cæſar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro noſtro amore, pro ſtudiis, & omni curſu noſtro totius vitæ ſimillimo, rogo, & a te ita peto, ut majore curâ, majore ſtudio nullo possim, ut hanc rem ſuſcipias, meam putes eſſe, enitare, contendas, efficias, ut meâ commendatione, tuo ſtudio, Cæſaris beneficio, hereditatem propinqui ſui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac ſumma tua gratia ac potentia a te impetrare, si petiiſſem, ultro te ad me detuliſſe putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento ſpero, cujus ipſe Cæſar eſſe optimus judex poteſt: ſemper Cæſarem Capito & coluit, & dilexit. Sed ipſe hujus rei teſtis eſt: novi hominis memoriam. Itaque nihil te doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone

apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. Ego, quod in me ipſo experiri potui, ad te deferam: in eo quantum ſit ponderis, tu videbis. Quam partem in republica cauſamque defenderim, per quos homines, ordineſque ſteterim, quibuſque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipſo in bello minùs ex Cæſaris voluntate, quod intellexerim ſcire ipſum Cæſarem, me invitissimum feciſſe; id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quòd fuerim moderatior, temperatiorque, quàm in ea parte quiſquam, id me feciſſe maximè auctoritate Capitonis; cujus similes si reliquos neceſſarios habuiſſem, reipublicæ fortaſſe nonnihil, mihi certè plurimùm profuiſſem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris, meam de tua erga me benevolentia ſpem confirmaveris; ipſumque Capitonem, gratiſſimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem, tuo ſummo beneficio adjunxeris. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

L. Manlium in fraterna hereditate commendat.
Anno *U. C.* 707.

30. Lucius Manlius eſt Soſis. Is fuit Catinensis: ſed eſt unà cum reliquis Neapolitanis

politanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli: erat enim adſcriptus in id municipium ante civitatem ſociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus eſt. Nullam omnino arbitramur de ea hereditate controverſiam eum habiturum; & eſt hodie in bonis: ſed, quoniam habet præterea negotia vetera in Sicilia ſua, & hanc hereditatem fraternam & omnia ejus tibi commendo, in primiſque ipſum virum optimum, mihique familiariſſimum, his ſtudiis litterarum doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, ſive aderit, ſive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéque neceſſariis ſcias eſſe; itáque tractes, ut intelligat meam commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

FLAVIUM, Piſonis, generi quondam ſui, perneceſſarium, commendat. Anno *U. C.* 707.

31. CAIO Flavio, honeſto & ornato equite Romano, utor valde familiariter: fuit enim generi mei, C. Piſonis, perneceſſarius, meque diligentiſſimè obſervat & ipſe, & L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei causâ, quibus rebus honeſtè & pro tua dignitate

poteris, quàm honorificentiſſimè, & quàm liberaliſſimè C. Flavium tractes. Id mihi ſic erit gratum, ut gratius eſſe nihil poſſit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, ſed quum familiaritate & neceſſitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio, & obſervantia, & præterea ſplendore, atque inter ſuos gratia, magnam voluptatem eſſe capturum. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

HOSPITES ſuos Archagathum & Philonem commendat. Anno *U. C.* 707.

32. IN Haleſina civitate, tam lauta, tamque nobili, conjunctiſſimos habeo & hoſpitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: ſed vereor, ne, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas: quamquam a te quidem cumulatè ſatisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maximè eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto a te majorem in modum, ut his, omnibus in rebus, quantum tua fides dignitaſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

NASONIS libertos & negotia commendat. Anno *U. C.* 707.

33. CNEIO Otacilio Naſone utor familiariſſimè; ita prorſus, ut illius ordinis nullo familiariùs. Nam & humanitate ejus, & probitate in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt exſpectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo ſic utar, ut ſcripsi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarus, Antigonus, Demoſtratus; quos tibi, negotiaque omnia Naſonis non ſecus commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

LYSONEM Lilybætanum commendat. Anno *U. C.* 707.

34. AVITUM mihi hoſpitium eſt cum Lyſone, Lyſonis filio, Lilybætano, valdeque ab eo obſervor; cognovique dignum & patre, & avo: eſt enim nobiliſſimâ familiâ. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus; magnoque opere abs te peto, cu-

res, ut is intelligat, meam commendationem maximo ſibi apud te adjumento, & ornamento fuiſſe. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

PHILOXENUM, hoſpitem & familiarem ſuum commendat. Anno *U. C.* 707.

35. CAIUS Avianus Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, valde etiam familiaris; quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani ſecutus eſt, quòd homine nullo plus eſt uſus, quàm Flacco Aviano, meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeaſque in numero tuorum; perficiaſque, ut intelligat, has litteras meas magno ſibi uſui fuiſſe. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

DEMETRIUM Megam in jure civitatis commendat. Anno *U. C.* 707.

36. CUM Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt; familiaritas autem tanta,

quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem a Cæſare impetravit; qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius vocatur. Quumque propter quoſdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum inciſa eſſent, revelli juſſiſſet; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæſar dixit, nihil eſſe quod de Mega vereretur; beneficium ſuum in eo manere. Hoc te ſcire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes; ceteriſque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore ſtudio neminem commendarim. Gratiſſimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat meam commendationem magno ſibi ornamento fuiſſe. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

COMMENDAT Hippiam in liberatione bonorum. Anno U. C. 707.

37. HIPPIAM, Philoxeni filium, Calactinum, hoſpitem & neceſſarium meum, tibi commendo in majorem modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res eſt, publicè poſſidentur alieno nomine, contra leges Calactinorum. Id si ita eſt, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipſa impetrare debet, ut ei ſubvenias. Quoquo modo autem ſe res

habet, peto a te, ut honoris mei cauſâ eum expedias, tantumque ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides dignitaſque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Bruttii negotia procuratoreſque commendat. Anno *U. C.* 707.

38. Lucius Bruttius, eques Romanus, adoleſcens omnibus rebus ornatus, in meis familiariſſimis eſt, meque obſervat diligentiſſimè; cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæſtura mea Siciliensi. Omnino nunc ipſe Bruttius Romæ mecum eſt: ſed tamen domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore ſtudio commendare non poſſim. Gratiſſimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Titurnium Rufum commendat. An. *U. C.* 707.

39. Cum familia Titurnia neceſſitudo mihi intercedit vetus; ex qua reliquus eſt M. Titurnius Rufus, qui mihi omni

diligentiâ atque officio eſt tuendus. Eſt igitur in tua poteſtate, ut ille in me ſatis ſibi præſidii putet eſſe. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum; & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat ſibi magno adjumento fuiſſe. Erit mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C. Q. ANCHARIO Q. F. PROC. S. P. D.

AURELIOS fratres proconſuli Macedoniæ commendat. Anno incerto.

40. LUCIUM & C. Aurelios, L. filios, quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiariſſimè utor, commendo tibi majorem in modum, adoleſcentes omnibus optimis artibus ornatos, meos perneceſſarios, tuâ amicitiâ dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod ſcio multas plurimùm valuiſſe, hæc ut valeat rogo. Quòd si eos honorificè liberaliterque tractaris; & tibi gratissimos, optimoſque adoleſcentes adjunxeris, & mihi gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. L. CULLEOLO S. P. D.

GRATIAS agit & ſuo & Pompeii nomine pro Culleoli erga Lucceium benignitate: eumdemque denuo commendat. ANNO incerto.

41. QUÆ feciſti L. Lucceii cauſâ, ſcire te planè volo, te homini gratiſſimo commodaſſe; & quum ipſi, quæ feciſti, pergrata ſunt, tum Pompeius, quotieſcumque me videt (videt autem ſæpe) gratias tibi agit ſingulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundiſſimum eſſe certò ſcio, me ipſum ex tua erga Lucceium benignitate, maximâ voluptate affici. Quod ſupereſt, quamquam mihi non eſt dubium, quin quum antea noſtrâ cauſâ, nunc jam etiam tuæ conſtantiæ gratiâ, manſurus sis in eadem iſta liberalitate; tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initiò oſtendiſti, deincepſque feciſti, ad exitum augeri & cumulari per te velis. Id & Lucceio & Pompeio valde gratum fore, teque apud eos præclarè poſiturum confirmo, & ſpondeo. De republica, deque his negotiis, cogitationibuſque noſtris perſcripſeram ad te diligenter paucis antè diebus, eaſque litteras dederam pueris tuis. Vale.

M. T. C. L. CULLEOLO PROC. S. P. D.

EUMDEM Lucceium commendat Culleolo. Anno incerto.

42. LUCIUS Lucceius, homo omnium gratiſſimus, mirificas tibi apud me gratias egit, quum diceret, omnia te cumulatiſſimè & liberaliſſimè procuratoribus ſuis pollicitum eſſe. Quum oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipſam exiſtimas fore, quum, ut ſpero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino oſtenderunt Bullidenſes, ſeſe Lucceio Pompeii arbitratu ſatisfacturos. Sed vehementer opus eſt nobis, & voluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratiſſimum eſt, quòd ita ſciunt Lucceii procuratores, & ita Lucceius ipſe ex litteris tuis, quas ad eum miſiſti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem aut gratiam valere plus, quàm meam. Id ut re experiatur, iterum & ſæpius te rogo. Vale.

M. T. C. Q. GALLIO S. P. D.

OPPIUM Gallio commendat, Egnatii negotia procurantem. Anno incerto.

43. ETSI plurimis rebus ſpero fore, ut perſpiciam, quod tamen jampridem perſpicio, me a te amari; tamen nunc ea cauſa tibi datur, in qua facilè declarare poſsis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius, Marci filius, Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris: eum tibi unicè commendo; eóque magis, quòd quum ipſum diligo, tum quòd negotia procurat L. Egnatii Rufi, quo ego uno equite Romano familiarissimè utor, & qui quum conſuetudine quotidianâ, tum officiis plurimis, maximiſque mihi conjunctus eſt. Oppium igitur præſentem ut diligas, Egnatii abſentis rem ut tueare, æquè a te peto, ac si mea negotia eſſent. Velim memoriæ tuæ causâ des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur: ſed ita conſcribas, ut tum, quum eas leges, facilè recordari poſsis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

CICERO GALLIO S.

EUMDEM Oppium eidem Gallio commendat, unà cum Egnatii negotiis. Anno incerto.

44. ETSI ex tuis, & ex L. Oppii, familiariſsimi mei, litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuiſſe, idque pro tua ſumma erga me benevolentia, proque noſtra necessitudine minimè ſum admiratus; tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præſentem, & L. Egnatii, mei familiarissimi, abſentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo eſt, familiaritaſque, ut, si mea res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hòc mihi gratius facere nihil potes: idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

M. T. C. APULEIO PROQUÆSTORE S. P. D.

EGNATII ſervum & negotia Apuleio, proquæſtori Asiæ, commendat. Anno incerto.

45. LUCIO Egnatio uno equite Romano vel familiarissimè utor. Ejus Anchialum ſervum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore

ſtudio, quàm si rem meam commendarem. Sic enim exiſtimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam conſuetudinem ſummam intercedere, ſed etiam officia magna, & mutua noſtra inter nos eſſe. Quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut intelligat me ad te ſatis diligenter ſcripſiſſe: nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. Apuleio Proquæstori S. P. D.

Nostium coheredem commendat. Anno incerto.

46. Lucius Noſtius Zoilus, eſt coheres meus; heres autem patroni ſui: eâ re utrumque ſcripſi, ut & mihi cum illo cauſam amicitiæ ſcires eſſe, & hominem probum exiſtimares, qui patroni judicio ornatus eſſet. Eum tibi igitur ſic commendo, ut unum ex noſtra domo. Valde mihi gratum erit, ſi curaris ut intelligat, hanc commendationem ſibi apud te magno adjumento fuiſſe. Vale.

M. T. Cicero Silio S. P. D.

Egnatium, communem amicum, commendat. Anno *U. C. 702.*

47. Quid ego tibi commendem eum, quem tu ipſe diligis? Sed tamen ut ſcires

eum a me non diligi ſolùm, verùm etiam amari, ob eam rem tibi hæc ſcribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna ſunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut ſentiat & ſe a me, & me a te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa noſtra ſcilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari conſolatione, *quid, si hoc melius?* Sed hæc coràm. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me ſcias. Vale.

M. T. C. C. SEXTILIO RUFO, QUÆST. S. P. D.

CILICIÆ quæſtori omnes Cyprios, & in primis Paphios commendat. Anno incerto.

48. OMNES tibi commendo Cyprios, ſed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratissima. Eóque facio libentiùs, ut eos tibi commendem, quòd & tuæ laudi, cujus ego fautor ſum, conducere arbitror, quum primus in eam inſulam quæſtor veneris, ea te inſtituere, quæ ſequantur alii: quæ, ut ſpero, faciliùs conſequere, si & P. Lentuli, neceſſarii tui, legem, & ea, quæ a me conſtituta ſunt, ſequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

Cicero Curio Procos. S. P. D.

Q. Pompeium ita proconſuli Curio (cujus eſt lib. 7. epiſt. 29.) commendat, ut quaſi propter familiaritatem poſtulet. Anno incerto.

49. Quintus Pompeius, Sexti filius, multis & veteribus cauſis neceſſitudinis mihi conjunctus eſt. Is, quum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem ſuam tueri conſueverit, nunc profectò, te provinciam obtinente, meis litteris aſſequi debet, ut nemini ſe intelligat commendatiorem umquam fuiſſe. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut, quum omnes meos æquè ac tuos obſervare pro noſtra neceſſitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipſe intelligat, nullam rem ſibi majori uſui aut ornamento, quàm meam commendationem, eſſe potuiſſe. Vale.

M. T. Cicero Acilio Procos. S. D.

M'. Curium commendat, ut ab omni incommodo, detrimento & moleſtia integrum conſervet. Anno *U. C. 709.*

50. Sumpsi hoc mihi pro tua in me obſervantia, quam penitus perſpexi, quamdiu Brundiſii fuimus, ut ad te familiariter & quaſi pro meo jure ſcribe-

rem, si quæ res eſſet, de qua valde laborarem. M'. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris eſt, ut nihil poſſit eſſe conjunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea; quodque maximum eſt, ſummus inter nos amor & mutuus. Quæ quum ita ſint, ſi ullam in amicitia mea ſpem habes: ſi ea, quæ in me officia & ſtudia Brundiſii contuliſti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam ſunt gratissima: ſi me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M'. Curium, ſartum & tectum, ut aiunt, ab omníque incommodo, detrimento, moleſtiâ ſincerum integrumque conſerves. Et ipſe ſpondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, ſummamque voluptatem eſſe capturum. Vale.

M. T. CICERO P. CÆSIO S. D.

P. MESSIENUM commendat Cæſio. Anno incerto.

51. PUBLIUM Meſſienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo eâ commendatione, quæ poteſt eſſe diligentissima. Peto a te, & pro noſtra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejuſque rem, famamque

tueare. Virum bonum, tuâque amicitiâ dignum tibi adjunxeris, mihique gratissimum feceris. Vale.

CICERO REGI S. D.

HOSPITEM ſuum, Licinium Ariſtotelem, commendat. Anno incerto.

52. PAULUS Licinius Ariſtoteles Melitensis, antiquissimus eſt hoſpes meus, & præterea conjunctus magno uſu familiaritatis. Hæc quum ita sint, non dubito, quin tibi ſatis commendatus sit. Etenim ex multis cognoſco, meam commendationem plurimùm apud te valere. Hunc ego a Cæſare liberavi: frequens enim fuerat nobiſcum, atque etiam diutius in cauſa eſt, quàm nos, commoratus; quò meliùs te de eo exiſtimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimùm profuiſſe. Vale.

CICERO THERMO PROPR. S. D.

CURVUM in omnibus rebus, præcipuè in Helleſpontiis negotiis commendat. Anno *U. C.* 702.

53. LUCIO Genucilio Curvo jam pridem utor familiarissimè, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado: primùm, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad

ſides tua dignitaſque patietur; patietur autem in omnibus: nihil enim abs te umquam, quod ſit alienum tuis, aut etiam ſuis moribus, poſtulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia ejus, quæ ſunt in Helleſponto: primùm, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod ſemper obtinuit ſine ulla controverſia; deinde, si quid habebit cum aliquo Helleſpontio controverſiæ, ut in illam διοίκησιν rejicias. Sed non mihi videor, quum tibi totum hominem diligentissimè commendarim, singulas ad te ejus cauſas perſcribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris, id te exiſtimabo in me ipſum, atque in rem meam contuliſſe.

M. T. CICERO THERMO PROPR. S. D.

GRATIAS agit, quòd liberaliter tractaſſet Marcilium: deinde petit, ne ſocrus ejus rea fiat. Anno *U. C.* 703.

54. QUUM multa mihi grata ſunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti, tum in primis, quòd M. Marcilium, amici atque interpretis mei filium, liberalissimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare,

quod reliquum eſt, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes, operamque des; quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea ne fiat. Ego quum antea ſtudioſè commendabam Marcilium; tum multò nunc ſtudioſiùs, quòd in longa apparitione, ſingularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiamque cognovi. Vale.

M. T. CICERO THERMO PROPR. S. D.

ANNEIUM commendat, legatum ſuum, præcipuè in cauſa Sardiana. Anno *U. C.* 702.

55. ETSI mihi videor intellexiſſe, quum tecum Epheſi de re M. Anneii, legati mei, locutus ſum, te ipſius causâ vehementer omnia velle; tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius interſit; & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam quum jam diu diligerem M. Anneium, deque eo ſic exiſtimarem, ut res declarat, quòd ultro ei detulerim legationem, quum multis petentibus denegaſſem; tum verò, poſtea quàm mecum in bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem,

tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controverſiam ſcis: cauſam tibi expoſuimus Epheſi; quam tu tamen coràm faciliùs meliúſque cognoſces. De reliquo mihi, mehercule, diu dubium fuit, quid ad te potiſſimùm ſcriberem. Jus enim quemadmodum dicas, clarum & magna cum tua laude notum eſt. Nobis autem in hac cauſa nihil aliud opus eſt, niſi te jus inſtituto tuo dicere. Sed tamen, quum me non fugiat quanta ſit in prætore auctoritas, præſertim iſtâ integritate, gravitate, clementiâ, quâ te eſſe inter omnes conſtat; peto abs te pro noſtra conjunctiſſima necessitudine, plurimiſque officiis paribus ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, ſtudio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & ſibi amicum eſſe; quod non dubitat (ſæpe enim mecum locutus eſt) & multò amiciorem his meis litteris eſſe factum. In tuo toto imperio, atque provincia, nihil eſt quod mihi gratius facere poſſis. Jam, apud ipſum gratiſſimum hominem atque optimum virum, quàm bene poſiturus ſis ſtudium tuum atque officium, dubitare te non exiſtimo. Vale.

M. T. C. THERMO PROPR. S. D.

NEGOTIA Cluvii Puteolani commendat. Anno *U. C.* 702.

56. CLUVIUS Puteolanus valde me obſervat, valdeque eſt mihi familiaris. Is ita ſibi perſuadet, quod in tua provincia negotii habet, niſi te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id ſe in perditis & deſperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officioſiſſimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me ſummis officiis; ita tamen, ut tibi nolim moleſtus eſſe. Mylaſii & Alabandenſes pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, quum Epheſi eſſem, ſe curaturum, ut ecdici Mylaſii Romam mitterentur. Id factum non eſt. Legatos audio miſſos eſſe, ſed malo ecdicos, ut aliquid confici poſſit. Quare peto a te, ut & eos, & Alabandenſes jubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandenſis ὑποθήκας Cluvio dedit: hæ commiſſæ ſunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, eaſque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam ſolvat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam ſolvant, aut fructibus ſuis ſatisfaciant. Caunii præterea

debent, ſed aiunt ſe depoſitam pecuniam habuiſſe. Id velim cognoſcas, &, si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depoſitam habuiſſe, des operam, ut uſuræ Cluvio, inſtituto tuo conſerventur. His de rebus eò magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeii etiam, noſtri neceſſarii, & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipſe Cluvius; cui ſatisfactum eſſe a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

CICERO THERMO PROPR. S.

PETIT, ut Anneium, legatum ſuum, remittat; ejuſque cauſam Sardianam commendat. Anno *U. C. 702.*

57. QUò magis quotidie ex litteris nuntiiſque bellum magnum eſſe in Syria cognoſco, eò vehementiùs a te pro noſtra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas: nam ejus operâ, consilio, ſcientiâ rei militaris, vel maximè intelligo me & rempublicam adjuvari poſſe. Quòd nisi tanta res ejus ageretur, nec ipſe adduci potuiſſet ut a me diſcederet, neque ego, ut eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter Kal. Maii. Ante eam diem Anneius ad me

redeat, oportet. Illud quod tecum & coràm, & per litteras diligentiſſimè egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi ſit, ut ſuum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro cauſæ veritate & pro ſua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, quum tecum Epheſi locutus ſum, te ipſius M. Anneii cauſâ omnia velle. Sed tamen ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quàm ſi intellexero, per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. Idque quàm primùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. Titio L. F. Rufo, Præt. urbano S.

Ex provincia Cuſtidium, municipem ſuum, commendat. Anno *U. C. 703.*

58. Lucius Cuſtidius eſt tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is cauſam habet; quam cauſam ad te deferet. Commendo tibi hominem, ſicuti tua fides & meus pudor poſtulat: tantùm ut faciles ad te aditus habeat: quæ æqua poſtulabit, ut libente te impetret; ſentiatque meam ſibi amicitiam, etiam quum longiſſimè abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

M. T. C. C. CURTIO PEDUCÆANO, PRÆT. S. D.

COMMENDAT M. Fabium Curtio pratori. Anno *U. C. 703.*

59. MARCUM Fabium unicè diligo; ſummaque mihi cum eo conſuetudo & familiaritas eſt pervetus. In ejus controverſiis quid decernas, a te non peto (ſervabis, ut tua fides & dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutum tuum) ſed ut quàm facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, libente te impetret: ut meam amicitiam ſibi, etiam quum procul abſim, prodeſſe ſentiat, præſertim apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. MUNATIO C. F. S. D.

COMMENDAT Livineium Reguli libertum. Anno incerto.

60. LUCIUS Livineius Trypho eſt omnino L. Reguli, familiariſſimi mei, libertus, cujus calamitas etiam officioſiorem me facit in illum: nam benevolentior, quàm ſemper fui, eſſe non poſſum. Sed ego libertum ejus per ſe ipſum diligo: ſumma enim ejus erga me officia exſtiterunt his noſtris temporibus, quibus facil-

limè bonam benevolentiam hominum & fidem perſpicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati & memores bene meritos de ſe commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, ſe, quòd pro ſalute mea multa pericula adierit, ſæpe hieme ſummâ navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

M. T. C. P. Silio, Propr. S. D.

Commendat Pinnium Bithyniæ proprætori in exigenda pecunia, quam ei Nicæenſes debebant. Anno *U. C.* 702.

61. Tito Pinnio familiarissimè me uſum eſſe, ſcire te arbitror, quod quidem ille teſtamento declaravit, qui me quum tutorem, tum etiam ſecundum heredem inſtituerit. Ejus filio mirè ſtudioſo, & erudito, & modeſto, pecuniam Nicæenſes grandem debent, ad H S octogies; &, ut audio, in primis volunt ei ſolvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modò reliqui tutores, qui ſciunt quanti me facias, ſed etiam puer ipſe sibi perſuasit, te omnia meâ causâ facturum eſſe, si dederis operam, quoad tua fides dignitaſque patietur, ut quàm plurimùm pecuniæ Pinnio ſolvatur Nicæensium nomine. Vale.

M. T.

M. T. C. P. Silio, Propr. S. D.

De Atilio gratias agit : ſuum fratrem commendat. Anno *U. C. 702.*

62. Et in Atilii negotio te amavi : quum enim ſerò veniſſem, tamen honeſtum equitem Romanum beneficio tuo conſervavi : & mehercule ſemper sic in animo habui, te in meo ære eſſe propter Lamiæ noſtri conjunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias, quòd me omni moleſtiâ liberas : deinde impudentiâ proſequor ; ſed idem ſarciam : te enim, mihi crede, ſemper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissimè. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

M. T. C. P. Silio, Propr. S. P. D.

C. Lænium diligentissimè commendat. Anno *U. C. 702.*

63. Non putavi fieri poſſe, ut mihi verba deeſſent : ſed tamen in C. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ſed tamen ut planè perſpicere possis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & ego,

& frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lænium: id fit quum plurimis ejus officiis, tum ſummâ probitate, & ſingulari modeſtiâ. Eum ego a me invitiſſimus dimisi, quum propter familiaritatem & conſuetudinis ſuavitatem, tum quòd consilio ejus fideli ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me, de quo ea ſuprà ſcripſerim, debere commendare; a teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum eſſe, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimumque cognoſces. Itaque te rogo, ut eum ſolutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quàm primùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratiſſimum feceris. Vale.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

Ti. Nerone ſuo honorificè tractato, gratias agit Silio, eumque magis & vehementiùs commendat. Anno *U. C. 702.*

64. NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorſus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuiſſe diceret, qui a te prætermiſſus eſſet. Magnum

fructum ex ipſo capies : nihil eſt enim illo adoleſcente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum feciſti : pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque, si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primùm de Pauſania Alabandensi, ſuſtentes rem, dum Nero veniat : vehementer ejus causâ cupere eum intellexi : itaque hoc valde te rogo. Deinde Nyſæos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentissiméque tuetur ac defendit, habeas tibi commendatissimos; ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio ſummum eſſe præsidium. Strabonem Servilium tibi ſæpe commendavi : nunc eò facio id impensiùs, quòd ejus cauſam Nero ſuſcepit. Tantùm a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quæſtum. Id quum gratum mihi erit, tum etiam exiſtimabo, te humanitate tuâ eſſe uſum. Summa hujus epiſtolæ hæc eſt, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut inſtituiſti, atque feciſti. Magnum theatrum habet iſta provincia, non ut hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingeniosi, abſtinentis commendationem ad gloriam. Quare si te fautore uſus erit, sicuti profectò & utetur, & uſus eſt, amplissimas clientelas acceptas a majori-

bus confirmare poterit, & beneficiis ſuis obligare. Hoc in genere ſi eum adjuveris eo ſtudio, quo oſtendiſti, apud ipſum præclariſſimè poſueris; ſed mihi etiam gratiſſimum feceris. Vale.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

HISPONEM commendat, ut pactiones cum civitatibus pro publicanis conficiat. Anno U. C. 702.

65. CUM P. Terentio Hiſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas conſuetudoque eſt, multaque & magna inter nos officia paria & mutua intercedunt. Ejus ſumma exiſtimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe, neque ab Epheſiis ullo modo impetrare potuiſſe. Sed quum, quemadmodum omnes exiſtimant, & ego intelligo, tuâ quum ſummâ integritate, tum ſingulari humanitate & manſuetudine conſecutus es, ut libentiſſimis Græcis, nutu, quod velis, conſequare; peto a te majorem in modum, ut honoris mei cauſâ, hac laude Hiſponem affici velis. Præterea cum ſociis ſcripturæ mihi ſumma neceſſitudo eſt, non ſolùm ob eam cauſam, quòd ea ſocietas univerſa in mea fide eſt, ſed etiam quòd pleriſque ſociis utor fami-

liariſſimè. Ita & Hiſponem meum per me ornaris, & ſocietatem mihi conjunctiorem feceris; tuque ipſe & ex hujus obſervantia, gratiſſimi hominis, & ex ſociorum gratia, hominum ampliſſimorum, maximum fructum capies, & me ſummo beneficio affeceris. Sic enim velim exiſtimes, ex tota tua provincia, omnique iſto imperio, nihil eſſe, quod mihi gratius facere poſſis. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, PROPR. S. D.

CÆCINAM in colligendis Aſiaticæ negotiationis reliquiis commendat. Anno *U. C.* 707.

66. AULUM Cæcinam, maximè proprium clientem familiæ veſtræ, non commendarem tibi, quum ſcirem, quâ fide in tuos, quâ clementiâ in calamitoſos ſoleres eſſe; niſi me & patris ejus, quo ſum familiariſſimè uſus, memoria, & hujus fortuna ita moveret, ut hominis omnibus mecum ſtudiis officiiſque conjunctiſſimi, movere debebat. A te hoc omni contentione peto, ſic ut majore curâ, majore animi labore petere non poſſim, ut ad ea, quæ tuâ ſponte ſine cujuſquam commendatione faceres in hominem tantum & talem, calamitoſum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quò ſtudioſiùs eum, quibuſcumque rebus

poſſis, juves. Quòd si Romæ fuiſſes, etiam ſalutem A. Cæcinæ eſſemus (ut opinio mea fert) per te conſecuti: de qua tamen magnam ſpem habemus, freti clementiâ collegæ tui. Nunc, quum tuam juſtitiam ſecutus, tutiſſimum sibi portum provinciam iſtam eſſe duxit, etiam atque etiam te rogo atque oro, ut eum & in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus tegas, atque tueare. Hòc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, PROPR. S. D.

COMMENDAT Andronem Laodicenſem. Anno *U. C.* 707.

67. Ex provincia mea Ciliciensi, cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum familiariùs uſus, quàm Androne, Artemonis filio, Laodicensi; eumque habui in ea civitate quum hoſpitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & conſuetudinem accommodatum: quem quidem multò etiam pluris, poſteaquam decessi, facere cœpi, quòd multis rebus expertus ſum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissimè vidi. Non enim te fugit, qui plurimis in iſta provincia benignè feciſti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea

ſcripſi, ut & me non ſine cauſa laborare intelligeres, & tu ipſe eum dignum hoſpitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratiſſimum, ſi ei declararis, quanti me facias, id eſt, ſi receperis eum in fidem tuam, & quibuſcumque rebus honeſtè ac ſine moleſtia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi erit vehementer gratum; idque ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO, PROC. COLLEGÆ S. D.

LÆTATUR felici navigationis curſu: ut de provinciæ ſtatu ſcribat, petit: officia ſua promittit. Anno *U. C. 707.*

68. GRATÆ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognovi curſus navigationum tuarum: ſignificabas enim memoriam tuam noſtræ neceſſitudinis, quâ mihi nihil poterat eſſe jucundius. Quod reliquum eſt, multò etiam erit gratius, ſi ad me de republica, id eſt, de ſtatu provinciæ, de inſtitutis tuis familiariter ſcribes: quæ, quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentiſſimè ex tuis litteris cognoſcam. Ego ad te, de republica ſumma quid ſentiam, non ſæpe ſcribam, propter periculum ejuſmodi litterarum: quid agatur autem, ſcribam ſæpius. Sperare tamen

videor, Cæſari, collegæ noſtro, fore curæ, & eſſe, ut habeamus aliquam rempublicam, cujus conſiliis magni referebat te intereſſe. Sed, si tibi utilius eſt, id eſt, gloriosius, Asiæ præeſſe, & iſtam partem reipublicæ malè affectam tueri, mihi quoque idem, quod tibi & laudi tuæ profuturum eſt, optatius debet eſſe. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio diligentiâque curabo; in primiſque tuebor omni obſervantiâ clariſſimum virum, patrem tuum: quod & pro vetuſtate necessitudinis, & pro beneficiis veſtris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. D.

C. CURTIUM, ut in fidem recipiatur, commendat.
Anno *U. C.* 707.

69. CAIUS Curtius Mithres, eſt ille quidem, ut ſcis, libertus Poſtumi, familiariſſimi mei; ſed me colit, & obſervat æquè, atque illum ipſum patronum ſuum. Apud eum sic Ephesi fui, quotieſcumque fui, tamquam domi meæ; multaque acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me experirer, & fidem. Itaque si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus eſt, ad hunc ſcribere conſuevi; hujus quum operâ & fide, tum domo &

re uti, tamquàm meâ. Hæc ad te eò pluribus ſcripſi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitioſè, ſed ut pro homine intimo, ac mihi perneceſſario, ſcribere. Peto igitur a te, ut in ea controverſia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum & honoris mei causâ commodes; etſi, ut ejus modeſtiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & meâ commendatione, & ſuâ probitate aſſecutus erit, uti de ſe bene exiſtimes, omnia ſe adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeaſque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſè diligenterque curabo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. P. D.

BALBI libertum Menandrum commendat.
Anno *U. C.* 707.

70. QUIA non eſt obſcura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus; ſed plerumque neceſſariis, ut hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiari-

tas, necessitudoque eſt. Ejus libertum, T. Ampium Menandrum, hominem frugi & modeſtum, & patrono & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si, quibuſcumque rebus sine tua moleſtia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. D.

COMMENDAT T. Aguſium, veterem amicum. Anno *U. C.* 707.

71. MULTOS tibi commendem neceſſe eſt, quando omnibus nota noſtra necessitudo eſt, tuaque erga me benevolentia. Sed tamen, etsi omnium causâ, quos commendo, velle debeo; tamen cum omnibus non eadem mihi cauſa eſt. T. Agusius & comes meus fuit illo miſerrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum ſocius; neque hoc tempore diſcessiſſet a me, nisi ego ei permiſiſſem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domeſticis, & maximè neceſſariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno uſui atque adjumento fuiſſe. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. D.

CÆRELLIÆ negotia & procuratores commendat. Anno *U. C.* 707.

72. CÆRELLIÆ, neceſſariæ meæ, rem, nomina, poſſeſſiones Aſiaticas commendavi tibi præſens in hortis tuis, quàm potui diligentiſſimè; tuque mihi, pro tua conſuetudine, proque tuis in me perpetuis maximiſque officiis, omnia te factu-rum liberaliſſimè recepiſti. Meminiſſe te id ſpero; ſcio enim ſolere. Sed tamen Cærelliæ procuratores ſcripſerunt, te propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam eſſe commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepiſſe. Equidem exiſtimo, habere te magnam facultatem (ſed hoc eſt tui conſilii & judicii) ex eo ſenatuſconſulto, quod in heredes C. Vennonii factum eſt, Cærelliæ commodandi: id ſenatuſconſultum tu interpretabere pro tua ſapientia: ſcio enim, ejus ordinis auctoritatem ſemper apud te magni fuiſſe. Quod reliquum eſt, ſic velim exiſtimes, quibuſcumque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratiſſimum eſſe facturum. Vale.

M. T. C. Q. PHILIPPO, PROCOS. S. D.

SALVUM ex provincia revertiſſe gratulatur: Egnatii & Oppii cauſâ gratias agit; & ut Antipatri filios ſibi condonet, rogat. Anno incerto. *Hæc epiſtola videtur poſt ſequentem fuiſſe collocanda.*

73. GRATULOR tibi, quòd ex provincia ſalvum te ad tuos recepiſti, incolumi famâ, & republicâ. Quòd ſi Romæ fuiſſem, te vidiſſem, corámque gratias egiſſem, quòd tibi L. Egnatius, familiariſſimus meus, abſens, L. Oppius præſens, curæ fuiſſet. Cum Antipatro Derbete mihi non ſolùm hoſpitium, verùm etiam ſumma familiaritas intercedit. Ei te vehementer ſuccenſuiſſe audivi, & moleſtè tuli. De re nihil poſſum judicare, nisi illud mihi certè perſuadeo, te, talem virum, nihil temerè feciſſe. A te autem, pro vetere noſtra necessitudine, etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua poteſtate ſunt, mihi potissimùm condones, nisi quid exiſtimas in ea re violari exiſtimationem tuam. Quod ego ſi arbitrarer, numquam te rogarem; mihique tua fama multò antiquior eſſet, quàm illa necessitudo eſt. Sed mihi ita perſuadeo (poteſt fieri ut fallar) eam rem laudi tibi potiùs, quàm vituperationi fore. Quid fieri possit, & quid meâ causâ facere

poſſis (nam quin velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

M. T. C. Q. PHILIPPO, PROC. S. D.

OPPIUM præſentem, & Egnatii abſentis negotia commendat. Anno incerto.

74. ETSI non dubito, pro tua in me obſervantia, proque noſtra neceſſitudine, quin commendationem meam memoriâ teneas, tamen etiam atque etiam eumdem tibi L. Oppium, familiarem meum, præſentem, & L. Egnatii; familiariſſimi mei, abſentis, negotia commendo. Tanta mihi cum eo neceſſitudo eſt, familiaritaſque, ut, si mea res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratiſſimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes; idque ut facias, te vehementer rogo. Vale.

M. T. C. T. TITIO T. F. LEGATO S. D.

AVIANUM Flaccum commendat Titio legato. Anno *U. C.* *701.*

75. ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima ſatis valeat, tamen obſequor homini familiariſſimo, C. Aviano Flacco; cujus cauſâ omnia

quum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præſens tecum egi diligenter, quum tu mihi humaniſſimè reſpondiſti, & ſcripsi ad te accuratè antea: ſed putat intereſſe ſuâ, me ad te quàm ſæpissime ſcribere. Quare velim mihi ignoſcas, si illius voluntati obtemperans, minùs videbor meminiſſe conſtantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quò deportet frumentum, & de tempore, Aviano commodes; quorum utrumque per eumdem me obtinuit triennium, dum Pompeius iſti negotio præfuit. Summa eſt, in quo mihi gratiſſimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quando ſe a me amari putat, me a te amari ſciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

M. T. CICERO QUATUORVIRIS ET DECURIONIBUS S. D.

Petit C. Valgio emptæ poſſessionis in agro Fregellano immunitatem. Anno incerto.

76. TANTÆ mihi cum Q. Hippio cauſæ necessitudinis ſunt, ut nihil possit eſſe conjunctius, quàm nos inter nos ſumus. Quod nisi ita eſſet, uterer meâ conſuetudine, ut vobis nulla in re moleſtus eſſem. Etenim vos mihi optimi teſtes eſtis, quum mihi perſuaſum eſſet, nihil eſſe, quod a vobis impetrare non

poſſem, numquam me tamen gravem vobis eſſe voluiſſe. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causâ liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis, ut quam poſſessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. Id si a vobis impetraro, ſummo me beneficio veſtro affectum arbitrabor.

M. T. C. P. SULPICIO IMP. S. D.

OFFICIO ſuo in ſupplicatione decernenda narrato, commendat M. Bolanum, & ut ſervum fugitivum reſtitui curet, amanter rogat. Anno *U. C.* 708. Pro *Sulpicio*, reponunt Rutilius & Corradus Vatinio. Vide libr. 5, 9. & 10.

77. QUUM his temporibus non ſanè in ſenatum ventitarem, tamen, ut tuas litteras legi, non exiſtimavi, me ſalvo jure noſtræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere poſſe, ut honori tuo deeſſem. Itaque adfui, ſupplicationemque tibi libenter decrevi; nec reliquo tempore ullo aut rei, aut exiſtimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque, hoc ut tui neceſſarii ſciant, hoc me animo erga te eſſe, velim facias eos per litteras certiores, ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure ſuo denuntiare. M.

Bolanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Ipſumque virum optimum gratiſſimumque cognoſces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem eſſe capturum. Præterea a te peto majorem in modum, pro noſtra amicitia, & pro tuo perpetuo in me ſtudio, ut in hac re etiam elabores. Dionyſius, ſervus meus, qui meam bibliothecen multorum nummorum tractavit, quum multos libros ſubripuiſſet, nec ſe impunè laturum putaret, aufugit. Is eſt in provincia tua. Eum & M. Bolanus, familiaris meus, & multi alii Naronæ viderunt: ſed, quum ſe a me manumiſſum eſſe diceret, crediderunt. Hunc tu ſi mihi reſtituendum curaris, non poſſum dicere quàm mihi gratum futurum ſit. Res ipſa parva, ſed animi mei dolor magnus eſt. Ubi ſit, & quid fieri poſſit, Bolanus te docebit. Ego ſi hominem per te recuperaro, ſummo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

M. T. C. ALLIENO PROC. S. D.

PETIT ut Democritum in ſuam fidem recipiat. Anno *U. C.* 707.

78. DEMOCRITUS Sicyonius non ſolùm hoſpes meus eſt, ſed etiam, quod non multis contingit, Græcis præſertim, valde familiaris: eſt enim in eo ſumma probitas, ſumma virtus, ſumma in hoſpites liberalitas & obſervantia; meque præter ceteros & colit, & obſervat, & diligit. Eum tu non modò ſuorum civium, verùm pene Achaiæ principem cognoſces. Huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio: cognitum per te ipſum, quæ tua natura eſt, dignum tuâ amicitiâ atque hoſpitio judicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem: polliceare omnia te facturum meâ causâ. De reliquo, si, id quod confido fore, dignum eum tuâ amicitiâ hoſpitioque cognoveris, peto ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

M. T. C. ALLIENO PROC. S. P. D.

CAIUM & Marcum Avianos, fratres, commendat. Anno *U. C.* 707.

79. ET te ſcire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum; & ego ex

ipſo audieram, optimo & gratissimo homine, quàm a te liberaliter eſſet tractatus. Ejus filios dignissimos illo patre; meoſque neceſſarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi sic, ut majore ſtudio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia eſt, Marcus eſt nobiſcum. Ut illius dignitatem præſentis ornes, rem utriuſque defendas, te rogo. Hòc mihi gratius in iſta provincia facere nihil potes; idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-QUARTUS.

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ SUÆ, CICERONI SUO S. D.

EPISTOLA ab exſule ſcripta, querula, de ſpe reſtitutionis, utcumque exigua, de familia, de peſtilentia, de Plancii officiis, de Piſonis humanitate, & de rebus aliis agit. Terentiæ uni, ex ſenſu, inſcribi debuit. Anno *U. C. 695.*

1. ET litteris multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miſerum! te iſtâ virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidiſſe! Tulliolamque noſtram ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui, quum primùm ſapere cœpit, acerbiſſimos dolores miſeriasque percepit. Quæ si, ut tu ſcribis, fato facta putarem, ferrem

paulò faciliùs : ſed omnia ſunt meâ culpâ commiſſa, qui ab his me amari putabam, qui invidebant; eos non ſequebar, qui petebant. Quòd si noſtris consiliis usi eſſemus, neque apud nos tantum valuiſſet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum, beatissimi viveremus. Nunc, quando ſperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo; quantóque fuerit facilius manere domi, quàm redire. Sed tamen, si omnes tribunos plebis habemus, si Lentulum tam ſtudioſum, quàm videtur, si verò etiam Pompeium & Cæſarem, non eſt deſperandum. De familia, quo modo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit peſtilentia, ſed quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit eſſe ſecum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quò neque Hiſpo veniret, nec milites: ſed adhuc Plancius me retinet: ſperat poſſe fieri, ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem si videro, & si in veſtrum complexum venero, ac si & vos, & me ipſum recuperaro, ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis, & meæ. Piſonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus eſt, ut nihil ſuprà possit. Utinam ea

res ei voluptati ſit: gloriæ quidem video fore. De Quinto fratre nihil ego te accuſavi; ſed vos, quum præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quàm conjunctiſſimos. Quibus me voluiſti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum eſſe ſcripsi. Quod ad me, mea Terentia, ſcribis, te vicum venditurum; quid, obſecro te (me miſerum!) quid futurum eſt? &, si nos premet eadem fortuna, quid puero miſero fiet? Non queo reliqua ſcribere (tanta vis lacrymarum eſt) ne te in eumdem fletum adducam. Tantùm ſcribo, si erunt in officio amici, pecunia non deerit; si non erunt, tu efficere tuâ pecuniâ non poteris. Per fortunas miſeras noſtras, vide, ne puerum perditum perdamus; cui si aliquid erit, ne egeat, mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortunâ, ut cetera conſequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, ut ſciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis exſpectatio eſt. Tulliolæ & Ciceroni ſalutem dic. Valete. D. a. d. VI. Kalendas Decembres, Dyrrachii. Dyrrachium veni, quòd & libera civitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ. Sed si me offendet loci celebritas, aliò me conferam. Ad te ſcribam.

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

BREVITATEM litterarum excuſat: Piſonis generi officia laudat: dolet Terentiæ vicem: rogat ne ſuam dotem projiciat, & ut valetudini ſuæ conſulat. Anno *U. C. 695.*

2. NOLI putare, me ad quemquam longiores epiſtolas ſcribere, nisi si quis ad me plura ſcripsit, cui puto reſcribi oportere: nec enim habeo quod ſcribam; nec hoc tempore quidquam difficiliùs facio. Ad te verò, & ad noſtram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis ſcribere. Vos enim video eſſe miſerrimas, quas ego beatissimas ſemper eſſe volui; idque præſtare debui; &, nisi tam timidi fuiſſemus, præſtitiſſem. Piſonem noſtrum merito ejus amo plurimùm: eum, ut potui, per litteras cohortatus ſum, gratiaſque egi, ut debui. In novis tribunis plebis intelligo ſpem te habere; id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: ſed Craſſum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè & amantissimè video; nec miror: ſed mœreo caſum ejuſmodì, ut tantis tuis miſeriis meæ miſeriæ ſublev.entur. Nam ad me P. Valerius, homo officioſus, ſcripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Veſtæ

ad tabulam Valeriam ducta eſſes. Hem, mea lux, meum deſiderium, unde omnes opem petere ſolebant! te nunc, mea Terentia, ſic vexari, ſic jacere in lacrymis & ſordibus! idque fieri meâ culpâ, qui ceteros ſervavi, ut nos periremus! Quod de domo ſcribis, hoc eſt, de area; ego verò tum denique mihi videbor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta. Verùm hæc non ſunt in noſtra manu. Illud doleo, quæ impenſa facienda eſt, in ejus partem te miſeram & deſpoliatam venire. Quòd ſi conficitur negotium, omnia conſequemur: ſin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas miſera projicies? Obſecro te, mea vita, quod ad ſumptum attinet, ſine alios, qui poſſunt, ſi modò volunt, ſuſtinere: & valetudinem iſtam infirmam, ſi me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctesque verſaris. Omnes labores te excipere video: timeo ut ſuſtineas: ſed video in te eſſe omnia. Quare, ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſervi valetudini. Ego ad quos ſcribam neſcio, niſi ad eos, qui ad me ſcribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Longiùs, quoniam ita vobis placet, non diſcedam: ſed velim, quàm ſæpiſſime litteras mittatis, præſertim ſi quid eſt firmius, quod ſperemus,

Valete, mea deſideria, valete, A. d. III. Nonas Octobr. Theſſalonicâ.

TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

Sua culpâ factum dolet, ut in tantas miſerias inciderint. Dein ad capita epiſtolæ uxoris reſpondet ita, ut nimium præ ſe dolorem ferat, eique pene ſuccumbat. ANNO *U. C. 695.*

3. ACCEPI ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis propè delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia; nec meæ me miſeriæ magis excruciant, quàm tuæ, veſtræque. Ego autem hòc miſerior ſum, quàm tu, quæ es miſerrima, quòd ipſa calamitas communis eſt utriuſque noſtrûm, ſed culpa mea propria eſt. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentiâ & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter. Hòc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare quum dolore conficior, tum etiam pudore: pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuaviſſimis liberis, virtutem & diligentiam non præſtitiſſe. Nam mihi ante oculos dies noctesſque verſatur ſqualor veſter, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi; invidi pene omnes: ejicere nos magnum fuit, excludere facile

facile eſt. Sed tamen, quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia meâ culpâ cecidiſſe videantur. Ut tutò sim, quòd laboras, id mihi nunc facillimum eſt; quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miſeriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias, & eas litteras Dexippo dedi, meque de eorum officio ſcripsi a te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum simul & cum liberis noſtris frui liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in novis tribunis plebis, & in primis quidem diebus: nam si inveterarit, actum eſt. Eâ re ad te ſtatim Ariſtocritum misi, ut ad me continuò initia rerum & rationem totius negotii poſſes ſcribere; etsi Dexippo quoque ita imperavi, ſtatim ut recurreret; & ad fratrem misi, ut crebrò tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine ſum Dyrrachii hoc tempore, ut quàm celerrimè, quid agatur, audiam; & ſum tutò: civitas enim hæc ſemper a me defenſa eſt. Quum inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quòd ſcribis, te, si velim ad me venturam; ego verò, quum ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo. Si perficitis,

quod agitis, me ad vos venire oportet; sin autem.... ſed nihil opus eſt reliqua ſcribere. Ex primis, aut ſummùm ſecundis litteris tuis conſtituere poterimus, quid nobis faciendum ſit. Tu modò ad me velim omnia diligentissimè perſcribas; etsi magis jam rem, quàm litteras, debeo exſpectare. Cura, ut valeas, & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec umquam fuiſſe. Vale, mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Kalendas Decembr. Dyrrachii.

TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. P. D.

RESPONDET ad varia litterarum Terentiæ capita non ſolùm dolenter, ſed etiam molliore, quàm virum decebat, animo. Anno *U. C. 695.*

4. EGO minùs ſæpe ad vos do litteras, quàm poſſum, propterea quòd quum omnia mihi tempora ſunt miſera, tum verò quum aut ſcribo ad vos, aut veſtras lego, conficior lacrymis, sic ut ferre non poſſim. Quod utinam minùs vitæ cupidi fuiſſemus; certè nihil, aut non multum in vita mali vidiſſemus. Quòd si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſervavit, minùs eſt erratum a nobis: sin hæc mala fixa

ſunt ; ego verò te quàm primùm , mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori : quando neque dii, quos tu caſtiſſimè coluiſti, neque homines, quibus ego ſemper ſervivi, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundiſii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum & capitis ſui præ mea ſalute neglexit ; neque legis improbiſſimæ pœnâ deductus eſt, quò minùs hoſpitii & amicitiæ jus, officiumque præſtaret. Huic utinam aliquando gratiam referre poſſimus ; habebimus quidem ſemper. Brundiſio profecti ſumus a. d. v. Kalendas Maias : per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum ! ô afflictum ! quid nunc rogem te ut venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam ? non rogem ? ſine te igitur ſim ? Opinor, ſic agam. Si eſt ſpes noſtri reditûs, eam confirmes, & rem adjuves : ſin, ut ego metuo, tranſactum eſt, quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc ſcito ; ſi te habebo, non mihi videbor planè periiſſe. Sed quid de Tulliola mea fiet ? jam id vos videte ; mihi deeſt conſilium. Sed certè, quoquo modo ſe res habebit, illius miſellæ & matrimonio, & famæ ſerviendum eſt. Quid ? Cicero meus quid aget ? Iſte verò ſit in ſinu ſemper & complexu

meo. Non queo plura jam ſcribere ; impedit mœror. Tu quid egeris , neſcio ; utrùm aliquid teneas , an , quod metuo , planè sis ſpoliata. Piſonem , ut ſcribis , ſpero fore ſemper noſtrum. De familia liberata , nihil eſt quod te moveat. Primùm , tuis ita promiſſum eſt , te facturam eſſe ut quiſque eſſet meritus. Eſt autem in officio adhuc Orpheus ; præterea magnopere nemo. Ceterorum ſervorum ea cauſa eſt , ut , si res a nobis abeſſet , liberti noſtri eſſent , si obtinere potuiſſent ; sin ad nos pertinerent , ſervirent , præterquam oppidò pauci. Sed hæc minora ſunt. Tu quòd me hortaris , ut animo sim magno , & ſpem habeam recuperandæ ſalutis ; id velim sit ejuſmodi , ut rectè ſperare possimus. Nunc miſer quando tuas jam litteras accipiam ? quis ad me perferet ? quas ego exſpectaſſem Brundisii , si eſſet licitum per nautas , qui tempeſtatem prætermittere noluerunt. Quod reliquum eſt , ſuſtenta te , mea Terentia , ut potes : honeſtissimè viximus , floruimus : non vitium noſtrum , ſed virtus noſtra nos afflixit : peccatum eſt nullum , nisi quòd non unà animam cum ornamentis amisimus. Sed , si hoc fuit liberis noſtris gratius nos vivere , cetera , quamquam ferenda non ſunt , feramus. Atque ego qui te confirmo ,

ipſe me non poſſum. Clodium Philetærum, quòd valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Salluſtius officio vincit omnes. Peſcennius eſt perbenevolus nobis; quem ſemper ſpero tui fore obſervantem. Sicca dixerat ſe mecum fore; ſed Brundisio diſceſsit. Cura, quoad potes, ut valeas; & sic exiſtimes, me vehementiùs tuâ miſeriâ, quàm meâ commoveri. Mea Terentia, fidissima atque optima uxor, & mea carissima filiola, & ſpes reliqua noſtra Cicero, valete. Pridie Kalendas Maias. Brundisio.

M. T. C. TERENTIÆ ET TULL. SUIS S. P. D.

REDITUM ex provincia significat: Terentiæ diligentiam in ſcribendo laudat: quæ fieri velit de Preciana auctione, mandat. Anno *U. C. 703.*

5. SI tu & Tullia lux noſtra valetis, ego & ſuavissimus Cicero valemus. Pridie Idus Octobres Athenas venimus, quum ſanè adversis ventis usi eſſemus, tardéque & incommodè navigaſſemus. De nave exeuntibus nobis Acaſtus cum litteris præſtò fuit uno & vicesimo die, ſanè ſtrenuè. Accepi tuas litteras, quibus intellexi, te vereri, ne ſuperiores mihi redditæ non eſſent. Omnes ſunt redditæ, diligen-

tiſſiméque a te perſcripta ſunt omnia; idque mihi gratiſſimum fuit. Neque ſum admiratus, hanc epiſtolam, quam Acaſtus attulit, brevem fuiſſe: jam enim me ipſum exſpectas, sive nos ipſos, qui quidem quàm primùm ad vos venire cupiamus; etsi in quam rempublicam veniemus, intelligo. Cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acaſtus, ad arma rem ſpectare; ut mihi, quum venero, diſſimulare non liceat, quid ſentiam. Sed, quando ſubeunda fortuna eſt, eò citiùs dabimus operam ut veniamus, quò faciliùs de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quàm longiſſimè poteris, obviam nobis properes. De hereditate Preciana, quæ quidem mihi magno dolori eſt (valde enim illum amavi) hoc velim cures: si auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is minùs poterit, Camillus noſtrum negotium curet. Nos, quum ſalvi venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu jam Româ profecta eris, tamen curabis ut hoc ita fiat. Nos, si dii adjuvabunt, circiter Idus Novembris, in Italia ſperamus fore. Vos, mea ſuaviſſima & optatiſſima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut valeatis. Athenis, a. d. xv. Kalendas Novembris.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

EXCUSAT infrequentiam litterarum. Voluntatem ſuam in ære alieno diſſolvendo ſignificat. Adjungit de Terentiæ meritis in Tulliolam. Pollicem ſervum exſpectat. Anno *U. C. 705.*

6. NEC ſæpe eſt, cui litteras demus; nec rem habemus ullam, quam ſcribere velimus. Ex tuis litteris, quas proximè accepi, cognovi, prædium nullum venire potuiſſe. Quare videatis velim, quomodo ſatisfiat ei, cui ſcitis me ſatisfieri velle. Quòd noſtra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere poſſit. Pollicem, ſi adhuc non eſt profectus, quam primùm fac extrudas. Cura ut valeas. Id. Quint.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

SOLLICITUDINEM depoſuiſſe, cauſamque illius ejeciſſe ſignificat. Ut forti animo ſit, & valetudinem curet, hortatur. Anno *U. C. 704.*

7. OMNES moleſtias & ſollicitudines, quibus & te miſerrimam habui, id quod mihi moleſtiſſimum eſt, & Tulliolam, quæ nobis noſtrâ vitâ dulcior eſt, depoſui, & ejeci. Quid cauſæ autem fuerit, poſtridie intellexi, quàm a vobis diſceſſi. Χολὴν ἄκρατον noctu ejeci: ſtatim ita ſum

levatus, ut mihi deus aliquis medicinam feciſſe videatur. Cui quidem tu deo, quemadmodum ſoles, piè & caſtè ſatisfacias, id eſt, Apollini & Æſculapio. Navem ſpero nos valde bonam habere; in eam ſimul atque conſcendi, hæc ſcripsi. Deinde conſcribam ad noſtros familiares multas epiſtolas, quibus te, & Tulliolam noſtram diligentiſsimè commendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore eſſetis, niſi vos fortiores cognoſſem, quàm quemquam virum. Et tamen ejuſmodi ſpero negotia eſſe, ut & vos iſtic commodiſsimè ſperem eſſe, & me aliquando cum ſimilibus noſtri rempublicam defenſurum. Tu primùm valetudinem tuam velim cures; deinde, tibi ſi videbitur, villis iis utere, quæ longiſsimè aberunt a militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, ſi annona carior fuerit. Cicero belliſſimus tibi ſalutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. D. III Idus Junii.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

HORTATUR, ut valetudinem curet, & ſi quid novi, pergat ſcribere. Ante Pharſalicam pugnam, quum eſſet in caſtris Pompeii. Anno *U. C. 705.*

8. SI vales, bene eſt; ego valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentiſsimè. Nam mihi & ſcriptum, & nuntiatum eſt,

te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſaris litteris certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. Vale. D. IV. Nonas Junias.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

SIGNIFICAT dolorem ſuum ex Dolabellæ generi & Tulliæ valetudine. Poſt pugnam Pharſalicam, quum in Italiam rediiſſet. Anno *U. C.* 705.

9. AD ceteras meas miſerias acceſſit dolor, & e Dolabellæ valetudine, & e Tulliæ. Omnino de omnibus rebus nec quid conſilii capiam, nec quid faciam, ſcio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

MONET ut cum Attico loquatur, litteraſque mittat. Anno *U. C.* 706.

10. QUID fieri placeret, ſcripſi ad Pomponium ſeriùs, quàm oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim. Apertiùs ſcribi, quando ad illum ſcripſeram, neceſſe non fuit. De ea re, & de ceteris rebus quàm primùm velim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quint.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

TULLIAM ad ſe veniſſe dicit : ſibi autem in animo eſſe filium ad Cæſarem mittere. Anno *U. C. 706.*

11. SI vales, bene eſt ; valeo. Tullia noſtra venit ad me pridie Idus Junii ; cujus ſummâ virtute, & ſingulari humanitate, graviore etiam ſum dolore affectus, noſtrâ factum eſſe negligentiâ, ut longè alia in fortuna eſſet, atque ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cn. Salluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. XVII. Kal. Quint.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

SCRIPTA epiſtola ante ſuperiorem poſt Pharſalicam pugnam, quâ gratulationi Terentiæ, quòd liberatus periculis in Italiam redierit, reſpondet. Anno *U. C. 705.*

12. QUOD nos in Italiam ſalvos veniſſe gaudes, perpetuò gaudeas velim : ſed perturbati dolore animi, magniſque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facilè explicare poſſimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem poſſis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil eſt :

& longum eſt iter, & non tutum: & non video, quid prodeſſe possis, si veneris. Vale. D. prid. Nonas Novemb. Brundisio.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

PERMITTIT uxori, ut de nuntio remittendo, h. e. de divortio Tulliam inter & Dolabellam, consilium capiat ex tempore. Cæſare dictatore iterum. Anno *U. C. 706.*

13. QUOD ſcripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo; quæ sit iſtius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus eſt, quies tamen ab illo fortaſſe naſcetur. Totum judicabis quale sit: & quod in miſerrimis rebus minimè miſerum putabis, id facies. Vale. VI. Idus Quintiles.

TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLÆ, DUABUS ANIMIS SUIS: ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SUAVISSIMÆ SORORI S. P. D.

QUUM Cæſar Rubiconem tranſiſſet, & Pompeius fugiſſet cum ſenatu ex urbe, monet ſuas, ut cum amicis conſulent, maneantne Cæſare adventante, an diſcedant ex urbe. Anno *U. C. 704.*

14. SI vos valetis, nos valemus. Veſtrum jam consilium eſt, non ſolùm meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modeſtè venturus eſt, rectè in præſentia domi

eſſe poteſtis; ſin homo amens diripiendam urbem daturus eſt, vereor ut Dolabella ipſe ſatis nobis prodeſſe poſſit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut, quum velitis exire, non liceat. Reliquum eſt, quod ipſæ optimè conſiderabitis, veſtri ſimiles feminæ ſintne Romæ: ſi enim non ſunt, videndum eſt, ut honeſtè vos eſſe poſſitis. Quomodo quidem nunc ſe res habet, modò ut hæc nobis loca tenere liceat, belliſſimè vel mecum, vel in noſtris prædiis eſſe poteritis. Etiam illud verendum eſt, ne brevi tempore fames in urbe ſit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, conſideretis. Ad ſummam, animo forti ſitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piſo, quòd ab urbe diſcedit, & ſceleris condemnat generum ſuum. Vos meæ cariſſimæ animæ, quàm ſæpiſſime ad me ſcribite, & vos quid agatis, & quid iſtic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis ſalutem dicunt. Valete. VIII. Kalend. Quintil. Minturnis.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

CONSILIUM de filio ad Cæſarem mittendo mutatum ſignificat. Anno *U. C.* 706.

15. Si vales, bene eſt. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſeram, obviam Cice-

ronem Cæſari mittere : ſed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus eſſe, ex Sica poteris cognoſcere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kalendas Quintiles.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

De litteris ; de Volumnia ; de ſuo dolore.
Anno *U. C.* 705.

16. Si vales, bene eſt ; valeo. Etsi ejuſmodi tempora noſtra ſunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum exſpectem, aut ipſe ad te ſcribam ; tamen neſcio quomodo & ipſe veſtras litteras exſpecto, & ſcribo ad vos, quum habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior eſſe, quàm fuit ; & id ipſum, quod fecit, potuit diligentiùs facere, & cautiùs : quamquam alia ſunt quæ magis curemus, magiſque doleamus. Quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea ſententia detruſerunt. Cura ut valeas. Pridie Kalendas Januarii.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

NIHIL eſſe ait quod ſcribat. Quomodo ipſe ſit, ex Lepta & Trebatio poſſe cognoſci. Conſtat ſcriptam fuiſſe epiſtolam quum Brundiſii eſſet. Anno *U. C. 705.*

17. SI vales, bene eſt; valeo. Si quid haberem quod ad te ſcriberem, facerem id & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſint negotia, vides. Ego autem quomodo ſim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac ut tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, SUAVISSIMÆ FILIÆ TULLIOLÆ, CICERO MATRI, ET SORORI, S. P. D.

EJUSDEM argumenti eſt, cujus erat epiſt. 14, quippe permittit ſuis, quid faciendum videatur, adventante ad urbem Cæſare. Anno *U. C. 704.*

18. CONSIDERANDUM vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis; Romæne ſitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non ſolùm meum consilium eſt, ſed etiam veſtrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos eſſe tutò poſſe per Dolabellam, eamque rem poſſe nobis adjumento eſſe, si quæ vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rur-

ſus illud me movet, quòd video omnes bonos abeſſe Româ, & eos mulieres ſuas ſecum habere. Hæc autem regio, in qua ego ſum, noſtrorum eſt quum oppidorum, tum etiam prædiorum; ut & multum eſſe mecum, &, quum abieritis, commodè & in noſtris eſſe poſſitis. Mihi planè non ſatis conſtat adhuc, utrum ſit melius: vos videte, quid aliæ faciant iſto loco feminæ, & ne, quum velitis, exire non liceat. Id velim diligenter etiam atque etiam vobiſcum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula & præſidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios inſtituatis certos, ut quotidie aliquas a vobis litteras accipiam. Maximè autem date operam ut valeatis, ſi nos vultis valere. IX. Kal. Formiis.

M. T. C. TERENTIÆ S. D.

DOLOREM ex valetudine filiæ, quæ cum patre Brundiſii poſt Pharſalicam cladem erat, ſignificat: addit de propioris acceſsûs impedimentis. Anno *U. C. 705.*

19. IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ noſtræ; de qua nihil eſt, quòd ad te plura ſcribam: tibi enim æquè magnæ curæ eſſe, certò ſcio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ita eſſe faciendum: etiam antè feciſſem; ſed me

multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita ſunt. Sed a Pomponio exſpecto litteras, quas ad me quàm primùm perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

RECREATUS litteris Cæſaris, non dubitat propiùs accedere. Parari ergo omnia in Tuſculano jubet. Anno *U. C. 706.*

20. IN Tuſculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut poſtridie : ibi fac ut ſint omnia parata : plures enim fortaſſe nobiſcum erunt, &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non eſt, fac ut sit ; item cetera, quæ ſunt ad victum & ad valetudinem neceſſaria. Vale. Kal. Octobr. de Venusino.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

MONET Terentiam, operam det, ut convaleſcat. Anno *U. C. 705.*

21. SI vales, bene eſt ; valeo. Da operam, ut convaleſcas : quod opus erit, ut res tempuſque poſtulat, provideas, atque adminiſtres ; & ad me de omnibus rebus quàm ſæpissime litteras mittas. Vale.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

AIT ſe capturum conſilium ex litteris Terentiæ. Anno *U. C. 706.*

22. SI vales, bene eſt; valeo. Nos quotidie tabellarios noſtros exſpectamus; qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores quid nobis faciendum ſit; faciemuſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Septemb.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

SE a Cæſare litteras ſatis liberales accepiſſe nuntiat: de quibus in orat. pro Ligario: Cæſar ad me ex Ægypto litteras miſit, ut eſſem idem, qui fuiſſem. *Anno* U. C. 706.

23. SI vales, bene eſt; valeo. Redditæ mihi tandem ſunt a Cæſare litteræ ſatis liberales; & ipſe opinione celeriùs venturus eſſe dicitur: cui utrùm obviam procedam, an hîc eum exſpectem, quum conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quàm primùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. D. pridie Idus Sext.

M. T. C. Terentiæ suæ S. P. D.

De Cæſaris ex Ægypto & Aſia adventu ſe nihil certi habere ſignificat. Anno *U. C. 706.*

24. Si vales, bene eſt; valeo. Nos neque de Cæſaris adventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. III. Idus Sextiles.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-QUINTUS.

M. Tullius M. F. Cicero Proconsul, S. P. D. Coss. Prætt. Tribb. Pl. Senatui.

De bello Parthico quæ cognoverat, ad ſenatum perſcribit ex provincia. Anno *U. C.* 702.

1. Si vos valetis, bene eſt; ego quidem valeo. Etsi non dubiè mihi nuntiabatur, Parthos transiſſe Euphratem cum omnibus ferè ſuis copiis; tamen, quòd arbitrabar a M. Bibulo proconſule certiora de his rebus ad vos ſcribi poſſe, ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe publicè ſcribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Poſtea verò quàm certissimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris ſum certior factus, vel quòd tanta res erat; vel quòd nondum audieramus Bibulum in Syriam veniſſe; vel quia adminiſtratio hujus belli mihi cum Bibulo pene eſt communis; quæ ad me delata eſſent,

ſcribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem tranſire cœpiſſe: quo nuntio allato, quum eſſent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, ſtatui exſpectandum eſſe, si quid certius afferretur. A. d. XIII. Kal. Octobr. quum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt a Tarcondimoto, qui fidelissimus ſocius trans Taurum, amicissimuſque populi Romani exiſtimatur; Pacorum Orodis, regis Parthorum, filium, cum permagno equitatu Parthico transiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ; magnumque tumultum eſſe in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicumque eſſe reipublicæ noſtræ, litteræ de eiſdem rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis, etsi intelligebam ſocios infirmè animatos eſſe, & novarum rerum exſpectatione ſuſpenſos, ſperabam tamen eos, ad quos jam acceſſeram, quique noſtram conſuetudinem integritatemque perſpexerant, amiciores populo Romano eſſe factos; Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. Et ob eam cauſam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in

armis eſſent, & ut hoſtis is, qui eſſet in Syria, ſciret, exercitum populi Romani non modò non cedere his nuntiis allatis, ſed etiam propiùs accedere; exercitum ad Taurum inſtitui ducere. Sed, ſi quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præſertim rebus, quas vos audiſtis, ego pene cerno; magno opere vos & hortor & moneo, ut his provinciis ſeriùs vos quidem, quàm decuit, ſed aliquando tamen conſulatis. Nos quemadmodum inſtructos, & quibus præſidiis munitos ad tanti belli opinionem miſeritis, non eſtis ignari: quod ego negotium non ſtultitiâ obcæcatus, ſed verecundiâ deterritus, non recuſavi; neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod ſubterfugere mallem, quàm veſtræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res ſeſe ſic habet, ut niſi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere ſoletis, maturè in has provincias miſeritis, ſummum periculum ſit, ne amittendæ ſint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi Romani continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu ſpem habeatis aliquam, cauſa nulla eſt: neque multi ſunt, & diffugiunt, qui ſunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum ſit, indicavit vir fortiſſimus M. Bibulus in Aſia; qui, quum vos ei permiſeritis,

delectum habere noluerit. Nam ſociorum auxilia propter acerbitatem atque injurias imperii noſtri, aut ita imbecilla ſunt, ut non multum nos juvare poſſint, aut ita alienata a nobis, ut neque exſpectandum ab iis, neque committendum iis quidquam eſſe videatur. Regis Dejotari & voluntatem & copias, quantæcumque ſunt, noſtras eſſe duco. Cappadocia eſt inanis. Reliqui reges, tyrannique, neque opibus ſatis firmi, nec voluntate ſunt. Mihi in hac paucitate militum animus certè non deerit; ſpero ne conſilium quidem. Quid caſurum ſit, incertum eſt. Utinam ſaluti noſtræ conſulere poſſimus; dignitati certè conſulemus.

M. Tullius M. F. Cicero Procos. S. P. D. Coss. Prætt. Tribb. Pl. Senatui.

Exponit, audito Parthorum adventu, quid egerit pro tuenda provincia, ſociiſque in fide continendis: adjungit de rege Ariobarzane ab insidiis liberato. Anno *U. C. 702.*

2. Si vos valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Quum pridie Kal. Sext. in provinciam veniſſem, neque maturiùs propter itinerum & navigationum difficultatem venire potuiſſem, maximè convenire officio meo reique publicæ conducere

putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ quum eſſent a me curâ magis & diligentiâ, quàm facultate & copiâ, conſtituta, nuntiique & litteræ de bello a Parthis in provinciam Syriam illato, quotidie ferè afferrentur; iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Iſauros, & per Cappadociam arbitratus ſum: erat enim magna ſuſpicio, Parthos, si ex Syria egredi atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pateret, eſſe facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens eſt, iter feci; caſtraque ad Cybiſtra, quod oppidum eſt ad montem Taurum, locavi; ut Artuaſdes, rex Armenius, quocumque animo eſſet, ſciret, non procul a ſuis finibus exercitum populi Romani eſſe; & Dejotarum, fidelissimum regem atque amicissimum reipublicæ noſtræ, maximè conjunctum haberem, cujus & consilio, & opibus adjuvari poſſet reſpublica. Quò quum in loco caſtra haberem, equitatumque in Ciliciam misiſſem, ut & meus adventus iis civitatibus, quæ in ea parte eſſent, nuntiatus firmiores animos omnium faceret, & ego maturè, quid ageretur in Syria, ſcire poſſem; tempus ejus tridui,

quod in his caſtris morabar, in magno officio, & neceſſario mihi ponendum putavi. Quum enim veſtra auctoritas interceſſiſſet, ut ego regem Ariobarzanem, *Euſeben*, & *Philoromæum* tuerer, ejuſque regis ſalutem, incolumitatem, regnumque defenderem, regi, regnoque præſidio eſſem; adjunxiſſetiſque, ſalutem ejus regis, populo ſenatuique magnæ curæ eſſe, quod nullo umquam de rege decretum eſſet a noſtro ordine; exiſtimavi, me judicium veſtrum ad regem deferre debere, eique præſidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri; ut, quando ſalus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata eſſet a vobis, diceret, si quid vellet. Quæ quum eſſem in conſilio meo cum rege locutus; initio ille orationis ſuæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit; quòd ei permagnum & perhonorificum videbatur, ſenatui, populoque Romano tantæ curæ eſſe ſalutem ſuam; meque tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis veſtræ auctoritas perſpici poſſet. Atque ille primò, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus eſt, ut nullas insidias neque vitæ ſuæ, neque regno diceret ſe aut intelligere fieri, aut etiam ſuſpicari. Quum ego ei gratulatus eſſem, idque me gaudere dixiſſem, cohortatus,

hortatus, ut recordaretur caſum illum interitûs paterni, & vigilanter ſe tueretur, atque admonitu ſenatûs conſuleret ſaluti ſuæ; tum a me diſcessit in oppidum Cybiſtra. Poſtero autem die cum Ariarathe, fratre ſuo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in caſtra venit; perturbatuſque & flens, quum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, veſtram commendationem implorare cœpit. Quum admirarer, quid accidiſſet novi; dixit, ad ſe indicia manifeſtarum inſidiarum eſſe delata, quæ eſſent ante adventum meum occultata, quòd ii, qui ea patefacere poſſent, propter metum reticuiſſent: eo autem tempore, ſpe mei præsidii, complures ea quæ ſcirent, audacter ad ſe detuliſſe: in his amantissimum ſui, ſummâ pietate præditum, fratrem, dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, ſe ſollicitatum eſſe, ut regnare vellet: id vivo fratre ſuo accidere non potuiſſe: ſe tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium propter periculi metum protuliſſe. Quæ quum eſſet locutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad ſe conſervandum adhiberet; amicoſque patris ejus avique judicio probatos hortatus ſum, regis ſui vitam, docti caſu acerbissimo patris ejus, omni curâ cuſtodiâque defenderent. Quum

rex a me equitatum cohorteſque de exercitu meo poſtularet, etsi intelligebam, veſtro ſenatusconſulto non modò poſſe me id facere, ſed etiam debere; tamen, quum reſpublica poſtularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quàm primùm exercitum ad Ciliciæ fines adducerem; quumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitu populi Romani, ſed poſſe ſe ſuis opibus defendere videretur; illum cohortatus ſum, ut in ſua vita conſervanda primùm regnare diſceret: a quibus perſpexiſſet sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio: pœnâ afficeret eos, quos neceſſe eſſet; reliquos metu liberaret: præsidio exercitûs mei ad eorum, qui in culpa eſſent, timorem potiùs, quàm ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quum ſenatusconſultum noſſent, intelligerent, me regi, si opus eſſet, ex auctoritate veſtra præsidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco caſtra movi, & iter in Ciliciam facere inſtitui; quum hac opinione e Cappadocia diſcederem, ut conſilio veſtro, caſu incredibili ac pene divino, regem, quem vos honorificentissimè appellaſſetis nullo poſtulante, quemque meæ fidei commendaſſetis, & cujus ſalutem magnæ vobis curæ eſſe decreviſſetis, meus adventus præſentibus insi-

diis liberaret. Quod ad vos a me ſcribi non alienum putavi, ut intelligeretis ex iis, quæ pene acciderunt, vos multò antè, ne ea acciderent, providiſſe; eóque vos ſtudiosiùs feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benevolentiæque erga vos perſpexiſſe, ut non sine cauſa tantam curam, diligentiamque in ejus vos ſalutem videamini contuliſſe.

M. CICERO M. CATONI S. D.

DE rumore belli Parthici ſcribit, & quare publicè non ſcripſerit, excuſat. Anno *U. C. 702.*

3. QUUM ad me legati, miſſi ab Antiocho Commageno, veniſſent in caſtra ad Iconium a. d. III. Non. Septembr. iique mihi nuntiaſſent, regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphraten cum maximis Parthorum copiis, multarumque præterea gentium magnâ manu veniſſe, Euphratenque jam tranſire cœpiſſe; dicique Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum; putavi, pro noſtra necessitudine, me hoc ad te ſcribere oportere. Publicè propter duas cauſas nihil ſcripsi; quòd & ipſum Commagenum legati dicebant ad ſenatum ſtatim nuntios litteraſque misiſſe; & exiſtima-

bam M. Bibulum proconſulem, qui circiter Idus Sextiles ab Epheſo in Syriam navibus profectus erat, quòd ſecundos ventos habuiſſet, jam in provinciam ſuam perveniſſe; cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad ſenatum putabam. Mihi, ut in hujuſmodi re, tantoque bello, maximæ curæ eſt, ut quæ copiis & opibus tenere vix poſſumus, ea manſuetudine & continentiâ noſtrâ, ſociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut conſueſti, nos abſentes diligas, & defendas. Vale.

M. T. C. IMP. M. CATONI S. D.

RES a ſe in provincia geſtas, narrat ordine, &, ut earum causâ ſupplicatio sibi, favente Catone, a ſenatu decernatur, petit. Anno *U. C. 703.*

4. SUMMA tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute judicium, ut magni meâ intereſſe putarem, & res eas quas geſſiſſem, tibi notas eſſe, & non ignorari a te, quâ æquitate & continentiâ tuerer ſocios, provinciamque adminiſtrarem: his enim a te cognitis, arbitrabar, faciliùs me tibi, quæ vellem, probaturum. Quum in provinciam pridie Kal. Sext. veniſſem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confeſtim eſſe eundum viderem, biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum

Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis quum magni conventus fuiſſent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis uſuris, & falſo ære alieno liberavi. Quumque ante adventum meum ſeditione quadam exercitus eſſet dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno militum, denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum conſediſſent, reliquus exercitus eſſet in Lycaonia; M. Anneio legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod quum ab illo diligenter eſſet actum, ego in caſtra a. d. VII. Kal. Sept. veni; quum interea ſuperioribus diebus ex ſenatuſconſulto, & evocatorum firmam manum, & equitatum ſanè idoneum, & populorum liberorum regumque ſociorum auxilia voluntaria comparaviſſem. Interim quum, exercitu luſtrato, iter in Ciliciam facere cœpiſſem, Kal. Septemb. legati a rege Commageno ad me missi, pertumultuosè, neque tamen non verè, Parthos in Syriam transiſſe nuntiaverunt. Quo audito, vehementer ſum commotus quum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret,

putavi. Nam, si me in Ciliciam demiſiſſem, Ciliciam quidem ipſam propter montis Amani naturam facilè tenuiſſem (duo ſunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque parvis præsidiis propter anguſtias intercludi poteſt, nec eſt quidquam Ciliciâ contra Syriam munitius) ſed me Cappadocia movebat, quæ patet a Syria, regeſque habet finitimos, qui etiamsi ſunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici eſſe non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longè a Tauro apud oppidum Cybiſtra caſtra feci, ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque exſpectatione maximi belli, rex Dejotarus, qui non sine cauſa plurimùm ſemper & meo, & tuo, & ſenatûs judicio tributum eſt, vir quum benevolentiâ & fide erga populum Romanum singulari, tum præſtanti magnitudine & animi & consilii, legatos ad me misit, ſe cum omnibus ſuis copiis in mea caſtra eſſe venturum. Cujus ego ſtudio officioque commotus, egi ei per litteras gratias; idque ut maturaret, hortatus ſum. Quum autem ad Cybiſtra propter rationem belli quinque dies eſſem moratus, regem Ariobarzanem, cujus ſalutem a ſenatu, te auctore, commendatam habebam, præſentibus insidiis

nec opinantem liberavi; neque ſolùm ei ſaluti fui, ſed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maximâ apud regem auctoritate gratiâque conſtitui. Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si ſacerdos armis ſe, quod facturus putabatur, defenderet, adoleſcens & equitatu, & peditatu, & pecuniâ paratus, & toto iis, qui novari aliquid volebant; perfeci, ut e regno ille diſcederet, rexque ſine tumultu, ac ſine armis, omni auctoritate aulæ communitâ, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum litteris atque nuntiis, magnas Parthorum copias & Arabum ad oppidum Antiochiam acceſſiſſe, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam tranſiſſet, ab equitum meorum turmis, & a cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præſidii causâ, occidione occiſum. Quare quum viderem, a Cappadocia Parthorum copias averſas, non longè a finibus eſſe Ciliciæ, quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quò ut veni, hoſtem ab Antiochia receſſiſſe, Bibulum Antiochiæ eſſe cognovi; Dejotarumque confeſtim jam ad me venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus ſuis copiis,

certiorem feci, non videri eſſe cauſam cur abeſſet a regno; meque ad eum, si quid novi fortè accidiſſet, ſtatim litteras nuntioſque miſſurum eſſe. Quumque eo animo veniſſem, ut utrique provinciæ, si ita tempus ferret, ſubvenirem; tum id, quod jam antè ſtatueram, vehementer intereſſe utriuſque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hoſtem ex eo monte tollere, agere perrexi. Quumque me diſcedere ab eo monte ſimulaſſem, & alias partes Ciliciæ petere, abeſſemque ab Amano iter unius diei, & caſtra apud Epiphaneam feciſſem; a. d. quartum Idus Octobris quum adveſperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad tertium Id. Octobr. quum luceſceret, in Amanum adſcenderem; diſtributiſque cohortibus & auxiliis, quum aliis Q. frater, legatus, mecum simul; aliis C. Pomptinus legatus; reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præeſſent; pleroſque nec opinantes oppreſſimus, qui occisi, captique ſunt, interclusi fugâ. Eranam autem, quæ fuit non vici inſtar, ſed urbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram & Commorin, acriter & diu repugnantibus, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore, uſque ad horam diei decimam, magnâ multitudine hoſtium occisâ, cepimus; caſtellaque ſex capta: complura

incendimus. His rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum; & in reliquiis Amani delendis, agriſque vaſtandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ eſt, id tempus omne conſumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindeniſſum exercitum adduxi: quod quum eſſet altissimo & munitissimo loco, ab iiſque incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruiſſent; quum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrimè exſpectarent; ad exiſtimationem imperii pertinere arbitratus ſum comprimere eorum audaciam, quò facilius etiam ceterorum animi, qui alieni eſſent ab imperio noſtro, frangerentur. Vallo & foſsâ circumdedi, ſex caſtellis caſtriſque maximis ſepsi; aggere, vineis, turribus, oppugnavi; uſuſque tormentis multis, multis ſagittariis, magno labore meo, sine ulla moleſtia ſumptuve ſociorum, ſeptimo quinquagesimo die rem confeci: ut omnibus partibus urbis diſturbatis, aut incensis, compulsi in poteſtatem meam pervenirent. His erant finitimi pari ſcelere & audaciâ Tibarani: ab his, Pindeniſſo capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. Q. fratrem negotio præpoſui, ut in vicis, aut captis, aut malè pacatis, exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic

perſuadeas, si de his rebus ad ſenatum relatum sit, me exiſtimaturum, ſummam mihi laudem tributam, si tu honorem meum ſententiâ tuâ comprobaris. Idque, etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare ſolere, & rogari ſcio; tamen admonendum potiùs te a me, quàm rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis ſententiis ſæpissime ornaſti: qui oratione, qui prædicatione, qui ſummis laudibus in ſenatu, in concionibus ad cœlum extuliſti: cujus ego ſemper tanta eſſe verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjunćto, omnia aſſequi me arbitrarer. Te denique memini, quum cuidam clarissimo atque optimo viro ſupplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is conſul in urbe gesſiſſet. Tu idem mihi ſupplicationem decreviſti togato, non ut multis, republicâ bene geſtâ, ſed, ut nemini, republicâ conſervatâ. Mitto, quòd invidiam, quòd pericula, quòd omnes meas tempeſtates & ſubieris, & multò etiam magis, si per me licuiſſet, ſubire paratissimus fueris: quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facilè intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causâ in ſenatu defendendâ approbaris. A me autem hæc ſunt

profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, ſed in veri teſtimonii, atque judicii, ut præſtantissimas tuas virtutes non tacitus admirarer (quis enim idem non facit?) ſed in omnibus orationibus, ſententiis dicendis, cauſis agendis, omnibus ſcriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modò iis quos vidiſſemus, ſed iis de quibus audiſſemus, omnibus anteferrem. Quæres fortaſſe, quid ſit, quòd ego hoc neſcio quid gratulationis & honoris a ſenatu, tanti æſtimem. Agam jam tecum familiariter, ut eſt & ſtudiis, & officiis noſtris mutuis, & ſummâ amicitiâ dignum, & neceſſitudine etiam paternâ. Si quiſquam fuit umquam remotus, & naturâ, & magis etiam, ut mihi quidem ſentire videor, ratione atque doctrinâ, ab inani laude & ſermonibus vulgi, ego profectò is ſum. Teſtis eſt conſulatus meus; in quo, ſicut in reliqua vita, fateor ea me ſtudioſè ſecutum, ex quibus vera gloria naſci poſſet; ipſam quidem gloriam per ſe numquam putavi expetendam. Itaque & provinciam ornatam, & ſpem non dubiam triumphi, neglexi. Sacerdotium denique, quum (quemadmodum te exiſtimare arbitror) non difficillimè conſequi poſſem, non appetivi. Idem poſt injuriam acceptam, quam tu reipublicæ calamitatem ſemper

appellas, meam non modò non calamitatem, ſed etiam gloriam, ſtudui quàm ornatiſſima ſenatûs populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur poſtea fieri volui, quod antea neglexeram; & eum honorem, qui a ſenatu tribui rebus bellicis ſolet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua ineſt aliqua vis desiderii, ad ſanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorque ſis, quod paulò antè me negaram rogaturum, vehementer te rogo; ſed ita, si non jejunum hoc neſcio quid, quod ego geſſi, & contemnendum videbitur, ſed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores ſummos a ſenatu conſecuti sint. Equidem etiam mihi illud animadvertiſſe videor (ſcis enim, quàm attentè te audire ſoleam) te non tam res geſtas, quàm mores, inſtituta, atque vitam imperatorum ſpectare ſolere, in habendis aut non habendis honoribus. Quod si in mea cauſa conſiderabis, reperies, me exercitu imbecillo, contra metum maximi belli, firmiſſimum præſidium habuiſſe, æquitatem & continentiam. His ego ſubſidiis ea ſum conſecutus, quæ nullis legionibus conſequi potuiſſem; ut ex alieniſſimis ſociis amiciſſimos, ex infideliſſimis firmiſſimos redderem, animoſque no-

varum rerum exſpectatione ſuſpenſos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præſertim ad te, a quo uno omnium ſociorum querelæ audiuntur: cognoſces ex iis, qui meis inſtitutis ſe recreatos putant. Quumque omnes uno propè conſenſu de me apud te ea, quæ mihi optatiſſima ſunt, prædicabunt; tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus inſula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi eſt maximè neceſſarius. Quæ ſi etiam majora ſunt; & in omnibus ſeculis pauciores viri reperti ſunt, qui ſuas cupiditates, quàm qui hoſtium copias vincerent; eſt profectò tuum, quum ad res bellicas hæc, quæ rariora & difficiliora ſunt, genera virtutis adjunxeris, ipſas etiam illas res geſtas juſtiores eſſe & majores putare. Extremum illud eſt, ut, quaſi diffidens rogationi meæ, philoſophiam ad te allegem; quâ nec mihi carior ulla umquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a diis munus ullum eſt datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis eſt, ſocietas ſtudiorum atque artium noſtrarum, quibus a pueritia dediti ac devincti, ſoli propemodum nos philoſophiam illam veram & antiquam, quæ quibuſdam otii eſſe ac deſidiæ videtur,

in forum, atque in rempublicam, atque in ipſam aciem pene deduximus, tecum agit de mea laude; cui negari a Catone fas eſſe non puto. Quamobrem tibi sic perſuadeas velim, si mihi tuâ ſententiâ tributus honos ex meis litteris fuerit, me sic exiſtimaturum, quum auctoritate tuâ, tum benevolentiâ erga me, mihi, quod maximè cupierim, contigiſſe. Vale.

M. CATO M. T. C. IMP. S. P. D.

EXCUSAT ſe, quòd ſupplicationem non decreverit: & tamen decretam gaudet: ſeque honorificentiùs dicit ſensiſſe, quàm eos, qui ſupplicationem decreverant. Anno *U. C. 703.*

5. *QUOD & reſpublica me, & noſtra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari induſtriâ adminiſtrare gaudeam. Itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentiâ consilioque tuo defenſam provinciam, ſervatum Ariobarzanis cum ipſo rege regnum, ſociorum revocatam ad ſtudium imperii noſtri voluntatem, ſententiâ meâ & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuitò, ſed ſummâ tuâ ratione & continentiâ, reipublicæ proviſum eſt, diis immortalibus gratulari nos, quàm tibi*

referre acceptum mavis, gaudeo. Quòd ſi triumphi prærogativam putas ſupplicationem, & idcirco caſum potiùs, quàm te laudari mavis; neque ſupplicationem ſequitur ſemper triumphus, & triumpho multò clarius eſt, ſenatum judicare, potiùs manſuetudine & innocentiâ imperatoris, provinciam, quàm vi militum, aut benignitate deorum retentam atque conſervatam eſſe; quod ego meâ ſententiâ cenſebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra conſuetudinem meam pluribus ſcripsi, ut, quod maximè volo, exiſtimes me laborare, ut tibi perſuadeam, me & voluiſſe de tua majeſtate, quod ampliſsimum ſim arbitratus; &, quod tu maluiſti, factum eſſe gaudere. Vale, & nos dilige, & inſtituto itinere ſeveritatem diligentiamque ſociis, & reipublicæ præſta.

M. T. C. M. CATONI S. P. D.

QUANTAM ex Catonis laudatione voluptatem ceperit, cum ipſius laude eximia exponit, petitque, ſi favere noluerit in adipiſcendo triumpho, ſaltem, ſi adipiſcatur, gaudeat. Anno *U. C.* 703.

6. LÆTUS *ſum laudari me*, inquit Hector, opinor, apud Nævium, *abs te, pater, a laudato viro.* Ea eſt enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiſ-

citur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarum tuarum, vel teſtimoniis ſententiæ dictæ, nihil eſt quòd me non aſſecutum putem; idque mihi quum amplissimum, tum gratissimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquidò veritati dares. Et, si non modò omnes, verùm etiam multi Catones eſſent in civitate noſtra, in qua unum exſtitiſſe mirabile eſt; quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum ſenſum, & ad illud sincerum ac ſubtile judicium, nihil poteſt eſſe laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta a meis neceſſariis. Sed cauſam meæ voluntatis, non enim dicam cupiditatis, expoſui tibi ſuperioribus litteris; quæ etiam si parum juſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, non ut nimis concupiſcendus honos, ſed tamen, si deferatur a ſenatu, minimè aſpernandus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem, pro meis ob rempublicam ſuſceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præſertim, exiſtimaturum. Quod si ita erit, tantùm ex te peto, quod amicissimè ſcribis, ut, quum tuo judicio, quod amplissimum eſſe arbitraris, mihi tribueris, si id quod maluero acciderit, gaudeas. Sic enim feciſſe te, & ſensiſſe, & veriùs ſcripsiſſe

video; reſque ipſa declarat tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis jucundum fuiſſe, quòd ſcribendo affuiſti. Hæc enim ſenatusconſulta non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, ut ſpero, te propediem videbo, atque utinam republicâ meliore, quàm timeo. Vale.

M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COS. DESIGN. S. P. D.

C. MARCELLO, Marci patrueli, de conſulatu gratulatur, poſtquam audivit deſignatum eſſe. Anno *U. C.* 702.

7. MAXIMA ſum lætitiâ affectus, quum audivi te conſulem factum eſſe; eumque honorem tibi deos fortunare volo, atque a te pro tua parentiſque tui dignitate adminiſtrari. Nam quum te ſemper amavi, dilexique; quum mei etiam amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum; tum patris tui pluribus beneficiis, vel defenſus triſtibus temporibus, vel ornatus ſecundis, & ſum totus veſter, & eſſe debeo: quum præſertim matris tuæ, gravissimæ atque optimæ feminæ, majora erga ſalutem dignitatemque meam ſtudia, quàm erant a muliere poſtulanda, perſpexerim. Quapropter a te peto majorem in modum, ut me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

M. T. C. PROC. C. MARCELLO COLLEGÆ S. P. D.

C. MARCELLO auguri de filii Caii conſulatu gratulatur, petitque ut ſe abſentem defendat. Anno *U. C.* 702.

8. MARCELLUM tuum, conſulem factum, teque eâ lætitiâ affectum eſſe, quàm maximè optaſti, mirandum in modum gaudeo; idque quum ipſius causâ, tum quòd te omnibus ſecundiſſimis rebus dignissimum judico, cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perſpexi: totam denique domum veſtram, vel ſalutis, vel dignitatis meæ ſtudiosiſſimam cupidiſſimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Juniæ, graviſſimæ atque optimæ feminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod ſueſti, peto, me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. P. D.

M. MARCELLO gratulatur de fratre patruele conſule facto; petitque, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, ſucceſſor mittatur. Anno *U. C.* 702.

9. TE & pietatis in tuos, & animi in rempublicam, & clariſſimi atque optimi

conſulatûs, C. Marcello conſule facto, fructum cepiſſe, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præſentes ſentiant: nos quidem longinqui, & a te ipſo missi in ultimas gentes, ad cœlum mehercule te tollimus verissimis ac juſtissimis laudibus. Nam, quum te a pueritia tua unicè dilexerim, tuque me in omni genere ſemper amplissimum eſſe & volueris, & judicaris; tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multò acriùs vehementiúſque diligo: maximâque lætitiâ afficior, quum ab hominibus prudentissimis, viriſque optimis, omnibus dictis, factis, ſtudiis, inſtitutis, vel me tui ſimilem eſſe audio, vel te mei. Unum verò si addis ad præclarissimas res conſulatûs tui, ut aut mihi ſuccedat quàm primùm aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & ſenatusconſulto & lege finiſti, omnia me per te conſecutum putabo. Cura ut valeas, & me abſentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata ſunt, quia non putabam a me etiam nunc ſcribenda eſſe publicè, propterea ne pro familiaritate quidem noſtra volui ad te ſcribere; ne, quum ad conſulem ſcripsiſſem, publicè viderer ſcripsiſſe.

M. T. C. Imp. C. Marcello C. F. Cos. S. P. D.

Commendat ſtudioſè ſuam exiſtimationem conſuli C. Marcello in ſupplicatione decernenda. Anno *U. C. 703.*

10. Quando id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis ac nominis veſtri fuit erga me ſemper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium veſtrûm ſtudio tuus conſulatus ſatisfacere poſſet, in quem meæ res geſtæ, lauſque & honos earum potiſſimùm incideret; peto a te id, quod facillimum factu eſt, non aſpernante, ut confido, ſenatu, ut quàm honorificentiſſimum ſenatusconſultum, litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus eſſet, quàm eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me ſunt amplissima: neque enim ſaluti meæ, neque honori amicior quiſquam dici poteſt. Frater tuus quanti me faciat, ſemperque fecerit, eſſe hominem qui ignoret arbitror neminem. Domus tua denique tota me ſemper omnibus ſummis officiis proſecuta eſt. Neque verò tu in me diligendo cuiquam conceſſiſti tuorum.

Quare a te peto majorem in modum, ut me per te quàm ornatiſſimum velis eſſe; meamque & in ſupplicatione decernenda, & in ceteris rebus exiſtimationem ſatis tibi eſſe commendatam putes. Vale.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS. S. P. D.

SUPPLICATIONE ſibi decretâ, gratias agit conſuli, & propediem ad urbem ſe fore ſignificat. Anno *U. C.* 703.

II. QUANTÆ curæ tibi meus honos fuerit, & quàm idem exſtiteris conſul in me ornando, & amplificando, qui fueras ſemper cum parentibus tuis & cum tota domo, etsi res ipſa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil eſt tantum, quod ego non tuâ causâ debeam, facturuſque sim quum ſtudiosè, tum libenter. Nam magni intereſt, cui debeas: debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me quum ſtudia communia, beneficia paterna, tuaque jam antè conjunxerant; tum accedit, meâ quidem ſententiâ, maximum vinculum, quòd ita rempublicam geris, atque geſſiſti, quâ mihi carius nihil eſt, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quò minùs tantumdem ego unus debeam, non recuſem. Quamobrem tibi velim hi sint exitus,

quos mereris, & quos fore confido. Ego, ſi me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipſos Etesias, propediem te, ut ſpero, videbo. Vale.

M. T. C. IMP. L. PAULO COS. DESIGN. S. P. D.

GRATULATUR Paulo de conſulatu, & ne ſibi provincia prorogetur, rogat. Anno *U. C. 702.*

12. ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te populus Romanus pro tuis ſummis in rempublicam meritis, & pro ampliſſima familiæ dignitate, ſummo ſtudio, cunctis ſuffragiis conſulem facturus eſſet: tamen incredibili lætitiâ ſum affectus, quum id mihi nuntiatum eſt; eumque honorem tibi deos fortunare volo, a teque ex tua, majorumque tuorum dignitate adminiſtrari. Atque utinam præſens illum diem mihi optatiſſimum videre potuiſſem, proque tuis ampliſſimis erga me ſtudiis atque beneficiis tibi operam meam ſtudiumque navare. Quam mihi facultatem quum hic nec opinatus & improviſus provinciæ caſus eripuit, tamen, ut te conſulem rempublicam pro tua dignitate gerentem videre poſſim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ, neve quid temporis ad meum annuum munus accedat.

Quod ſi feceris, magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Vale.

M. T. C. IMP. L. PAULO COS. S. P. D.

A CONSULE *petit, ut ſupplicationes ſibi decernat.* Anno *U. C. 703.*

13. MAXIME mihi fuit optatum Romæ eſſe tecum, multas ob cauſas, ſed præcipuè, ut & in petendo & in gerendo conſulatu meum tibi debitum ſtudium perſpicere poſſes. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi ſemper fuit explorata; ſed tamen navare operam volebam. In conſulatu verò cupio equidem te minùs habere negotii; ſed moleſtè fero, me conſulem ſtudium tuum adoleſcentis perſpexiſſe, te meum, quum id ætatis ſim, perſpicere non poſſe. Sed ita fato neſcio quo contigiſſe arbitror, ut tibi ad me ornandum ſemper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil ſuppetat præter voluntatem. Ornaſti conſulatum, ornaſti reditum meum: incidit meum tempus rerum gerendarum in ipſum conſulatum tuum. Itaque quum & tua ſumma amplitudo & dignitas, & meus magnus honos magnaque exiſtimatio poſtulare videatur, ut a te plurimis verbis contendam ac petam, ut quàm honorificentiſſimum ſenatusconſultum de

meis rebus faciendum cures, non audeo vehementer a te contendere, ne aut ipſe tuæ perpetuæ conſuetudinis erga me oblitus eſſe videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam; atque ab eo, quem omnes gentes ſciunt de me optimè meritum, breviter petam. Si alii conſules eſſent, ad te potiſſimùm, Paule, mitterem, ut eos mihi quàm amiciſſimos redderes: nunc quum tua ſumma poteſtas, ſummaque auctoritas, notaque omnibus noſtra neceſſitudo sit, vehementer te rogo, ut & quàm honorificentiſſimè cures decernendum de meis rebus geſtis, & quàm celerrimè. Dignas res eſſe honore & gratulatione, cognoſces ex iis litteris, quas ad te, & collegam, & ſenatum publicè miſi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximéque exiſtimationis meæ procurationem ſuſceptam velim habeas. In primiſque tibi curæ sit, quod abs te ſuperioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te conſulem videre, omniaque ſpero, quum abſens, tum etiam præſens, te conſule aſſequi.

M. T. C.

M. T. C. IMP. C. CASSIO PROQUÆST. S. P. D.

FACTURUM ſe pollicetur Fabii cauſâ, quæ rogaverat Caſſius, quem dolet non vidiſſe ad urbem e provincia redeuntem. Rogat, operam det, ne ſibi temporis aliquid accedat ad annum provinciæ. Anno *U. C. 703.*

14. MARCUM Fabium quòd mihi amîcum tuâ commendatione das, nullum in eo facio quæſtum: multi enim anni ſunt, quum ille in ære meo eſt, & a me diligitur propter ſummam ſuam humanitatem & obſervantiam. Sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligi ſensi, multò amicior ei ſum factus. Itaque, quamquam profecerunt litteræ tuæ, tamen aliquantò plus commendationis apud me habuit animus ipſius erga te, mihi perſpectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus ſtudioſè, quæ rogas: tu multis de cauſis vellem me convenire potuiſſes; primùm, ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem; deinde, ut tibi, quod feci per litteras, poſſem præſens gratulari; tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus; poſtremò, ut amicitia noſtra, quæ ſummis officiis ab utroque culta eſt, ſed longis intervallis temporum interruptam con-

ſuetudinem habuit, confirmaretur vehementiùs. Id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem ferè abſentes, quæ, si coràm eſſemus, conſequemur. Unus ſcilicet fructus, qui in te videndo eſt, percipi litteris non poteſt: alter, gratulationis eſt, is quidem exilior, quàm si tibi te ipſum intuens gratularer: ſed tamen & feci antè, & facio nunc, tibique quum pro rerum magnitudine, quas geſſiſti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quòd te de provincia decedentem ſumma laus & ſumma gratia provinciæ proſecuta eſt. Tertius eſt, ut id, quod de noſtris rebus coràm communicaſſemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego ceterarum rerum causâ tibi Romam properandum magnopere cenſeo. Nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tuâ recenti victoriâ tantâ, clarum adventum tuum fore intelligo. Sed, si quæ ſunt onera tuorum, si tanta ſunt, ut ea ſuſtinere possis, propera: nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin majora, conſidera, ne in alieniſſimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum consilium tuum eſt; tu enim ſcis, quid ſuſtinere possis. Si potes; laudabile atque populare eſt: sin planè non potes; abſens hominum ſermones faciliùs ſuſtinebis. De me autem idem tecum

his ago litteris, quod ſuperioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & ſenatus & populus annuam eſſe voluit, temporis prorogetur. Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas poſitas putem. Habes Paulum noſtrùm noſtri cupidissimum: eſt Curio, eſt Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo ſint mihi omnia. Extremum illud eſt de iis, quæ propoſueram, confirmatio noſtræ amicitiæ; de qua pluribus verbis nihil opus eſt. Tu puer me appetiſti; ego autem ſemper ornamento te mihi fore duxi. Fuiſti etiam præsidio triſtissimis meis temporibus. Acceſsit poſt tuum diſceſſum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in veſtro ingenio & induſtria mihi plurimum & ſuavitatis & dignitatis conſtitutum puto. Id tu ut tuo ſtudio confirmes, te vehementer rogo; litteraſque ad me & continuò mittas, &, quum Romam veneris, quàm ſæpisſime. Vale.

M. T. C. CASSIO S. P. D.

Consilium ſuum de non renovando civili bello demonſtrat: Cæſaris clementiam laudat; Italiæ gemitus oſtendit: Cassii ſententiam de futuris exquirit. Cæſare iterum & Servilio Coſſ. Anno *U. C.* 707.

15. Etsi uterque noſtrûm, ſpe pacis, & odio civilis ſanguinis, abeſſe a belli pertinacia voluit; tamen, quando ejus conſilii princeps ego fuiſſe videor, plus fortaſſe tibi præſtare ipſe debeo, quàm a te exſpectare. Etsi, ut ſæpe ſoleo mecum recordari, ſermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus, adduxit utrumque noſtrûm ad id consilium, ut uno prœlio putaremus, si non totam cauſam, at certè noſtrum judicium definiri convenire. Neque quiſquam hanc noſtram ſententiam verè umquam reprehendit, præter eos qui arbitrantur melius eſſe deleri omnino rempublicam, quàm imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam ſpem ſcilicet mihi proponebam, ex reliquiis magnam. Sed ea ſunt conſecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuiſſe, quàm nos non vidiſſe ea futura; nec, homines quum eſſemus, divinare potuiſſe. Equidem fateor meam conjecturam hanc

fuiſſe, ut, illo quaſi quodam fatali prœlio facto, & victores communi ſaluti conſulere vellent, & victi ſuæ: utrumque autem poſitum eſſe arbitrabar in celeritate victoris. Quæ ſi fuiſſet, eamdem clementiam experta eſſet Africa, quam cognovit Aſia, quam etiam Achaia; &, ut opinor, ipſo legato ac deprecatore. Amiſſis autem temporibus, quæ plurimùm valent, præſertim in bellis civilibus; interpoſitus annus alios induxit ut victoriam ſperarent, alios, ut ipſum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna ſuſtinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut neſcio quem iſtum Pharnacem Aſiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen, in conſilio pari, caſu diſſimili uſi ſumus: tu enim eam partem petiſti, ut & conſiliis intereſſes, &, quod maximè curam levat, futura animo proſpicere poſſes: ego, qui feſtinavi, ut Cæſarem in Italia viderem (ſic enim arbitrabamur) eumque multis honeſtiſſimis viris conſervatis redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem; ab illo longiſſimè & abſum, & abſui. Verſor autem in gemitu Italiæ, & in urbis miſerrimis querelis: quibus aliquid opis fortaſſe ego pro mea, tu pro tua, pro ſua quiſque parte ferre

potuiſſet, ſi auctor affuiſſet. Quare velim pro tua perpetua erga me benevolentia, ſcribas ad me, quid videas, quid ſentias, quid exſpectandum, quid agendum nobis exiſtimes. Magni erunt mihi tuæ litteræ. Atque utinam primis illis, quas Luceriâ miſeras, paruiſſem; ſine ulla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem. Vale.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Jocatur in opiniones Epicureas, & in ipſum Caſſium, Epicureæ philoſophiæ ſtudioſum. Anno *U. C. 708.*

16. Puto te jam ſuppudere, quem hæc tertia jam epiſtola antè oppreſſit, quàm tu ſchedulam, aut litteram. Sed non urgeo: longiores enim exſpectabo, vel potiùs exigam. Ego, ſi ſemper haberem cui darem, vel ternas in hora darem: fit enim neſcio quid, ut quaſi coràm adeſſe videare, quum ſcribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας, ut dicunt tuï amici novi, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας ſpectris Catianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius Inſuber, Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, & jam antè Democritus, εἴδωλα, hic ſpectra nominat. His autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent feriri, quòd

vel iis ipſa occurrunt; animus quî poſſit, ego non video. Doceas tu me oportebit, quum ſalvus veneris, in meâne poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat: neque ſolùm de te, qui mihi hæres in medullis; ſed si inſulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolabit ad pectus. Sed hæc poſteriùs: tento enim te, quo animo accipias. Si enim ſtomachabere & moleſtè feres, plura dicemus; poſtulabimuſque, ex qua hæresi, *vi, hominibus armatis* dejectus sis, in eam reſtituare. In hoc interdicto non ſolet addi, *In hoc anno.* Quare si jam biennium, aut triennium eſt, quum virtuti nuntium remiſiſti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? tum uno fortiſſimo viro; qui poſtea quàm forum attigiſti, nihil feciſti nisi pleniſſimum ampliſſimæ dignitatis. In iſta ipſa αἱρέσει metuo ne plus nervorum sit, quàm ego putarim, si modò eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquies. Quia nihil habebam aliud, quod ſcriberem. De republica enim nihil ſcribere poſſum: neque enim, quod ſentio, libet ſcribere. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

QUERITUR de importunis tabellariis: narrat de P. Sullæ morte, de bello Hiſpanienſi, de Panſæ profectione in provinciam: Caſſii conſilium probat Brundiſinæ manſionis; litteras mutuas poſcit. Anno *U. C. 708.*

17. PRÆPOSTEROS habes tabellarios; etſi me quidem non offendunt, ſed tamen, quum a me diſcedunt, flagitant litteras; quum ad me veniunt, nullas afferunt. Atque id ipſum facerent commodiùs, ſi mihi aliquid ſpatii ad ſcribendum darent: ſed petaſati veniunt: comites ad portam exſpectare dicunt. Ergo ignoſces: alteras habebis has breves: ſed exſpecta πάντα περὶ πάντων. Etſi quid ego me tibi purgo, quum tui ad me inanes veniant, ad te cum epiſtolis revertantur? Nos hîc (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Sullam patrem mortuum habebamus: alii a latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat; combuſtum enim eſſe conſtabat. Hoc tu pro ſapientia tua feres æquo animo: quamquam πρόσωπον πόλεως amiſimus. Cæſarem putabant moleſtè laturum, verentem ne haſta refrixiſſet. Mindius Marcellus & Attius pigmentarius valde gaudebant ſe adverſarium perdidiſſe. De Hiſpania novi nihil; ſed exſpectatio

valde magna ; rumores triſtiores, ſed ἀδιέσποτοι. Panſa noſter paludatus a. d. III Kalend. Jan. profectus eſt, ut quivis intelligere poſſet id, quod tu nuper dubitare cœpiſti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν eſſe. Nam quòd multos miſeriis levavit, & quòd ſe in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia proſecuta eſt. Tu quòd adhuc Brundiſii moratus es, valde probo & gaudeo ; & mehercule puto te ſapienter facturum, ſi ἀκενόσπουδος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, quum dabis poſthac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego numquam quemquam ad te, quum ſciam, ſine meis litteris ire patiar. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

EPISTOLÆ brevitatem excuſat : triſtitiam temporum accuſat ; nihil ex Hiſpania afferri ſignificat. Anno *U. C.* 708.

18. LONGIOR epiſtola fuiſſet, niſi eo ipſo tempore petita eſſet a me, quum jam iretur ad te : longior etiam, ſi φλύαρον aliquem habuiſſet. Nam σπουδάζειν ſine periculo vix poſſumus. Ridere igitur, inquies, poſſumus. Non mehercule facillimè : verumtamen aliam aberrationem a moleſtiis nullam habemus. Ubi igitur, inquies,

philoſophia? Tua quidem in culina, mea in palæſtra eſt. Pudet enim ſervire. Itaque facio me alias res agere, ne convicium Platonis audiam. De Hiſpania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abeſſe, meâ causâ moleſtè fero; tuâ gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut a puero feciſti, amabis.

C. CASSIUS M. T. CICERONI S. P. D.

RESPONDET duabus Ciceronis epiſtolis, quæ ante proximam ſuperiorem leguntur. Epicureos laudat a virtutis ſtudio. Cupere videtur ut Cæſar in Hiſpania vincat, jam cognitâ ejus clementiâ. Anno *U. C.* 708.

19. *NON mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quàm ſcribo ad te: videor enim cum præſente loqui, & jocari. Nec tamen hoc uſu venit propter ſpectra Catiana; pro quo tibi proximâ epiſtolâ tot ruſticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum eſſe dicas. Panſam noſtrum ſecundâ voluntate hominum paludatum ex urbe exiſſe, quum ipſius causâ gaudeo, tum mehercule etiam omnium noſtrûm. Spero enim homines intellecturos, quanto ſit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia; atque ea, quæ maximè mali petant & concupiſcant, ad bonos pervenire. Difficile eſt enim*

perſuadere hominibus, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν *eſſe* : ἡδονὴν *verò*, *&* ἀταραξίαν *virtute, juſtitiâ*, τῷ καλῷ *parari*, *&* *verum & probabile eſt. Ipſe enim Epicurus, a quo omnes Catii, & Amaſinii, mali verborum interpretes, proficiſcuntur, dicit* : οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν. *Itaque & Panſa, qui* ἡδονὴν *ſequitur, virtutem retinet ; & ii, qui a vobis* φιλήδονοι *vocantur, ſunt* φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, *omneſque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sulla, cujus judicium probare debemus, quum diſſentire philoſophos videret, non quæſiit, quid bonum eſſet ; omnia bona coëmit : cujus ego mortem forti mehercules animo tuli. Nec tamen Cæſar diutius nos eum deſiderare patietur ; nam habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat : nec ipſe ſectorem deſiderabit, quum filium viderit. Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hiſpaniis geratur, reſcribe. Peream, niſi ſollicitus ſum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quàm novum & crudelem experiri. Scis, Cnæus quàm ſit fatuus : ſcis, quomodo crudelitatem, virtutem putet : ſcis, quàm ſe ſemper a nobis deriſum putet. Vereor, ne nos ruſticè gladio velit* ἀντιμυκτηρίσαι. *Quid fiat, ſi me diligis, reſcribe. Hui, quàm vellm ſcire, utrùm iſta ſollicito animo, an ſoluto legas ! ſciam enim eodem tempore, quid me facere opor-*

L vj

teat. Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama. Si Cæſar vicit, celeriter me exſpecta.

M. T. C. TREBONIO P. S. D.

LIBRUM, quem Oratorem inſcripsit, mittit : Sabinorum probitatem laudat : crebriores litteras poſtulat. Miſſa in Aſiam poſt Cæſaris necem. Anno *U. C.* 709.

20. ORATOREM meum (sic enim inſcripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei rectè putarem, nisi fortè candidatorum licentiâ hic quoque uſus, hoc ſubitò cognomen arripuit : etsi modeſtus ejus vultus, ſermoque conſtans, habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino ſatis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantum diſcedens addidiſti; quò tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato; atque ita, si idem fiet a nobis. Quamquam duæ cauſæ ſunt, cur tu frequentior in iſto officio eſſe debeas, quàm nos : primùm, quòd olim ſolebant, qui Romæ erant, ad provinciales amicos de republica ſcribere ; nunc tu nobis ſcribas oportet; res enim publica iſtic eſt. Deinde, quòd nos aliis officiis tibi abſenti ſatisfacere poſſumus ; tu nobis, nisi litteris, non video, quâ re aliâ ſatisfacere possis. Sed cetera ſcribes ad nos poſtea. Nunc hæc

primò cupio cognoſcere, iter tuum cujuſmodi sit; ubi Brutum noſtrum videris, quamdiu simul fueris: deinde, quum proceſſeris longiùs, de bellicis rebus, de toto negotio, ut exiſtimare possimus, quo ſtatu simus. Ego tantum me ſcire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura ut valeas, meque ames amore illo tuo singulari.

M. T. C. TREBONIO S. P. D.

ROGAT, ut ſui abſentis desiderium epiſtolis crebris & longis leniat: de Calvo oratore jam mortuo quid ſentiat, exponit. Anno *U. C.* 709. *Vide Lib. 12, Epiſt. 16.*

21. ET epiſtolam tuam legi libenter, & librum libentissimè: ſed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quòd quum incendiſſes cupiditatem meam conſuetudinis augendæ noſtræ (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum diſcedis a nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi conſolationem relinquas, fore, ut utriuſque noſtrûm abſentis desiderium crebris & longis epiſtolis leniatur: quod ego non modò de me tibi ſpondere poſſum, ſed de te etiam mihi: nullam enim apud me reliquiſti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omittam, quæ civitate teſte feciſti, quum mecum inimicitias communicaſti;

quum me concionibus tuis defendiſti; quum quæſtor in mea, atque in publica cauſa, conſulum partes ſuſcepiſti; quum tribuno plebis quæſtor non paruiſti, cui tuus præſertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ meminero ſemper, obliviſcar, quæ tua ſollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, quum ad te curæ & dolores mei perferrentur? Brundisium denique te ad me venturum fuiſſe, nisi ſubitò in Hiſpaniam miſſus eſſes? ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æſtimanda ſunt, quanti vitam æſtimo & ſalutem meam; liber iſte, quem mihi misiſti, quantam habet declarationem amoris tui? primùm, quòd tibi facetum videtur, quidquid ego dixi, quod aliis fortaſſe non item: deinde, quòd illa, ſive faceta ſunt, ſive sic, fiunt, narrante te, venuſtissima. Quin etiam antè quàm ad me veniatur, riſus omnis pene conſumitur. Quòd si in his ſcribendis nihil aliud, nisi, quod neceſſe fuit, de uno me tam diu cogitaviſſes, ferreus eſſem, si te non amarem. Quum verò ea, quæ ſcripturâ perſecutus es, sine ſummo amore cogitare non potueris, non poſſum exiſtimare, plus quemquam a ſe ipſo, quàm me a te amari. Cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus poſſem, amore certè reſpondebo;

quo tamen ipſo tibi confido futurum ſatis. Nunc ad epiſtolam venio, cui copiosè & ſuaviter ſcriptæ, nihil eſt quòd multa reſpondeam. Primùm enim ego illas Calvo litteras miſi, non plus, quàm has, quas nunc legis, exiſtimans exituras: aliter enim ſcribimus, quod eos ſolos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quàm tu id verè potuiſſe fieri putas. Primùm, quod ita judicabam, acutè movebatur: genus quoddam ſequebatur, in quo, judicio lapſus, quo valebat tamen, aſſequebatur quod probaret: multæ erant & reconditæ litteræ; vis non erat: ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimùm valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium & consilium meum: consilium, quòd hortandi causâ laudavi: judicium, quòd de ingenio ejus valde exiſtimavi bene. Reliquum eſt, tuam profectionem amore proſequar, reditum ſpe exſpectem, abſentem memoriâ colam, omne deſiderium litteris mittendis accipiendiſque leniam. Tu velim tua in me ſtudia & officia multum tecum recordere; quæ quum tibi liceat, mihi nefas ſit obliviſci, non modò virum bonum me exiſtimabis, verùm etiam te a me amari plurimùm judicabis. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-SEXTUS.

M. T. C. et Cicero meus, et Frater, et Fratris Filius, Tironi S. P. D.

Suum desiderium Tironi, quem Patris ægrotum reliquerat, quum ex provincia domum iret, ſignificat. Anno *U. C. 703.*

1. Paulo faciliùs putavi poſſe me ferre deſiderium tui, ſed planè non fero: & quamquam magni ad honorem noſtrum intereſt, quàm primùm ad urbem me venire, tamen peccaſſe mihi videor, qui a te diſceſſerim. Sed quia tua voluntas ea videbatur eſſe, ut prorſus, niſi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum conſilium; neque nunc muto, ſi tu in eadem es ſententia: ſin autem, poſtea quàm cibum cepiſti, videris tibi poſſe me conſequi; tuum conſilium eſt. Marionem ad te eò miſi, ut aut tecum ad me quàm primùm veniret, aut, ſi tu morarere, ſtatim

ad me rediret. Tu autem hoc tibi perſuade, si commodo valetudinis tuæ fieri poſſit, nihil me malle, quàm te eſſe mecum : si autem intelliges opus eſſe, te Patris, convaleſcendi causâ, paulùm commorari, nihil me malle, quàm te valere. Si ſtatim navigas, nos Leucade conſequere : sin te confirmare vis, & comites, & tempeſtates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis adventus & hæ litteræ moveant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris, maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te deſideramus, ut amemus : amor, ut valentem videamus, hortatur ; deſiderium, ut quàm primùm. Illud igitur potiùs. Cura ergo potiſſimùm, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratiſſimum. III. Non. Novemb.

TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

SOLLICITUDINEM ſuam significat, ſuumque ad Alyziam acceſſum : valetudinem ut curet, rogat. Anno *U. C.* 703.

2. NON queo ad te, nec lubet ſcribere, quo animo sim affectus : tantùm ſcribo, & tibi & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quàm primùm videro. Ter-

tio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia cxx. Leucade aut te ipſum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te a me ſcis diligi. Nonis Novembr. Alyziâ.

TULL. ET CICERO TIRONI SUO, ET Q. PATER, ET Q. FIL. S. D.

ROGAT, ut omni curâ valetudini ſerviat. Anno *U. C. 703.*

3. NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati ſumus, quòd Quintus nos conſecutus non erat. Is dies fuit Nonæ Novembr. Inde ante lucem proficiſcentes, ante diem VIII. Idus Novembr. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & præcipuè me, magiſtrum tuum, confirma te. Ego valde ſuſpenſo animo exſpecto, primùm te ſcilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quàm primùm te videre, ſed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris; ſatis quotidie videro, si valebis. Utilitatibus tuis poſſum carere: te valere, tuâ causâ primùm volo, tum meâ, mi Tiro. Vale.

M. T. C. et Q. Fr. et Q. Fil. Tironi S. P.

Tota cohortatio eſt ad curandam valetudinem. Anno *U. C. 703.*

4. Varie ſum affectus tuis litteris; valde priore paginâ perturbatus, paulùm alterâ recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque navigationi, neque viæ committas: ſatis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De medico & tu bene exiſtimari ſcribis, & ego sic audio; ſed planè curationes ejus non probo. Jus enim dandum tibi non fuit, quum κακοστόμαχος eſſes: ſed tamen & ad illum ſcripsi accuratè, & ad Lyſonem. Ad Curium verò, ſuavissimum hominem, & ſummi officii, ſummæque humanitatis, multa ſcripsi; in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad ſe transferret. Lyſo enim noſter vereor ne negligentior sit: primùm, quia omnes Græci; deinde, quòd quum a me litteras accepiſſet, mihi nullas remisit: ſed eum tu laudas. Tu igitur quid faciendum sit judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, ſumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixiſſes, daret. Medico ipsi puto aliquid dandum

eſſe, quò ſit ſtudioſior. Innumerabilia tua ſunt in me officia, domeſtica, forenſia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in ſtudiis, in litteris noſtris. Omnia viceris, si, ut ſpero, te validum videro. Ego puto te bellissimè, si rectè erit, cum quæſtore Meſcinio decurſurum: non inhumanus eſt; teque, ut mihi viſus eſt, diligit. Et quum valetudini tuæ diligentiſſimè conſulueris, tum, mi Tiro, conſulito navigationi. Nulla in re jam te feſtinare volo: nihil laboro, nisi ut ſalvus sis. Sic habeto, mi Tiro, neminem eſſe qui me amet, quin idem te amet; & quum tuâ, & meâ maximè intereſt te valere, tum multis eſt curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe vis, numquam te confirmare potuiſti: nunc te nihil impedit: omnia depone, corpori ſervi. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & ſalve. Lepta tibi ſalutem dicit, & omnes. Vale. VII. Idus Novembris. Leucade.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI HUMANISSIMO ET OPTIMO S. P. D.

ROGANT Tironem, ut valetudinem curet. Anno *U. C. 703.*

5. VIDE, quanta ſit in te ſuavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hoſpes tam te diligit, quàm ſi vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt, quæ tibi eſſent opus: facturum puto. Mihi placebat, ſi firmior eſſes, ut te Leucadem deportaret, ut ibi te planè confirmares. Videbis quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, quum meliuſculè tibi eſſet, ad me mitteres; ſed cogitavi, unas litteras Marionem afferre poſſe, me autem crebras exſpectare. Poteris igitur, & facies, ſi me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu: multi erunt quibus rectè litteras dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius: ei te totum trade. Malo te paulò pòſt valentem, quàm ſtatim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas: cetera ego curabo.

Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, VII. Idus Novembr.

M. TULLIUS CICERO PATER ET FIL. ET Q. Q. TIRONI S. D.

ROGAT, ne quid omittat, quod ad recuperandam valetudinem ſpectet. Anno *U. C.* 703.

6. TERTIAM ad te hanc epiſtolam ſcripſi eodem die, magis inſtituti mei tenendi cauſâ, quia nactus eram cui darem, quàm quò haberem quid ſcriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium. Quum valetudinis rationem, ut ſpero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit ut ſimul navigares, nihil eſt quòd feſtines; nec quidquam cures, niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII. Idus Novembr. Actio, veſperi,

M. T. C. TIRONI S. P. D.

ADVERSIS ventis ſe teneri ſcribit: ut valetudinem curet, nec niſi confirmatus naviget, hortatur. Anno *U. C.* 703.

7. SEPTIMUM jam diem Corcyræ tenebamur, Quintus autem pater & filius Buthroti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum; nec mirabamur nihil a te litterarum: iis enim ventis iſtinc navigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & confirma; &, quum commodè, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat. Carus omnibus, exſpectatuſque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tiro noſter. Vale. xv. Kal. Decembr. Corcyrâ.

Q. CICERO TIRONI S.

Q. CICERO, quantæ ſibi Tironis valetudo curæ ſit, amantiſſimis verbis oſtendit. Anno *U. C.* 704.

8. *MAGNÆ nobis eſt ſollicitudini valetudo tua: nam, tametsi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant, tamen in magna conſolatione ingens ineſt ſollicitudo, ſi diutius a nobis abſuturus eſt is,*

cujus uſum & ſuavitatem desiderando ſentimus. Attamen, quamquam videre te totâ cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, & viæ per hiemem, nisi bene firmum committas, neve naviges nisi exploratè. Vix in ipsis teſtis & oppidis frigus infirmâ valetudine vitatur, nedum in mari & viâ sit facile abeſſe ab injuria temporis.

Ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, neſcio: ego certè singulos ejus verſus, singula teſtimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac valens quàm primùm venias. Ama nos, & vale. Q. filius tibi ſalutem dicit.

TULLIUS ET CICERO S. D. TIRONI SUO.

NAVIGATIONIS deſcriptio, & ad curandam valetudinem plenior cohortatio. Anno *U. C.* 703.

9. NOS a te, ut ſcis, diſceſſimus a. d. IV. Non. Novembres. Leucadem venimus a. d. VIII. Idus Novembres. A. d. VII. Actium. Ibi propter tempeſtatem ad VI. Idus morati ſumus. Inde a. d. V. Idus Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyræ fuimus uſque ad XVI. Kalend. Decembr. tempeſtatibus retenti. A. d. XV.

xv. Kal. Decembr. in portum Corcyræorum ad Caſſiopen ſtadia cxx. proceſſimus. Ibi retenti ventis ſumus uſque ad ix. Kalendas. Interea qui cupidè profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati ſolvimus. Inde auſtro leniſsimo, cœlo ſereno, nocte illâ, & die poſtero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus; eodemque vento poſtridie (id erat a. d. vii. Kal. Decembr.) horâ quartâ Brundiſium venimus; eodemque tempore ſimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. A. d. v. Kal. Decembr. ſervus Cn. Plancii Brundiſii tandem aliquando mihi a te exſpectatiſsimas litteras reddidit, datas Id. Novembr. quæ me moleſtiâ valde levarunt, utinam omnino liberaſſent. Sed tamen Aſclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quid ego te horter; ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum? Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: ſcio te omnia facturum, ut nobiſcum quàm primùm ſis; ſed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lyſonis vellem vitaſſes, ne in quartam hebdomadam incideres: ſed, quando pudori tuo maluiſti obſequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico honos haberetur, & tibi daret

quod opus eſſet: me cui jussiſſet, curaturum. Equum & mulum Brundisii tibi reliqui. Romæ vereor ne ex Kal. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum eſt, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temerè naviges. Solent nautæ feſtinare quæſtûs ſui causâ. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi reſtat. Si poteris, cum Meſcinio; cautè is ſolet navigare: si minùs, cum honeſto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præſtiteris, omnia a te habebo. Etiam atque etiam, noſter Tiro, vale. Medico, Curio, Lyſoni de te ſcripsi diligentissimè. Vale, ſalve.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

TIRONEM ad ſe venire cupit, ſed viam timet, ne valetudini noceat. Ejus operam in ſtudiis laudat & exigit. Anno *U. C. 708.*

10. EGO verò cupio te ad me venire; ſed viam timeo: gravissimè ægrotaſti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi conſumptus es. Graves ſolent offenſiones eſſe ex gravibus morbis, si quæ culpa commiſſa eſt. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies

quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. eſſe volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive noſtræ, tui deſiderio oblanguerunt. Hac tamen epiſtolâ, quam Acaſtus attulit, oculos paulùm ſuſtulerunt. Pomponius erat apud me, quum hæc ſcribebam, hilarè & libenter: ei cupienti audire noſtra, dixi, sine te omnia mea muta eſſe. Tu Muſis noſtris para, ut operas reddas. Noſtra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè ut valeas. Nos adſumus. Vale. XIV. Kal.

TULLIUS ET CICERO, TERENTIA ET TULLIA, Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI S. P. D.

ROGAT ut valetudinis unicè rationem habeat. De ſuo ad urbem adventu; de turbato ſtatu reipublicæ, & de triumpho ac Campana præfectura ſignificat. Anno *U. C. 704.*

II. ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero, tamen non tam meâ quàm tuâ cauſâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam converſa vis eſt morbi (ſic enim ſcribit Curius) ſpero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ eſt, ne quid aliud cures hoc tempore, niſi ut quàm commodiſſimè

convaleſcas. Non ignoro, quantum ex deſiderio labores, ſed erunt omnia facilia, si valebis: feſtinare te nolo, ne nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & periculosè hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Nonas Januarii: obviam mihi sic eſt proditum, ut nihil possit fieri ornatius. Sed incidi in ipſam flammam civilis diſcordiæ, vel potiùs belli; cui quum cuperem mederi, &, ut arbitror, poſſem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte ſunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipſe Cæſar, amicus noſter, minaces ad ſenatum & acerbas litteras miſerat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito ſenatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noſter, & Q. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæſarem cum Curione profecti erant; poſteaquam ſenatus conſulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis, qui proconſules ſumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid reſpublica detrimenti caperet. Numquam majore in periculo civitas fuit: numquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur: id fit auctoritate & ſtudio Pompeii noſtri, qui Cæſarem ſerò cœpit timere. Nobis inter has turbas ſenatus tamen

frequens flagitavit triumphum; ſed Lentulus conſul, quò majus ſuum beneficium faceret, ſimul atque expediſſet quæ eſſent neceſſaria de republica, dixit ſe relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque eſt noſtra pluris auctoritas. Italiæ regiones deſcriptæ ſunt, quam quiſque partem tueretur. Nos Capuam ſumpsimus. Hæc te ſcire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, litteraſque ad me mittas, quotieſcumque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. D. pridie Id. Januar.

M. T. C. TIRONI SUO S. P. D.

DEPLORAT ſtatum reipublicæ; initia belli civilis exponit; Tironem, ut valetudinis rationem rediturus habeat, admonet. Anno *U. C.* 704.

12. QUO in diſcrimine verſetur ſalus mea, & bonorum omnium, atque univerſæ reipublicæ, ex eo ſcire potes, quòd domos noſtras, & patriam ipſam, vel diripiendam vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta eſt, ut, nisi quis deus vel caſus aliquis ſubvenerit, ſalvi eſſe nequeamus. Equidem ut veni ad urbem, non deſtiti omnia & ſentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent: ſed mirus invaſerat furor non ſolùm improbis, ſed etiam his qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil

eſſe bello civili miſerius. Itaque quum Cæſar amentiâ quadam raperetur, & oblitus nominis, atque honorum ſuorum, Ariminum, Piſaurum, Anconam, Arretium occupaviſſet, urbem reliquimus: quàm ſapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet diſputare. Quo quidem in caſu ſimus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompeius eat in Hiſpaniam: delectus qui ſunt habiti, & præsidia noſtra dimittantur: ſe ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad conſulatûs petitionem ſe venturum, neque ſe jam velle, abſente ſe, rationem haberi ſui: ſe præſentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones; ſed ita, ut removeat præsidia ex his locis quæ occupavit, ut sine metu de iis ipsis conditionibus Romæ ſenatus haberi possit. Id ille si fecerit, ſpes eſt pacis non honeſtæ; leges enim imponuntur: ſed quidvis eſt melius, quàm sic eſſe ut ſumus. Sin autem ille ſuis conditionibus ſtare noluerit, bellum paratum eſt; ejuſmodi tamen, quod ſuſtinere ille non possit, præſertim quum a ſuis conditionibus ipſe fugerit: tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod ſperabamus fieri poſſe. Delectus enim magnos habebamus, putabamuſque illum metuere, si ad

urbem ire cœpiſſet, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, præter Tranſpadanos: ex Hiſpaniaque ſex legiones, & magna auxilia, Afranio & Petreio ducibus, habet a tergo. Videtur, si inſaniet, poſſe opprimi, modò ut urbe ſalvâ. Maximam autem plagam accepit, quòd is qui ſummam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, ſocius ſceleris eſſe noluit: reliquit illum, & nobiſcum eſt: multique idem facturi eſſe dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præſum a Formiis. Nullum majus negotium ſuſcipere volui; quò plus apud illum meæ litteræ cohortationeſque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video me caſtris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam moleſtiam, quòd Dolabella noſter apud Cæſarem eſt. Hæc tibi nota eſſe volui: quæ cave ne te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem quum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui ſtudioſum, diligentiſſimè te commendavi, ut & valetudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te ſuſciperet ac tueretur: quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus eſt ſuavissimè. Tu, quando eo tempore mecum eſſe non potuiſti, quo ego maximè operam & fidelitatem desideravi tuam, cave

M iv

feſtines, aut committas, ut aut æger, aut hieme naviges. Numquam ſerò te veniſſe putabo, si ſalvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te poſtea vidiſſet, quàm M. Volusius, a quo tuas litteras accepi: quod non mirabar: neque enim meas puto ad te litteras tantâ hieme perferri. Sed da operam ut valeas; &, si valebis, quum rectè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia & Tullia Romæ. Cura ut valeas. IV. Kal. Febr. Capuâ.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

COHORTATIO ad valetudinem curandam. Anno *U. C. 708.*

13. OMNIA a te data mihi putabo, si te valentem videro. Summâ curâ exſpectabam adventum Menandri, quem ad te miſeram. Cura, si me diligis, ut valeas: &, quum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. Idus April.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

SOLLICITUDINEM ſuam, ægrotante Tirone, significat, & valetudinem ut curet, hortatur. Anno *U. C. 708.*

14. ANDRICUS poſtridie ad me venit, quàm exſpectaram. Itaque habui noctem

plenam timoris ac miſeriæ. Tuis litteris nihilò ſum factus certior, quomodo te haberes : ſed tamen ſum recreatus. Ego omni delectatione litteriſque omnibus careo : quas, antè quàm te videro, attingere non poſſum. Medico mercedis, quantum poſcet, promitti jubeto. Id ſcripsi ad Ummidium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex ſomno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es cariſſimus. Nunc opus eſt te animo valere, ut corpore possis. Id quum tuâ, tum meâ causâ facias, a te peto. Acaſtum retine, quò commodiùs tibi miniſtretur. Conſerva te mihi. Dies promiſſorum adeſt ; quem etiam repræſentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. IV. Idus, horâ VI.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

SUAM de Tyronis valetudine ſollicitudinem significat. Anno *U. C. 708.*

15. ÆGYPTA ad me venit pridie Idus Apriles. Is etsi mihi nuntiavit, te planè febri carere, & bellè habere ; tamen, quòd negavit te potuiſſe ad me ſcribere, curam mihi attulit, & eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili ſum ſollicitudine de tua valetudine : quâ si me

liberaris, ego te omni curâ liberabo. Plura ſcriberem, si jam putarem libenter te legere poſſe. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conſervandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scriptâ jam epiſtolâ, Hermia venit. Accepi tuam epiſtolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi, quòd nec inhumanus eſt, & te viſus eſt mihi diligere, ut is tecum eſſet; & cum eo coquum, quo uterere. Vale.

Q. C. M. CICERONI FRATRI S. P. D.

QUINTUS fratri de Tirone manumiſſo, & gratias agit, & gratulatur. Anno *U. C.* 708.

16. *DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum feciſti, quum eum indignum illâ fortunâ, ac nobis amicum, quàm ſervum, eſſe maluiſti. Mihi crede, tuis & illius litteris perlectis, exsilui gaudio. Tibi & ago gratias, & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas eſt tantæ voluptati; quanti eſſe in iſto hæc eadem bona debent, additis litteris, ſermonibus, humanitate, quæ ſunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de causis, verùm*

etiam propter hanc, vel quòd mihi sic, ut debuiſti, nuntiaſti. Te totum in litteris vidi, Sabini pueris & promiſi omnia, & faciam. Vale.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

TIRONEM modeſtè reprehendit, quòd adverbio fideliter *non rectè uſus fuerat, & ut valetudini ſerviat, admonet.* Anno *U. C.* 708.

17. VIDEO quid agas: tuas quoque epiſtolas vis referri in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν eſſe meorum ſcriptorum ſoles, unde illud tam ἄκυρον, *valetudini fideliter inſerviendo?* Unde in iſtum locum *fideliter* venit? cui verbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt, ut ſit, quomodo Theophraſto placet, verecunda tralatio. Sed hæc coràm. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα: ſatis ſcis. Tu eum videlicet non potuiſti videre: cras aderit: videbis igitur. Nam ego hinc perendie manè cogito. Valetudo tua me valde ſollicitat: ſed inſervi, & fac omnia: tum te mecum eſſe, tum mihi cumulatissimè ſatisfacere putato. Cuſpio quòd operam dediſti, mihi gratum eſt. Valde enim ejus causâ volo. Vale.

Tullius Tironi S. P. D.

Liberto Tironi reſpondet, patroni nomina, ne invidiam ferant, deprecanti. De valetudine gratulatur, cui ut indulgeat, monet. Admiſcet alia. Anno *U. C. 708.*

18. Quid igitur ? non sic oportet ? Equidem cenſeo sic, addendum etiam, *ſuo*. Sed, si placet, invidia vitetur : quam quidem ego ſæpe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuiſſe. Si verò etiam Tuſculanum, dii boni, quantò mihi illud erit amabilius ! Sed, si me amas, quod quidem aut facis, aut perbellè simulas ; quod tamen in modum procedit : ſed ut eſt, indulge valetudini tuæ ; cui quidem tu adhuc, dum mihi deſervis, ſerviſti non ſatis. Ea quid poſtulet non ignoras : πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus revertare : non modò te, ſed etiam Tuſculanum noſtrum plus amem. Parhedrum excita, ut hortum ipſe conducat : sic olitorem ipſum commovebis. Helico nequiſsimus H-S CIↃ dabat, nullo aprico horto, nullo emiſſario, nullâ maceriâ, nullâ casâ. Iſte nos tantâ impensâ derideat ? calface hominem, ut ego Mothonem : itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium eſt aquæ,

tamen velim ſcire. Horologium mittam, & libros, si erit ſudum. Sed tu nulloſne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæſaris familiaris, mortuus eſt, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exſpectemus, fac ut ſciam. Cura te diligenter. Vale.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

DE litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine. Anno *U. C. 708.*

19. EXSPECTO tuas litteras de multis rebus: te ipſum multò magis. Demetrium redde noſtrum, & aliud, si quid poteſt, boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor. Scio tibi curæ eſſe: ſed confice. Et, si ob eam rem moraris, accipio cauſam: si id te non tenet, advola. Litteras tuas valde exſpecto. Vale.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

DE cura valetudinis, & componendis libris, de olitore, de ſpectaculo Kalendarum. Anno *U. C. 708.*

20. SOLLICITAT, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo: ſed confido, si diligentiam, quam inſtituiſti, adhibueris, citò te firmum fore. Libros compone;

indicem, quum Metrodoro lubebit, quando ejus arbitratu vivendum eſt. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis ſpectare gladiatores, poſtridie redire, & ita cenſeo. Verùm, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

C. FIL. TIRONI SUO DULCISSIMO S. P. D.

Suum virtutis amorem ſtudiumque Cicero filius significat : de prædio empto gratulatur. Anno *U. C. 709.*

21. *Quum vehementer tabellarios exſpectarem quotidie, aliquando venerunt poſt diem XL & VI, quàm a vobis diſceſſerant: quorum mihi fuit adventus adoptatissimus. Nam quum maximam cepiſſem lætitiam ex humanissimi & carissimi patris epiſtola; tum verò jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat intercapedinem ſcribendi feciſſe; ſed potiùs lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi optatoſque eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præſtaboque, & enitar, ut in dies magis magiſque hæc naſcens de me duplicetur opinio. Quare quod polliceris*

te buccinatorem fore exiſtimationis meæ; firmo id conſtantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolùm animus a factis, ſed aures quoque a commemoratione abhorreant. Cujus te ſollicitudinis & doloris participem fuiſſe, notum exploratumque eſt mihi; nec id mirum. Nam quum omnia meâ causâ velles mihi ſucceſſa; tum etiam tuâ: ſocium enim te meorum commodorum ſemper eſſe volui. Quòd igitur tum ex me doluiſti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium, eſſe conjunctissimum: nam quum & audio illum libenter, tum etiam propriam ejus ſuavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctiſque ſæpenumero partem: exoro enim ut mecum quàm ſæpissimè cœnet. Hac introductâ conſuetudine, ſæpe inſcientibus nobis & cœnantibus obrepit, ſublatâque ſeveritate philoſophiæ, humanissimè nobiſcum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quàm primùm. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior diſcedere: cujus quum frugi ſeveraque eſt vita, tum etiam jucundissima convictio: non eſt enim ſejunctus jocus a philologia; & quotidiana συζητήσει. *Huic ego locum in proximo conduxi: &, ut poſſum, ex meis*

anguſtiis illius ſuſtento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium inſtitui, Latinè autem apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus, & quotidianis convictoribus, quos ſecum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatiſſimis. Multum etiam mecum eſt Epicrates, princeps Athenienſium, & Leonides, & horum ceteri similes. Τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. *De Gorgia autem quòd mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis: ſed omnia poſtpoſui, dummodo præceptis patris parerem.* Διαῤῥήδην *enim ſcripſerat, ut eum dimitterem ſtatim: tergiverſari nolui, ne mea nimia* σπουδὴ *ſuſpicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, grave eſſe, me de judicio patris judicare. Tuum tamen ſtudium, & consilium, gratum acceptumque eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim, quàm ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te prædium vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem iſtam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari noli mirari: eodem enim ferè loco tu quoque, emiſſe te, feciſti me certiorem. Habes ubi deponendæ tibi sint urbanitates: ruſticus Romanus factus es. Quomodo ego mihi nunc ante oculos tuum jucundiſsimum conſpectum propono? videor enim videre ementem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſervantem ex menſa ſecunda*

ſemina. Sed (quod ad rem pertinet) metum tibi defuiſſe, æquè ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſublevaturus sim, si modò fortuna me : præſertim quum ſciam, communem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis quòd tibi curæ fuit, eſt mihi gratum. Sed peto a te, ut quàm celerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Græcus : multum mihi enim eripitur operæ in exſcribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures ut valeas, ut unà συμφιλολογεῖν *possimus. Antherum tibi commendo. Vale.*

TULLIUS TIRONI S. P. D.

VALETUDINIS curandæ admonet ægrotantem : librarios tamen regere jubet : addit de variis. Anno *U. C. 708.*

22. SPERO ex tuis litteris, tibi meliùs eſſe : cupio certè. Cui quidem rei omni ratione cura ut inſervias ; & cave ſuſpiceris, contra meam voluntatem te facere, quòd non sis mecum : mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ ſervire, quàm meis oculis & auribus. Etsi enim & audio te, & video libenter ; tamen hoc multò erit, si valebis, jucundius. Ego hìc ceſſo, quia ipſe nihil ſcribo : lego autem libentissimè. Tu iſtic, si quid librarii meâ manu non intelligent, monſtra-

bis. Una omnino interpoſitio difficilior eſt, quam ne ipſe quidem facilè legere ſoleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura ut facis. Tertia aderit, modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iſte numquam omnino Phalereus fuit, ſed nunc planè Billienus eſt. Itaque te do vicarium: tu eum obſervabis. Etsi: verumtamen de illis: noſti cetera. Sed tamen, si quem cum eo ſermonem habueris, ſcribes ad me, ut mihi naſcatur epiſtolæ argumentum, & ut tuas quàm longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas: hòc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

HORTATUR, ut professionem conficiat, ſcribitque sibi in animo eſſe amicitiam Antonii conſervare. Anno *U. C. 709.*

23. TU verò confice professionem, si potes: etsi hæc pecunia ex eo genere eſt, ut professione non egeat. Verumtamen. Balbus ad me ſcripsit, tantâ ſe epiphorâ oppreſſum, ut loqui non possit; Antonius de lege quid egerit. Liceat modò ruſticari. Ad Bithynicum ſcripsi. De Servilio tu videris, qui ſeneƈtutem non contemnis. Etsi Atticus noſter, quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat, nec videt, quibus

præſidiis philoſophiæ ſeptus ſim : & hercle, quòd timidus ipſe eſt, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii inveteratam ſine ulla offenſione amicitiam retinere ſanè volo, ſcribamque ad eum, ſed non antequam te videro : nec tamen te avoco a ſyngrapha, γόνυ κνήμης. Cras exſpecto Leptam: etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui ſermonis utendum eſt. Vale.

TULLIUS TIRONI S. P. D.

DOMESTICAS res, deinde publicas narrat. Anno *U. C. 709.*

24. ETSI manè Harpalum miſeram, tamen quum haberem cui rectè darem litteras, etsi novi nihil erat, iiſdem de rebus volui ad te ſæpius ſcribere : non quin confiderem diligentiæ tuæ ; ſed rei me magnitudo movebat. Mihi prora & puppis (ut Græcorum proverbium eſt) fuit a me tui dimittendi, ut rationes noſtras explicares. Offilio & Aurelio utique ſatis fiat. A Flamma, si non potes omne, partem aliquam velim extorqueas, in primiſque ut expedita ſit penſio Kal. Jan. De attributione conficies. De repræſentatione, videbis. De domeſticis hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius : quæ hominum opinio : quid futurum putes. Ego vix teneor, quin

accurram. Sed ſt! litteras tuas exſpecto: & ſcito Balbum tum fuiſſe Aquini, quum tibi eſt dictum, & poſtridie Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellæ procuratores fac admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

CICERO FIL. TIRONI S. P. D.

LITTERAS a Tirone quàm creberrimas requirit. Anno *U. C.* 709.

25. *ETSI juſtâ & idoneâ uſus es excuſatione de intermiſſione litterarum tuarum, tamen id ne ſæpius facias, rogo. Nam etsi de republica rumoribus & nuntiis certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater; tamen de quavis minima re ſcripta a te ad me epiſtola ſemper fuit gratiſſima. Quare, quum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excuſatione potiùs expleas officium ſcribendi, quàm aſſiduitate epiſtolarum. Vale.*

Q. CICERO TIRONI SUO S.P.D.

NEGLIGENTIÆ in mittendis epiſtolis accuſat; quas etiam sine argumentò ſcribi poſtulat. Familiariter & jocosè. Anno incerto.

26. *VERBERAVI te cogitationis tacito duntaxat convicio, quòd faſciculus alter ad*

me jam ſine tuis litteris perlatus eſt. Non potes effugere hujus culpæ pœnam. De patrono Marcus eſt adhibendus; iſque diu & multis lucubrationibus commentatâ oratione vide, ut probare poſſit, te non peccaſſe. Planè te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ: ſic tu, etiam ſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæſiviſſe videaris. Valde enim mihi ſemper & vera, & dulcia tuis epiſtolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

Q. CICERO TIRONI SUO S. P. D.

INVEHITUR in Conſules deſignatos Hirtium & Panſam. Benevolentiam ſuam ſignificat. Anno *U. C.* 709.

27. MIRIFICAM *mihi verberationem ceſſationis epiſtolâ dediſti. Nam, quæ parciùs frater perſcripſerat, verecundiâ videlicet, & properatione, ea tu ſine aſſentatione, ut erant, ad me ſcripsiſti, & maximè de conſulibus deſignatis: quos ego penitus novi libidinum & languoris effeminatissimi animi plenos: qui niſi a gubernaculis receſſerint, maximum ab univerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt, quæ ego illos ſcio, oppoſitis Gallorum caſtris, in æſtivis feciſſe;*

quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit; ſocietate vitiorum deliniet. Res eſt aut tribunitiis, aut privatis consiliis munienda. Nam iſti duo vix ſunt digni, quibus alteri Cæſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero oculis. Ego vos a. d. III. *Kal. videbo, tuoſque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, diſſaviabor. Me ama. Vale.*

CICERONIS EPISTOLÆ AD Q. FRATREM.

LIBER PRIMUS.

Marcus Q. Fratri S.

Quintus Cicero provinciam Aſiam ex præturâ ſortitus, eam duobus jam annis parum ſecundâ famâ adminiſtrarat. Prorogato in annum tertium imperio, Marcus frater inde occaſionem eum ad laudem cohortandi ſumpſit, ſcriptâ hac epiſtolâ, quæ quidem omnibus provinciarum aut civitatum rectoribus norma quædam, & bene agendi regula eſſe poteſt. Anno urbis 693.

1. Etsi non dubitabam, quin hanc epiſtolam multi nuntii, fama denique eſſet ipſa ſuâ celeritate ſuperatura; tuque antè ab aliis auditurus eſſes, annum tertium acceſſiſſe deſiderio noſtro, & labori tuo;

tamen exiſtimavi a me quoque tibi hujus moleſtiæ nuntium perferri oportere. Nam ſuperioribus litteris, non unis, ſed pluribus, quum jam ab aliis deſperata res eſſet, tamen ego tibi ſpem maturæ deceſsionis afferebam; non ſolùm, ut quàm diutissimè te jucundâ opinione oblectarem, ſed etiam quia tanta adhibebatur & a nobis, & a prætoribus contentio, ut rem poſſe confici non diffiderem.

2. Nunc quoniam ita accidit, ut neque prætores ſuis opibus, neque nos noſtro ſtudio quidquam proficere poſſemus, eſt omnino difficile non graviter id ferre; ſed tamen noſtros animos maximis in rebus & gerendis, & ſuſtinendis exercitatos, frangi & debilitari moleſtiâ non oportet. Et quoniam ea moleſtissimè ferre homines debent, quæ ipſorum culpâ contracta ſunt, eſt quiddam in hac re mihi moleſtiùs ferendum, quàm tibi: factum eſt enim meâ culpâ, contrà quàm tu mecum & proficiſcens, & per litteras egeras, ut priore anno non ſuccederetur: quod ego, dum ſociorum ſaluti conſulo, dum impudentiæ nonnullorum negotiatorum resiſto, dum noſtram gloriam tuâ virtute augeri expeto, feci non ſapienter; præſertim quum id commiſerim, ut ille alter annus etiam tertium poſſet adducere. Quod quoniam peccatum

tum meum eſſe confiteor; eſt ſapientiæ, atque humanitatis tuæ, curare & perficere, ut hoc minùs ſapienter a me proviſum, diligentiâ tuâ corrigatur.

3. Ac si te ipſe vehementiùs ad omnes partes bene audiendi excitaris, non ut cum aliis, ſed ut tecum jam ipſe certes; si omnem tuam mentem, curam, cogitationem ad excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris; mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam verò etiam poſteris noſtris afferet. Quapropter hoc te primùm rogo, ne contrahas, ac demittas animum; neve te obrui, tamquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas; contráque erigas, ac resiſtas, sive etiam ultro occurras negotiis. Neque enim ejuſmodi partem reipublicæ geris, in qua fortuna dominetur, ſed in qua plurimùm ratio possit & diligentia.

4. Quòd si tibi bellum aliquod magnum & periculoſum adminiſtranti prorogatum imperium viderem; tremerem animo, quòd eodem tempore eſſe intelligerem etiam fortunæ poteſtatem in nos prorogatam: nunc verò ea pars tibi reipublicæ commiſſa eſt, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua virtute, ac moderatione animi posita eſſe videa-

tur. Nullas (ut opinor) insidias hoſtium, nullam prœlii dimicationem, nullam defectionem ſociorum, nullam inopiam ſtipendii, aut rei frumentariæ, nullam ſeditionem exercitûs pertimeſcimus: quæ perſæpe ſapientissimis viris acciderunt; ut, quemadmodum gubernatores optimi vim tempeſtatis, sic illi fortunæ impetum ſuperare non poſſent. Tibi data eſt ſumma pax, ſumma tranquillitas: ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem vel obruere, vigilantem etiam delectare possit. Conſtat enim ea provincia primùm ex eo genere ſociorum, quod eſt ex hominum omni genere humanissimum: deinde ex eo genere civium, qui aut quòd publicani ſunt, nos ſummâ necessitudine attingunt; aut quòd ita negotiantur, ut locupletes sint, noſtri conſulatûs beneficio ſe incolumes fortunas habere arbitrantur.

II. At enim inter hos ipſos exsiſtunt graves controversiæ, multæ naſcuntur injuriæ, magnæ contentiones conſequuntur. Quasi verò ego id putem, non te aliquantum negotii ſuſtinere. Intelligo permagnum eſſe negotium, & maximi consilii: ſed memento, consilii me hoc negotium eſſe magis aliquantò, quàm fortunæ, putare.

6. Quid eſt enim negotii, continere eos, quibus præsis, si te ipſe contineas?

id autem ſit magnum & difficile ceteris, ſicut eſt difficillimum : tibi & fuit hoc ſemper facillimum, & verò eſſe debuit; cujus natura talis eſt, ut etiam ſine doctrina videatur moderata eſſe potuiſſe; ea autem adhibita doctrina eſt, quæ vel vitiosissimam naturam attollere poſſit. Tu quum pecuniæ, quum voluptati, quum omnium rerum cupiditati reſiſtes, ut facis; erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paulò cupidiorem publicanum comprimere non poſſis. Nam Græci quidem ſic te ita viventem intuebuntur, ut quemdam ex annalium memoria, aut etiam de cœlo divinum hominem eſſe in provinciam delapſum putent.

7. Atque hæc nunc non ut facias, ſed ut te facere, & feciſſe gaudeas, ſcribo. Præclarum eſt enim, ſummo cum imperio fuiſſe in Aſia triennium, ſic ut nullum te ſignum, nulla pictura, nullum vas, nulla veſtis, nullum mancipium, nulla forma cujuſquam, nulla conditio pecuniæ (quibus rebus abundat iſta provincia) ab ſumma integritate continentiaque deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum poteſt, quàm iſtam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque eſſe abditam; ſed in luce Aſiæ, in oculis clarissimæ provin-

ciæ, atque in auribus omnium gentium ac nationum eſſe poſitam? non itineribus tuis perterreri homines? non ſumptu exhauriri? non adventu commoveri? eſſe, quocumque veneris, & publicè, & privatim maximam lætitiam; quum urbs cuſtodem, non tyrannum, domus hoſpitem, non expilatorem, recepiſſe videatur?

III. His autem in rebus jam te uſus ipſe profectò erudivit, nequaquam ſatis eſſe, ipſum haſce habere virtutes, ſed eſſe circumſpiciendum diligenter, ut in hac cuſtodia provinciæ non te unum, ſed omnes miniſtros imperii tui, ſociis, & civibus, & reipublicæ præſtare videare. Quamquam legatos habes eos, qui ipsi per ſe habituri sint rationem dignitatis ſuæ; de quibus honore, & dignitate, & ætate præſtat Tubero, quem ego arbitror, præſertim quum ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere, quos velit, & possit imitari: Allienus autem noſter eſt, quum animo & benevolentiâ, tum verò etiam imitatione vivendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certò ſcio ita laborare de exiſtimatione ſua, ut propter amorem in nos fraternum, etiam de noſtra laboret. Quæſtorem habes, non tuo judicio delectum, ſed eum, quem ſors dedit: hunc oportet & ſuâ ſponte eſſe moderatum,

& tuis inſtitutis ac præceptis obtemperare. Quorum si quis fortè eſſet ſordidior, ferres eatenus, quoad per ſe negligeret eas leges, quibus eſt adſtrictus; non ut eâ poteſtate, quam tu ad dignitatem permisiſſes, ad quæſtum uteretur.

9. Neque enim mihi ſanè placet, præſertim quum hi mores tantum jam ad nimiam lenitatem & ad ambitionem incubuerint, ſcrutari te omnes ſordes, excutere unumquemque eorum; ſed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comites & adjutores negotiorum publicorum dedit ipſa reſpublica, duntaxat finibus iis præſtabis, quos antè præſcripsi.

IV. Quos verò aut ex domeſticis convictionibus, aut ex neceſſariis apparitionibus tecum eſſe voluiſti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari ſolent, horum non modò facta, ſed etiam dicta omnia præſtanda nobis ſunt. Sed habes eos tecum, quos poſſis rectè facientes facilè diligere; minùs conſulentes exiſtimationi tuæ facillimè coercere: a quibus, rudis quum eſſes, videtur potuiſſe tua liberalitas decipi; nam ut quiſque eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur: nunc verò tertius hic annus habeat integritatem eamdem, quam ſuperiores, cautionem etiam diligentiorem.

10. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, exiſtimentur audire, non in quas fictè & simulatè quæſtûs causâ inſuſurretur. Sit annulus tuus non ut vas aliquis, ſed tamquam ipſe tu; non miniſter alienæ voluntatis, ſed teſtis tuæ. Accenſus sit eo numero, quo eum majores noſtri eſſe voluerunt, qui hoc non in beneficii loco, ſed in laboris ac muneris, non temerè nisi libertis ſuis deferebant; quibus illi quidem non multò ſecus, ac ſervis, imperabant. Sit lictor non ſuæ; ſed tuæ lenitatis apparitor; majoraque præferant faſces illi ac ſecures dignitatis insignia, quàm poteſtatis. Toti denique sit provinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis, ſalutem, liberos, famam, fortunas eſſe carissimas. Denique hæc opinio sit, non modò iis, qui aliquid acceperint, ſed iis etiam, qui dederint, te inimicum (si id cognoveris) futurum: neque verò quiſquam dabit, quum erit hoc perſpectum, nihil per eos, qui simulant ſe apud te multum poſſe, abs te ſolere impetrari.

11. Nec tamen eſt hæc oratio mea hujuſmodi, ut te in tuos aut durum eſſe nimiùm, aut ſuſpicioſum velim: nam si quis eſt eorum, qui tibi biennii ſpatio numquam in ſuſpicionem avaritiæ venerit (ut ego Cæsium, & Chærippum, & Labeonem & audio, &, quia cognovi,

exiſtimo) nihil eſt, quod non & iis, & si quis eſt alius ejuſdemmodi, & committi, & credi rectiſſimè putem. Sed si quis eſt, in quo jam offenderis, de quo aliquid ſenſeris; huic nihil credideris, nullam partem exiſtimationis tuæ commiſeris.

V. In provincia verò ipſa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis antè fuerit ignotus; huic quantum credendum sit, vide: non quin poſſint multi eſſe provinciales viri boni; ſed hoc ſperare licet, judicare periculoſum eſt. Multis enim simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibuſdam obtenditur uniuſcujuſque natura: frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur; oratio verò ſæpiſſime.

12. Quamobrem quî potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, a quibus nos divulsi eſſe non poſſumus; te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non ſuî commodi causâ simulent? mihi quidem permagnum videtur; præſertim si iidem homines privatum non ferè quemquam, prætores ſemper omnes amant. Quo ex genere si quem fortè tui cognoſti amantiorem (fieri enim potuit) quàm temporis, hunc verò ad tuum numerum libenter adſcribito: sin

autem id non perſpicies; nullum erit genus in familiaritate cavendum magis; propterea quòd & omnes vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causâ faciunt; &, quicum victuri non ſunt, ejus exiſtimationi conſulere non curant.

13. Atque etiam e Græcis ipsis diligenter cavendæ ſunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, si qui ſunt vetere Græciâ digni. Sic verò fallaces ſunt permulti, & leves, & diuturnâ ſervitute ad nimiam aſſentationem eruditi: quos ego univerſos adhiberi liberaliter, optimum quemque hoſpitio amicitiâque conjungi dico oportere. Nimiæ familiaritates eorum, neque tam fideles ſunt; non enim audent adverſari noſtris voluntatibus; & verò invident non noſtris ſolùm, verùm etiam ſuis.

VI. Jam qui in ejuſmodi rebus, in quibus vereor etiam ne durior sim, cautus eſſe velim, ac diligens; quo me animo in ſervos eſſe cenſes? quos quidem quum omnibus in locis, tum præcipuè in provinciis regere debemus: quo de genere multa præcipi poſſunt; ſed hoc & brevisſimum eſt, & facillimè teneri poteſt, ut ita ſe gerant in iſtis Asiaticis itineribus, ut si iter Appiâ viâ faceres; neve intereſſe quidquam putent, utrùm Tralles, an Formias venerint. At, si

quis eſt ex ſervis egregiè fidelis; ſit in domeſticis rebus, & privatis: quæ res ad officium imperii tui, atque ad aliquam partem reipublicæ pertinebunt, de his rebus ne quid attingat: multa enim, quæ rectè committi ſervis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis, & vituperationis vitandæ causâ committenda non ſunt.

15. Sed neſcio quo pacto ad præcipiendi rationem delapſa eſt oratio mea, quum id mihi propoſitum initio non fuiſſet: quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præſertim genere intelligam prudentiâ non eſſe inferiorem, quàm me; uſu verò etiam ſuperiorem? Sed tamen si ad ea, quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipſi illa putavi fore jucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ; tua primùm integritas & continentia; deinde omnium, qui tecum ſunt, pudor; delectus in familiaritatibus, & provincialium hominum, & Græcorum, percautus & diligens; familiæ gravis & conſtans diſciplina: quæ quum honeſta sint in his privatis noſtris, quotidianiſque rationibus; in tanto imperio, tam depravatis moribus, tam corruptrice provinciâ, divina videantur neceſſe eſt.

16. Hæc inſtitutio, atque hæc diſciplina poteſt ſuſtinere in rebus ſtatuendis & decernendis eam ſeveritatem, quâ tu in iis

rebus uſus es, ex quibus nonnullas ſimultates cum magna mea lætitia ſuſceptas habemus : niſi fortè me Paconii neſcio cujus, hominis ne Græci quidem, at Myſii, aut Phrygis potiùs, querelis moveri putas; aut Tuſcenii, hominis furioſi ac ſordidi vocibus, cujus tu ex impuriſſimis faucibus inhoneſtiſſimam cupiditatem eripuiſti ſummâ cum æquitate.

VII. Hæc, & cetera plena ſeveritatis, quæ ſtatuiſti in iſta provincia, non facilè ſine ſumma integritate ſuſtineremus: quare ſit ſumma in jure dicendo ſeveritas; dummodo ea ne varietur gratiâ, ſed conſervetur æquabilis. Sed tamen parvi refert abs teipſo jus dici æquabiliter & diligenter, niſi idem ab iis fiet, quibus tu ejus muneris aliquam partem conceſſeris.

17. Ac mihi quidem videtur non ſanè magna varietas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota juriſdictione maximè ſuſtineri; in qua ſcientiæ præſertim provincialis ratio ipſa expedita eſt: conſtantia eſt adhibenda & gravitas, quæ reſiſtat non ſolùm gratiæ, verùm etiam ſuſpicioni. Adjungenda etiam eſt facilitas in audiendo lenitas in decernendo, in ſatisfaciendo ac diſputando diligentia. His rebus nuper Cn. Octavius jucundiſſimus fuit: apud quem primus lictor quievit;

tacuit accenſus : quoties quiſque voluit, dixit ; & quàm voluit diu : quibus ille rebus fortaſſe nimis lenis videretur, niſi hæc lenitas illam ſeveritatem tueretur. Cogebantur Sullani homines, quæ per vim & metum abſtulerant, reddere : qui in magiſtratibus injuriosè decreverant, eodem ipsis privatis erat jure parendum : hæc illius ſeveritas acerba videretur, niſi multis condimentis humanitatis mitigaretur.

18. Quòd si hæc lenitas grata Romæ eſt, ubi tanta arrogantia eſt, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magiſtratus, tot auxilia, tanta vis, tanta ſenatûs auctoritas ; quàm jucunda tandem prætoris comitas in Asia poteſt eſſe, in qua tanta multitudo civium, tanta ſociorum, tot urbes, tot civitates unius hominis nutum intuentur ? ubi nullum auxilium eſt, nulla conqueſtio, nullus ſenatus, nulla concio ? Quare, quum permagni hominis eſt, & quum ipsâ naturâ moderati, tum verò etiam doctrinâ, atque optimarum artium ſtudiis eruditi, sic ſe adhibere in tanta poteſtate, ut nulla alia poteſtas ab iis, quibus ipſe præsit, desideretur.

VIII. Cyrus ille a Xenophonte non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus, ſed ad effigiem juſti imperii ; cujus ſumma gravitas ab illo philoſopho cum singulari comitate con-

jungitur : quos quidem libros non ſine cauſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat: nullum eſt enim prætermiſſum in iis officium diligentis & moderati imperii; eaque, si sic coluit ille, qui privatus futurus numquam fuit, quonam modo retinenda ſunt iis, quibus imperium ita datum eſt, ut redderent, & ab iis legibus datum eſt, ad quas revertendum eſt ? Ac mihi quidem videntur huc omnia eſſe referenda iis, qui præſunt aliis; ut ii, qui erunt eorum in imperio, sint quàm beatissimi : quod tibi eſſe & antiquissimum, & ab initio fuiſſe, ut primùm Asiam attigiſti, conſtante famâ atque omnium ſermone celebratum eſt. Eſt autem non modò ejus, qui ſociis & civibus, ſed etiam ejus, qui ſervis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis utilitatique ſervire.

20. Cujus quidem generis conſtare inter omnes video, abs te ſummam adhiberi diligentiam: nullum æs alienum novum contrahi civitatibus; vetere autem magno & gravi multas abs te eſſe liberatas; urbes complures dirutas, ac penè deſertas (in quibus unam Ioniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum & Halicarnaſſum) per te eſſe recreatas; nullas eſſe in oppidis ſeditiones, nullas diſcordias; provideri abs te, ut civitates opti-

matium consiliis adminiſtrentur; ſublata Mysiæ latrocinia; cædes multis locis repreſſas; pacem totâ provinciâ conſtitutam; neque ſolùm illa itinerum atque agrorum, ſed multò etiam plura, & majora oppidorum & fanorum furta & latrocinia eſſe depulſa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum, illam acerbissimam miniſtram prætorum avaritiæ calumniam; ſumptus & tributa civitatum ab omnibus, qui earum civitatum fines incolant, tolerari æquabiliter; facillimos eſſe aditus ad te; patêre aures tuas querelis omnium; nullius inopiam ac ſolitudinem, non modò illo populari acceſſu ac tribunali, ſed ne domo quidem & cubiculo eſſe excluſam tuo; toto denique imperio nihil acerbum eſſe, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, manſuetudinis, humanitatis.

IX. Quantum verò illud eſt beneficium tuum, quòd iniquo & gravi vectigali ædilitiorum, magnis noſtris simultatibus, Asiam liberaſti? Enimverò si unus homo nobilis queritur palam, te, quòd edixeris, *Ne ad ludos pecuniæ decernerentur*, H-S CC sibi eripuiſſe; quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romæ ludos facerent, quod erat jam inſtitutum, erogaretur? Quamquam has querelas hominum

noſtrorum illo conſilio oppreſſimus, quod in Aſia neſcio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur, quòd, quum ad templum, monumentumque noſtrum civitates pecunias decreviſſent; quumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis beneficiis ſummâ ſuâ voluntate feciſſent; nominatimque lex exciperet, *Ut ad templum monumentumque capere liceret*; quumque id, quod dabatur, non eſſet interiturum, ſed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potiùs, quàm populo Romano, ac diis immortalibus datum videretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas, accipiendum non putavi; quum aliis de cauſis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ii, quibus nec deberetur, nec liceret.

22. Quapropter incumbe toto animo & ſtudio omni in eam rationem, quâ adhuc uſus es, ut eos, quos tuæ fidei poteſtatique ſenatus populuſque Romanus commiſit & credidit, diligas, & omni ratione tueare; ut eſſe quàm beatiſſimos velis. Quòd ſi te ſors Afris, aut Hiſpanis, aut Gallis præfeciſſet, immanibus ac barbaris nationibus; tamen eſſet humanitatis tuæ, conſulere eorum commodis & utilitati, ſalutique ſervire. Quum verò ei

generi hominum præsimus, non modò in quo ipſa sit, ſed etiam a quo ad alios perveniſſe putetur humanitas; certè iis eam potissimùm tribuere debemus, a quibus accepimus. Non enim me hoc jam dicere pudebit, præſertim in ea vita, atque iis rebus geſtis, in quibus non poteſt residere inertiæ, aut levitatis ulla ſuſpicio, nos ea, quæ conſecuti ſumus, his ſtudiis & artibus eſſe adeptos, quæ sint nobis Græciæ monumentis diſciplinisque tradita. Quare præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos iſti hominum generi præcipuè debere videmur, ut, quorum præceptis ſumus eruditi, apud eos ipſos, quod ab iis didicerimus, velimus expromere.

X. Atque ille quidem princeps ingenii & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas reſpublicas putavit, si aut docti, ac ſapientes homines eas regere cœpiſſent; aut ii, qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. Hanc conjunctionem videlicet poteſtatis ac ſapientiæ, ſaluti cenſuit civitatibus eſſe poſſe: quod fortaſſe aliquando univerſæ reipublicæ noſtræ, nunc quidem profectò iſti provinciæ contigit, ut is in ea ſummam poteſtatem haberet, cui in doctrina, cui in virtute atque humanitate percipienda, plurimùm a pueritia ſtudii

fuiſſet, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad ſalutem Asiæ prorogatus eſſe videatur: quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo; perfice, ut lætitiâ provinciæ desiderium noſtrum leniatur. Etenim, si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud ſcio an nemini, fuiſti omnium diligentissimus; multò majorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes.

24. Et quidem de iſto genere honorum quid ſentirem, ſcripsi ad te antè: ſemper eos putavi, si vulgares eſſent, viles; si temporis causâ conſtituerentur, leves; si verò (id quod ita factum eſt) meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam eſſe ponendam. Quare, quoniam in iſtis urbibus cum ſummo imperio & poteſtate verſaris, in quibus tuas virtutes conſecratas, & in deorum numero collocatas vides; in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te judiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit ejuſmodi, ut conſulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, provideas ſaluti, ut te parentem Asiæ & dici, & haberi velis.

XI. Atque huic tuæ voluntati ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani; quibus si adverſamur, ordinem de nobis optimè meritum, & per nos cum republica conjunctum, & a nobis, & a republica dijungemus: ſin autem omnibus in rebus obſequemur, funditus eos perire patiemur, quorum non modò ſaluti, ſed etiam commodis conſulere debemus. Hæc eſt una (ſi verè cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas. Nam eſſe abſtinentem; continere omnes cupiditates; ſuos coercere; juris æquabilem tenere rationem; facilem te in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis admittendiſque præbere; præclarum magis eſt, quàm difficile: non eſt enim poſitum in labore aliquo, ſed in quadam inductione animi atque voluntate. Illa cauſa publicanorum quantam acerbitatem afferat ſociis, intelleximus ex civibus, qui nuper in portoriis Italiæ tollendis, non tam de portorio, quàm de nonnullis injuriis portitorum querebantur. Quare non ignoro, quid ſociis accidat in ultimis terris, quum audierim in Italia querelas civium. Hîc te ita verſari, ut & publicanis ſatisfacias (præſertim publicis malè redemptis) & ſocios perire non ſinas, divinæ cujuſdam virtutis eſſe videtur, id eſt tuæ.

26. Ac primùm Græcis, id quod acerbiſſimum eſt, quòd ſunt vectigales, non ita acerbum videri debet; propterea quòd sine imperio populi Romani, ſuis inſtitutis, per ſe ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aſpernari non poſſunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non potuerunt, quod iis æqualiter Sulla deſcripſerat. Non eſſe autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quàm noſtros publicanos, hinc intelligi poteſt, quòd Caunii nuper, omneſque ex inſulis, quæ erant ab Sulla Rhodiis attributæ, confugerunt ad ſenatum, nobis ut potiùs vectigal, quàm Rhodiis penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere, qui ſemper vectigales fuerunt; neque ii aſpernari, qui per ſe pendere vectigal non potuerunt; neque ii recuſare, qui poſtulaverunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam a ſe neque belli externi, neque diſcordiarum domeſticarum calamitatem abfuturam fuiſſe, si hoc imperio non teneretur: id autem imperium quum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliquâ ſuorum fructuum, pacem sibi ſempiternam redimat atque otium.

XII. Quòd si genus ipſum & nomen publicani non iniquo animo ſuſtinebunt; poterunt iis, consilio & prudentiâ tuâ,

reliqua videri mitiora. Poſſunt in pactionibus faciendis non legem ſpectare cenſoriam, ſed potiùs commoditatem conficiendi negotii, & liberationem moleſtiæ. Potes etiam tu id facere, quod & feciſti egregiè, & facis, ut commemores, quanta ſit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus; ut remoto imperio, ac vi poteſtatis & faſcium, publicanos cum Græcis gratiâ atque auctoritate conjungas. Sed & ab iis, de quibus optimè tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas; ut facilitate ſuâ, nos eam necessitudinem, quæ eſt nobis cum publicanis, obtinere & conſervare patiantur.

28. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modò facere potes tuâ ſponte, ſine cujuſquam præceptis, ſed etiam magnâ jam ex parte perfeciſti? non enim desiſtunt nobis agere quotidie gratias honeſtissimæ & maximæ ſocietates: quod quidem mihi idcirco jucundius eſt, quòd idem faciunt Græci. Difficile eſt autem ea, quæ commodis, utilitate, & propè naturâ diverſa ſunt, voluntate conjungere. At ea quidem, quæ ſuprà ſcripta ſunt, non ut te inſtituerem, ſcripſi (neque enim prudentia tua cujuſquam præcepta desiderat) ſed me in ſcribendo commemoratio tuæ virtutis delectavit:

quamquam in his litteris longior fui, quàm aut vellem, aut quàm me putavi fore.

XIII. Unum eſt, quod tibi ego præcipere non deſinam; neque te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari: omnes enim qui iſtinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis ſummis laudibus excipiant unam iracundiam: quod vitium, quum in hac privata quotidianaque vita, levis eſſe animi atque infirmi videtur; tum verò nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturæ adjungere. Quare illud non ſuſcipiam, ut, quæ de iracundia dici ſolent a doctiſsimis hominibus, ea tibi nunc exponam, quum & nimis longus eſſe nolim, & ex multorum ſcriptis ea facilè poſſis cognoſcere: illud, quod eſt epiſtolæ proprium, ut is, ad quem ſcribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum eſſe non puto.

30. Sic ad nos omnes ferè deferunt, nihil, quum abſit iracundia, te fieri poſſe jucundius: ſed quum te alicujus improbitas, perverſitaſque commoverit, ſic te animo incitari, ut ab omnibus tua deſideretur humanitas. Quare, quoniam in eam rationem vitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipſa ac

fortuna deduxit, ut ſempiternus ſermo hominum de nobis futurus ſit; caveamus, quantum efficere & conſequi poſſumus, ut ne quod in nobis insigne vitium fuiſſe dicatur.

31. Neque ego nunc hoc contendo; quod fortaſſe quum in omni natura, tum jam in noſtra ætate difficile eſt, mutare animum, & si quid eſt penitus insitum moribus, id ſubitò evellere: ſed te illud admoneo, ut, si hoc plenè vitare non potes, quòd antè occupatur animus ab iracundia, quàm providere ratio potuit, ne occuparetur; ut te antè compares, quotidieque meditere, reſiſtendum eſſe iracundiæ; quumque ea maximè animum moveat, tum tibi eſſe diligentissimè linguam continendam: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quàm omnino non iraſci. Nam illud non ſolùm eſt gravitatis, ſed nonnumquam etiam lentitudinis: moderari verò & animo, & orationi, quum sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem, etsi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen eſt non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multò te eſſe jam commodiorem, mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ quum

abhorrent a litteris, ab humanitate, tum verò contraria ſunt imperio ac dignitati. Nam si implacabiles iracundiæ sint, ſumma eſt acerbitas : sin autem exorabiles, ſumma levitas : quæ tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda eſt.

XIV. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehenſione plurimum ſermonis, credo propterea, quòd tibi hominum injuriæ, quòd avaritiæ, quòd inſolentia præter opinionem accidebat, & intolerabilis videbatur ; ſecundus autem multò lenior, quòd & conſuetudo, & ratio, & (ut ego arbitror) meæ quoque litteræ te patientiorem, lenioremque fecerunt ; tertius annus ita eſſe debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quiſquam poſſit ullam reprehendere.

33. Ac jam hoc loco non hortatione, neque præceptis, ſed precibus tecum fraternis ago ; totum ut animum, curam, cogitationemque tuam ponas in omnium laude undique colligenda. Quòd si in mediocri ſtatu ſermonis ac prædicationis noſtræ res eſſent ; nihil abs te eximium, nihil præter aliorum conſuetudinem poſtularetur : nunc verò propter earum rerum, in quibus verſati ſumus, ſplendorem & magnitudinem, nisi ſummam laudem ex iſta provincia aſſequimur, vix videmur ſummam vituperationem poſſe vitare. Ea

noſtra ratio eſt, ut omnes boni quum faveant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, virtutemque & poſtulent, & exſpectent: omnes autem improbi (quòd cum iis bellum ſuſcepimus ſempiternum) vel minimâ re ad reprehendendum contenti eſſe videantur. Quare, quoniam ejuſmodi theatrum tuis virtutibus eſt datum, celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimum, judicio eruditiſſimum; naturâ autem ita reſonans, ut uſque Romam ſignificationes, voceſque referantur; contende, quæſo, atque elabora, non modò ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam ut illa omnia tuis artibus ſuperaſſe videare.

XV. Et quoniam mihi caſus urbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reipublicæ, tibi provincialem dedit; ſi mea pars nemini cedit, fac, ut tua ceteros vincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & ſperata gloria jam laborare, ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda nobis fuit, quàm tuenda eſt. Ac ſi mihi quidquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius deſiderarem hoc ſtatu, qui mihi jam partus eſt: nunc verò res ſic ſeſe habet, ut, niſi omnia tua facta atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me meis tantis laboribus tantiſque periculis, quorum tu omnium par-

ticeps fuiſti, nihil conſecutum putem. Quòd ſi ut ampliſſimum nomen conſequeremur, unus præter ceteros adjuviſti; certè idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. Non eſt tibi his ſolis utendum exiſtimationibus ac judiciis, qui nunc ſunt, hominum; ſed iis etiam, qui futuri ſint: quamquam illorum erit verius judicium, obtrectatione & malevolentiâ liberatum.

35. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quærere; quod ſi eſſet, tamen non negligeres; præſertim quum ampliſſimis monumentis conſecrare voluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris: in quo cavendum eſt, ne ſi negligentior fueris, non ſolùm tibi parum conſuluiſſe, ſed etiam tuis invidiſſe videaris.

XVI. Atque hæc non eò dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitaſſe, ſed potiùs ut currentem incitaſſe videatur: facies enim perpetuò, quæ feciſti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſeveritatem, integritatemque laudent.

36. Sed me quædam tenet, propter ſingularem amorem, infinita in te aviditas gloriæ: quamquam illud exiſtimo, quum jam tibi Aſia, ſicut unicuique ſua domus, nota eſſe debeat; quum ad tuam ſummam prudentiam

prudentiam tantus uſus acceſſerit ; nihil eſſe, quod ad laudem attineat, quod non tu optimè perſpicias ; & tibi non, sine cujuſquam hortatione, in mentem veniat quotidie. Sed ego, qui, quum tua lego, te audire, & qui, quum ad te ſcribo, tecum loqui videor, idcirco & tuâ longissimâ quaque epiſtolâ maximè delector, & ipſe in ſcribendo ſæpe ſum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut tamquam poëtæ boni, & actores induſtrii ſolent, sic tu in extrema parte, & concluſione muneris ac negotii tui diligentissimus sis ; ut hic tertius annus imperii tui, tamquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuiſſe videatur. Id facillimè facies, si me (cui ſemper uni magis, quàm universis, placere voluiſti) tecum ſemper eſſe putabis, & omnibus iis rebus, quas dices, ac facies, intereſſe. Reliquum eſt, ut te orem, ut valetudini tuæ, si me & tuos omnes valere vis, diligentissimè ſervias.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Statii liberti nimis apud Quintum gratioſi adventu, & hominum de eo ſermonibus & querelis : de Græcis, quos commendaverat, aut quibus videbatur indulgere, excuſatio : de literis Quinti iniquis, duris, contrariis, de eiſque tollendis conſilium : L. Flavii, cui hereditas in Aſiâ venerat, aliorumque commendatio : objurgationum ſuarum excuſatio, ac tandem de rebus publicis commemoratio. Anno *U. C. 694.*

2.
I. STATIUS ad me venit a. d. VIII Kal. Novemb. Ejus adventus, quòd ita ſcripsiſti direptum iri te a tuis, dum is abeſſet, moleſtus mihi fuit. Quòd autem exſpectationem tui, concurſumque eum, qui erat futurus, si unà tecum decederet, neque antea viſus eſſet, ſuſtulit; id mihi non incommodè viſum eſt accidiſſe : exhauſtus enim eſt ſermo hominum, & multis emiſſæ jam ejuſmodi voces, ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν. quæ te abſente confecta eſſe lætor. Quòd autem idcirco a te miſſus eſt, mihi ut ſe purgaret, id neceſſe minimè fuit. Primùm enim numquam ille mihi fuit ſuſpectus; neque ego, quæ ad te de illo ſcripſi, ſcripſi meo judicio : ſed quum ratio ſaluſque omnium noſtrûm, qui ad rempublicam accedimus, non veritate ſolùm, ſed etiam famâ nite-

retur, ſermones ad te aliorum ſemper, non mea judicia perſcripſi : qui quidem quàm frequentes eſſent, & quàm graves, adventu ſuo Statius ipſe cognovit : etenim intervenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipſo habebantur, & ſentire potuit ſermones iniquorum in ſuum potiſſimùm nomen erumpere. Quod autem me maximè movere ſolebat, quum audiebam illum plus apud te poſſe, quàm gravitas illius ætatis, & imperli prudentia poſtularet : quàm multos enim mecum egiſſe putas, ut ſe Statio commendarem ? quàm multa autem ipſum ἀφελῶς mecum in ſermone ita protuliſſe ? *Id mihi non placuit : monui, ſuasi, deterrui.* Quibus in rebus etiam si fidelitas ſumma eſt (quod prorſus credo, quoniam tu ita judicas) tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſervi, dignitatem habere nullam poteſt. Atque hoc sic habeto (nihil enim nec temerè dicere, nec aſtutè reticere debeo) materiam omnem ſermonum eorum, qui de te detrahere velint, Statium dediſſe ; & antea tantùm intelligi potuiſſe, iratos tuæ ſeveritati eſſe nonnullos ; hoc manumiſſo, iratis, quod loquerentur, non defuiſſe.

II. Nunc reſpondebo ad eas epiſtolas, quas mihi reddidit L. Cæsius (cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero) quarum altera eſt de Blaudenio

Zeuxide, quem ſcribis certiſſimum matricidam tibi a me intimè commendari: qua de re, & de hoc genere toto, ne fortè me in Græcos tam ambitioſum factum eſſe mirere, pauca cognoſce. Ego quum Græcorum querelas nimiùm valere ſentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata; quoſcumque de te queri audivi, quacumque potui ratione placavi. Primùm Dionyſopolitas, qui erant inimiciſſimi, lenivi; quorum principem Hermippum non ſolùm ſermone meo, ſed etiam familiaritate devinxi. Ego Apamenſem Hephæſtum, ego leviſſimum hominem Megariſtum Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni meâ comitate ſum complexus, Nymphontem etiam Colophonium; quæ feci omnia, non quò me aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertæſum eſt levitatis, aſſentationis, animorum non officiis, ſed temporibus ſervientium. Sed ut ad Zeuxim revertar; quum is de M. Caſcellii ſermone ſecum habito, quæ tu ſcribis, ea ipſa loqueretur, obſtiti ejus ſermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta neſcio, quòd ſcribis cupiiſſe te, quoniam Smyrnæ duo Myſios inſuiſſes in culeum, ſimile in ſuperiore parte provinciæ edere exemplum ſeveritatis tuæ; & idcirco Zeuxim

elicere omni ratione voluiſſe : quem adductum in judicium fortaſſe dimitti non oportuerit ; conquiri verò, & elici blanditiis (ut tu ſcribis) ad judicium, neceſſe non fuit ; eum præſertim hominem, quem ego & ex ſuis civibus, & ex multis aliis quotidie magis cognoſco nobiliorem eſſe propè, quàm civitatem ſuam. At enim Græcis ſolis indulgeo. Quid ? L. Cæcilium nonne omni ratione placavi ? quem hominem ? quâ irâ ? quo ſpiritu ? quem denique præter Tuſcenium, cujus cauſa ſanari non poteſt, non mitigavi ? Ecce ſupra caput homo levis ac ſordidus, ſed tamen equeſtri cenſu, Catienus : etiam is lenietur : cujus tu in patrem quòd fuiſti aſperior, non reprehendo ; certò enim ſcio te feciſſe cum cauſa : ſed quid opus fuit ejuſmodi litteris, quas ad ipſum miſiſti ? illum crucem ſibi ipſum conſtituere, ex qua tu eum antè detraxiſſes : te curaturum fumo ut combureretur, plaudente totâ provinciâ. Quid verò ad C. Fabium neſcio quem ? (nam eam quoque epiſtolam T. Catienus circumgeſtat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum ſuo pullo milvino tributa exigere ? Deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium vivos comburat, si poſſit ; ſin minùs, ad te mittat, uti judicio comburantur. Hæ litteræ abs te per jocum miſſæ ad C. Fa-

bium, si modò ſunt tuæ, quum leguntur, invidioſam atrocitatem verborum habent. Ac si omnium mearum litterarum præcepta repetes, intelliges nihil eſſe a me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, &, si fortè, raro litterarum miſſarum indiligentiam reprehenſam. Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quàm tua sive natura paulò acrior, sive quædam dulcedo iracundiæ, sive dicendi ſal facetiæque valuiſſent, nihil ſanè eſſet, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, quum audiam, quâ sit exiſtimatione Virgilius, quâ tuus vicinus Cn. Octavius? nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atque is dolor eſt, quòd quum ii, quos nominavi, te innocentiâ non vincant, vincunt tamen artificio benevolentiæ colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Ageſilaum noverint: quorum regum ſummo in imperio nemo umquam verbum ullum aſperius audivit.

III. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi jam facere videris) relinque, quæſo, quàm jucundissimam memoriam tui. Succeſſorem habes perblandum; cetera valde illius adventu tua requirentur. In litteris mitten-

dis (ut ſæpe ad te ſcripsi) nimiùm te inexorabilem præbuiſti : tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narravit ſcriptas ad te ſolere afferri, ab ſe legi, &, si iniquæ sint, fieri te certiorem : antequam verò ipſe ad te veniſſet, nullum delectum litterarum fuiſſe : ex eo eſſe volumina ſelectarum epiſtolarum, quæ reprehendi ſolerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo ; ſerò eſt enim, ac ſcire potes multa me variè diligenterque monuiſſe. Illud tamen, quod Theopompo mandavi, quum eſſem admonitus ab ipſo, vide per homines amantes tui, quod eſt facile, ut hæc genera tollantur epiſtolarum, primùm iniquarum, deinde contrariarum, tum abſurdè & inusitatè ſcriptarum, poſtremò in aliquem contumelioſarum. Atque ego hæc tam eſſe, quàm audio, non puto ; &, si ſunt occupationibus tuis minùs animadverſa, nunc perſpice, & purga. Legi epiſtolam, quam ipſe ſcripsiſſe Sulla nomenclator dictus eſt, non probandam : legi nonnullas iracundas. Sed tempore ipſo de epiſtolis. Nam quum hanc paginam tenerem, L. Flavius prætor designatus ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores ſuos litteras misiſſe, quæ mihi viſæ ſunt iniquissimæ ; ne quid de bonis, quæ L. Octavii Naſonis fuiſſent,

cui L. Flavius heres eſt, diminuerent antè, quàm C. Fundanio pecuniam ſolviſſent: itemque miſiſſe ad Apollonidenſes, ne de bonis, quæ Octavii fuiſſent, diminui paterentur, priuſquam Fundanio debitum ſolutum eſſet. Hæc mihi veriſimilia non videntur: ſunt enim a prudentia tua remotiſſima. Ne diminuat heres? Quid, ſi infitiatur? Quid, ſi omnino non debetur? Quid? prætor ſolet judicare deberi? Quid? ego Fundanio non cupio? non amicus ſum? non miſericordiâ moveor? nemo magis: ſed via juris ejuſmodi eſt quibuſdam in rebus, ut nihil ſit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flavius, ſcriptum in ea epiſtola, quam tuam eſſe dicebat, te aut quaſi amicis tuis gratias acturum, aut quaſi inimicis incommodaturum. Quid multa? ferebat graviter; id vehementer mecum querebatur, orabatque ut ad te quàm diligentiſſimè ſcriberem: quod facio, & te prorſus vehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flavii remittas de diminuendo, & Apollonidenſibus ne quid præſcribas, quod contra Flavium ſit; ampliùs, & Flavii cauſâ, & ſcilicet Pompeii, facias omnia. Nolo medius fidius ex tua injuria in illum tibi liberalem me videri: ſed te oro, ut tu ipſe auctoritatem & monumentum aliquod decreti,

aut litterarum tuarum relinquas, quod ſit ad Flávii rem & ad cauſam accommodatum. Fert enim graviter homo, & mei obſervantissimus, & ſui juris dignitatiſque retinens, ſe apud te neque amicitiâ, neque jure valuiſſe: &, ut opinor, Flavii aliquando rem & Pompeius, & Cæſar tibi commendarunt; & ipſe ad te ſcripſerat Flavius, & ego certè. Quare si ulla res eſt, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius & tibi, & mihi quàm maximas gratias agat: hoc te ita rogo, ut majore ſtudio rogare non possim.

IV. Quod ad me de Hermia ſcribis, mihi mehercule valde moleſtum fuit. Litteras ad te parum fraternè ſcripſeram, quas oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione ſtatim quòd audieram, iracundiùs ſcripſeram, & revocare cupiebam. Huic tu epiſtolæ non fraternè ſcriptæ, fraternè debes ignoſcere. De Cenſorino, Antonio, Cassio, Scævola, te ab iis diligi (ut ſcribis) vehementer gaudeo. Cetera fuerunt in eadem epiſtola graviora, quàm vellem. Ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. Majora iſta erunt. Meæ objurgationes fuerunt amoris pleniſſimæ: quæ ſunt nonnulla, ſed tamen mediocria, & parva potiùs. Ego te num-

O v

quam ulla in re dignum minimâ reprehenſione putaſſem, quum te ſanctiſſimè gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliquâ admonitione, aut objurgatione ſcripsi, ſcripsi propter diligentiam cautionis meæ, in qua & maneo, & manebo, & idem ut facias, non desiſtam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, ut ſe ne impedires, quò minùs, quod ad Q. Publiceni ſtatuam decretum eſt, erogaretur: quod ego te & rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque noſtri neceſſarii, honorem minui per te, aut impediri velis. Præterea Æſopi tragœdi, noſtri familiaris, Licinius ſervus, tibi notus, aufugit: is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Asiam venit: poſtea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui Athenis ſolet eſſe multum, & qui tum Athenis fuerat, quum Licinius eò veniſſet, quum eum fugitivum poſtea eſſe ex Æſopi litteris cognoſſet, hominem comprehendit, & in cuſtodiam Ephesi tradidit; ſed in publicam, vel in piſtrinum, non ſatis ex litteris ejus intelligere potuimus. Tu quoquo modo, quoniam Ephesi eſt, hominem inveſtiges velim, ſummâque diligentiâ vel tecum deducas. Noli ſpectare quanti homo sit; parvi enim pretii eſt, qui jam nihili sit: ſed tanto dolore Æſo-

pus eſt affectus propter ſervi ſcelus & audaciam, ut nihil ei gratius facere poſſis, quàm si illum per te recuperarit.

V. Nunc ea cognoſce, quæ maximè exoptas. Rempublicam funditus amisimus: adeo ut Cato, adoleſcens nullius consilii, ſed tamen civis Romanus & Cato, vix vivus effugeret; quòd, quum Gabinium de ambitu vellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem adſcendit, & Pompeium privatus dictatorem appellavit. Propiùs nihil eſt factum, quàm ut occideretur. Ex hoc, qui sit ſtatus totius reipublicæ, videre potes. Noſtræ tamen cauſæ non videntur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur; & quidem quum ſpe ſum maximâ, tum majore etiam animo. Spero ſuperiores fore nos: confido animo, ut in hac republica ne caſum quidem ullum pertimeſcam: ſed tamen res sic ſe habet. Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicatâ gloriâ diſcedamus; sin autem vi agere conabitur, ſpero fore ſtudiis non ſolùm amicorum, ſed etiam alienorum, ut vi resiſtamus. Omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſervos, pecunias denique ſuas pollicentur. Noſtra antiqua manus bono-

rum ardet ſtudio noſtri, atque amore: si qui antea alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum regum odio ſe cum bonis conjungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæſar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione diminuam. Tribuni plebis designati ſunt nobis amici: conſules ſe optimè oſtendunt: prætores habemus amicissimos, & acerrimos cives, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum: bonos etiam alios; ſed hos singulares. Quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. De singulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebrò certiorem.

MARCUS Q. FRATRI S.

De pueris sine epiſtola missis ſe excuſat; & de exsilii miſeria & calamitate graviter conqueritur. Anno *U. C.* 695.

3. MI frater, mi frater, mi frater, tune id veritus es, ne ego iracundiâ aliquâ adductus pueros ad te sine litteris miſerim? aut etiam, ne te videre noluerim? Ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet: tu enim me afflixiſti: tui me inimici, tua me invidia, ac non ego te miſerè perdidi. Meus ille laudatus conſulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas; tibi velim ne quid eripuerit, præ-

ter unum me. Sed certè a te mihi omnia ſemper honeſta & jucunda ceciderunt; a me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mœror, ſolitudo. Ego te videre noluerim? immo verò me a te videri nolui: non enim vidiſſes fratrem tuum: non eum, quem reliqueras: non eum, quem noras: non eum, quem flens flentem, proſequentem proficiſcens dimiſeras: ne veſtigium quidem ejus, nec ſimulacrum; ſed quamdam effigiem ſpirantis mortui. Atque utinam me mortuum priùs vidiſſes, aut audiſſes! utinam te non ſolùm vitæ, ſed etiam dignitatis meæ ſuperſtitem reliquiſſem! Sed teſtor omnes deos, me hac unâ voce a morte eſſe revocatum, quòd omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repositam eſſe dicebant. Quare peccavi, ſceleratéque feci: nam si cecidiſſem, mors ipſa meam pietatem, amoremque in te facilè defenderet. Nunc commisi, ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres: mea vox in domeſticis periculis potiſſimùm occideret, quæ ſæpe alienissimis præsidio fuiſſet. Nam quòd ad te pueri sine litteris venerunt, quoniam vides non fuiſſe iracundiæ causâ, certè pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrymarum, & dolorum. Hæc ipſa me quo fletu putas ſcripsiſſe? eodem, quo te legere certò

ſcio. An ego poſſum aut non cogitare aliquando de te; aut umquam sine lacrymis cogitare? Quum enim te desidero, fratrem ſolùm desidero? Ego verò ſuavitate propè fratrem, propè æqualem, obſequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te umquam, aut tibi sine me jucundum fuit? Quid, quòd eodem tempore desidero filiam? quâ pietate, quâ modeſtiâ, quo ingenio? effigiem oris, ſermonis, animi mei? Quid filium venuſtissimum, mihique dulcissimum? quem ego ferus ac ferreus e complexu dimisi meo, ſapientiorem puerum, quàm vellem: ſentiebat enim miſer jam, quid ageretur. Quid verò tuum filium? quid imaginem tuam, quem meus Cicero & amabat ut fratrem, & jam ut majorem fratrem verebatur? Quid quòd mulierem miſerrimam, fidelissimam conjugem, me proſequi non ſum paſſus, ut eſſet quæ reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, ſcripsi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi poſtea redditas eſſe: in quibus idem te hortor & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas & properes. Primùm enim te præsidio eſſe volui, si qui eſſent inimici, quorum crudelitas nondum eſſet noſtrâ

calamitate ſatiata. Deinde congreſſûs noſtri lamentationem pertimui : digreſſum verò non tuliſſem : atque etiam idipſum , quod tu ſcribis , metuebam , ne a me diſtrahi non poſſes. His de cauſis hoc maximum malum , quòd te non vidi , quo nihil amantissimis & conjunctiſſimis fratribus acerbius ac miſerius videtur accidere potuiſſe , minùs acerbum , minùs miſerum fuit , quàm fuiſſet quum congressio , tum verò digressio noſtra. Nunc , si potes , id quod ego , qui fortis tibi ſemper videbar , non poſſum , erige te & confirma , si qua ſubeunda dimicatio erit. Spero , si quid mea ſpes habet auctoritatis , tibi & integritatem tuam , & amorem in te civitatis , & aliquid etiam miſericordiam noſtri , præsidii laturam : sin eris ab iſto periculo vacuus ; ages ſcilicet , si quid agi poſſe de nobis putabis ; de quo ſcribunt ad me quidem multi multa , & ſe ſperare demonſtrant : ſed ego quid ſperem , non diſpicio , quum inimici plurimùm valeant , amici partim deſeruerint me , partim etiam prodiderint ; qui in meo reditu fortaſſe reprehensionem ſui ſceleris pertimeſcant. Sed iſta qualia sint , tu velim perſpicias , mihique declares. Ego tamen , quamdiu tibi opus erit , si quid periculi ſubeundum videbis , vivam. Diutius in hac vita eſſe non poſſum : neque

enim tantum virium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit ſuſtinere. Scio fuiſſe & honeſtius moriendi tempus, & utilius: ſed non hoc ſolùm: multa alia prætermisi: quæ si queri velim præterita, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem ſtultitiam meam. Illud quidem nec faciendum eſt, nec fieri poteſt, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera tamque turpi vita commorari; ut qui modò fratre fuerim, liberis, conjuge, copiis, genere ipſo pecuniæ beatissimus; dignitate, auctoritate, exiſtimatione, gratiâ non inferior, quàm qui umquam fuerunt amplissimi; is nunc in hac tam afflicta perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me ſcripsiſti de permutatione? quasi verò nunc me non tuæ facultates ſuſtineant: qua in re ipſa video miſer, & ſentio, quid ſceleris admiſerim, quum de viſceribus tuis & filii tui ſatisfacturus sis, quibus debes; ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine fruſtra dissiparim. Sed tamen & M. Antonio, quantum tu ſcripſeras, & Cæpioni tantumdem ſolutum eſt: mihi ad id, quod cogito, hoc quod habeo ſatis eſt: sive enim reſtituimur, sive deſperamur, nihil amplius opus

eſt. Tu, ſi fortè quid erit moleſtiæ, te ad Craſſum & ad Calidium conferas, cenſeo. Quantum Hortenſio credendum ſit, neſcio: me ſummâ ſimulatione amoris, ſummâque assiduitate quotidianâ ſceleratissimè insidiosissiméque tractavit, adjuncto quoque Arrio; quorum ego conſiliis, promissis, præceptis deſtitutus, in hanc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obsint. Illud caveto: & eò puto per Pomponium fovendum tibi eſſe ipſum Hortensium, ne ille verſus, qui in te erat collatus, quum ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falſo teſtimonio confirmetur. Nihil enim tam timeo, quàm ne, quum intelligant homines quantum miſericordiæ nobis tuæ preces, & tua ſalus allatura ſit, oppugnent te vehementiùs. Meſſallam tui ſtudioſum eſſe arbitror: Pompeium etiam ſimulatorem puto. Sed hæc utinam non experiare! quod precarer deos, nisi meas preces audire desiiſſent. Verumtamen precor, ut his infinitis noſtris malis contenti sint: in quibus non modò tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis dolor eſt, quòd optimè factis pœna eſt maxima conſtituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque noſtrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mœreo, quòd tibi non minorem dolorem illorum

orbitas afferet, quàm mihi: ſed, te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, poteſtaſque in patria moriendi, ut me lacrymæ non ſinunt ſcribere. Etiam Terentiam velim tueare, mihique de omnibus rebus reſcribas. Sis fortis, quoad rei natura patiatur. Idibus Juniis, Theſſalonicæ.

MARCUS Q. FRATRI S.

De perfidia, timore, & invidia amicorum conqueritur, & quid ſit ſperandum de reditu; verè ad ſe perſcribi cupit. Anno *U. C. 695.*

4. AMABO te, mi frater, ne, ſi uno meo facto & tu, & omnes mei corruiſtis, improbitati & ſceleri meo potiùs, quàm imprudentiæ miſeriæque aſſignes: nullum eſt meum peccatum, niſi quòd iis credidi, a quibus nefas putaram eſſe me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar: intimus, proximus, familiariſſimus quiſque aut ſibi pertimuit, aut mihi invidit: ita mihi nihil miſero, præter fidem amicorum, cautum meum conſilium defuit. Quòd ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum vindicat hoc tempore a moleſtia; perſpicis profectò ecquænam nobis ſpes ſalutis relinquatur. Nam me Pomponius, & Sextius, & Piſo noſter adhuc Theſſalo-

nicæ retinuerunt, quum longiùs diſcedere propter neſcio quos motus vetarent: verùm ego magis exitum, illorum litteris, quàm ſpe certâ exſpectabam. Nam quid ſperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus invidis? De novis autem tribunis plebis eſt ille quidem in me officiosissimus Sextius, &, ſpero, Curtius, Milo, Fadius, Fabricius; ſed valde adverſante Clodio; qui etiam privatus eâdem manu poterit conciones concitare: deinde etiam interceſſor parabitur. Hæc mihi proficiſcenti non proponebantur: ſed ſæpe triduo ſumma cum gloria dicebar eſſe rediturus. Quid tu igitur? inquies. Quid? multa convenerunt, quæ mentem exturbarent meam: ſubita defectio Pompeii, alienatio conſulum, etiam prætorum, timor publicanorum, arma. Lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt; quod certè & ad honeſtatem, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. Sed de hoc ſcripſi ad te in ea epiſtola, quam Phaëthonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum & laborem detruſus es, quantum nemo unquam, si relevare potes communem caſum miſericordiâ hominum, ſcilicet incredibile quiddam aſſequêris: sin planè occidimus (me miſerum!) ego omnibus meis exitio fuero, quibus

antè dedecori non eram. Sed tu, ut antè ad te ſcripsi, perſpice rem, & pertenta; & ad me, ut tempora noſtra, non ut amor tuus fert, verè perſcribe. Ego vitam, quoad putabo tuâ intereſſe, aut ad ſpem ſervandam eſſe, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognoſces; credo tuâ causâ velle Lentulum, qui erit conſul: quamquam ſunt facta verbis difficiliora. Tu & quid opus sit, & quid sit, videbis. Omnino, si tuam ſolitudinem communemque calamitatem nemo deſpexerit, aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit: sin te quoque inimici vexare cœperint, ne ceſſaris: non enim gladiis tecum, ſed litibus agetur. Verùm hæc absint velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus ſcribas, & in me animi potiùs aut consilii putes minùs eſſe, quàm antea; amoris verò, & officii non minùs.

EPISTOLARUM
AD
Q. FRATREM
LIBER SECUNDUS.

MARCUS Q. FRATRI S.

COMMEMORAT quid in ſenatu ſit actum, referente primùm Lupo de lege C. Cæſaris, quæ agrum Campanum plebi Romanæ dividi jubebat: deinde referente Racilio de judiciis, utrùm ante, an verò poſt ædilitia comitia habenda ſint. Anno *U. C. 696.*

I. EPISTOLAM, quam legiſti, manè dederam: ſed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, miſſo ſenatu, veſperi venit, ut si quid eſſet actum, ad te (si mihi videretur) perſcriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus eſſe poſſe menſe Decembri ſub dies feſtos. Conſulares nos fuimus, & duo conſules deſignati, P. Servilius, M. Lucullus: Lepidus, Volcatius, Glabrio prætores: ſanè frequentes fuimus, omnino ad ducentos. Commôrat exſpectationem Lupus: egit cauſam agri Campani ſanè accuratè: au-

ditus eſt magno ſilentio : materiam rei non ignoras : nihil ex noſtris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæſarem, contumeliæ in Gellium, expoſtulationes cum abſente Pompeio. Causâ ſerò peroratâ, ſententias ſe rogaturum negavit, ne quod onus ſimultatis nobis imponeret: ex ſuperiorum temporum conviciis, & ex præſenti ſilentio, quid ſenatus ſentiret, ſe intelligere dixit: in illo cœpit dimittere. Tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate noſtra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, judicare. Ego, quod ad me attinet, idemque arbitror ceteros, idcirco taceo, quòd non exiſtimo, quum Pompeius absit, cauſam agri Campani agi convenire. Tum ille ſe ſenatum negavit tenere. Racilius ſurrexit, & de judiciis referre cœpit. Marcellinum quidem primum rogavit. Is quum graviter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus queſtus eſſet, ſententiam dixit, ut ipsi judices per prætorem urbanum ſortirentur; judicum ſortitione factâ, comitia haberentur: qui judicia impediviſſet, eum contra rempublicam eſſe facturum. Approbatâ valde ſententiâ, C. Cato contrà dixit & Cassius, maximâ acclamatione ſenatûs, quum comitia judiciis anteferret. Philippus aſſensit Lentulo.

Poſtea Racilius de privatis me primum ſententiam rogavit. Multa feci verba de toto furore latrocinioque P. Clodii: eum, tamquam reum, accuſavi multis & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatûs. Orationem meam collaudavit ſatis multis verbis, non mehercule indiſertè Vetus Antiſtius; iſque judiciorum cauſam ſuſcepit, antiquissimamque ſe habiturum dixit. Ibatur in eam ſententiam. Tum Clodius rogatus diem dicendo eximere cœpit: furebat a Racilio ſe contumaciter urbanéque vexatum. Deinde ejus operæ repentè a Græcoſtasi & gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt, opinor in Q. Sextilium & amicos Milonis incitatæ. Eo metu injecto, repentè magnâ querimoniâ omnium diſcessimus. Habes acta unius diei: reliqua, ut arbitror, in menſem Januarium rejicientur. De tribunis plebis longè optimum Racilium habemus: videtur etiam Antiſtius amicus nobis fore: nam Plancius totus noſter eſt. Fac, si me amas, ut consideratè diligenterque naviges de menſe Decembri.

MARCUS Q. FRATRI S.

RESPONDET de Lentuli & Sexti nominibus exigendis, & Pomponianis inde diſſolvendis, aliiſque rebus domeſticis; & de rege Alexandrino reducendo quid decretum & actum ſit, & quale totum negotium ſit, breviter commemorat. Anno *U. C. 697.*

2. NON occupatione, quâ eram ſanè impeditus, ſed parvulâ lippitudine adductus ſum, ut dictarem hanc epiſtolam; & non, ut ad te ſoleo, ipſe ſcriberem. Et primùm me tibi excuſo in eo ipſo, in quo te accuſo: me enim adhuc nemo rogavit, num quid in Sardiniam vellem; te puto ſæpe habere, qui, num quid Romam velis, quærant. Quod ad me de Lentuli & Sexti nomine ſcripſiſti, locutus ſum cum Cincio. Quoquo modo res ſe habet, non eſt facillima: ſed habet profectò quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ. Nam ut ille Gracchus augur, poſteaquam in iſtam provinciam venit, recordatus eſt, quid ſibi, in campo Martio comitia conſulum habenti, contra auſpicia accidiſſet; ſic tu mihi videris in Sardinia de forma Minuciana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitaſſe. Sed ego adhuc emi nihil. Culleonis auctio facta eſt. Tuſculano emptor nemo fuit: ſi conditio valde bona fuerit, fortaſſe non omittam.

omittam. De ædificatione tua Cyrum urgere non ceſſo : ſpero eum in officio fore ; ſed omnia ſunt tardiora propter furioſæ ædilitatis exſpectationem. Nam comitia sine mora futura videntur : edicta ſunt a. d. XI. Kal. Febr. Te tamen ſollicitum eſſe nolo : omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino factum eſt ſenatuſconſultum, cum multitudine eum reduci periculoſum reipublicæ videri. Reliqua quum eſſet in ſenatu contentio, Lentulusne an Pompeius reduceret, obtinere cauſam Lentulus videbatur. In ea re nos & officio erga Lentulum mirificè, & voluntati Pompeii præclarè ſatisfecimus : ſed per obtrectatores Lentuli res calumniâ extracta eſt. Conſecuti ſunt dies comitiales, per quos ſenatus haberi non poterat. Quid futurum sit latrocinio tribunorum, non divino : ſed tamen ſuſpicor per vim rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompeius quid velit, non diſpicio : familiares ejus quid cupiant, omnes vident : creditores verò regis apertè pecunias ſuppeditant contra Lentulum. Sine dubio res a Lentulo remota videtur eſſe, cum magno meo dolore ; quamquam multa fecit, quare, si fas eſſet, jure ei ſuccenſere poſſemus. Tu, si iſta expedis, velim quàm primùm bonâ & certâ tempeſtate conſcendas, ad meque venias :

innumerabiles enim res ſunt, in quibus te quotidie in omni genere deſiderem. Tui, noſtrique valent. XIV. Kal. Febr.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUID in ſenatu ſit actum, in primiſque quæ in judicio de Milone, quem Clodius de vi accuſaverat ad populum, acciderint, commemorat, & quæ ſit exſpectatio ejuſdem judicii in Quirinalia a Clodio dilati. De Sextio, de ambitu a Cn. Nerio, & de vi a M. Tullio poſtulato: de ſenatuſconſulto, quo centuriati & decuriati diſcedere jubebantur: de Beſtia ambitûs reo a ſe defenſo, & alia domeſtica. Anno *U. C. 697.*

3. SCRIPSI ad te antea ſuperiora: nunc cognoſce poſtea quæ ſint acta. A Kal. Febr. legationes in Idus Febr. rejiciebantur: eo die res confecta non eſt. A. d. IV. Non. Febr. Milo affuit: ei Pompeius advocatus venit. Dixit Marcellus a me rogatus. Honeſtè diſceſſimus. Producta dies eſt in IV. Id. Febr. Interim rejectis legationibus in Idus, referebatur de provinciis quæſtorum, & de ornandis prætoribus: ſed res, multis querelis de republica interponendis, nulla tranſacta eſt. Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando: veſtitum filius mutavit. A. d. IV. Id. Febr. Milo affuit. Dixit Pompeius, ſive voluit; nam

ut ſurrexit, operæ Clodianæ clamorem ſuſtulerunt; idque ei perpetuâ oratione contigit, non modò ut acclamatione, ſed ut convicio & maledictis impediretur: qui ut peroravit (nam in eo ſanè fortis fuit, non eſt deterritus, dixit omnia, atque interdum etiam ſilentio, cum auctoritate peregerat) ſed ut peroravit, ſurrexit Clodius: ei tantus clamor a noſtris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque linguâ, neque ore conſiſteret. Ea res acta eſt, quum horâ VI vix Pompeius peroraſſet, uſque ad horam VIII, quum omnia maledicta, verſus etiam obſcœnissimi in Clodium & Clodiam dicerentur. Ille furens & exſanguis interrogabat ſuos in clamore ipſo, quis eſſet, qui plebem fame necaret. Reſpondebant operæ, *Pompeius*. Quis Alexandriam ire cuperet. Reſpondebant, *Pompeius*. Quem ire vellent. Reſpondebant, *Craſſum*. Is aderat tum Miloni animo non amico. Horâ ferè IX, quaſi ſigno dato, Clodiani noſtros conſputare cœperunt. Exarſit dolor. Urgere illi, ut loco nos moverent. Factus eſt a noſtris impetus: fuga operarum. Ejectus de Roſtris Clodius: ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in curiam: Pompeius domum: neque ego tamen in ſenatum, ne aut de tantis rebus

tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Favonio, Servilio filio) animos bonorum virorum offenderem. Res in poſterum dilata eſt. Clodius in Quirinalia produxit diem. A. d. III. Id. Febr. ſenatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adeſſet. Acta res eſt graviter a Pompeio. Eo die nihil perfectum eſt. A. d. II. Id. ad Apollinis ſenatusconſultum factum eſt, *Ea quæ facta eſſent a. d.* IV. *Id. contra rempublicam eſſe facta.* Eo die Cato eſt vehementer in Pompeium invectus, & eum oratione perpetuâ tamquam reum accuſavit. De me multa, me invito, cum mea ſumma laude dixit. Quum illius in me perfidiam increparet, auditus eſt magno silentio malevolorum. Reſpondit ei vehementer Pompeius, Craſſumque deſcripſit: dixitque apertè, ſe munitiorem ad cuſtodiendam vitam ſuam fore, quàm Africanus fuiſſet, quem C. Carbo interemiſſet. Itaque magnæ mihi res jam moveri videbantur. Nam Pompeius hæc intelligit, nobiſcumque communicat, insidias vitæ ſuæ fieri: C. Catonem a Craſſo ſuſtentari: Clodio pecuniam ſuppeditari: utrumque & ab eo, & a Curione, Bibulo, ceteriſque ſuis obtrectatoribus confirmari: vehementer eſſe providendum, ne opprimatur, concionario illo populo

a ſe propè alienato, nobilitate inimicâ, non æquo ſenatu, juventute improbâ. Itaque ſe comparat, homines ex agris arceſſit: operas autem ſuas Clodius confirmat: manus ad Quirinalia paratur: in eo multò ſumus ſuperiores ipsius copiis. Sed magna manus ex Piceno & Gallia exſpectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone & Lentulo reſiſtamus. A. d. IV. Id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupiniâ, de ambitu eſt poſtulatus; & eodem die a quodam M. Tullio de vi: is erat æger. Domum (ut debuimus) ad eum ſtatim venimus; eique nos totos tradidimus; idque fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei jure ſuccenſere putabant, ut humanissimi gratissimique & ipsi, & omnibus videremur: itáque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam & C. Cornelium. Eodem die ſenatusconſultum factum eſt, *Ut ſodalitates decuriatique diſcederent; lexque de iis ferretur, ut, qui non diſcessiſſent, eâ pœnâ, quæ eſt de vi, tenerentur.* A. d. III. Id. dixi pro Beſtia de ambitu apud prætorem Cn. Domitium in foro medio, maximo conventu; incidique in eum locum in dicendo, quum Sextius, multis in templo Caſtoris vulneribus acceptis, ſubsidio Beſtiæ ſervatus eſſet. Hic

προοικονομησάμην quiddam εὐκαίρως de iis quæ in Sextium apparabantur crimina ; & eum ornavi veris laudibus , magno aſſenſu omnium : res homini fuit vehementer grata. Quæ tibi eò ſcribo , quòd me de retinenda Sextii gratia litteris ſæpe monuiſti. Prid. Id. hæc ſcripsi ante lucem : eo die apud Pomponium in ejus nuptiis eram cœnaturus. Cetera ſunt in rebus noſtris , cujuſmodi tu mihi ferè diffidenti prædicabas , plena dignitatis & gratiæ : quæ quidem tuâ , mi frater , prudentiâ , patientiâ , virtute , pietate , ſuavitate etiam , tibi , mihique ſunt reſtituta. Domus tibi ad Lucum Piſonis Liciniana conducta eſt : ſed , ut ſpero , paucis mensibus pòſt Kalendis Quint. in tuam commigrabis. Tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt. A te poſt illam Olbienſem epiſtolam nullas litteras accepi. Quid agas , & ut te oblectes , ſcire cupio ; maximéque teipſum videre quamprimùm. Cura , mi frater , ut valeas : & quamquam eſt hiems , tamen Sardiniam iſtam eſſe cogites. XV. Kal. Mart.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Sextio abſoluto, & Vatinio in judicio Sextiano vexato, aliiſque domeſticis rebus certiorem facit. Anno *U. C.* 697.

4. SEXTIUS noſter abſolutus eſt a. d. II. Id. Mart. &, quod vehementer interfuit reipublicæ nullam videri in ejuſmodi cauſa diſſenſionem eſſe, omnibus ſententiis abſolutus eſt. Illud quod tibi ſæpe curæ eſſe intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum, qui nos ingratos eſſe diceret, niſi illius perverſitatem quibuſdam in rebus quàm humaniſſimè ferremus, ſcito hoc nos in eo judicio conſecutos eſſe, ut omnium gratiſſimi judicaremur: nam in defendendo moroſo homine cumulatiſſimè ſatisfecimus, & (id quod ille maximè cupiebat) Vatinium, a quo palam oppugnabatur, arbitratu noſtro concidimus, diis hominibuſque plaudentibus. Quin etiam Paulus noſter quum teſtis productus eſſet in Sextium, confirmavit ſe nomen Vatinii delaturum, ſi Macer Licinius cunctaretur; & Macer a Sextii ſubſelliis ſurrexit, ac ſe illi non defuturum affirmavit. Quid quæris? homo petulans & audax Vatinius, valde perturbatus debilitatuſque diſceſſit. Quintus tuus, puer opti-

mus, eruditur egregiè : hoc nunc magis animadverto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus utriuſque noſtrûm ædificatur ſtrenuè. Redemptori tuo dimidium pecuniæ curavi. Spero nos ante hiemem contubernales fore. De noſtra Tullia, tui mehercule amantissima, ſpero cum Crassipede nos confeciſſe. Dies erant duo, qui poſt Latinas habentur religiosi; ceterùm, quî confectum erat Latiar, erat exiturus.

MARCUS Q. FRATRI S.

De pecunia Pompeio in frumentaria cauſa decreta, de agro Campano quid in ſenatu actum sit, & de M. Furio Flacco e collegiis ejecto. Anno *U. C. 697.*

5. DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat ſcriptum, Tulliam noſtram Crassipedi prid. Non. April. eſſe deſponſam; ceteraque de republica privataque perſcripſeram. Poſtea ſunt hæc acta. Non. April. ſenatusconſulto Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad H-S cccc. Sed eodem die vehementer actum de agro Campano, clamore ſenatûs propè concionali : acriorem cauſam inopia pecuniæ faciebat, & ânnonæ caritas. Non prætermittam, ne illud quidem: M. Furium Flaccum, equitem Romanum, ho-

minem nequam, Capitolini & Mercuriales de collegio ejecerunt, præſentem, ad pedes uniuſcujuſque jacentem.

MARCUS Q. FRATRI S.

DE rebus privatis, in primis ſponſalibus & ædificatione ſcribit: conſulis Lentuli Marcellini in impediendis legibus perniciosis egregium ſtudium, & alia de republica. Anno *U. C. 697.*

6. ANTE diem VIII. Id. April. ſponſalia Crassipedi præbui: huic convivio puer optimus Quintus tuus, meuſque, quòd perleviter commotus fuerat, defuit. A. d. VI. Id. April. veni ad Quintum, eumque vidi planè integrum; multumque is mecum ſermonem habuit, & perhumanum, de diſcordiis mulierum noſtrarum. Quid quæris? nihil feſtivius. Pomponia autem etiam de te queſta eſt: ſed hæc coràm agemus. A puero ut diſcessi, in aream tuam veni: res agebatur multis ſtructoribus. Longilium redemptorem cohortatus ſum: fidem mihi faciebat ſe velle nobis placere. Domus erit egregia: magis enim cerni jam poterat, quàm quantum ex forma judicabamus. Itemque noſtra celeriter ædificabatur. Eo die cœnavi apud Crassipedem. Cœnatus, in hortos ad Pompeium lecticâ latus ſum. Lucceium convenire non potueram, quòd

P v

abfuerat: videre autem volebam, quòd eram poſtridie Româ exiturus, & quòd ille in Sardiniam iter habebat. Hominem conveni, & ab eo petivi, ut quamprimum te nobis redderet. Statim dixit. Erat autem iturus (ut aiebat) a. d. III. Id. Apr. ut aut Labrone, aut Piſis conſcenderet. Tu, mi frater, ſimulac ille venerit, primam navigationem (dummodo idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris. Ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu ſoles dicere, bono modo deſidero, ſic prorſus ut advenientem excipiam libenter; latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico; reliqua reconcinno; vivo paulò liberaliùs, quàm ſolebam. Opus erat, ſi te haberem, pauliſper fabris locum darem. Sed & hæc (ut ſpero) brevi inter nos communicabimus. Res autem Romanæ ſic ſeſe habent. Conſul eſt egregius Lentulus, non impediente collegâ: ſic, inquam, bonus, ut meliorem non viderim. Dies comitiales exemit omnes: nam etiam Latinæ inſtaurantur: nec tamen deerant ſupplicationes. Sic legibus perniciosiſsimis obſiſtitur, maximè Catonis; cui tamen egregiè impoſuit Milo noſter: nam ille vindex gladiatorum & beſtiariorum emerat de Coſconio & Pomponio beſtiarios; nec ſine his armatis umquam in publico fuerat. Hos alere non pote-

rat : itaque vix tenebat. Senſit Milo : dedit cuidam non familiari negotium, qui ſine ſuſpicione emeret eam familiam a Catone : quæ ſimulatque abducta eſt, Racilius, qui unus eſt hoc tempore tribunus plebis, rem patefecit, eoſque homines ſibi emptos eſſe dixit (ſic enim placuerat) & tabulam proſcripsit, *Se familiam Catonianam venditurum*. In eam tabulam magni riſus conſequebantur. Hunc igitur Catonem Lentulus a legibus removit, & eos qui de Cæſare monſtra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, ſanè quàm refrixit : neque enim res probatur ; & Pompeius noſter in amicitia P. Lentuli vituperatur, & hercule non eſt idem : nam apud illam perditissimam atque infimam fæcem populi, propter Milonem, ſuboffendit : & boni multa ab eo deſiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non ſatisfacit, quòd eum nimis aſperè tractat, quamquam id ſenatu non invito facit : quò ego me libentiùs a curia, & ab omni parte reipublicæ ſubtraho. In judiciis ii ſumus, qui fuimus. Domus celebratur ita, ut quum maximè. Unum accidit imprudentiâ Milonis incommodum de Sex. Clodio, quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accuſatoribus mihi

placuit accuſari : ei tres ſententiæ deterrimæ in conſilio defuerunt : itaque hominem populus revocat, & retrahatur neceſſe eſt ; non enim ferunt homines : & quia, quum apud ſuos dieeret, pene damnatus eſt, vident damnatum. Ea ipſa in re Pompeii offensio nobis obſtitit : ſenatorum enim urna copiosè abſolvit, equitum adæquavit, tribuni ærarii condemnarunt. Sed hoc incommodum conſolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Servius alliſus eſt, ceteri conciduntur. C. Cato concionatus eſt comitia haberi non ſiturum, si ſibi cum populo dies agendi eſſent exempti. Appius a Cæſare nondum redierat. Tuas mirificè litteras exſpecto ; atque adhuc clauſum mare ſcio fuiſſe : ſed quoſdam veniſſe tamen Olbiâ dicebant, qui te unicè laudarent, plurimique in provincia fieri dicerent. Iidem aiebant nuntiare te primâ navigatione tranſmiſſurum ; id cupio : & quamquam teipſum ſcilicet maximè, tamen etiam litteras tuas antè exſpecto. Mi frater, vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

De itinere ſuo, & exſpectatione Quinti. Anno *U. C. 697.*

7. ANTE diem III. Id. April. ante lucem hanc epiſtolam dictaveram, ſcripſeramque in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. Poſtridie autem in Laterio cogitabam: inde, quum in Arpinati quinque dies fuiſſem, ire in Pompeianum: rediens adſpicere Cumanum, ut, quoniam in Non. Maias Miloni dies prodita eſt, prid. Non. Romæ eſſem, teque, mi carissime & ſuavissime frater, ad eam diem (ut ſperabam) viderem. Ædificationem Arcani ad tuum adventum ſuſtentari placebat. Fac, mi frater, ut valeas, quamprimumque venias.

MARCUS Q. FRATRI S.

De ſupplicatione Gabinio negata, & desiderio ſuo fratris videndi. Anno *U. C. 697.*

8. O LITTERAS mihi tuas jucundissimas, exſpectatas, ac primò quidem cum desiderio, nunc verò etiam cum timore! Atque has ſcito litteras me ſolas accepiſſe poſt illas, quas tuus nauta attulit, Olbiâ datas. Sed cetera (ut ſcribis) præſenti ſermoni reſerventur: hoc tamen

non queo differre. Id. Maiis ſenatus frequens divinus fuit in ſupplicatione Gabinio deneganda. Adjurat Procilius hoc nemini accidiſſe. Foris valde plauditur. Mihi quum ſuâ ſponte jucundum, tum jucundius, quòd me abſente (eſt enim εἰλικρινὲς judicium) ſine oppugnatione, ſine gratia noſtra: eram Antii. Quod Idibus & poſtridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non eſt actum: in hac cauſa mihi aqua hæret. Sed plura, quàm conſtitueram: coràm enim. Vale, mi optime & optatissime frater, & advola: idem te noſtri rogant pueri; illud ſcilicet, cœnabis quum veneris.

MARCUS Q. FRATRI S.

Quid cum Pompeio & Craſſo coſſ. de operibus & inſcriptionibus egerit, quid profecerit, & quid in ſenatu actum ſit, perſcribit. Anno *U. C.* 698.

9. PLACITURUM tibi eſſe librum meum ſuſpicabar; tam valde placuiſſe quàm ſcribis, valde gaudeo. Quòd me admones de noſtra Urania, ſuadeſque ut meminerim Jovis orationem, quæ eſt in extremo illo libro; ego verò memini, & illa omnia mihi magis ſcripſi, quàm ceteris. Sed tamen poſtridie quàm tu es profectus, multâ nocte cum Vibullio veni

ad Pompeium : quumque ego egiſſem de iſtis operibus atque inſcriptionibus , per mihi benignè reſpondit : magnam ſpem attulit : cum Craſſo ſe dixit loqui velle , mihique ut idem facerem , ſuaſit. Craſſum conſulem ex ſenatu domum reduxi : ſuſcepit rem , dixitque eſſe , quod Clodius hoc tempore cuperet per ſe & per Pompeium conſequi : putare ſe , si ego eum non impedirem , poſſe me adipiſci sine contentione quod vellem. Totum ei negotium permisi, meque in ejus poteſtate dixi fore. Interfuit huic ſermoni P. Craſſus adoleſcens , noſtri (ut ſcis) ſtudiosiſſimus. Illud autem , quod cupit Clodius , eſt legatio aliqua, si minùs per ſenatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut ad Brogitarum , aut utrumque. Plena res nummorum. Quod ego non nimiùm laboro , etiam si minùs aſſequor quod volo. Pompeius tamen cum Craſſo locutus eſt; videntur negotium ſuſcepiſſe. Si perficiunt, optimè : sin minùs , ad noſtrum Jovem revertamur. A. d. III. Id. Maii ſenatusconſultum eſt factum de ambitu in Afranii ſententiam, quam ego dixeram, quum tu adeſſes , ſed magno cum gemitu ſenatûs. Conſules non ſunt perſecuti eorum ſententias, qui Afranio quum eſſent aſſensi, addiderunt , ut prætores ita crearentur, ut dies LX privati eſſent. Eo die Cato-

nem planè repudiarunt. Quid multa? tenent omnia, idque ita omnes intelligere volunt.

MARCUS Q. FRATRI S.

Respondet epiſtolæ Quinti, quâ ſe metuere ſcripſerat, ne eum litteris ſuis interpellet. Anno *U. C. 698.*

10. Tu metuis, ne me interpelles? Primùm si in iſto eſſem, tu ſcis, quid sit interpellare? Anteis mehercule mihi: docere videris iſtius generis humanitatem, quâ quidem ego nihil utor abs te. Tu verò ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare velim: quid enim mihi ſuavius? non mehercule quiſquam μουσοπάτακτος libentiùs ſua recentia poemata legit, quàm ego te audio quacumque de re, publicâ, privatâ, ruſticâ, urbana. Sed meâ factum eſt inſulsâ verecundiâ, ut te proficiſcens, non tollerem. Oppoſuiſti ſemel ἀντίσπαστον cauſam, Ciceronis noſtri valetudinem: conticui. Iterumque ceteri omnes: quievi. Nunc mihi jucunditatis plena epiſtola hoc adſpersit moleſtiæ, quòd videris, ne mihi moleſtus eſſes, veritus eſſe, atque etiam nunc vereri. Litigarem tecum, si fas eſſet: ſed mehercule iſtuc si umquam ſuſpicatus ero, nihil dicam aliud, nisi verebor,

nequando ego tibi, quum ſum unà, moleſtus sim. Video te ingemuiſſe. Sic fit, εἰδ' ἐν ἀιᾳ ἔζησας: numquam enim dicam ἴα πάσας. Marium autem noſtrum in lecticam mehercule conjeciſſem, non illam regis Ptolemæi Anicianam: memini enim quum hominem portarem ad Baias, Neapoli, octophoro Aniciano, machærophoris centum ſequentibus, miros riſus nos edere, quum ille ignarus ſui comitatûs, repentè aperuit lecticam, & pene ille timore, ego riſu corrui. Tunc, ut dico, certè ſuſtuliſſem, ut aliquando ſubtilitatem veteris urbanitatis & humanissimi ſermonis attingerem: ſed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc invitare nolui. Hoc verò mihi peculiare fuerit, hîc etiam iſto frui: nam illorum prædiorum ſcito mihi vicinum Marium lumen eſſe. Apud Anicium videbimus, ut paratum sit. Nos enim ita philologi ſumus, ut vel cum fabris habitare possimus: habemus hanc philoſophiam, non ab Hymetto, ſed ab area Cyrea. Marius & valetudine eſt, & naturâ imbecillior. De interpellatione tantum ſumam a vobis temporis ad ſcribendum, quantum dabitis: utinam nihil detis, ut potiùs veſtrâ injuriâ, quàm ignaviâ meâ ceſſem! De republica nimiùm te laborare doleo, & meliorem civem

eſſe, quàm Philoctetam, qui, acceptâ injuriâ, illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe video. Amabo te, advola: conſolabor te, & omnem abſtergebo dolorem; & adduc, si me amas, Marium. Sed adproperate. Hortus domi eſt.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Tenediis fruſtrà libertatem petentibus: de laudibus Quinti, & de Lucretii ac Salluſtii poëmatibus. Anno *U. C. 698.*

II. EPISTOLAM hanc convicio efflagitarunt codicilli tui: nam res quidem ipſa, & is dies quo tu es profectus, nihil mihi ad ſcribendum argumenti ſanè dabat. Sed quemadmodum coràm quum ſumus, ſermo nobis deeſſe non ſolet, sic epiſtolæ noſtræ debent interdum hallucinari. Tenediorum igitur libertas ſecuri Tenediâ præciſa eſt; quum eos præter me, & Bibulum, & Calidium, & Favonium nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio eſt honorifica facta, quum te unum dicerent poſtulationi L. Sextii Panſæ reſtitiſſe. Reliquis diebus, si quid erit, quod te ſcire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen ſcribam quotidie aliquid. Prid. Id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretii poëmata, ut ſcribis, ita ſunt multis luminibus ingenii;

multæ tamen artis. Sed quum veneris, virum te putabo, ſi Salluſtii Empedoclea legeris; hominem non putabo. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUOMODO Appio conſuli reſtiterit, & cum Cæſare per litteras jocatus ſit, commemorat. Anno *U. C. 699.*

12. GAUDEO tibi jucundas eſſe meas litteras: nec tamen habuiſſem ſcribendi nunc quidem ullum argumentum, niſi tuas accepiſſem. Nam prid. Id. quum Appius ſenatum infrequentem coëgiſſet, tantum fuit frigus, ut populi convicio coactus ſit nos dimittere. De Commageno rege, quòd rem totam diſcuſſeram, mihi & per ſe, & per Pomponium blanditur Appius. Videt enim, hoc genere dicendi ſi utar in ceteris, Februarium ſterilem futurum: eumque luſi jocosè ſatis; neque ſolùm illud extorſi oppidulum, quod erat poſitum in Euphrate & Zeugmate, ſed præterea togam ſum ejus prætextam, quam erat adeptus Cæſare conſule, magno hominum riſu cavillatus. Quòd vult, inquam, renovare honores eoſdem; quò minùs togam prætextam quotannis interpolet, decernendum nihil cenſeo. Vos autem homines nobiles, qui Buſrenum prætextatum non ferebatis, Com-

magenum feretis? Genus vides, & locum jocandi. Multa dixi in ignobilem regem, quibus totus eſt exploſus. Quo genere commotus (ut dixi) Appius, totum me amplexatur: nihil eſt enim facilius, quàm reliqua diſcutere. Sed non faciam, ut illum offendam, ne imploret fidem Jovis Hoſpitalis: Graios omnes convocet, per quos mecum in gratiam rediit. Theopompo ſatisfaciemus. De Cæſare fugerat me ad te ſcribere. Video enim, quas tu litteras exſpectaris. Sed ille ſcripsit ad Balbum, faſciculum illum epiſtolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum ſibi aquâ madidum redditum eſſe; ut ne illud quidem ſciat, meam fuiſſe aliquam epiſtolam. Sed ex Balbi epiſtola pauca verba intellexerat, ad quæ reſcripsit his verbis, *De Cicerone video te quiddam ſcripsiſſe, quod ego non intellexi; quantum autem conjecturâ conſequebar, id erat hujuſmodi, ut magis optandum, quàm ſperandum putarem.* Itaque poſtea misi ad Cæſarem eodem illo exemplo litteras. Jocum autem illius de ſua egeſtate ne sis aſpernatus. Ad quem ego reſcripsi, nihil eſſe, quòd poſthac arcæ noſtræ fiduciâ conturbaret; lusique in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem ejus erga nos perfertur omnium nuntiis singularis. Et litteræ quidem ad id quod ex-

ſpectas, ferè cum tuo reditu jungentur. Reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, si modò tabellarios tu præbebis: quamquam ejuſmodi frigus impendebat, ut ſummum periculum eſſet, ne Appio ſuæ ædes urerentur. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

DE rebus publicis quædam: item de Calliſthene & Philiſto hiſtoricis. Anno *U. C. 699.*

13. RISI nivem atram, teque hilari animo eſſe & prompto ad jocandum valde me juvat. De Pompeio aſſentior tibi, vel tu potiùs mihi: nam, ut ſcis, jampridem iſtum canto Cæſarem: mihi crede, in ſinu eſt, neque ego diſcingor. Cognoſce nunc Idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum judices non habuit. Vereor, ne homo teter & ferus Pola Servius ad accuſationem veniat: nam noſter Cœlius valde oppugnatur a gente Clodia. Certi nihil eſt adhuc: ſed veremur. Eodem igitur die Tyriis eſt ſenatus datus frequens: frequentes contrà Syriaci publicani. Vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani, quòd eum eſſent cum equis proſecuti. Noſter Lamia paulò ferociùs, quum Domitius dixiſſet, *Veſtrâ culpâ hæc acciderunt, Equites Romani; diſſolutè enim ju-*

dicatis : Nos judicamus , vos laudatis , inquit. Actum eſt eo die nihil : nox diremit. Comitialibus diebus , qui Quirinalia ſequuntur , Appius interpretatur non impediri ſe lege Pupiâ , quò minùs habeat ſenatum , & quòd Gabiniâ ſanctum sit, etiam cogi ex Kal. Feb. uſque ad Kal. Martias , legatis ſenatum quotidie dari. Ita putantur detrudi comitia in menſem Martium. Sed tamen his comitialibus tribuni plebis de Gabinio ſe acturos eſſe dicunt. Omnia colligo , ut novi ſcribam aliquid ad te : ſed ut vides , res me ipſa deficit. Itaque ad Calliſthenem & ad Philiſtum redeo ; in quibus te video volutatum. Calliſthenes quidem , vulgare & notum negotium ; quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt. Siculus ille capitalis, creber , acutus , brevis , pene pusillus Thucydides : ſed utros ejus habueris libros (duo enim ſunt corpora) an utroſque , neſcio. Me magis de Dionysio delectat : ipſe eſt enim veterator magnus , & perfamiliaris Philiſto. Sed quod adſcribis , aggrederiſne ad hiſtoriam ? me auctore potes : & , quoniam tabellarios ſubminiſtras , hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone noſtro quàm bellissimè.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUID agat, commemorat: Quinto operam ſuam in rebus ejus pollicetur: M. Orſium & Trebatium commendat. Anno *U. C. 699.*

14. DUAS adhuc a te accepi epiſtolas; quarum alteram in ipſo diſceſſu noſtro, alteram Arimino datam: plures, quas ſcribis te dediſſe: non acceperam. Ego me in Cumano & Pompeiano, præterquam quòd sine te, ceterùm ſatis commodè oblectabam, & eram in iiſdem locis uſque ad Kal. Jun. futurus. Scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικὰ; ſpiſſum ſanè opus & operoſum: ſed si ex ſententia ſucceſſerit, bene erit opera poſita: sin minùs, in illud ipſum mare dejiciemus, quod ſcribentes ſpectamus. Aggrediemur alia, quoniam quieſcere non poſſumus. Tua mandata perſequar diligenter, & adjungendis hominibus, & quibuſdam non alienandis. Maximæ mihi verò curæ erit, ut Ciceronem tuum noſtrumque videam, ſcilicet quotidie: ſed inſpiciam, quid diſcat, quàm ſæpiſſimè: &, nisi ille contemnet, etiam magiſtrum me ei profitebor: cujus rei nonnullam conſuetudinem nactus ſum in hoc horum dierum otio, Cicerone noſtro minore perdocendo. Tu, quemadmodum

ſcribis, quod etiam si non ſcriberes, facere te diligentissimè tamen ſciebam, facies, ſcilicet ut mea mandata digeras, perſequare, conficias. Ego quum Romam venero, nullum prætermittam Cæſaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. His diebus (ignoſces) cui darem fuit nemo ante hunc M. Orſium equitem Romanum, noſtrum & perneceſſarium, & quòd eſt ex municipio Atellano, quod ſcis eſſe in fide noſtra. Itaque eum tibi commendo majorem in modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum etiam extra domum: quem fac ut tuâ liberalitate tibi obliges: eſt tribunus militum in exercitu veſtro: gratum hominem obſervantemque cognoſces. Trebatium ut valde ames, vehementer te rogo. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

CÆSARIS in ſe amorem & liberalitatem commemorat, & ſuum erga eum ſtudium pollicetur: conſilium ſuum, utrùm Romam redeat, an in Gallia maneat, & de ambitu, qui in conſulatu petendo exsiſtat, perſcribit. An. *U. C. 699.*

15. ANTE diem IV. Non. Jun. quo die Romam veni, accepi tuas litteras datas Placentiæ: deinde alteras poſtridie, datas Laude Nonis, cum Cæſaris litteris refertis omni officio, diligentiâ, ſuavitate.

tate. Sunt iſta quidem magna, vel potiùs maxima: habent enim vim magnam ad gloriam, & ad ſummam dignitatem. Sed mihi crede, quem noſti; quod in iſtis rebus ego plurimi æſtimo, id jam habeo; te ſcilicet primùm tam inſervientem communi dignitati; deinde Cæſaris tantum in me amorem, quem omnibus his honoribus, quos me a ſe exſpectare vult, antepono. Litteræ verò ejus unà datæ cum tuis, quarum initium eſt, quàm ſuavis ei tuus adventus fuerit, & recordatio veteris amoris; deinde, ſe effecturum, ut ego in medio dolore ac deſiderio tui, te, quum a me abeſſes, potiſſimùm ſecum eſſe lætarer, incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraternè, quòd me hortaris, ſed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea ſtudia in iſtum unum conferam. Ego verò ardenti quidem ſtudio: ac fortaſſe efficiam, quod ſæpe viatoribus quum properant, evenit; ut, si ſeriùs, quàm voluerunt, fortè ſurrexerint, properando etiam citiùs, quàm si de multa nocte vigilaſſent, perveniant quò velint: sic ego, quoniam in iſto homine colendo tam indormivi diu, te mehercule ſæpe excitante, curſu corrigam tarditatem; tum equis, tum verò (quoniam ſcribis poëma ab eo noſtrum probari) quadri-

gis poëticis. Modò mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. Sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præſertim, ut iſte me rogat, manenti, vacuum oſtenditur? ſed videro: fortaſſe enim (ut fit) vincet tuus amor omnes difficultates. Trebatium quòd ad ſe miſerim, perſalsè & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim, in tanta multitudine eorum, qui unà eſſent, quemquam fuiſſe, qui vadimonium concipere poſſet. M. Curtio tribunatum ab eo petivi (nam Domitius ſe derideri putaſſet, si eſſet a me rogatus: hoc enim eſt ejus quotidianum, ſe ne tribunum militum quidem facere: etiam in ſenatu luſit, Appium collegam propterea iſſe ad Cæſarem, ut aliquem tribunatum auferret) ſed in alterum annum: id & Curtius ita volebat. Tu, quemadmodum me cenſes oportere eſſe in republica, & in noſtris inimicitiis, ita & eſſe, & fore auriculâ infimâ ſcito molliorem. Res Romanæ ſe sic habebant. Erat nonnulla ſpes comitiorum, ſed incerta: erat aliqua ſuſpicio dictaturæ, ne ea quidem certa: ſummum otium forenſe, ſed ſeneſcentis magis civitatis, quàm acquieſcentis. Sententia autem noſtra in ſenatu ejuſmodi, magis ut alii nobis aſſentiantur, quàm noſmetipsi. Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξερ-

γάζεται. Calamo & atramento temperato, chartâ etiam dentatâ res agetur: ſcribis enim te meas litteras ſuperiores vix legere potuiſſe; in quo nihil eorum, mi frater, fuit, quæ putas: neque enim occupatus eram, neque perturbatus, nec iratus alicui: ſed hoc facio ſemper, ut quicumque calamus in manus meas venerit, eo sic utar tamquam bono. Verùm attende nunc, mi optime & ſuavissime frater, ad ea dum reſcribo, quæ tu in hac eadem brevi epiſtola πραγματικῶς valde ſcripsiſti. De quo petis, ut ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens, genuinè fraternéque reſcribam, id eſt, utrùm voles, ut diximus, ad expediendum te, an, si cauſa sit, commorere: si, mi Quinte, parva aliqua res eſſet, in qua ſciſcitarere quid vellem; tamen, quum tibi permiſſurus eſſem, ut faceres, quod velles, ego ipſe, quid vellem, oſtenderem. In hac verò re hoc profectò quæris, cujuſmodi illum annum, qui ſequitur, exſpectem: planè aut tranquillum nobis, aut certè munitissimum; quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant: nec laborant, quòd mea conſcientia copiarum noſtrarum, quòd Cæſaris, quòd Pompeii gratiam tenemus. Hæc me, ut confidam, faciunt: sin aliquis erumpet amentis ho-

minis furor, omnia ſunt ad eum frangendum expedita. Hæc ita ſentio, judico; ad te exploratè ſcribo: dubitare te, non aſſentatoriè, ſed fraternè veto. Quare ſuavitatis equidem noſtræ fruendæ causâ, cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras: ſed illud malo tamen quod putas, magis etiam illa (etenim magis æſtimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam, & exſpectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebimus, fore fortunatius. Parva ſunt quæ deſunt, noſtris quidem moribus, & ea ſunt ad explicandum expeditissima, modò valeamus. Ambitus redit immanis: numquam fuit par. Idibus Quintilibus fœnus fuit bessibus ex triente, coitione Memmii, quam cum Domitio habuit. Scaurus, unum vincere. Meſſalla flaccet. Non dico ὑπερβολικῶς: vel H-S centies conſtituunt in prærogativa pronuntiare. Res ardet invidiâ. Tribunitii candidati compromiſerunt, H-S quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere ejus arbitratu; ut qui contrà feciſſet, ab eo condemnaretur. Quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quàm omnes leges, omneſque judices.

MARCUS Q. FRATRI S.

De occupationibus ſuis : quid in ſenatu actum : quæ judicia habita ſint aut inſtent : materiam carminis ſcribendi, ſuperatâ a Cæſare Britanniâ, fratri gratulatur, & quid de ſuis verſibus Cæſar judicet, ſciſcitatur. Anno *U. C. 699.*

16. QUUM a me litteras librarii manu acceperis, ne paulùm otii me habuiſſe judicato ; quum autem meâ, paulùm : ſic enim habeto, numquam me a cauſis & judiciis diſtrictiorem fuiſſe, atque id anni tempore graviſſimo, & caloribus maximis. Sed hæc (quoniam tu ita præſcribis,) ferenda ſunt ; neque committendum, ut aut ſpei, aut cogitationi veſtræ ego videar defuiſſe ; præſertim quum, tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam magnamque dignitatem ſim collecturus. Itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cujus animum offendamus, atque ut etiam ab iis ipſis, qui nos cum Cæſare tam conjunctos dolent, diligamur : ab æquis verò, aut etiam a propenſis in hanc partem vehementer & colamur, & amemur. De ambitu quum atrociſſimè ageretur in ſenatu multos dies, quòd ita erant progreſſi candidati conſulares ut non eſſet ferendum, in ſenatu non fui : ſtatui ad nullam

medicinam reipublicæ ſine magno præſidio accedere. Quo die hæc ſcripſi, Druſus erat de prævaricatione a tribunis ærarii abſolutus, in ſumma quatuor ſententiis quum ſenatores & equites damnaſſent. Ego eodem die poſt meridiem Vatinium aderam defenſurus: ea res facilis eſt. Comitia in menſem Septembr. rejecta ſunt. Scauri judicium ſtatim exercebitur: cui nos non deerimus. Συνδείπνους Σοφοκλέους, quamquam a te actam fabellam video eſſe feſtivè, nullo modo probavi. Venio nunc ad id, quod neſcio an primum eſſe debuerit. O jucundas mihi tuas de Britannia litteras! timebam Oceanum, timebam littus inſulæ. Reliqua non equidem contemno, ſed plus habent tamen ſpei quàm timoris, magiſque ſum ſollicitus exſpectatione eâ, quàm metu. Te verò ὑπόθεσιν ſcribendi egregiam habere video: quos tu ſitus, quas naturas rerum & locorum, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quem verò ipſum imperatorem habes? Ego te libenter, ut rogas, quibus rebus vis, adjuvabo, & tibi verſus, quos rogas, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, mittam. Sed heus tu, celari videor a te. Quomodonam, mi frater, de noſtris verſibus Cæſar? nam primum librum ſe legiſſe ſcripſit ad me antè: & prima ſic, ut neget ſe ne Græca qui-

dem meliora legiſſe : reliqua ad quemdam locum ῥαθυμότερα : hoc enim utitur verbo. Dic mihi verum, num aut res eum, aut χαρακτὴρ non delectat ? Nihil eſt quòd vereare : ego enim ne pilo quidem minùs me amabo. Hac de re φιλαλήθως, &, ut ſoles, ſcribe fraternè.

EPISTOLARUM
AD
Q. FRATREM.
LIBER TERTIUS.

Marcus Q. Fratri S.

In prædiis Quinti ſe fuiſſe, & quædam ibi, in primis in ædificandi ratione, correxiſſe, conſtituiſſe commemorat, & ad tres epiſtolas, e Gallia a Quinto acceptas de variis rebus reſpondet; ſimul quædam de rebus Romanis perſcribit. Anno *U. C. 699.*

I.
1. Ego ex magnis caloribus (non enim meminimus majores) in Arpinati ſumma cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano a. d. iv Idus Sept. fui: ibi Meſſidium cum Philoxeno, aquamque, quam ii ducebant non longè a villa, bellè ſanè fluentem vidi, præſertim maximâ ſiccitate; uberioremque aliquantò ſeſe collecturos eſſe dicebant. Apud Herum rectè erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem: ſed tamen nihil ei reſtabat præter balnearia, & ambulationem,

& aviarium. Villa mihi valde placuit, propterea quòd ſummam dignitatem pavimentata porticus habebat: quod mihi nunc denique apparuit, poſteaquam & ipſa tota patet, & columnæ politæ ſunt. Totum in eo eſt (quod mihi erit curæ) tectorium ut concinnum ſit: pavimenta rectè fieri videbantur: cameras quaſdam non probavi, mutarique juſſi. Quo loco in porticu te ſcribere aiunt ut atriolum fiat, mihi, ut eſt, magis placebat: neque enim ſatis loci eſſe videbatur atriolo; neque ferè ſolet niſi in his ædificiis fieri, in quibus eſt atrium majus; nec habere poterat adjuncta cubicula, & ejuſmodi membra. Nunc hoc vel honeſtæ teſtudinis, vel valde boni æſtivi locum obtinebit. Tu tamen ſi aliter ſentis, reſcribe quàm primùm. In balneariis, aſſa in alterum apodyterii angulum promovi, propterea quòd ita erant poſita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſubjectum cubiculis. Subgrande cubiculum autem, & hibernum altum valde probavi, quòd & ampla erant, & loco poſita, ambulationis uno latere, eo quod eſt proximum balneariis. Columnas neque rectas, neque e regione Diphilus collocarat: eas ſcilicet demolietur: aliquando perpendiculo & lineâ diſcet uti. Omnino ſpero paucis menſibus opus Diphili perfectum fore:

curat enim diligentiſſimè Cæſius, qui tum mecum fuit.

II. Ex eo loco rectà, Vitularià vià, profecti ſumus in Fufidianum fundum; quem tibi proximis nuntiis Arpini de Fufidio H-S CCCIↃↃↃ emeramus. Ego locum æſtate umbroſiorem vidi numquam; permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. Quid quæris? Jugera L prati Cæſius irrigaturum facilè te arbitrabatur. Equidem hoc, quod meliùs intelligo, affirmo, mirificâ ſuavitate te villam habiturum, piſcinâ & ſalientibus additis, palæſtrâ & ſilvâ viridicatâ. Fundum audio te hunc Bovillanum velle retinere: de eo quid videatur, ipſe conſtitues. Calvus aiebat, aquâ demptâ, & ejus aquæ jure conſtituto, & ſervitute fundo illi impoſitâ, tamen nos pretium ſervare poſſe, ſi vendere vellemus. Meſſidium mecum habui: is ſe ternis nummis in pedem tecum trans egiſſe dicebat: ſeſe autem menſum pedibus aiebat paſſuum III millibus: mihi plus viſum eſt; ſed præſtabo, ſumptum nuſquam meliùs poſſe poni. Chilonem arceſſieram Venafro: ſed eo ipſo die quatuor ejus conſervos & diſcipulos Venafri cuniculus oppreſſerat. Idibus Sept. in Laterio fui: viam perſpexi; quæ mihi ita placuit, ut opus publicum videretur eſſe, præter CL paſſus: ſum enim ipſe menſus

ab eo ponticulo, qui eſt ad Furinæ, Satricum versùs : eo loco pulvis, non glarea injecta eſt : at mutabitur. Et ea viæ pars valde acclivis eſt : ſed intellexi aliter duci non potuiſſe, præſertim quum tu neque per Locuſtæ, neque per Varronis velles ducere. Veluinus ante ſuum fundum propè munierat : Locuſta non attigerat ; quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commovebo : & ſimul M. Taurum, quem tibi audio promisiſſe, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum ejus ducenda rogabo. Nicephorum villicum tuum ſanè probavi ; quæsivique ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterii, de qua mecum locutus es, mandaviſſes : tum is mihi reſpondit, ſe ipſum ejus operis H-S XVI conductorem fuiſſe ; ſed te poſtea multa addidiſſe ad opus, nihil ad pretium : itaque id ſe omisiſſe. Mihi hercule valde placet, te illa, ut conſtituebas, addere : quamquam ea villa, quæ nunc eſt, tamquam philoſopha videtur eſſe, quæ objurget ceterarum villarum inſaniam : verumtamen illud additum delectabit. Topiarium laudavi : ita omnia conveſtivit hederâ, quà baſim villæ, quà intercolumnia ambulationis ; ut denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. Jam ἀποδυτηρίῳ nihil alſius, nihil muſcoſius. Habes ferè de rebus ruſticis. Urba-

nam expolitionem urget ille quidem & Philotimus & Cincius : ſed etiam ipſe crebrò interviſo ; quod eſt facile factu. Quamobrem eâ te curâ liberatum volo.

III. De Cicerone quòd me ſemper rogas, ignoſco equidem tibi, ſed tu quoque mihi velim ignoſcas : non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipſe amo. Atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipſe cupierat, & ego non minùs, mecum fuiſſet. Quod ad Pomponiam, si tibi videtur, ſcribas velim, quum aliquò exibimus, eat nobiſcum, puerumque ducat: clamores efficiam, si eum mecum habuero otioſum : nam Romæ reſpirandi non eſt locus. Id me ſcis antea gratis tibi eſſe pollicitum ; quid nunc putas tantâ abs te mihi mercede propositâ ? Venio nunc ad tuas litteras, quas pluribus epiſtolis accepi, dum ſum in Arpinati : nam mihi uno die tres ſunt redditæ, & quidem, ut videbantur, eodem abs te datæ tempore : una pluribus verbis, in qua primum erat, quòd antiquior dies in tuis fuiſſet adſcripta litteris, quàm in Cæſaris. Id facit Oppius nonnumquam neceſſariò, ut, quum tabellarios conſtituerit mittere, litteraſque a nobis acceperit, aliquâ re novâ impediatur, & neceſſariò ſeriùs, quàm conſtituerat, mittat, neque nos datis jam epiſtolis diem commutari curemus. Scribis de

Cæſaris ſummo in nos amore : hunc & tu fovebis, & nos, quibuſcumque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam quod mones. Quòd tibi mea permissio manſionis tuæ grata eſt, id ego ſummo meo dolore & deſiderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis aliis arceſſendis, quid cogites, non intelligo : nemo iſtorum eſt, quin abs te munus, fundi ſuburbani inſtar, exſpectet. Trebatium verò meum quòd iſtò admiſceas, nihil eſt : ego illum ad Cæſarem misi, qui mihi jam ſatisfecit : si ipsi minùs, præſtare nihil debeo ; teque item ab eo vindico, & libero. Quod ſcribis te a Cæſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo : Balbum verò, qui eſt iſtius rei (quemadmodum ſcribis) adjutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teque ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod ſcribis, ego verò nominatim petivi Curtio, & mihi ipſe Cæſar nominatim Curtio paratum eſſe reſcripsit, meamque in rogando verecundiam objurgavit. Si cui præterea petiero (id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum ſcriberet) facilè patiar mihi negari; quoniam illi, qui moleſti ſunt, sibi negari a me non facilè patiuntur. Ego Curtium (id quod ipsi dixi) non modò rogatione, ſed etiam teſtimonio tuo diligo, quòd litteris

tuis ſtudium illius in ſalutem noſtram facilè perſpexi. De Britannicis rebus cognovi ex tuis litteris, nihil eſſe nec quòd metuamus, nec quòd gaudeamus. De publicis negotiis, quæ vis ad te Tironem ſcribere, negligentiùs ad te antè ſcribebam, quòd omnia, minima, maxima, ad Cæſarem mitti ſciebam.

IV. Reſcripſi epiſtolæ maximæ. Audi nunc de minuſcula: in qua primum eſt de Clodii ad Cæſarem litteris: in quo Cæſaris conſilium probo, quòd tibi amantiſſimè petenti veniam non dedit, uti ullum ad illam Furiam verbum reſcriberet. Alterum eſt de Calventi Marii oratione: quod ſcribis miror, tibi placere, me ad eam reſcribere, præſertim quum illam nemo lecturus ſit, ſi ego nihil reſcripſero; meam in illum pueri omnes, tamquam dictata, perdiſcant. Libros omnes meos, quos exſpectas, inchoavi; ſed conficere non poſſum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro & pro Plancio abſolvi. Poëma ad Cæſarem, quod compoſueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipſi fontes jam ſitiunt, ſi quid habebo ſpatii, ſcribam. Venio ad tertiam. Balbum quòd ais maturè Romam bene comitatum eſſe venturum, mecumque aſſiduè uſque ad Id. Maias futurum, id mihi pergratum, perque jucundum erit. Quòd me in eadem epiſtola,

ſicut ſæpe antea, cohortaris ad ambitionem & ad laborem, faciam equidem: ſed quando vivemus? Quarta epiſtola mihi reddita eſt Id. Sept. quam a. d. IV Id. Sex. ex Britannia dederas: in ea nihil ſanè erat novi præter Erigonam; quam ſi ab Oppio accepero, ſcribam ad te, quid ſentiam: nec dubito, quin mihi placitura ſit. Et quod præterii de eo, quem ſcripſiſti de Milonis plauſu ſcripſiſſe ad Cæſarem, ego verò facilè patior ita Cæſarem exiſtimare, illum quàm maximum fuiſſe plauſum; & prorſus ita fuit: & tamen ille plauſus, qui illi datur, quodammodo nobis videtur dari. Reddita eſt etiam mihi pervetus epiſtola, ſed ſerò allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones: fit utrumque diligenter: ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuam locavi. Item de hortis quòd me admones, nec fui umquam valde cupidus, & nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam quum veniſſem a. d. XIII Kal. Octob. abſolutum offendi in ædibus tuis tectum: quod ſupra conclavia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorum, id nunc honeſtè vergit in tectum inferioris porticûs. Cicero noſter, dum ego abſum, non ceſſavit apud rhetorem. De ejus eruditione quòd labores, nihil eſt, quoniam ingenium ejus noſti; ſtudium ego

video. Cetera ejus ſuſcipio, ut me putem præſtare debere.

V. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant: L. Lentulus, flaminis filius, qui jam de majeſtate poſtulavit: Ti. Nero cum bonis ſubſcriptoribus: C. Memmius tribunus plebis cum L. Capitone. Ad urbem acceſsit a. d. XII Kal. Octobr. Nihil turpius, nec deſertius: ſed his judiciis nihil audeo confidere. Quòd Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat poſtulatus. Pompeius a me valde contendit de reditu in gratiam, ſed adhuc nihil profecit; nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras vehementer exſpecto. Quòd ſcribis te audiſſe in candidatorum conſularium coitione me interfuiſſe, id falſum eſt: ejuſmodi enim pactiones in ea coitione factæ ſunt, quas poſtea Memmius patefecit, ut nemo bonus intereſſe debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut his coitionibus intereſſem, quibus Meſſalla excluderetur: cui quidem vehementer ſatisfacio rebus omnibus: ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa jam feci, quæ voluit, quæque a me petivit. Scaurum beneficio defenſionis valde obligavi. Adhuc erat valde incertum & quando comitia, & qui conſules futuri eſſent. Quum hanc jam epiſtolam complicarem, tabellarii a

vobis venerunt a. d. IX Kal. Sept. viceſimo die. O me ſollicitum ! quantum ego dolui in Cæſaris ſuaviſſimis litteris ! ſed, quò erant ſuaviores, eò majorem dolorem illius ille caſus afferebat. Sed ad tuas venio litteras. Primùm tuam remanſionem etiam atque etiam probo, præſertim quum, ut ſcribis, cum Cæſare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publio : mihi enim non placuerat. Quod interiore epiſtolâ ſcribis me Id. Sept. Pompeio legatum iri, id ego non audivi ; ſcripſique ad Cæſarem, Vibullium Cæſaris mandata de mea manſione ad Pompeium pertuliſſe, nec ad Oppium. Quo conſilio ? quamquam Oppium ego tenui, quòd priores partes Vibullii erant : cum eo enim coràm Cæſar egerat, ad Oppium ſcripſerat. Ego verò nullas δευτέρας φροντίδας habere poſſum in Cæſaris rebus : ille mihi ſecundùm te & liberos noſtros ita eſt, ut ſit pene par : videor id judicio facere ; jam enim debeo : ſed tamen amore ſum incenſus.

VI. Quum ſcripſiſſem hæc infima, quæ ſunt meâ manu, venit ad nos Cicero tuus ad cœnam, quum Pomponia foras cœnaret : dedit mihi epiſtolam legendam tuam, quam paulò antè acceperat, Ariſtophaneo modo, valde mehercule & ſuavem & gravem, quâ ſum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, quâ jubes

eum mihi eſſe affixum, tamquam magiſtro. Quàm illum epiſtolæ illæ delectarunt! quàm me! Nihil puero illo ſuavius, nihil noſtri amantius. Hæc inter cœnam Tironi dictavi; ne mirere aliâ manu eſſe. Annali litteræ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de ſe diligenter, & tamen conſilio ſeveriſſimo juvares. P. Servilius pater, ex litteris, quas ſibi a Cæſare miſſas eſſe dicebat, ſignificat valde te ſibi gratum feciſſe, quòd de ſua voluntate erga Cæſarem humaniſſimè diligentiſſiméque locutus eſſes. Quum Romam ex Arpinati revertiſſem, dictum mihi eſt, Hippodamum ad te profectum eſſe. Non poſſum ſcribere me miratum eſſe, illum tam inhumaniter feciſſe, ut ſine meis litteris ad te proficiſceretur: illud ſcribo, mihi moleſtum fuiſſe: jam enim diu cogitaveram, ex eo quod tu ad me ſcripſeras, ut, ſi quid eſſet, quod ad te diligentiùs perferri vellem, illi darem: quòd mehercule hiſce litteris, quas vulgò ad te mitto, nihil ferè ſcribo, quod ſi in alicujus manus inciderit, moleſtè ferendum ſit. Minucio me, & Salvio, & Labeoni reſervabam. Labeo aut tardè proficiſcetur, aut hìc manebit. Hippodamus ne nunc quidem, quid velim, rogavit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit, ſe maximè litteris, ſermonibus, cœnis denique tuis delectari.

Is homo ſemper me delectavit; fraterque ejus mecum eſt multum: quare, ut inſtituiſti, complectere adoleſcentem.

VII. Quòd multos dies epiſtolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum, ideo multa conjecta ſunt, aliud alio tempore, velut hoc. T. Anicius mihi ſæpe jam dixit, ſeſe tibi, ſuburbanum ſi quod inveniſſet, non dubitaturum eſſe emere. In ejus ſermone ego utrumque ſoleo admirari, & te de ſuburbano emendo, quum ad illum ſcribas, non modò ad me non ſcribere, ſed etiam aliam in ſententiam ſcribere; & quum ad illum ſcribas, nihil te recordari de ſe, de epiſtolis illis, quas in Tuſculano ejus tu mihi oſtendiſti, nihil de præceptis Epicharmi, γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται; totum denique vultum, animum, ſermonem ejus: quemadmodum conjicio, quaſi. Sed hæc tu videris. De ſuburbano, cura ut ſciam, quid velis: & ſimul, ne quid ille turbet, vide. Quid præterea? quid? etiam. Gabinius a. d. IV Kal. Octobr. noctu in urbem introivit; & hodie horâ VIII, quum edicto C. Alfii de majeſtate eum adeſſe oporteret, concurſu magno & odio univerſi populi pene afflictus eſt. Nihil illo turpius. Proximus tamen eſt Piſo: itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in ſecundum librorum meorum includere, di-

centem Apollinem in concilio deorum; qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet; quorum alter exercitum perdidiſſet, alter vendidiſſet. Ex Britannia Cæſar ad me Kal. Sept. dedit litteras; quas ego accepi a. d. IV Kal. Octobr. ſatis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer quòd a te nullas acceperim, ſcribit ſe sine te fuiſſe, quum ad mare acceſſerit. Ad eas ego ei litteras nihil reſcripsi, ne gratulandi quidem causâ, propter ejus luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI S.

GABINIUM redeuntem in urbem, in ſenatu malè vexatum, & a Memmio tribuno pl. ad populum malè tractatum eſſe, ac de judicio ejus proximè futuro, commemorat. Deinde qui de ambitu rei sint, quæ comitiorum ſpes sit, demonſtrat. Anno *U. C. 699.*

2. ANTE diem VI Id. Octobr. Salvius Oſtiam veſperi navi profectus erat cum iis rebus, quas tibi domo mitti volueras. Eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius, sic ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Poſtridie autem ejus diei, qui erat tum futurus, quum hæc ſcribebam ante lucem, apud Catonem erat divinatio in Gabi-

nium futura inter Memmium, & Ti. Neronem, & C. & L. Antonios, M. filios: putabamus fore, ut Memmio daretur, etſi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probè premitur, niſi noſter Pompeius, diis hominibuſque invitis, negotium everterit. Cognoſce nunc hominis audaciam, & aliquid in republica perdita delectare. Quum Gabinius, quacumque veniebat, triumphum ſe poſtulare dixiſſet, ſubitóque bonus imperator noctu in urbem, hoſtium planè, invaſiſſet, in ſenatum ſe non committebat. Interim ipſo decimo die, quo ipſum oportebat hoſtium numerum & militum renuntiare, irrepſit, ſummâ infrequentiâ. Quum vellet exire, a conſulibus retentus eſt: introducti publicani. Homo undique actus, quum a me maximè vulneraretur, non tulit, & me trementi voce exſulem appellavit. Hîc, ô dii! nihil umquam honorificentius nobis accidit: conſurrexit ſenatus cum clamore ad unum, ſic ut ad corpus ejus accederet: pari clamore atque impetu publicani. Quid quæris? omnes, tamquam ſi tu eſſes, ita fuerunt. Nihil hominum ſermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accuſando, vix mehercule: ſed tamen teneo, vel quòd nolo cum Pompeio pugnare (ſatis eſt quod inſtat de Milone) vel quòd judices nullos habemus: ἀπό-

τιυγμα formido: addo etiam malevolentiam hominum; & timeo, ne illi, me accuſante, aliquid accidat; nec deſpero rem & ſine me, & nonnihil per me confici poſſe. De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatum petunt: a Memmio, Domitius: a Q. Curtio, bono & erudito adoleſcente, Memmius: a Q. Pompeio, Meſſalla: a Triario, Scaurus. Magna res in motu eſt; propterea quòd aut hominum, aut legum interitus oſtenditur: opera datur, ut judicia ne fiant: res videtur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt: rei nolunt, & maximè Memmius, quòd Cæſaris adventu ſe ſperat futurum conſulem: ſed mirum in modum jacet. Domitius cum Meſſalla certus eſſe videbatur: Scaurus refrixerat. Appius ſine lege Curiata confirmat ſe Lentulo noſtro ſucceſſurum: qui quidem mirificus illo die (quod pene præterii) fuit in Gabinium: accuſavit majeſtatis: nomina data, quum ille verbum nullum. Habes forensia. Domi rectè, & ipſa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

De rebus domeſticis nonnulla : deſiderium litterarum a Quinto : comitiorum dilationes : Gabinius de ambitu reus : & Ciceronis Q. filii in rhetore audiendo diligentia. An. *U. C.* 699.

3. OCCUPATIONUM mearum tibi signum sit librarii manus. Diem ſcito eſſe nullum, quo die non dicam pro reo. Ita quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis ferè tempus confero. Negotia noſtra sic ſe habent. Domeſtica verò, ut volumus. Valent pueri, ſtudiosè diſcunt, diligenter docentur, & nos, & inter ſe amant. Expolitiones utriuſque noſtrûm ſunt in manibus : ſed tua ad perfectum jam res ruſtica Arcani & Laterii. Præterea de aqua & via nihil prætermisi quâdam epiſtolâ, quin enucleatè ad te perſcriberem. Sed me illa cura ſollicitat angitque vehementer, quòd dierum jam amplius L intervallo nihil a te, nihil a Cæſare, nihil ex iſtis locis, non modò litterarum, ſed ne rumoris quidem affluxit. Me autem jam & mare iſtuc, & terra ſollicitat; neque desino (ut fit in amore) ea, quæ minimè volo, cogitare. Quare non equidem jam te rogo, ut ad me de te, de rebus iſtis ſcribas (numquam enim, quum potes, prætermittis) ſed hoc te ſcire

volo, nihil ferè umquam me sic exſpectaſſe, ut, quum hæc ſcribebam, litteras tuas. Nunc cognoſce ea, quæ ſunt in republica. Comitiorum quotidie ſinguli dies tolluntur obnuntiationibus, magnâ voluntate bonorum omnium: tantâ invidiâ ſunt conſules propter ſuſpicionem pactorum a candidatis præmiorum. Candidati conſulares quatuor, omnes rei: cauſæ ſunt difficiles: ſed enitemur ut Meſſalla noſter ſalvus ſit: quod eſt etiam cum reliquorum ſalute conjunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla, ſubſcribente privigno Memmio, fratre Cæcilio, Sullâ filio. Contrà dixit L. Torquatus, omnibuſque libentibus non obtinuit. Quæris, quid fiat de Gabinio? ſciemus de majeſtate triduo: quo quidem in judicio odio premitur omnium generum: maximè teſtibus cæditur: accuſatoribus frigidiſſimis utitur: conſilium varium: quæſitor gravis & firmus Alfius: Pompeius vehemens in judicibus rogandis. Quid futurum ſit, neſcio: locum tamen illi in civitate non video: animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum eventum leniſſimum. Habes ferè de omnibus rebus. Unum illud addam: Cicero tuus noſterque ſummo ſtudio eſt Pæonii ſui rhetoris, hominis, opinor, valde exercitati & boni: ſed noſtrum inſtituendi genus

genus eſſe paulò eruditius & θετικώτερον, non ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam diſciplinam volo; & ipſe puer magis illo declamatorio genere duci & delectari videtur: in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire noſtris itineribus; eódem enim perventurum eſſe confidimus: ſed tamen, si nobiſcum eum rus aliquò eduxerimus, in hanc noſtram rationem conſuetudinemque inducemus. Magna enim nobis a te propoſita merces eſt, quam certè noſtrâ culpâ numquam minùs aſſequemur. Quibus in locis, & quâ ſpe hiematurus sis, ad me quàm diligentissimè ſcribas velim. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Gabinio propter accuſatoris & ſubſcriptorum infantiam abſoluto perſcribit, & quare nec eum accuſarit, nec defenderit, ſed tantùm teſtimonium contra eum dixerit, oſtendit; denique de rebus domeſticis quædam addit. Anno *U. C.* 699.

4. GABINIUS abſolutus eſt: omnino nihil accuſatore Lentulo, ſubſcriptoribuſque ejus infantius: nihil illo consilio ſordidius. Sed tamen, nisi incredibilis contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuiſſet, ipsi Len-

tulo non reſpondiſſet, qui tum illo accuſatore, illoque consilio ſententiis condemnatus sit XXXII, quum LXX tuliſſent. Eſt omnino tam gravi famâ hoc judicium, ut videatur reliquis judiciis periturus, & maximè de pecuniis repetundis. Sed vides nullam eſſe rempublicam, nullum ſenatum, nulla judicia, nullam in nullo noſtrûm dignitatem. Quid plura de judicibus? duo prætorii ſederunt, Domitius Calvinus; is apertè abſolvit, ut omnes viderent: & Cato; is diruptis tabellis de circulo ſe ſubduxit, & Pompeio primus nuntiavit. Aiunt nonnulli, Salluſtius item, me oportuiſſe accuſare. Iis ego judicibus committerem? Quid eſſem, si me agente eſſet elapſus? ſed me alia moverunt. Non putaſſet sibi Pompeius de illius ſalute, ſed de ſua dignitate mecum eſſe certamen: in urbem introiſſet: ad inimicitias res veniſſet: cum Æſernino Samnite Placidejanus comparatus viderer: auriculam fortaſſe mordicus abſtuliſſet; cum Clodio quidem certè rediiſſet in gratiam. Ego verò meum consilium (si præſertim tu non improbas) vehementer approbo. Ille, quum a me singularibus meis ſtudiis ornatus eſſet, quumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in republica me a ſe diſſentientem non tulit (nihil dicam gravius) & minùs potens

o tempore, quid in me florentem poſſet,
ſtendit: nunc, quum ego ne curem qui-
em multum poſſe, res quidem publica
ertè nihil possit, unus ille omnia, cum
lo ipſo contenderem? sic enim facien-
um fuiſſet. Non exiſtimo te putare id
ıihi ſuſcipiendum fuiſſe. Alterutrum, in-
uit idem Salluſtius: defendiſſes, idque
ompeio contendenti dediſſes: etenim ve-
ementer orabat. Lepidum amicum Sal-
ıſtium, qui mihi aut inimicitias putet
ericuloſas ſubeundas fuiſſe, aut infa-
ıiam ſempiternam. Ego verò hac me-
iocritate delector: ac mihi illud jucun-
um eſt, quòd, quum teſtimonium ſecun-
ùm fidem & religionem gravissimè di-
iſſem, reus dixit, si in civitate licuiſſet
bi eſſe, mihi ſe ſatisfacturum: neque me
.uidquam interrogavit. De versibus, quos
bi a me ſcribi vis, deeſt mihi quidem
pera, quæ non modò tempus, ſed etiam
ıimum vacuum ab omni cura desiderat:
:d abeſt etiam ἐνθουσιασμὸς: non enim ſu-
ıus omnino sine cura venientis anni: etsi
.mus sine timore. Simul & illud (sine
.la mehercule ironia loquor) tibi iſtius
eneris in ſcribendo priores partes tri-
ıo, quàm mihi. De bibliotheca tua
ræca ſupplenda, libris commutandis,
atinis comparandis, valde velim iſta
ɔnfici, præſertim quum ad meum quo-

que uſum ſpectent : ſed ego, mihi ipsi iſta per quem agam, non habeo; neque enim venalia ſunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem & peritum & diligentem non poſſunt : Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fiſcò quid egerit Scipio, quæram : quod videbitur rectum eſſe, curabo. De Aſcanione, tu verò, quod voles, facies : me nihil interpono. De ſuburbano, quòd non properas, laudo : ut tamen habeas, hortor. Hæc ſcripſi a. d. IX Kal. Nov. qno die ludi committebantur, in Tuſculanum proficiſcens, ducenſque mecum Ciceronem meum in ludum diſcendi, non lusionis : eâ re non longiùs, quàm vellem, quòd Pomptino ad triumphum a. d. III Non. Nov. volebam adeſſe; etenim erit neſcio quid negotioli : nam Cato & Servilius prætores prohibituros ſe minantur; nec, quid poſſint, ſcio. Ille enim & Appium conſulem ſecum habebit, & prætores, & tribunos plebis. Sed minantur tamen : in primiſque Ἄρη πτίων Q. Scævola. Cura, mi ſuavissime & carissime frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI S.

De libris de republica, Salluſtii monitu, reſingendis : de Cæſaris erga ſe amore : de verſibus ſcribendis excuſatio : de reip. ſtatu conqueſtio : de Gabinio a ſe non defenſo, & de ſuo in libris Quinto emendis ſtudio. Anno *U. C. 699.*

5. QUOD quæris, quid de illis libris egerim, quos, quum eſſem in Cumano, ſcribere inſtitui; non ceſſavi, neque ceſſo: ſed ſæpe jam ſcribendi totum consilium rationemque mutavi. Nam, jam duobus factis libris, in quibus, novendialibus iis feriis, quæ fuerunt Tuditano & Aquilio conſulibus, ſermo eſt a me inſtitutus Africani, paulò antè mortem, & Lælii, Phili, Manilii, Q. Tuberonis, & Lælii generorum Fannii & Scævolæ; ſermo autem in novem & dies & libros diſtributus de optimo ſtatu civitatis, & de optimo cive; ſanè texebatur opus luculenter, hominumque dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat. Hi libri quum in Tuſculano mihi legerentur, audiente Salluſtio; admonitus ſum ab illo, multò majore auctoritate illis de rebus dici poſſe, si ipſe loquerer de republica, præſertim quum eſſem non Heraclides Ponticus, ſed conſularis, & is, qui in maximis verſatus in republica rebus eſſem: quæ tam

antiquis hominibus attribuerem, ea viſum iri ficta eſſe: oratorium ſermonem in illis noſtris libris, quòd eſſet de ratione dicendi, bellè a me removiſſe, ad eos tamen retuliſſe, quos ipſe vidiſſem: Ariſtotelem denique, quæ de republica & præſtante viro ſcribat, ipſum loqui. Commovit me, & eò magis, quòd maximos motus noſtræ civitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur: ego autem id ipſum tum eram ſecutus, ne in noſtra tempora incurrens offenderem quempiam. Nunc & id vitabo, & loquar ipſe tecum; & tamen illa quæ inſtitueram, ad te, ſi Romam venero, mittam: puto enim te exiſtimaturum, a me libros illos non ſine aliquo meo ſtomacho eſſe relictos. Cæſaris amore, quem ad me perſcripſit, unicè delector: promissis iis, quæ oſtendit, non valde pendeo: nec honores ſitio, nec desidero gloriam; magiſque ejus voluntatis perpetuitatem, quàm promiſſorum exitum exſpecto. Vivo tamen in ea ambitione, & labore, tamquam id, quod non poſtulo, exſpectem. Quòd me de faciendis versibus rogas; incredibile eſt, mi frater, quàm egeam tempore: nec ſanè ſatis commoveor animo ad ea, quæ vis canenda. Ὑποθέσεις verò ad ea, quæ ipſe ego ne cogitando quidem con-

ſequor, tu qui omnes iſto eloquendi & exprimendi genere ſuperaſti, a me petis? Facerem tamen ut poſſem; ſed (quod te minimè fugit) opus eſt ad poëma quadam animi alacritate, quam planè mihi tempora eripiunt. Abduco equidem me ab omni reipublicæ cura, dedoque litteris: ſed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatum volebam: angor, mi ſuavissime frater, angor, nullam eſſe rempublicam, nulla judicia, noſtrumque hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate ſenatoria florere debebat, aut forenſi labore jactari, aut domeſticis litteris ſuſtentari: illud verò, quod a puero adamaram,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidiſſe: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam eſſe defenſos: meum non modò animum, ſed ne odium quidem eſſe liberum: unumque ex omnibus Cæſarem eſſe inventum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut etiam (sicut alii putant) hunc unum eſſe, qui vellet. Quorum tamen nihil eſt ejuſmodi, ut ego me non multâ conſolatione quotidie leniam: ſed illa erit conſolatio maxima, si unà erimus: nunc ad illa vel gravissimum accedit, tui desiderium. Gabinium si, ut Panſa putat

oportuiſſe, defendiſſem, concidiſſem : quî illum oderunt (ii ſunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipſum odiſſe cœpiſſent. Tenui me, ut puto, egregiè, tantum ut facerem, quantum omnes viderent : & in omni ſumma, ut mones, valde me ad otium pacemque converto. De libris Tyrannio eſt ceſſator : Chryſippo dicam : ſed res operoſa eſt, & hominis perdiligentis : ſentio ipſe, qui in ſummo ſtudio nihil aſſequor. De Latinis verò quò vertam me, neſcio ; ita mendosè & ſcribuntur, & veneunt : ſed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Crebrius, ut antè ad te ſcripsi, Romæ eſt ; & qui omnia adjurant, debere tibi valde renuntiant. Ab ærario puto confectum eſſe, dum abſum.

MARCUS Q. FRATRI S.

TRAGŒDIAS a Quinto ſcriptas ſibi mitti vult.
Anno *U. C. 699.*

6. QUATUOR tragœdias XVI diebus abſolviſſe quum ſcribas, tu quidquam ab alio mutuaris ? & πλέως quæris, quum Electram & Troadem ſcripſeris ? Ceſſator eſſe noli : & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solùm eſſe dictum, verùm etiam ut bona noſtra norimus. Sed & iſtas & Erigonam mihi

velim mittas. Habes ad duas epiſtolas proximas.

MARCUS Q. FRATRI S.

PROLUVIEM ingentem fuiſſe ſcribit, & epiſtolas promittit. Anno *U. C. 699.*

7. ROMÆ, & maximè Appiâ, ad Martis, mira proluvies. Craſſipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ uſque ad piſcinam publicam. Viget illud Homeri,

> Ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
> Ζεύς.

Cadit enim in abſolutionem Gabinii,

> Ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ
> Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
> Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

Sed hæc non curare decrevi. Romam quum venero, quæ perſpexero, ſcribam ad te, & maximè de dictatura: & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc ſcripſi ante lucem, ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat perjucundus, quòd eum te aiebant, quum eſſes Sami, curaſſe faciendum. Vale, mi ſuaviſſime & optime frater.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Cæſaris amicitia, & cautione in litteris dandis adhibenda: de ſpe candidatorum conſulatûs: de dictaturæ timore, & de Milonis ludis. Anno *U. C. 699.*

8. SUPERIORI epiſtolæ quid reſpondeam, nihil eſt; quæ plena ſtomachi & querelarum eſt: quo in genere alteram quoque te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non venerat. Delevit enim mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola. Tantùm te & moneo, & rogo, ut in iſtis moleſtiis, & laboribus, & desideriis recordere, consilium noſtrum quod fuerit profectionis tuæ; non enim commoda quædam ſequebamur parva, ac mediocria. Quid enim erat, quod diſceſſu noſtro emendum putaremus? præsidium firmiſſimum petebamus ex optimi & potentissimi viri benevolentia ad omnem ſtatum noſtræ dignitatis. Plura ponuntur in ſpe, quàm petimus: reliqua ad jacturam reſerventur. Quare si crebrò referes animum tuum ad rationem & veteris consilii noſtri, & ſpei, faciliùs iſtos militiæ labores, ceteraque, quæ te offendunt, feres; & tamen, quum voles, depones: ſed ejus rei maturitas neque dum venit, & tamen jam appropinquat. Etiam illud te admo-

neo, ne quid ullis litteris committas, quod ſi prolatum ſit, moleſtè feramus: multa ſunt, quæ ego neſcire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te vacuo animo ſcribam, quum (ut ſpero) ſe Cicero meus bellè habebit. Tu velim cures, ut ſciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus; Cæſariſne tabellariis, ut is ad te protinus mittat, an Labieni: ubi enim iſti sint Nervii, & quàm longè absint, neſcio. De virtute & gravitate Cæſaris, quam in ſummo dolore adhibuiſſet, magnam ex epiſtola tua accepi voluptatem. Quòd me inſtitutum ad illum poëma jubes perficere; etsi diſtentus quum operâ, tum animo ſum multò magis, quoniam tamen ex epiſtola, quam ad te miſeram, cognovit Cæſar me aliquid eſſe exorſum, revertar ad inſtitutum, idque perficiam his ſupplicationum otiosis diebus, quibus Meſſallam jam noſtrum reliquoſque moleſtiâ levatos vehementer gaudeo; eumque quòd certum conſulem cum Domitio numeratis, nihil a noſtra opinione diſſentitis. Ego Meſſallam Cæſari præſtabo. Sed Memmius in adventu Cæſaris habet ſpem; in quo illum puto errare: hic quidem friget. Scaurum autem jampridem Pompeius abjecit. Res prolatæ. Ad interregnum comitia adducta. Rumor dictatoris injucundus

bonis ; mihi etiam magis, quæ loquuntur. Sed tota res & timetur, & refrigeſcit. Pompeius planè ſe negat velle : antea ipſe mihi non negabat. Hirrus auctor fore videtur. O dii, quàm ineptus! quàm ſe ipſe amans sine rivali! Craſſum Junianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. Velit, nolit, ſcire difficile eſt : Hirro tamen agente, nolle ſe non probabit. Aliud hoc tempore de republica nihil loquebantur : agebatur quidem certè nihil. Serrani Domeſtici filii funus perluctuoſum fuit a. d. VIII. Kal. Decemb. laudavit pater ſcripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ ; dicitque ſe perfecturum, ut in illo Cæſar incumbat. Hoc horret Milo ; nec injuriâ : & si ille dictator factus sit, penè diffidit. Interceſſorem dictaturæ si juverit manu & præsidio ſuo, Pompeium metuit inimicum ; si non juverit, timet ne per vim perferatur. Ludos apparat magnificentiſſimos ; sic, inquam, ut nemo ſumptuosiores. Stultè bis terque, non poſtulatus ; vel quia munus magnificum dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magiſter, vel quia potuerat magiſtrum ſe, non ædilem, putare. Omnia ferè ſcripsi. Cura, mi carissime frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI S.

VARIA de rebus publicis & domeſticis perſcribit. Anno *U. C. 699.*

9. De Gabinio nihil fuit faciendum iſtorum, quæ amantissimè cogitata ſunt. Τότε μοὶ χάνοι. Feci ſummâ cum gravitate, ut omnes ſentiunt, & ſumma cum lenitate, quæ feci: illum neque urſi, neque levavi: teſtis vehemens fui: præterea quievi: exitum judicii fœdum & pernicioſum levissimè tuli. Quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reipublicæ, licentiâque audacium, quâ antè rumpebar, nunc ne movear quidem. Nihil eſt enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque ex republica quoniam nihil jam voluptatis capi poteſt; cur ſtomacher, neſcio. Litteræ me, & ſtudia noſtra, & otium, villæque delectant, maximéque pueri noſtri. Angit unus Milo: ſed velim finem afferat conſulatus; in quo enitar non minùs, quàm ſum eniſus in noſtro; tuque iſtinc, quod facis, adjuvabis: de quo cetera (nisi planè vis eripuerit) rectè ſunt; de re familiari timeo. Ὁ δὲ μαίνεται ἐκ ἐν ἀνεκτοῖς, qui ludos H-S ccc comparet. Cujus in hoc uno conſiderantiam & ego ſuſtinebo, ut potero, &, tu ut possis, eſt tuorum nervorum.

De motu temporum venientis anni, nihil te intelligere volueram domeſtici timoris, ſed de communi reipublicæ ſtatu; in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix poſſum. Quàm autem te velim cautum eſſe in ſcribendo, ex hoc conjicito, quòd ego ad te ne hæc quidem ſcribo, quæ palam in republica turbantur, ne cujuſquam animum meæ litteræ interceptæ offendant. Quare domeſticâ curâ te levatum volo. In republica ſcio quàm ſollicitus eſſe ſoleas. Video Meſſallam noſtrum conſulem, si per interregem, sine judicio: si per dictatorem, tamen sine periculo. Odii nihil habet: Hortensii calor multum valebit: Gabinii abſolutio, lex impunitatis putatur. Ἐν παρέργῳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil eſt. Pompeius abeſt: Appius miſcet: Hirrus parat: multi intercеſſores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quieſco. De mancipiis, quod mihi polliceris, valde te amo: & ſum equidem, uti ſcribis, & Romæ, & in prædiis infrequens: ſed cave, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo & maximâ tuâ facultate, mi frater, cogitaris. De epiſtola Vatinii, risi: ſed me ab eo ita obſervari ſcio, ut ejus iſta odia non ſorbeam ſolùm, ſed etiam concoquam. Quòd me

hortaris ut abſolvam, habeo abſolutum ſuave, mihi quidem uti videtur, ἔπος ad Cæſarem: ſed quæro locupletem tabellarium, ne accidat quod Erigonæ tuæ; cui ſoli, Cæſare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit.* Quid? si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet: in primiſque inferior porticus, & ejus conclavia fiunt recte. De Arcano, Cæſaris opus eſt, vel mehercule etiam elegantioris alicujus: imagines enim iſtæ, & palæſtra, & piſcina, & nilus, multorum Philotimorum eſt, non Diphilorum: ſed & ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis teſtamento tum magis querare, si ſcias: quas enim tabulas ſe putavit obsignare, in quibus in unciis firmissimum tenuerat (lapſus eſt per errorem & ſuum, & Sicuræ ſervi) non obsignavit: quas noluit, eas obsignavit. Α'λλ' οἰμωζέτω: nos modò valeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo: dimitto autem a me, & ut a magiſtris ne abducam, & quòd mater Pomponia diſcedit, sine qua edacitatem pueri pertimeſco: ſed ſumus unà tamen valde multum. Reſcripsi ad omnia, mi ſuavissime & optime frater. Vale.

CICERONIS
EPISTOLÆ
AD BRUTUM.

Cicero Bruto S. D.

Post interitum C. Cæſaris, M. Brutus, qui conjurationis in illum particeps atque etiam auctor princepſque fuerat, Cretam provinciam a ſenatu accepit adminiſtrandam; nec ita multò poſt, plebis concitatæ furorem extimeſcens, urbe ceſſit; redituque deſperato, quum in Creta non multum neque ſibi neque reip. præſidii putaret eſſe, intendit animum ad Macedoniam, quam ei Q. Hortenſius prætor, Hortenſii oratoris filius, facilè tradidit. Nam Cæſar, de Parthica expeditione cogitans, & magiſtratus in triennium creaverat, & provincias diviſerat: ex quibus Macedoniam regi a M. Bruto, abſolutâ præturâ, voluerat. Ad eum igitur Macedoniæ præfectum Cicero ſcribit. Ac primò quidem de L. Clodii Trib. pl. ſingulari & cognito in ſe Brutumque amore ac fidè. Anno *U. C. 710.*

1. Lucius Clodius, tribunus plebis deſignatus, valde me diligit, vel, ut ἐμφα-

τικώτερον, valde me amat : quod quum mihi ita perſuaſum ſit, non dubito (bene enim me noſti) quin illum quoque judices a me amari. Nihil enim mihi minùs hominis videtur, quàm non reſpondere in amore iis, a quibus provocere. Is mihi viſus eſt ſuſpicari, nec ſine magno quidem dolore, aliquid a ſuis, vel per ſuos potiùs inimicos ad te eſſe delatum, quo tuus animus a ſe eſſet alienior. Non ſoleo, mi Brute (quod tibi notum eſſe arbitror) temere affirmare de altero : eſt enim periculoſum, propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Clodii animum perſpectum habeo, cognitum, judicatum : multa ejus indicia, ſed ad ſcribendum non neceſſaria : volo enim hoc teſtimonium tibi videri potiùs, quàm epiſtolam. Auctus Antonii beneficio eſt ; cujus ipſius beneficii magna pars a te eſt : itaque eum, ſalvis nobis, vellet ſalvum. In eum autem locum rem adductam intelligit (eſt enim, ut ſcis, minimè ſtultus) ut utrique ſalvi eſſe non poſſint : itaque nos mavult. De te verò amiciſſimè & loquitur, & ſentit. Quare, ſi quis ſecùs ad te de eo ſcripſit, aut ſi coràm locutus eſt, peto a te etiam atque etiam, mihi ut potiùs credas, qui & faciliùs judicare poſſum, quàm ille neſcio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amiciſſimum exiſti-

ma, civemque talem, qualis & prudentissimus, & fortunâ optimâ eſſe debet.

CICERO BRUTO S.

RESPONDET epiſtolæ de cohortibus quinque a Dolabella in Cherſoneſum missis, ejuſque dementiam miratur, & Bruti conſilium de eo perſequendo laudat: in ſeditionis auctoribus dimittendis clementiam Bruti reprehendit, & ſuas in Antonium invectivas defendit. Anno *U. C. 710.*

2. SCRIPTA & obsignatâ jam epiſtolâ, litteræ mihi redditæ ſunt a te, plenæ rerum novarum: maximéque mirabile, Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherſoneſum. Adeone copiis abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam ſe facturum arbitratus eſt, quum tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes ſpero jam tuas eſſe, quoniam latro ille tam fuit demens. Tuum consilium vehementer laudo, quòd non priùs exercitum Apolloniâ, Dyrrhachioque moviſti, quàm de Antonii fuga audiſti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaque, quod ſcribis, poſtea ſtatuiſſe te ducere exercitum in Cherſoneſum, nec pati, ſceleratissimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi Romani, fa-

cis ex tua dignitate, & e republicâ. Quòd ſcribis de ſeditione, quæ facta eſt in legione quarta; de Antoniis (in bonam partem accipies) magis mihi probatur militum ſeveritas, quàm tua. Te benevolentiam exercitûs equitumque expertum eſſe, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut ſcribis, si quid habes novi, facies me certiorem: in quo valde delector, me antè providiſſe, ut tuum judicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad rempublicam; ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd ſcribis, me maximo otio egiſſe, ut inſectarer Antonios, idque laudas; credo ita videri tibi: ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo. Scribis enim, *acriùs prohibenda bella civilia eſſe, quàm in ſuperatos iracundiàm exercendam.* Vehementer a te, Brute, diſſentio: nec clementiæ tuæ concedo, ſed ſalutaris ſeveritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quòd si clementes eſſe volumus, numquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me poſſum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: *mihi quidem ætas acta fermè eſt: tuâ iſtuc refert maximè.* Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi providetis: neque enim populum ſemper eumdem habebitis, neque ſenatum, neque ſenatûs ducem. Hæc ex ora-

culo Apollinis Pythii editâ tibi puta: nihil poteſt eſſe verius. XIV Kal. Maias.

M. T. CICERO M. BRUTO S.

OCTAVIANUM laudat, & lætitiam Romæ e victoria conſulum, & D. Bruti ortam commemorat. Liberalitatem ejus in ſeditionis auctoribus reprehendi Romæ, & omnes Antonianos hoſtes judicatos eſſe ſcribit. Anno *U. C.* 710.

3. NOSTRÆ res meliore loco videbantur. Scripta enim ad te certò ſcio, quæ geſta ſunt. Quales tibi ſæpe ſcripsi conſules, tales exſtiterunt. Cæſaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus, & gratiâ regere, ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus! Eſt omnino illud difficilius; ſed tamen non diffidimus. Perſuaſum eſt enim adoleſcenti, & maximè per me, ejus operâ nos eſſe ſalvos: & certè, niſi is Antonium ab urbe avertiſſet, periiſſent omnia. Triduo verò, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculſa civitas tota ad te ſe cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata a. d. XII Kal. Maias, te huc venire, quàm ſe ad te ire malebat. Quo quidem die, magnorum meorum laborum multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, ſi modò eſt aliquis fructus ex ſo-

lida veraque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs noſtra, concurſus eſt ad me factus. Eâ quum uſque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plauſu in Roſtris collocatus ſum. Nihil eſt in me inane; neque enim debet: ſed tamen omnium ordinum conſenſus, gratiarum actio, gratulatioque, me commovet, propterea quòd popularem me eſſe in populi ſalute præclarum eſt. Sed hæc te malo ab aliis. Me velim de tuis rebus conſiliiſque facias diligentiſſimè certiorem: illudque conſideres, ne tua liberalitas diſſolutior videatur. Sic ſentit ſenatus, ſic populus Romanus, nullos umquam hoſtes digniores omni ſupplicio fuiſſe, quàm eos cives, qui hoc bello contrà patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus ſententiis ulciſcor & perſequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re ſentias, tui judicii eſt: ego ſic ſentio, trium fratrum unam & eamdem eſſe cauſam. Conſules duos, bonos quidem, ſed duntaxat bonos, amiſimus. Hirtius quidem in ipſa victoria occidit, quum paucis diebus magno prœlio antè viciſſet. Nam Panſa fugerat, vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hoſtium Brutus perſequitur, & Cæſar. Hoſtes autem omnes judicati, qui M. Antonii ſectam ſecuti ſunt. Itaque id

ſenatuſconſultum plerique interpretantur; etiam ad tuos sive captivos, sive dedititios pertinere. Equidem nihil diſſerui duriùs, quum nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ita ſtatueram, a te cognoſcere cauſam ejus ſenatum oportere. x Kal. Maias.

BRUTUS CICERONI S.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ, & reprehensionem nimiæ in C. Antonium clementiæ diluit. Monet ne nimiis honoribus Octaviano tribuendis malum exemplum inducatur, quo regnandi cupidi abutantur, atque illis ita regnandi occasio detur, quod ſe vehementer timere oſtendit. Anno *U. C.* 710.

4. *QUANTA sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti noſtri & conſulum, facilius eſt tibi exiſtimare, quàm mihi ſcribere. Quum alia laudo, & gaudeo accidiſſe, tum quòd Bruti eruptio non ſolùm ipſi ſalutaris fuit, ſed etiàm maximo ad victoriam adjumento. Quòd ſcribis mihi, trium Antoniorum unam atque eamdem cauſam eſſe; quid ego ſentiam, mei judicii eſſe: ſtatuo nihil, niſi hoc: Senatûs aut populi Romani judicium eſſe de iis civibus, qui pugnantes non interierint. At hoc ipſum, inquies, iniquè facis, qui hoſtilis animi in rempublicam homines, cives appelles. Immo juſtiſſimè. Quod*

enim nondum ſenatus cenſuit, nec populus Romanus juſſit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere res non coëgit, neque crudeliter quidquam eripui, neque diſſolutè quidquam remiſi; habuique in mea poteſtate, quoad bellum fuit. Multò quidem honeſtius judico, magiſque quod concedere poſſit reſpublica, miſerorum fortunam non inſectari, quàm infinitè tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere poſſint. Qua in re, Cicero, vir optime ac fortiſſime, mihique meritò & meo nomine & reipublicæ cariſſime, nimis credere videris ſpei tuæ; ſtatimque, ut quiſque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere: quaſi non liceat traduci ad mala conſilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua eſt humanitas, æquo animo te moneri patieris, præſertim de communi ſalute: facies tamen, quod tibi viſum fuerit: etiam ego, quum me docueris. Nunc, Cicero, nunc agendum eſt, ne fruſtra oppreſſum eſſe Antonium gaviſi ſimus, neu ſemper primi cujuſque mali excidendi cauſa ſit, ut aliud renaſcatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus, aut patientibus nobis adverſi evenire poteſt, in quo non quum omnium culpa, tum præcipuè tua futura ſit; cujus tantam auctoritatem ſenatus ac populus Romanus non ſolùm eſſe

patitur, ſed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius eſſe poteſt: quam tu non ſolùm bene ſentiendo, ſed etiam prudenter, tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi ſupereſt, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adſunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint. Tuæ virtutes unum hoc, grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderant. Nihil enim ſenatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de conſulatu, ne Cæſar tuus altiùs ſe eſcendiſſe putet decretis tuis, quàm inde, si conſul factus sit, eſcenſurum. Quòd si Antonius, ab alio relictum regni inſtrumentum, occaſionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis, auctore, non tyranno interfecto, ſed ipſo ſenatu, putet ſe imperia qualibet concupiſcere poſſe? Quare tum & felicitatem & providentiam laudabo tuam, quum exploratum habere cœpero, Cæſarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum ſubjicies? Prorſus alienæ, si provideri potuit, ne exsiſteret: quod utinam inſpectare possis timorem de illo meum! His litteris ſcriptis, te conſulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi rempublicam juſtam, & jam ſuis nitentem viribus,

bus, ſi iſtuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmiſſus eſt. Idibus Maiis, ex caſtris.

CICERO BRUTO S.

SCRIBIT a ſenatu permiſſum eſſe arbitrio Bruti de Dolabella perſequendo, de eaque re ſuum conſilium oſtendit: filium ſuum ſe velle in collegium Pontificum minorum abſentem cooptari, idque per leges Domitiam & Juliam fieri poſſe demonſtrat; de quo ſententiam Bruti ſcire cupit. Anno *U. C. 710.*

5. ANTE diem V Kal. Maias quum de iis, qui hoſtes judicati ſunt, bello perſequendis, ſententiæ dicerentur, dixit Servilius etiam de Ventidio, & ut Caſſius perſequeretur Dolabellam. Cui quum eſſem aſſenſus, decrevi hoc amplius, ut tu, ſi arbitrarere utile, eque republica eſſe, perſequerere bello Dolabellam: ſi minùs id commodo reipublicæ facere poſſes, ſive non exiſtimares e republica eſſe, ut in iiſdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere ſenatus, quàm ut tuum eſſet judicium, quid maximè conducere reipublicæ tibi videretur. Equidem ſic ſentio, ſi manum habet, ſi caſtra, ſi ubi conſiſtat uſpiam Dolabella, ad fidem & ad dignitatem tuam pertinere, eum perſequi. De Caſſii

noſtri copiis nihil ſciebamus; neque enim ab ipſo ullæ litteræ, neque nuntiabatur quidquam, quod pro certo haberemus. Quantopere autem interſit opprimi Dolabellam, profectò intelligis; tum ut ſceleris pœnas perſolvat, tum ne ſit, quò ſe latronum duces ex Mutinenſi fuga conferant. Atque hoc mihi jam antè placuiſſe, potes ex ſuperioribus meis litteris recordari; quamquam tum & fugæ portus erat in tuis caſtris, & ſubſidium ſalutis in tuo exercitu: quò magis nunc liberati (ut ſpero) periculis, in Dolabella opprimendo occupati eſſe debemus. Sed hæc cogitabis diligentiùs, ſtatues ſapienter. Facies nos, quid conſtitueris, & quid agas (ſi tibi videbitur) certiores. Ciceronem noſtrum in veſtrum collegium cooptari volo. Exiſtimo omnino abſentium rationem ſacerdotum comitiis poſſe haberi; nam etiam factum eſt antea: Caius enim Marius, quum in Cappadocia eſſet, lege Domitiâ factus eſt augur; nec, quò minùs id poſtea liceret, ulla lex ſanxit. Eſt etiam in lege Julia, quæ lex eſt de ſacerdotiis proxima, his verbis, *Qui petit, cujuſve ratio habebitur.* Apertè indicat, poſſe rationem haberi, etiam non præſentis. Hac de re ſcripſi ad eum, ut tuo judicio uteretur, ſicut in rebus omnibus. Tibi autem ſta-

tuendum eſt de Domitio, & de Catone noſtro. Sed quamvis liceat abſentis rationem haberi, tamen omnia ſunt præſentibus faciliora. Quòd ſi ſtatueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitia noſtros arceſſendi facultas. Omnino, Panſâ vivo, celeriora omnia putabamus: ſtatim enim collegam ſibi ſubrogaſſet: deinde ante prætoria, ſacerdotum comitia fuiſſent. Nunc per auſpicia longam moram video. Dum enim unus erit patricius magiſtratus, auſpicia ad patres redire non poſſunt. Magna ſanè perturbatio. Tu tota de re quid ſentias, velim me facias certiorem. III Nonas Maias. Vale.

BRUTUS CICERONI S.

RESPONDET epiſtolæ ſuperiori: Glycona medicum Panſæ, ut e cuſtodia eripiat, rogat: Flavium, qui cum Dyrrhachinis litem habebat, commendat, & de Dolabella fugato cæſoque certiorem facit. Anno *U. C.* 710.

6. *NOLI exſpectare dum tibi gratias agam: jampridem hoc ex noſtra necessitudine, quæ ad ſummam benevolentiam pervenit, ſublatum eſſe debet. Filius tuus a me abeſt: in Macedónia congrediemur: juſſus eſt enim Ambraciâ ducere equites per Theſſaliam, & ſcripsi ad eum ut mihi Heracleam occurreret. Quum eum videro,*

quoniam nobis permittis, communiter conſtituemus de reditu ejus ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona, medicum Panſæ, qui ſororem Achilleos noſtri in matrimonio habet, diligentissimè commendo. Audimus eum veniſſe in ſuſpicionem Torquato de morte Panſæ, cuſtodirique ut parricidam. Nihil minùs credendum eſt: quis enim majorem calamitatem morte Panſæ accepit? Præterea eſt modeſtus homo & frugi: quem ne utilitas quidem videatur impulſura fuiſſe ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noſter non minùs, quàm eſt æquum, laborat) eripias eum ex cuſtodia, conſerveſque. Hoc ego ad meum officium privatarum rerum æquè, atque ullam aliam rem, pertinere arbitror. Quum has ad te ſcriberem litteras, ab Satrio legato C. Trebonii reddita eſt mihi epiſtola a Tillio & Dejotaro, Dolabellam cæſum, fugatumque eſſe. Græcam epiſtolam tibi misi Cycherei cujuſdam, ad Satrium miſſam. Flavius noſter de controverſia, quam habet cum Dyrrhachinis hereditariam, ſumpsit te judicem: rogo te, Cicero, & Flavius rogat, rem conficias: quin ei, qui Flavium fecit heredem, pecuniam debuerit civitas, non eſt dubium; neque Dyrrhachini infitiantur; ſed ſibi donatum æs alienum a Cæſare dicunt. Noli pati a neceſſariis tuis neceſſario meo inju-

riam fieri. XVII *Kal. Jun. Ex caſtris ad imam Candaviam.*

BRUTUS CICERONI S.

L. BIBULUM ut in Panſæ locum nòminet, ac Pontifex minor creetur, rogat. Anno *U. C. 710.*

7. *LUCIUS Bibulus quàm carus mihi eſſe debeat, nemo meliùs judicare poteſt, quàm tu; cujus tantæ pro republica contentiones, ſollicitudineſque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus, vel noſtra necessitudo debet conciliare te illi: quò minùs multa mihi ſcribenda eſſe arbitror. Voluntas enim te movere debet noſtra, si modò juſta eſt, aut pro officio neceſſario ſuſcipitur. In Panſæ locum petere conſtituit: eam nominationem a te petimus: neque conjunctiori dare beneficium, quàm nos tibi ſumus; neque digniorem nominare potes, quàm sit Bibulus. De Domitio & Apuleio quid attinet me ſcribere, quum ipsi per ſe tibi commendatissimi sint? Apuleium verò tu tuâ auctoritate ſuſtinere debes. Sed Apuleius in ſua epiſtola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo tantum jam virum, ex quanto, crede mihi, poteſt evadere, qui veſtris paucorum reſpondeat laudibus.*

CICERO BRUTO S.

COMMENDAT Naſennium, qui octavum principem, id eſt, octavam centuriam principum duxerat ſub Metello. Scripta eodem anno *U. C.* 710.

8. MULTOS tibi commendavi, & commendem, neceſſe eſt: optimus enim quiſque vir & civis maximè ſequitur judicium tuum, tibique omnes fortes viri navare operam & ſtudium volunt; nec quiſquam eſt, quin ita exiſtimet, meam apud te & auctoritatem & gratiam valere plurimùm. Sed C. Naſennium, municipem Sueſſanum, tibi ita commendo, ut neminem diligentiùs. Cretenſi bello, Metello imperatore, octavum principem duxit: poſtea in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore, quum reipublicæ partibus, tum tuâ excellenti dignitate commotus, vellet per te aliquid auctoritatis aſſumere. Fortem virum, Brute, tibi commendo, frugi hominem, &, ſi quid ad rem pertinet, etiam locupletem. Pergratum mihi erit, ſi eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere poſſit. Vale.

CICERO BRUTO S.

BRUTUM, de re, neſciunt eruditi quâ, exquiſitâ arte conſolatur, & ad fortitudinem cohortatur. Anno *U. C. 710.*

9. FUNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, teque per litteras conſolarer, niſi ſcirem, his remediis, quibus meum dolorem tu levaſſes, te in tuo non egere: ac velim faciliùs, quàm tunc mihi, nunc tibi tutè medeare. Eſt enim alienum tanto viro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipſum facere non poſſe. Me quidem quum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio mœrore deterruit. Quum enim molliùs tibi ferre viderer, quàm deceret virum, præſertim eum qui alios conſolari ſoleret; accuſaſti me per litteras gravioribus verbis, quàm tua conſuetudo ferebat. Itaque judicium tuum magni æſtimans, idque veritus, me ipſe collegi; & ea, quæ didiceram, legeram, acceperam, graviora duxi, tuâ auctoritate additâ. Ac mihi tum, Brute, officio ſolùm erat & naturæ, tibi nunc populo & ſcenæ (ut dicitur) ſerviendum eſt. Nam quum in te non ſolùm exercitûs tui, ſed omnium civium ac pene gentium conjecti oculi ſint, minimè decet, propter quem for-

tiores ceteri ſumus, eum ipſum animo debilitatum videri. Quam ob rem accepiſti tu quidem dolorem; id enim amiſiſti, cui simile in terris nihil fuit: & eſt dolendum in tam gravi vulnere, ne id ipſum, carere omni ſenſu doloris, sit miſerius, quàm dolere: ſed, ut modicè, ceteris utile eſt, tibi neceſſe eſt. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipſa nimis multa eſſent. Nos te, tuumque exercitum exſpectamus; sine quo, ut reliqua ex ſententia ſuccedant, vix ſatis liberi videmur fore. De tota republica plura ſcribam, & fortaſſe jam certiora, his litteris, quas Veteri noſtro cogitabam dare.

CICERO BRUTO S.

QUOMODO bellum ad Mutinam geratur, & quid de Octaviano vereatur, totumque reip. ſtatum perſcribit, hortaturque ut ex ſenatûs auctoritate celeriter cum exercitu in Italiam veniat, eódemque Caſsium vocet. Anno *U. C. 710.*

10. NULLAS adhuc a te litteras habebamus; ne famam quidem, quæ declararet, te, cognitâ ſenatûs auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idque maturares, magnopere deſiderabat reſpublica. Ingraveſcit enim in dies inteſtinum malum; nec externis hoſtibus magis, quàm domeſticis, laboramus;

qui erant omnino ab initio belli, ſed facilius frangebantur. Erectior ſenatus erat, non ſententiis ſolùm noſtris, ſed etiam cohortationibus excitatus. Erat in ſenatu ſatis vehemens & acer Panſa, quum in ceteros hujus generis, tum maximè in ſocerum: cui conſuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Cæſare reprehenderes; nonnulla in Hirtio. Hujus belli fortuna, ut in ſecundis, fluxa: ut in adverſis, bona. Erat victrix reſpublica, cæſis Antonii copiis, ipſo expulſo a Bruto. Deinde ita multa peccata, ut quodammodo victoria excideret e manibus: perterritos, inermes, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti; datumque Lepido tempus eſt, in quo levitatem ejus, ſæpe perſpectam, majoribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni, ſed rudes, Bruti, & Planci. Sunt fidelissima, & maxima auxilia Gallorum. Sed Cæſarem meis conſiliis adhuc gubernatum, præclarâ ipſum indole, admirabilique conſtantiâ, improbissimis litteris quidam, fallacibuſque interpretibus, ac nuntiis impulerunt in ſpem certiſsimam conſulatûs. Quod ſimulatque ſensi; neque ego illum abſentem litteris monere deſtiti, nec accuſare præſentes ejus neceſſarios, qui ejus cupiditati ſuffragari

S v

videbantur; nec in ſenatu ſceleratiſſimorum consiliorum fontes aperire dubitavi: nec verò ulla in re memini, aut ſenatum meliorem, aut magiſtratus. Numquam enim in honore extraordinario potentis hominis, vel potentiſſimi potiùs (quando quidem potentia jam in vi poſita eſt, & armis) accidit, ut nemo tribunus plebis, nemo alio magiſtratu, nemo privatus, auctor exſiſteret: ſed in hac conſtantia, atque virtute, erat tamen ſollicita civitas. Illudimur enim, Brute, quum militum deliciis, tum imperatoris inſolentiâ. Tantum quiſque ſe in republica poſſe poſtulat, quantum habet virium. Non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium valet: non judicium, non exiſtimatio civium, non poſteritatis verecundia. Hæc ego multò antè proſpiciens fugiebam ex Italia, tum quum me veſtrorum edictorum fama revocavit. Incitaviſti verò tu me, Brute, Veliæ. Quamquam enim dolebam in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberaviſſes, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo ſimili, caſu triſtiore; perrexi tamen, Romamque perveni, nulloque præſidio quateféci Antonium; contraque ejus arma nefanda, præſidia, quæ oblata ſunt, Cæſaris consilio & auctoritate firmavi: qui si ſteterit idem, mihi-

que paruerit; ſatis videmur habituri præſidii : ſin autem impiorum conſilia plus valuerint, quàm noſtra; aut imbecillitas ætatis non potuerit gravitatem rerum ſuſtinere ; ſpes omnis eſt in te. Quam ob rem advola, obſecro, atque eam rempublicam, quam virtute atque animi magnitudine magis, quàm eventis rerum, liberaſti, exitu libera : omnis omnium concurſus ad te futurus eſt. Hortare idem per litteras Cassium. Spes libertatis nuſquam, niſi in veſtrorum caſtrorum præſidiis eſt. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adoleſcentis præſidium equidem adhuc firmum eſſe confido : ſed ita multi labefactant, ut, ne moveatur, interdum extimeſcam. Habes totum reipublicæ ſtatum : qui quidem tum erat, quum has litteras dabam. Velim deinceps meliora ſint : ſin aliter fuerit (quod dii omen avertant !) reipublicæ vicem dolebo, quæ immortalis eſſe debebat : mihi quidem quantulum reliqui eſt ?

BRUTUS CICERONI S.

VETERIS Antiſtii animum in remp. laudat, & ipsius petitionem præturæ ut adjuvet, ceteriſque in rebus eum complectatur, rogat. Anno *U. C. 710.*

II. *VETERIS Antiſtii talis animus eſt in rempublicam, ut non dubitem, quin & in Cæſare & Antonio ſe præſtaturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuiſſet occurrere. Nam qui in Achaia congreſſus primò, Dolabellâ milites atque equites habente, quodvis adire periculum, ex insidiis paratissimi ad omnia latronis, maluerit, quàm videri aut coactus eſſe pecuniam dare, aut libenter dediſſe homini nequissimo, atque improbissimo; is nobis ultro & pollicitus eſt, & dedit H-S* XX *ex ſua pecunia: &, quod multò carius eſt, ſeipſum obtulit, & conjunxit. Huic perſuadere cupivimus, ut imperator in caſtris remaneret, remque publicam defenderet. Statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisiſſet: ſtatim verò rediturum ad nos confirmavit, legatione ſuſceptâ, nisi prætorum comitia habituri eſſent conſules. Nam illi ita ſentienti de republica magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis ſuæ. Cujus factum omnibus gratum eſſe debet, qui modò*

judicant, hunc exercitum eſſe reipublicæ; tibi tantò gratius, quantò & majore animo gloriâque libertatem noſtram defendis: & dignitate, ſi contigerit noſtris conſiliis exitus, quem optamus, perſuncturus es. Ego etiam, mi Cicero, propriè familiariterque te rogo, ut Veterem ames, veliſque eſſe quàm ampliſſimum: qui etſi nullâ re deterreri a propoſito poteſt, tamen excitari tuis laudibus indulgentiâque poterit, quò magis amplexetur ac tueatur judicium ſuum. Et mihi gratiſſimum erit. Vale.

CICERO BRUTO S.

EXCUSAT ſe Bruto, quòd matris ejus & ſororis precibus, de liberis M. Lepidi, quem hoſtem ſenatus judicarat, excipiendis, ſatisfacere non poſsit. De Antiſtio liberaliter promittit, & ipſum ut in Italiam veniat, hortatur. Anno *U. C. 710.*

12. ETSI daturus eram Meſſallæ Corvino continuò litteras, tamen Veterem noſtrum ad te ſine litteris meis venire nolui. Maximo in diſcrimine reſpublica, Brute, verſatur, victoreſque rurſus decertare cogimur: id accidit M. Lepidi ſcelere & amentiâ. Quo tempore, quum multa propter eam curam, quam pro republica ſuſcepi, graviter ferrem; tum nihil tuli graviùs, quàm me non poſſe

matris tuæ precibus cedere, non ſororis: nam tibi, quod mihi plurimi eſt, facilè me ſatisfacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat cauſa Lepidi diſtingui ab Antonio: omniumque judicio etiam durior erat, quòd, quum honoribus ampliſsimis a ſenatu eſſet Lepidus ornatus, tum etiam paucis antè diebus præclaras litteras ad ſenatum miſiſſet; repentè non ſolùm recepit reliquias hoſtium, ſed bellum acerrimum terrâ marique gerit: cujus exitus qui futurus ſit, incertum eſt. Itaque quum rogamur, ut miſericordiam liberis ejus impertiamus, nihil affertur, quò minùs ſumma ſupplicia, si (quod Jupiter omen avertat!) pater puerorum vicerit, ſubeunda nobis ſint. Nec verò me fugit, quàm ſit acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui: ſed hoc præclarè legibus comparatum eſt, ut caritas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. Itaque Lepidus crudelis in liberos, non is qui Lepidum hoſtem judicat. Atque ille si, armis poſitis, de vi damnatus eſſet, quo in judicio certè defenſionem non haberet, eamdem calamitatem ſubirent liberi, bonis publicatis. Quamquam quod tua mater, & ſoror deprecatur pro pueris, idipſum & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hoſtes denuntiant.

Itaque maximam ſpem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. Quum ad reipublicæ ſummam, tum ad gloriam & dignitatem tuam vehementer pertinet; te, ut antè ſcripſi, in Italiam venire quamprimùm: eget enim vehementer quum viribus tuis, tum etiam consilio reſpublica. Veterem, pro ejus erga te benevolentia ſingularique officio, libenter ex tuis litteris complexus ſum; eumque quum tui, tum reipublicæ ſtudiosissimum amantissimumque cognovi. Ciceronem meum propediem, ut ſpero, videbo: tecum enim illum, & te in Italiam celeriter venturum eſſe confido. Vale.

BRUTUS CICERONI S.

LIBEROS Lepidi, qui ſe conjunxerat cum M. Antonio, commendat, ſibique ut hoc detur rogat, ne ex lege cum iis agatur. Anno *U. C.* 710.

13. *DE Marco Lepido vereri me cogit reliquorum timor: qui ſi eripuerit ſe nobis (quod velim temerè atque injurioſè de illo ſuſpicati ſint homines) oro atque obſecro te, Cicero, necessitudinem noſtram tuamque in me benevolentiam obteſtans, ſororis meæ liberos obliviſcaris eſſe Lepidi filios, meque iis in patris locum ſucceſſiſſe exiſtimes. Hoc ſi a te impetro, nihil profectò dubitabis pro his ſuſcipere. Aliter alii cum*

ſuis vivunt: nihil ego poſſum facere in ſororis meæ liberis, quo poſſit expleri voluntas mea, aut officium. Quid verò aut mihi tribuere boni poſſunt, ſi modò digni ſumus, quibus aliquid tribuatur; aut ego matri, ac ſorori, pueriſque illis præſtaturus ſum, ſi nihil valuerit apud te reliquumque ſenatum, contra patrem Lepidum Brutus avunculus? Scribere multa ad te neque poſſum præ ſollicitudine ac ſtomacho, neque debeo. Nam, ſi in tanta re, tamque neceſſaria, verbis mihi opus eſt ad te excitandum & confirmandum; nulla ſpes eſt, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli exſpectare longas preces: intuere meipſum, qui hoc vel a Cicerone, conjunctiſſimo homine privatim; vel a conſulari tali viro, remotâ neceſſitudine privatâ, debeo impetrare. Quid ſis facturus, velim mihi quamprimùm reſcribas. Kal. Quint. ex caſtris.

CICERO BRUTO S.

INFREQUENTIAM & brevitatem epiſtolarum Bruti accuſat; rogat, ut Ciceronem ſecum retineat, & in Italiam quamprimùm ut veniat, hortatur. Anno *U. C.* 710.

14. BREVES tuæ litteræ: breves dico? immo nullæ. Tribuſne verſiculis his temporibus Brutus ad me? nihil ſcripſiſſem potiùs. Et requiris meas. Quis umquam

ad te tuorum ſine meis venit? Quæ autem epiſtola non pondus habuit? Quæ ſi ad te perlatæ non ſunt, ne domeſticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni ſcribis te longiorem daturum epiſtolam. Rectè id quidem: ſed hæc quoque debuit eſſe plenior. Ego autem, quum ad me de Ciceronis abs te diſceſſu ſcripsiſſes, ſtatim extrusi tabellarios, litteraſque ad Ciceronem; ut, etiam si in Italiam veniſſet, ad te rediret: nihil enim mihi jucundius, nihil illi honeſtius: quamquam aliquoties ei ſcripſeram, ſacerdotum comitia, meâ ſummâ contentione, in alterum annum eſſe rejecta: quod ego quum Ciceronis causâ elaboravi, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam ſcripſeram. Sed videlicet quum illam pusillam epiſtolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni ſtudio a te, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumque deducas: quod ipſum, si rempublicam, cui ſuſceptus es, reſpicis, tibi jam jamque faciendum eſt. Renatum enim bellum eſt; idque non parvo ſcelere Lepidi. Exercitus autem Cæſaris, qui erat optimus, non modò nihil prodeſt, ſed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit; erit civis nemo (quem quidem civem appellari fas sit) qui ſe non in tua

caſtra conferat : etsi Brutum præclarè cum Planco conjunctum habemus : ſed non ignoras, quàm sint incerti animi hominum, & infecti partibus ; & exitus prœliorum. Quin etiam, si, ut ſpero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilii tuæque auctoritatis res desiderabit. Subveni igitur, per deos, idque quamprimùm ; tibique perſuade, non te Idibus Martiis, quibus ſervitutem a tuis civibus repuliſti, plus profuiſſe patriæ, quàm, si maturè veneris, profuturum. Id. Quint.

CICERO BRUTO S.

MESSALLAM mirificè laudat, & reprehensionem nimiæ in tribuendis honoribus facilitatis, in pœnis autem decernendis ſeveritatis accuratè diluit. De Lepidi liberis ſtudium ſuum pollicetur. Anno *U. C. 710.*

15. MESSALLAM habes. Quibus igitur litteris tam accuratè ſcriptis aſſequi poſſum, ſubtiliùs ut explicem, quæ gerantur, quæque sint in republica, quàm tibi is exponet, qui & optimè omnia novit, & elegantissimè expedire, & deferre ad te poteſt ? Cave enim exiſtimes, Brute (quamquam non eſt neceſſe ea me ad te, quæ tibi nota ſunt, ſcribere : ſed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, pro-

bitate, conſtantiâ, curâ, ſtudio reipublicæ quidquam illi eſſe ſimile: ut eloquentia, quâ mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur: quamquam in hac ipſa, ſapientia plus apparet: ita gravi judicio, multâque arte ſe exercuit in veriſſimo genere dicendi. Tantâ autem induſtriâ eſt, tantumque evigilat in ſtudio, ut non maxima ingenio (quod in eo ſummum eſt) gratia habenda videatur. Sed provehor amore: non enim id propoſitum eſt huic epiſtolæ, Meſſallam ut laudem præſertim ad Brutum, cui & virtus illius non minùs, quàm mihi, nota eſt; & hæc ipſa ſtudia, quæ laudo, notiora: quem quum a me dimittens graviter ferrem, hoc levabar uno, quòd ad te, tamquam ad alterum me, proficiſcens, & officio fungebatur, & laudem maximam ſequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc longo ſanè intervallo ad quamdam epiſtolam, quâ mihi multa tribuens, unum reprehendebas, quòd in honoribus decernendis eſſem nimius, & tamquam prodigus. Tu hoc: alius fortaſſe, quòd in animadverſione, pœnaque durior; niſi fortè utrumque tu. Quod ſi ita eſt, utriuſque rei meum judicium tibi cupio eſſe notiſſimum: neque ſolùm, ut Solonis dictum uſurpem, qui & ſapientiſſimus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem.

Is rempublicam duabus rebus contineri dixit, præmio & pœnâ. Eſt ſcilicet utriuſque rei modus, ſicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas: ſed non tanta de re propoſitum eſt hoc loco diſputare. Quid ego autem ſecutus hoc bello ſim in ſententiis dicendis, aperire non alienum puto. Poſt interitum Cæſaris, & veſtras memorabiles Idus Martias, Brute, quid ego prætermiſſum a vobis, quantamque impendere reipublicæ tempeſtatem dixerim, non es oblitus. Magna peſtis erat depulſa per vos, magna populi Romani macula deleta: vobis verò parta divina gloria: ſed inſtrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium; quorum alter inconſtantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicus otii. His ardentibus perturbandæ reipublicæ cupiditate, quod opponi poſſet præſidium, non habebamus. Erexerat enim ſe civitas, in retinenda libertate conſentiens. Nos tum nimis acres: vos, fortaſſe ſapientiùs, exceſſiſtis urbe eâ, quam liberaratis: Italiæ, ſua vobis ſtudia profitenti, remiſiſtis. Itaque quum teneri urbem a parricidis viderem, nec te in ea, nec Caſſium tutò eſſe poſſe, eamque armis oppreſſam ab Antonio; mihi quoque ipsi eſſe excedendum putavi. Tetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impiis civitas,

opitulandi poteſtate præciſâ. Sed animus idem, qui ſemper infixus eſt in patriæ caritate, diſceſſum ab ejus periculis ferre non potuit: itaque in medio Achaico curſu, quum Etesiarum diebus Auſter me in Italiam, quasi diſſuaſor mei consilii, tuliſſet, te vidi Veliæ, doluique vehementer. Cedebas enim, Brute, cedebas, quoniam Stoici veſtri negant fugere ſapientis. Romam ut veni, ſtatim me obtuli Antonii ſceleri, atque dementiæ: quem quum in me incitaviſſem, consilia inire cœpi, Brutina planè (veſtri enim hæc ſunt propria ſanguinis) reipublicæ liberandæ. Longa ſunt, quæ reſtant, prætereunda: ſunt enim de me: tantùm dico, Cæſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc ſumus, si verum fateri volumus, fluxiſſe ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti a me honores nulli quidem, Brute, nisi debiti; nulli, nisi neceſſarii. Ut enim primùm libertatem revocare cœpimus, quum ſe nondum ne Decimi quidem Bruti divina virtus ita commoviſſet, ut jam ſcire id poſſemus; atque omne præsidium eſſet in puero, qui a cervicibus noſtris avertiſſet Antonium; quis honos ei non fuit decernendus? Quamquam ego illi tum verborum laudem tribui, eamque modicam. Decrevi etiam imperium; quod quamquam videbatur illi ætati honorificum,

tamen erat exercitum habenti neceſſarium : quid enim eſt ſine imperio exercitus ? Statuam Philippus decrevit : celeritatem petitionis primò Servius ; pòſt majorem etiam Servilius. Nihil tum nimium videbatur. Sed neſcio quomodo faciliùs in timore benigni, quàm in victoria grati reperiuntur. Ego enim, D. Bruto liberato, quum *lætissimus* ille civitati dies illuxiſſet, idemque caſu Bruti natalis eſſet ; decrevi, ut in faſtis ad eum diem Bruti nomen adſcriberetur ; in eoque ſum majorum exemplum ſecutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cui vos pontifices ad aram in Velabro facere ſoletis. Quod ego quum dabam Bruto, notam eſſe in faſtis gratissimæ victoriæ ſempiternam volebam. Atque illo die cognovi paulò plures in ſenatu malevolos eſſe, quàm gratos. Eos per ipſos dies effudi (si ita vis) honores in mortuos Hirtium & Panſam, Aquilam etiam : quod quis reprehendit, niſi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus ? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quæ etiam poſteris eſſet ſalutaris : exſtare enim volebam in crudelissimos hoſtes monumenta odii publici ſempiterna. Suſpicor illud minùs tibi probari, quod ab tuis familiaribus, optimis illis quidem viris, ſed in republica rudibus, non probabatur, quòd, ut

ovanti introire Cæſari liceret, decreverim. Ego autem (ſed erro fortaſſe: nec tamen is ſum, ut mea me maximè delectent) nihil mihi videor hoc bello ſenſiſſe prudentius. Cur autem ita ſit, aperiendum non eſt, ne magis videar providus fuiſſe, quàm gratus: hoc ipſum nimium; quare alia videamus. D. Bruto decrevi honores, decrevi L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ gloriâ invitantur: ſed ſenatus etiam ſapiens, qui, quâ quemque re putat, modò honeſtâ, ad rempublicam juvandam poſſe adduci, hac utitur. At in Lepido reprehendimur; cui quum ſtatuam in Roſtris ſtatuiſſemus, iidem illam evertimus. Nos illum honore ſtuduimus a furore revocare: vicit amentia leviſſimi hominis noſtram prudentiam. Nec tamen tantum in ſtatuenda Lepidi ſtatua factum eſt mali, quantum, in evertenda, boni. Satis multa de honoribus: nunc de pœna pauca ſunt dicenda. Intellexi enim ex tuis ſæpe litteris, te in iis, quos bello deviciſti, clementiam tuam velle laudari. Exiſtimo equidem nihil a te, niſi ſapienter. Sed & ſceleris pœnam prætermittere (id enim eſt, quod vocatur ignoſcere) etiam ſi in ceteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello pernicioſum puto. Nullum enim bellum civile fuit in noſtra republica omnium, quæ memoriâ

meâ fuerunt, in quo bello non, utracumque pars viciſſet, tamen aliqua forma eſſet futura reipublicæ. Hoc bello victores quam rempublicam simus habituri, non facilè affirmarim: victis certè nulla umquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeveras; neque tam ulciſcendi causâ, quàm ut & in præſens ſceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrerem; & in poſterum, documentum ſtatuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari. Quamquam hæc quidem ſententia, non magis mea fuit, quàm omnium: in qua videtur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna pervenit. Sed id & antiquum eſt, & omnium civitatum: si quidem etiam Themiſtoclis liberi eguerunt: &, si judicio damnatos eadem pœna ſequitur cives, quî potuimus leniores eſſe in hoſtes? Quid autem queri poteſt quiſquam de me, qui, si viciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteatur neceſſe eſt? Habes rationem mearum ſententiarum, de hoc genere duntaxat honoris & pœnæ. Nam de ceteris rebus quid ſenſerim, quidque cenſuerim, audiſſe te arbitror. Sed hæc quidem non ita neceſſaria: illud valde neceſſarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quamprimùm. Summa eſt exſpectatio tui: qui si Italiam

Italiam attigeris, ad te concurſus fiet omnium. Sive enim vicerimus (qui quidem pulcherrimè viceramus, niſi Lepidus perdere omnia, & perire ipſe cum ſuis concupiviſſet) tuâ nobis auctoritate opus eſt ad collocandum aliquem civitatis ſtatum: ſive etiam nunc certamen reliquum eſt, maxima ſpes eſt quum in auctoritate tua, tum in exercitûs tui viribus. Sed propera, per deos: ſcis enim, quantum ſit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis quàm diligenter conſulam, ſpero te ex matris & ex ſororis litteris cogniturum: qua in cauſa majorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi cariſſima eſt, quàm, ut quibuſdam videor, conſtantiæ meæ. Sed ego nulla in re malo, quàm te amando, conſtans & eſſe, & videri.

BRUTUS CICERONI S.

GRAVITER reprehendit Ciceronis ad Octavium epiſtolam, quâ eum rogarat, ut liberatores patriæ ſalvos vellet. Anno *U. C. 710.*

16. *PARTICULAM litterarum tuarum, quas miſiſti Octavio, legi, miſſam ab Attico mihi. Studium tuum, curaque de ſalute mea, nullâ me novâ voluptate affecit: non ſolùm enim uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter atque honori-*

ſicè dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere poſſum, eadem illa pars epiſtolæ ſcriptæ ad Octavium de nobis, affecit. Sic enim illi gratias agis de republica, tam ſuppliciter ac demiſsè (quid ſcribam? pudet conditionis, ac fortunæ: ſed tamen ſcribendum eſt) commendas noſtram ſalutem illi (quæ morte quâ non perniciosior) ut prorſus præ te feras, non ſublatam dominationem, ſed dominum commutatum eſſe. Verba tua recognoſce, & aude negare, ſervientis adversùs regem iſtas eſſe preces. Unum ais eſſe, quod ab eo poſtuletur, & exſpectetur; ut eos cives, de quibus viri boni populuſque Romanus bene exiſtimet, ſalvos velit. Quid, si nolit? non erimus? Atqui, non eſſe, quàm eſſe per illum, præſtat. Ego, medius fidius, non exiſtimo tam omnes deos averſos eſſe a ſalute populi Romani, ut Octavius orandus sit pro ſalute cujuſquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Juvat enim magnificè loqui; & certè decet, adversùs ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit. Hoc tu, Cicero, poſſe fateris Octavium, & illi amicus es? aut, si me carum habes, vis Romæ videri, quum, ut ibi eſſe poſſem, commendandus puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si, ut nos ſalvos eſſe velit & patiatur, rogandum putas? An hoc pro beneficio eſt habendum,

quòd ſe, quàm Antonium, eſſe maluerit, a quo iſta petenda eſſent? Vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, ecquis ſupplicat, ut optimè meritis de republica liceat eſſe ſalvis? Iſta verò imbecillitas & deſperatio, cujus culpa non magis in te reſidet, quàm in omnibus aliis, & Cæſarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio, poſt interitum illius, perſuaſit, ut interfecti locum occupare conaretur; & nunc puerum iſtum extulit, ut tu judicares precibus eſſe impetrandam ſalutem talibus viris, miſericordiâque unius, vix etiam nunc viri, tutos fore nos, haud ullâ aliâ re. Quòd ſi Romanos nos eſſe meminiſſemus, non audaciùs dominari cuperent poſtremi homines, quàm id nos prohiberemus; neque magis irritatus eſſet Antonius regno Cæſaris, quàm ob ejuſdem mortem deterritus. Tu quidem conſularis, & tantorum ſcelerum vindex (quibus oppreſſis, vereor, ne in breve tempus dilata ſit abs te pernicies) quî potes intueri, quæ geſſeris, ſimul & iſta vel probare, vel ita demiſsè ac facilè pati, ut probantis ſpeciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio privatum odium? nempe quia poſtulabat hæc, ſalutem ab ſe peti: precariam nos incolumitatem habere, a quibus ipſe libertatem accepiſſet: eſſe arbitrium ſuum de republica. Quærenda eſſe arma putaſti, quibus dominari prohiberetur: ſcili-

cet, ut, illo prohibito, rogaremus alterum; qui ſe in ejus locum reponi pateretur? an, ut eſſet ſui juris ac mancipii reſpublica? niſi fortè non de ſervitute, ſed de conditione ſerviendi recuſatum eſt a nobis. Atqui non ſolùm bono domino potuimus Antonio tolerare noſtram fortunam, ſed etiam beneficiis atque honoribus, ut participes, frui, quantis vellemus: quid enim negei iis, quorum patientiam videret maximum ſuæ dominationis præſidium eſſe? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem noſtram & libertatem. Hic ipſe puer, quem Cæſaris nomen incitare videtur in Cæſaris interfectores, quanti æſtimet (si ſit commercio locus) poſſe, nobis auctoribus, tantum, quantum profectò poterit, quoniam vivere, & pecunias habere, & dici conſulares volumus? Ceterùm nequicquam perierit ille; cujus interitu quid gaviſi ſumus, si mortuo nihilò minùs ſerrituri eramus? Nulla cura ab aliis adhibeatur. Sed mihi priùs omnia dii deæque eripuerint, quàm illud judicium, quo non modo heredi ejus, quem occidi, non conceſſerim, quod in illo non tuli, ſed ne patri quidem meo, si reviviſcat, ut, patiente me, plus legibus ac ſenatu poſſit. An hoc tibi perſuaſum eſt, fore ceteros ab eo liberos, quo invito nobis in iſta civitate locus non ſit? Quî porro id, quod petis, fieri poteſt, ut impetres? rogas enim velit

nos ſalvos eſſe. Videmur ergo tibi ſalutem accepturi, quum vitam acceperimus? quam, si priùs dimittimus dignitatem & libertatem, quî poſſumus accipere? An tu, Romæ habitare, id putas incolumem eſſe? res, non locus, oportet præſtet iſtuc mihi: neque incolumis fui Cæſare vivo, nisi poſteaquam illud conſcivi facinus; neque uſquam exſul eſſe poſſum, dum, ſervire, & pati contumelias, pejus odero malis omnibus aliis. Nonne hoc eſt in eaſdem tenebras recidiſſe? ab eo, qui tyranni nomen adſcivit ſibi (quum in Græcis civitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem ſupplicio afficiantur) petitur, ut vindices atque oppreſſores dominationis ſalvi sint? Hanc ego civitatem videre velim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem atque inculcatam libertatem recipere possit; pluſque timeat in puero nomen ſublati regis, quàm confidat sibi, quum illum ipſum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute ſublatum videat? Me verò poſthac ne commendaveris Cæſari tuo; ne te quidem ipſum, si me audies. Valde carè æſtimas tot annos, quot iſta ætas recipit, si propter eam cauſam puero iſti ſupplicaturus es. Deinde, quod pulcherrimè feciſti, ac facis in Antonio, vide ne convertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octavius tibi placet, a quo de noſtra ſalute petendum ſit;

non dominum fugiſſe, ſed amiciorem dominum quæsiſſe videberis. Quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit, planè probo: ſunt enim laudanda, si modò contra alienam potentiam, non pro ſua ſuſcepit eas actiones. Quum verò judicas, tantum illi non modò licere, ſed etiam a te ipſo tribuendum eſſe, ut rogandus sit, ne nolit eſſe nos ſalvos; nimiùm magnam mercedem ſtatuis: id enim ipſum illi largiris, quod per illum habere videbatur reſpublica. Neque hoc tibi in mentem venit, si Octavius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, iis, qui illud malum exciderint, cujus iſtæ reliquiæ ſunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum umquam populum Romanum, si omnia simul congeſſerit. At vide, quantò diligentiùs homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius vivat, atque in armis sit: de Cæſare verò, quod fieri potuit, ac debuit, tranſactum eſt; neque jam revocari in integrum poteſt. Octavius is eſt, qui quid de nobis judicaturus sit, exſpectet populus Romanus? nos hi ſumus, de quorum ſalute unus homo rogandus videatur? Ego verò, ut iſtuc revertar, is ſum, qui non modò non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulantes, ut sibi ſupplicetur. Aut longè a ſervientibus abero, mihique eſſe judicabo Romam, ubicumque liberum eſſe licebit: ac veſtri miſerebor, quibus nec ætas,

neque honores, neque virtus aliena dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus eſſe videbor, si modò conſtanter ac perpetuò placebit hoc consilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim eſt melius, quàm, memoriâ rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana? Sed certè non ſuccumbam ſuccumbentibus, nec vincar ab iis, qui ſe vinci volunt; experiarque & tentabo omnia, neque desiſtam abſtrahere a ſervitio civitatem noſtram. Si ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: sin minùs, ego tamen gaudebo. Quibus enim potiùs hæc vita factis aut cogitationibus traducatur, quàm iis, quæ pertinuerint ad liberandos cives meos? Te, Cicero, rogo atque hortor, ne defatigere, neu diffidas: ſemper in præſentibus malis prohibendis, futura quoque, nisi antè sit occurſum, explores, ne ſe insinuent: fortem & liberum animum, quo & conſul, & nunc conſularis, rempublicam vindicaſti, sine conſtantia & æquabilitate nullum eſſe putaris. Fateor enim duriorem eſſe conditionem ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus. Quæ aliter eveniunt, ut decepti ab his, infeſto animo reprehendimus. Itaque resiſtere Antonio Ciceronem, etsi magnâ laude dignum eſt, tamen quia conſul ille hunc conſularem meritò præſtare videtur, nemo admiratur. Idem Ci-

cero si flexerit adversùs alios judicium ſuum, quod tantâ firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modò reliqui temporis gloriam eripuerit ſibi, ſed etiam præterita evaneſcere coget (nihil enim per ſe amplum eſt, nisi in quo judicii ratio exſtat) quia neminem magis decet, quàm te, rempublicam amare, libertatiſque defenſorem eſſe, vel ingenio, vel rebus geſtis, vel ſtudio, atque efflagitatione omnium. Quare non Octavius eſt rogandus, ut velit nos ſalvos eſſe: magis tu te exſuſcita, ut eam civitatem, in qua maxima gessiſti, liberam atque honeſtam fore putes, si modò sint populo duces ad resiſtendum improborum consiliis.

BRUTUS ATTICO S.

DE Ciceronis nimio in Octavio ornando ſtudio vehementer conqueritur, eumdemque graviter reprehendit, qui, quum Antonii dominationem oppreſſerit, novam in Octavio ſtabiliat & confirmet. Anno *U. C.* 710.

17. SCRIBIS *mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil umquam ſignificem de ſuis actis. Quoniam me flagitas, coactu tuo ſcribam, quæ ſentio. Omnia feciſſe Ciceronem optimo animo, ſcio: quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quàm illius animus in rempublicam? Sed quædam mihi videtur, quid dicam?*

imperitè vir omnium prudentiſſimus, an ambitiosè feciſſe, qui valentiſſimum Antonium ſuſcipere pro republica non dubitarit inimicum? Neſcio quid ſcribam tibi, niſi unum; pueri & cupiditatem, & licentiam potiùs eſſe irritatam, quàm repreſſam a Cicerone; tantumque eum tribuere huic indulgentiæ, ut ſe maledictis non abſtineat, iis quidem, quæ in ipſum dupliciter recidunt; quòd & plures occidit uno, ſeque priùs oportet fateatur ſicarium, quàm objiciat Caſcæ, quod objicit; & imitatur in Caſca Beſtiam. An, quia non omnibus horis jactamus Idus Martias, ſimiliter atque ille Nonas Decembres ſuas in ore habet, eò meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quàm Beſtia & Clodius reprehendere illius conſulatum ſoliti ſunt? Suſtinuiſſe mihi gloriatur bellum Antonii togatus Cicero noſter. Quid hoc mihi prodeſt, ſi merces Antonii oppreſſi poſcitur in Antonii locum ſucceſſio? &, ſi vindex illius mali auctor exſtitit alterius, fundamentum & radices habituri altiores, ſi patiamur? ut jam iſta, quæ facit, non dominationem, non, ſed dominum Antonium timentis ſint. Ego autem gratiam non habeo, ſi quis, dum ne irato ſerviat, rem ipſam non deprecatur. Immo triumphus & ſtipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Eum pudeat concupiſcere fortunam, cujus nomen ſuſce-

pit ? Conſularis hoc , aut Ciceronis eſt ? Quoniam mihi tacere non licuit , leges , quæ tibi neceſſe eſt moleſta eſſe. Etenim ipſe ſentio , quanto cum dolore hæc ad te perſcripſerim : nec ignoro , quid ſentias in republica , & quàm deſperatam quoque ſanari putes poſſe. Nec mehercule te , Attice , reprehendo. Ætas enim , mores , liberi , ſegnem efficiunt : quod quidem etiam ex Flavio noſtro perſpexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Salvidienum , & eum intereſt ? Quid autem amplius ille decerneret ? Timet , inquies , etiam nunc reliquias belli civilis. Quiſquam ergo ita timet profligatum , ut neque potentiam ejus , qui exercitum victorem habeat , neque temeritatem pueri putet extimeſcendam eſſe ? An hoc ipſum eâ re facit , quòd illi propter amplitudinem omnia jam , ultroque deferenda putat ? O magnam ſtultitiam timoris , id ipſum , quod verearis , ita cavere , ut , quum vitare fortaſſe potueris , ultro arceſſas , & attrahas ! Nimiùm timemus mortem , & exſilium , & paupertatem. Hæc videntur Ciceroni ultima eſſe in malis : & , dum habeat a quibus impetret quæ velit , & a quibus colatur , ac laudetur ; ſervitutem , honorificam modò , non aſpernatur : ſi quidquam in extrema ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem , referat omnia , laudet , gratias agat ; tamen illud apparebit ,

verba rebus eſſe contraria. Quid enim tam alienum ab humanis ſensibus eſt, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? Atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, ut sit illi Octavius propitius. Ego verò jam iis artibus nihil tribuo, quibus ſcio Ciceronem inſtructissimum eſſe. Quid enim illi proſunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quæ de morte, exsilio, paupertate ſcripsit copiosissimè? Quantò autem magis illa callere videtur Philippus, qui privigno minùs tribuerit, quàm Cicero alieno tribuat? Desinat igitur gloriando etiam inſectari dolores noſtros. Quid enim noſtrâ, victum eſſe Antonium, si victus eſt, ut alii vacaret quod ille obtinuit? tametsi tuæ litteræ dubia etiam nunc ſignificant. Vivat hercule Cicero, qui poteſt, ſupplex & obnoxius, si neque ætatis, neque honorum, neque rerum geſtarum pudet. Ego certè, quin cum ipſa re bellum geram, hoc eſt, cum regno, & imperiis extraordinariis, & dominatione, & potentia, quæ ſupra leges ſe eſſe velit, nulla erit tam bona conditio ſerviendi, quâ deterrear, quamvis sit vir bonus, ut ſcribis, Antonius: quod ego numquam exiſtimavi. Sed dominum, ne parentem quidem, majores noſtri voluerunt eſſe. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni perſuaſum eſt diligi ſe ab Octavio, hæc ad te non

ſcripsiſſem. Dolet mihi, quòd tu nunc ſtomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis. Sed perſuade tibi, de voluntate propria mea nihil eſſe remiſſum, de judicio largiter. Neque enim impetrari poteſt, quin, quale quidque videatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat. Vellem mihi ſcripsiſſes, quæ conditiones eſſent Atticæ noſtræ: potuiſſem aliquid tibi de meo ſenſu perſcribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ eſſe non miror. Denique quod petis, faciam libenter: nam etiam ſorores me rogant: & hominem nôro, & quid sibi voluerit. Vale.

CICERO BRUTO S.

De exercitûs in Italiam adducendi necessitate: de ſollicitudine ſua in retinendo Octavio, pro quo ſpoponderat pop. Rom. de rei pecuniariæ difficultate, & de Lepidi filiis. Anno *U. C.* 710.

18. QUUM ſæpe te litteris hortatus eſſem, ut quàm primùm reipublicæ ſubvenires, in Italiamque exercitum adduceres, neque id arbitrarer dubitare tuos neceſſarios; rogatus ſum a prudentissima & diligentissima femina, matre tuâ, cujus omnes curæ ad te referuntur, & in te conſumuntur, ut venirem ad ſe a. d. VIII Kal. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. Quum autem veniſſem, Caſca ade-

rat, & Labeo, & Scaptius. At illa retulit, quæsivitque, quidnam mihi videretur: arceſſeremuſne te, atque id tibi conducere putaremus; an tardare, & commorari te, melius eſſet. Reſpondi id, quod ſentiebam & dignitati, & exiſtimationi tuæ maximè conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium labenti & inclinatæ reipublicæ. Quid enim abeſſe cenſes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hoſtem perſequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortuniſque maximis, conjuge, liberis, vobis affinibus ornatus, bellum reipublicæ indixerit? Quid dicam in tanto ſenatûs populique conſenſu, quum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, quum hæc ſcribebam, afficiebar dolore, quòd, quum me pro adoleſcentulo ac pene puero reſpublica accepiſſet vadem, vix videbar, quod promiſeram, præſtare poſſe. Eſt autem gravior & difficilior animi & ſententiæ, maximis præſertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio: hæc enim ſolvi poteſt, & eſt rei familiaris jactura tolerabilis; reipublicæ quod ſpoponderis, quemadmodum ſolvas, nisi is dependi facilè patitur, pro quo ſpoponderis? Quamquam & hunc (ut ſpero) tenebo, multis repugnantibus: videtur enim in eo eſſe in-

doles : ſed flexibilis ætas, multique ad depravandum parati, qui, ſplendore falsi honoris objecto, aciem boni ingenii præſtringi poſſe confidunt. Itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adoleſcentem, ne famam ſubeam temeritatis. Quamquam quæ temeritas eſt ? magis enim illum, pro quo ſpopondi, quàm me ipſum obligavi. Nec verò pœnitere poteſt rempublicam, me pro eo ſpopondiſſe., qui fuit in rebus gerendis quum ſuo ingenio, tum meâ promissione conſtantior. Maximus autem (nisi me fortè fallit) in republica nodus eſt, inopia rei pecuniariæ. Obdureſcunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi; quod ex centesima collatum, impudenti cenſu locupletum, in duarum legionum præmiis omne conſumitur. Impendent autem infiniti ſumptus, quum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum verò in tuum. Nam Cassius noſter videtur poſſe ſatis ornatus venire. Sed & hæc, & multa alia coràm cupio, idque quàm primùm. De ſororis tuæ filiis non exſpectavi, Brute, dum ſcriberes. Omnino jam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi cauſam reſervant. Sed ego a principio, quum divinare de belli diuturnitate non poſſem, ita cauſam egi puerorum in

ſenatu, ut te arbitror e matris litteris potüiſſe cognoſcere. Nec verò ulla res erit umquam, in qua ego non, vel vitæ periculo, ea dicam, eaque faciam, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor. Vale. VI Kal. Sext.

EPISTOLÆ AD BRUTUM,

A Germanis olim repertæ & editæ, quæ tamen a multis, ut falſæ, rejiciuntur.

CICERO BRUTO S.

In ſummo diſcrimine rem eſſe ſcribit, neque ſe tamen deſperare: celeritatem in conſulibus deſiderat & prudentiam: maximam ſpem eſſe in Bruto & Caſſio. Anno *U. C. 710.*

I. QUUM hæc ſcribebam, res exiſtimabatur in extremum adducta diſcrimen: triſtes enim de Bruto noſtro litteræ, nuntiique afferebantur. Me quidem non maximè conturbabant: his enim exercitibus ducibuſque, quos habemus, nullo modo poteram diffidere. Neque aſſentiebar majori parti hominum: fidem enim conſu-

lum non condemnabam, quæ ſuſpecta vehementer erat: desiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatem; quâ si eſſent usi, jampridem rempublicam recuperaſſemus. Non enim ignoras, quanta momenta sint in republica temporum; & quid interſit, idem illud utrùm antè, an pòſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur. Omnia, quæ ſeverè decreta ſunt hoc tumultu, si, aut quo die dixi ſententiam, perfecta eſſent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore ſuſcepta ſunt ut agerentur, non tardata & procraſtinata; bellum jam nullum haberemus. Omnia, Brute, præſtiti reipublicæ, quæ præſtare debuit is, qui eſſet in eo, in quo ego ſum, gradu, ſenatûs populique judicio collocatus: nec illa modò, quæ nimirum ſola ab homine ſunt poſtulanda, fidem, vigilantiam, patriæ caritatem: ea ſunt enim, quæ, nemo eſt, qui non præſtare debeat. Ego autem ei, qui ſententiam dicat in principibus de republica, puto etiam prudentiam eſſe præſtandam: nec me, quum mihi tantum ſumpſerim ut gubernacula reipublicæ prenderem, minùs putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid ſenatui ſuaſerim, quàm si infideliter. Acta quæ sint, quæque agantur, ſcio perſcribi ad te diligenter. Ex me autem illud eſt quod te velim habere cognitum, meum

quidem animum in aciem eſſe, neque reſpectum ullum quærere, nisi me utilitas civitatis fortè converterit: majores autem partes animi te, Caſſiumque reſpiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, si hoc tempore bene res geſta ſit, tibi meliorem rempublicam eſſe faciendam; aut, si quid offenſum ſit, per te eſſe eamdem recuperandam. Vale.

CICERO BRUTO S.

De Planci egregio in remp. animo, & de ſuis cum Servilio in ſenatu de Planco contentionibus, quibus eum tandem fregit. An. *U. C.* 710.

2. PLANCI animum in rempublicam egregium, legiones, auxilia, copias ex litteris ejus, quarum exemplum tibi miſſum arbitror, perſpicere potuiſti. Lepidi tui neceſſarii (qui ſecundùm fratrem affines habet, quos oderit, proximos) levitatem, & inconſtantiam, animumque ſemper inimicum reipublicæ jam credo tibi ex tuorum litteris eſſe perſpectum. Nos exſpectatio ſollicitat, quæ eſt omnis jam in extremum adducta diſcrimen. Eſt enim ſpes omnis in Bruto expediendo, de quo vehementer timebamus. Ego hìc cum homine furioſo ſatis habeo negotii Servilio; quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur; ſed tuli reipublicæ

cauſâ, ne darem perditis civibus hominem parum ſanum illum quidem, ſed tamen nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominus: ſed eum alienandum a republica non putabam. Finem feci ejus ferendi; cœperat enim eſſe tantâ inſolentiâ, ut neminem liberum duceret. In Planci verò cauſa exarsit incredibili dolore, mecumque per biduum ita contendit, & a me ita fractus eſt, ut eum in perpetuum modeſtiorem ſperem fore. Atque in hac contentione ipſa, quum maximè res ageretur a. d. v Id. April. litteræ mihi in ſenatu redditæ ſunt a Lentulo noſtro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas ſtatim quum recitaviſſem, cecidit Servilius, complures præterea: ſunt enim insignes aliquot, qui improbissimè ſentiunt. Sed acerbissimè tulit Servilius, aſſenſum eſſe mihi de Planco. Magnum illud monſtrum in republica eſt, ſed quo ** *Deſunt reliqua.*

BRUTUS CICERONI S.

De Trebonii morte & de provincia ſcribit. De Antonio conſulit. De rebus a Cassio geſtis quid fieri velit, oſtendit. Orationes Ciceronis laudat, & pecuniam ſupplementumque poſtulat. An. *U. C.* 710.

3. L*ITTERAS tuas valde exſpecto, quas ſcripsiſti poſt nuntios noſtrarum rerum, &*

de morte Trebonii : non enim dubito quin mihi conſilium tuum explices. Indigno ſcelere & civem optimum amiſimus, & provinciæ poſſeſſione pulſi ſumus, quam recuperari facile eſt : neque minùs turpe aut flagitioſum erit, ſi poteſt, non recuperari. Antonius adhuc eſt nobiſcum : ſed medius fidius & moveor hominis precibus, & timeo, ne illum aliquorum furor excipiat. Planè æſtuo. Quòd ſi ſcirem, quid tibi placeret, ſine ſollicitudine eſſem : id enim optimum eſſe, perſuaſum eſſet mihi. Quare quàm primùm fac me certiorem, quid tibi placeat. Caſſius noſter Syriam, legiones Syriacas habet, ultro quidem a Murco, & a Marcio, & ab exercitu ipſo arceſſitus. Ego ſcripſi ad Tertiam ſororem, & ad matrem, ne priùs ederent hoc, quod optimè ac feliciſſimè geſſit Caſſius, quàm tuum conſilium cognoviſſent, tibique viſum eſſet. Legi orationes duas tuas, quarum alterâ Kal. Jan. uſus es ; alterâ de litteris meis, quæ habita eſt abs te contra Calenum. Nunc ſcilicet hoc exſpectas, dum eas laudem. Neſcio, animi, an ingenii tui major in his libellis laus contineatur. Jam concedo, ut vel Philippici *vocentur, quod tu quâdam epiſtolâ jocans ſcripſiſti. Duabus rebus egemus, Cicero, pecuniâ & ſupplemento : quarum altera poteſt abs te expediri, ut aliqua pars militum iſtinc mittatur nobis, vel*

ſecreto conſilio adverſus Panſam, vel actione in ſenatu: altera, quæ magis eſt neceſſaria; neque meo exercitui magis, quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Aſiam nos amiſiſſe: quam ſic vexari à Dolabella audio, ut jam non videatur crudeliſſimum ejus facinus interfectio Trebonii. Vetus Antiſtius me tamen pecuniâ ſublevavit. Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat induſtriâ, patientiâ, labore, animi magnitudine, omni denique officio, ut prorſus numquam dimittere videatur cogitationem, cujus ſit filius. Quare, quoniam efficere non poſſum, ut pluris facias eum, qui tibi eſt cariſſimus, illud tribue judicio meo, ut tibi perſuadeas, non fore illi abutendum gloriâ tuâ, ut adipiſcatur honores paternos. Kal. April. Dyrrhachio.

CICERO BRUTO S.

AD omnes ſuperioris Bruti epiſtolæ partes diligentiſſimè reſpondet. Præterea ſe, repugnante Panſâ, ſententiam dixiſſe ait, ut Dolabellam Caſſius bello perſequeretur. Vide Phil. 11. Anno *U. C. 710.*

4. DATIS manè a. d. III Id. April. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi Kal. April. Dyrrhachio datas, veſperi. Itaque manè prid. Id. April. quum a Scaptio certior factus eſſem, non eſſe eos pro-

fectos, quibus pridie dederam, & ſtatim ire, hoc paululum exaravi ipſa in turba matutinæ ſalutationis. De Caſſio lætor, & reipublicæ gratulor : mihi etiam, qui, repugnante & iraſcente Panſâ, ſententiam dixerim, ut Dolabellam bello Caſſius perſequeretur. Et quidem audacter dicebam, sine noſtro ſenatuſconſulto jam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putavi. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis noſtris. Quòd me de Antonio conſulis ; quoad Bruti exitum cognorimus, cuſtodiendum puto. Ex his litteris, quas mihi misiſti, Dolabella Asiam vexare videtur ; & in ea ſe gerere teterrimè. Compluribus autem ſcripsiſti, Dolabellam a Rhodiis eſſe excluſum : qui si ad Rhodum accessit, videtur mihi Asiam reliquiſſe. Id si ita eſt, iſtic tibi cenſeo commorandum : sin eam ſemel cepit ; mihi crede, non erit ; at in Asiam cenſeo perſequendum. Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus. Quòd egere te duabus neceſſariis rebus ſcribis, ſupplemento & pecuniâ ; difficile consilium eſt : non enim mihi occurrunt facultates, quibus uti te poſſe videam, præter illas, quas ſenatus decrevit, ut pecunias a civitatibus mutuas ſumeres. De ſupplemento autem non video quid fieri poſſit : tantum enim abeſt, ut

Panſa de exercitu ſuo, aut delectu, tibi aliquid tribuat, ut etiam moleſtè ferat tam multos ad te ire voluntarios; quomodo equidem credo, quòd his rebus, quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas eſſe arbitretur; quomodo autem multi ſuſpicantur, quòd ne te quidem nimis firmum eſſe velit: quod ego non ſuſpicor. Quòd ſcribis, te ad Tertiam ſororem ſcripsiſſe, ut ne priùs ederent ea, quæ geſta a Cassio eſſent, quàm mihi viſum eſſet; video te veritum eſſe id quod verendum fuit, ne animi partium Cæſaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commoverentur. Sed antè, quàm tuas litteras accepimus, audita res erat, & pervulgata: tui etiam tabellarii ad multos familiares tuos litteras attulerant. Quare neque ſupprimenda res erat, præſertim quum id fieri non poſſet; neque, si poſſet, non divulgandam potiùs, quàm occultandam putaremus. De Cicerone meo, &, si tantum eſt in eo quantum ſcribis, tantum ſcilicet, quantum debeo, gaudeo: &, si quòd amas eum, eò majora facis; id ipſum incredibiliter gaudeo, a te eum diligi.

CICERO BRUTO S.

De tota conſtitutione belli quid ſentiat perſcribit, & Brutum ad majorem ſeveritatem excitat. Anno *U. C.* 710.

5. QUÆ litteræ tuo nomine recitatæ ſunt Id April. in ſenatu, eodemque tempore Antonii, credo ad te ſcripsiſſe tuos, quorum ego nemini concedo : ſed nihil neceſſe erat eadem omnes : illud neceſſe, me ad te ſcribere, quid ſentirem de tota conſtitutione hujus belli, & quo judicio eſſem, quâque ſententiâ. Voluntas mea, Brute, de ſumma republica ſemper eadem fuit, quæ tua : ratio quibuſdam in rebus (non enim omnibus) paulò fortaſſe vehementior. Scis mihi ſemper placuiſſe non rege ſolùm, ſed regno liberari rempublicam. Tu leniùs, immortali omnino cum tua laude : ſed quid melius fuerit, magno dolore ſensimus, magno periculo ſentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterat ; ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla eſt : pacem ipſam bello atque armis effici poſſe arbitrabar. Studia non deerant arma poſcentium ; quorum repreſſimus impetum, ardoremque reſtinximus. Itaque res in eum locum venerat, ut, nisi Cæſari Octaviano deus quidam illam mentem dediſſet, in

poteſtatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonii veniendum fuerit; quocum, vides, hoc tempore ipſo quod sit, quantumque certamen. Id profectò nullum eſſet, nisi tum conſervatus eſſet Antonius. Sed hæc omitto. Res enim a te geſta memorabilis, & pene cœleſtis repellit omnes reprehensiones; quippe quæ ne laude quidem ſatis idoneâ affici possit. Exſtitiſti nuper vultu ſevero: exercitum, copias, legiones idoneas per te brevi tempore comparaſti. Dii immortales! qui ille nuntius, quæ illæ litteræ, quæ lætitia ſenatûs, quæ alacritas civitatis erat! Nihil umquam vidi tam omnium conſensione laudatum. Erat exſpectatio reliquiarum Antonii, quem equitatu, legionibuſque magna ex parte ſpoliaras: ea quoque habuit exitum optabilem. Nam tuæ litteræ, quæ recitatæ in ſenatu ſunt, & imperatoris consilium, & militum virtutem, & induſtriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quòd si tuis placuiſſet de his litteris referri, & nisi in tempus turbulentissimum poſt diſceſſum Panſæ conſulis incidiſſent; honos quoque juſtus & debitus diis immortalibus decretus eſſet. Ecce tibi Id April. advolat manè celer Pilus, qui vir! dii boni, quàm gravis! quàm conſtans! quàm bonarum in republica partium! Hic epiſtolas affert duas,

duas, unam tuo nomine, alteram Antonii: dat Servilio tribuno plebis; ille Cornuto: recitantur in ſenatu. ANTONIUS PROCOS. magna admiratio, ut si eſſet recitatum, DOLABELLA IMPERATOR, a quo quidem venerant tabellarii: ſed nemo Pilii similis, qui proferre litteras auderet, aut magiſtratibus reddere. Tuæ recitantur, breves illæ quidem, ſed in Antonium admodum lenes. Vehementer admiratus ſenatus. Mihi autem non erat explicatum, quid agerem. Falſas dicerem? quid, si tu eas approbaſſes? Confirmarem? non erat dignitatis tuæ. Itaque ille dies silentio. Poſtridie autem quum ſermo increbuiſſet, Piluſque oculos vehementiùs hominum offendiſſet, natum omnino eſt principium a me. De proconſule Antonio multa: Sextius cauſæ non defuit poſt me, quum, quanto ſuum filium, quanto meum in periculo futurum diceret, si contra proconſulem arma tuliſſent. Noſti hominem: cauſæ non defuit. Dixerunt etiam alii: Labeo verò noſter, nec signum tuum in epiſtola, nec diem appositum, nec te ſcripsiſſe ad tuos, ut ſoleres. Hoc cogere volebat, falſas litteras eſſe, &, si quæris, probabat. Nunc tuum eſt consilium, Brute, de toto genere belli. Video te lenitate delectari, & eum putare fructum eſſe maximum: præclarè quidem, ſed aliis

rebus, aliis temporibus, locus eſſe ſolet, debetque clementiæ. Nunc quid agitur, Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum ſpes, nec quidquam aliud decernitur hoc bello, niſi utrùm ſimus, necne. Cui parcimus, aut quid agimus? His ergo conſulimus, quibus victoribus veſtigium noſtrûm nullum relinquetur? Nam quid intereſt inter Dolabellam, & quemvis Antoniorum trium? quorum ſi cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc ut ita ſentiret ſenatus, populuſque Romanus, etſi res ipſa cogebat, tamen maxima ex parte noſtro conſilio atque auctoritate perfectum eſt. Tu ſi hanc rationem non probas, tuam ſententiam defendam, non relinquam meam. Neque diſſolutum a te quidquam homines exſpectant, neque crudele. Hujus rei moderatio facilis eſt, ut in duces vehemens ſis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, velim quàm plurimùm tecum habeas. Virtutis diſciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem, atque imitationem tui. XIII Kal. Maii.

EPISTOLARUM

FRAGMENTA.

*Q*UAM *multa nobis epiſtolarum volumina reliquerit M. Cicero, præter ea, quæ habemus, facilè vel ex his epiſtolarum fragmentis intelligi poteſt, quas ad Titinium, ad Nepotem, ad Cæſarem, ad Hirtium, ad Panſam, ad Cæſarem juniorem, ad Calvum, ad filium, ad Axium, ad Brutum ſcriptas videmus. Nam quæ ad Pompeium, aut ad Cassium a Nonio ſcriptæ citantur, prorſus ab hoc numero removendæ ſunt: nam illæ inter eas, quæ ad Atticum, hæ inter eas, quæ ad familiares miſſæ ſunt, reperiuntur.* SIGONIUS.

AD M. TITINIUM.

SUET. *Cl. Rhet.*] Equidem memoriâ teneo, pueris nobis primùm Latinè docere cœpiſſe L. Plotium quemdam, ad quem quum fieret concurſus, quòd ſtudiosissimus quiſque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctiſſimorum hominum auctoritate, qui exiſtimant Græcis exercitationibus ali meliùs ingenia poſſe.

AD CORNELIUM NEPOTEM, ex lib. II.

MACR. *lib.* II, *cap.* I *Saturn.*] Itaque noſtri quum omnia, quæ dixiſſemus, dicta eſſent; quæ facetè, & breviter, & acutè locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari *dicteria* voluerunt.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

PRISC. *lib.* VIII.] Hoc reſtiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis.

PRISC. *ibid.*] Qui habet, ultro appetitur; qui eſt pauper, aſpernatur.

SUET. *in Jul. Cæſ.*] Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? quis verbis aut ornatior, aut elegantior?

MARCEL.] Neque enim quidquam aliud eſt felicitas, nisi honeſtarum rerum proſperitas, vel, ut alio modo definiam, Felicitas eſt fortuna, adjutrix consiliorum bonorum; quibus qui non utitur, felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque consiliis, quibus Cæſar uſus erat, nulla potuit eſſe felicitas: feliciorque meo judicio Camillus exſulans, quàm temporibus iiſdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuiſſet.

Ad C. Cæsarem, ex lib. I.

Non. *Dicare.*] Balbum quanti faciam, quámque ei me totum dicaverim, ex ipſo ſcies.

Non. *Conſequi. Honor.*] Tum quum ea, quæ es ab ſenatu ſummo cum honore conſecutus.

Non. *Improbum.*] Debes odiſſe improbitatem ejus, quia impudentissimum nomen delegerit.

Non. *Tueri.*] Ut ſciret, majore curâ tuenda eſſe, quæ parta ſunt.

Ad eumdem, ex lib. II.

Non. *Locare.*] Vel quòd locatio iſta pretioſa.

Non. *Putare.*] Quod ſapientes homines, ac boni putant.

Caris. *lib.* I.] Neque pro cauto ac diligente ſe caſtris continuit.

Non. *Monumentum.*] Sed ego, quæ monumenti ratio sit, nomine ipſo admoneor. Ad memoriam magis ſpectare debet poſteritatis, quàm ad præſentis temporis gratiam.

Ad eumdem, ex lib. III.

Non. *Dimittere.*] Quæ si videres, non de exercitu retinendo tueri, ſed eo tradito, aut dimiſſo.

Non. *Contemno.*] Amici nonnulli a te

contemni ac deſpici, ac pro nihilo haberi ſenatum velint.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

NON. *Levare.*] Jam amplitudinem gloriamque tuam magno mihi ornamento fore exiſtimo, quòd me levas curâ.

NON. *Conſequi.*] Extrema verò nec quanta, nec qualia ſint, verbis conſequi poſſum.

AD CÆSAREM JUNIOREM, ex lib. I.

Omnia ex NONIO. *Sagum.*] Pridie Non. Febr. quum ad te litteras manè dediſſem, deſcendi ad forum togatus, quum reliqui conſulares ſagati vellent deſcendere.

Aditus.] Et aut ad conſules, aut ad te, aut ad Brutum adiſſent, his fraudi ne eſſet, quòd cum Antonio fuiſſent.

Relatum.] Sed hæc viderimus, quum legati reſponſa retulerint.

Vindicare.] Quaſi ſi me ad id beneficium arceſſeres, quo per te me unà cum republica in libertatem vindicaſſem.

Accipere. Rogare.] Roga ipſum, quemadmodum ego eum Arimini acceperim.

Cunctari.] Sed citò pœnituit, domum rediit, ceteri cunctabantur.

Opinio.] Erat opinio bona de Planco; bona de Lepido.

Comparare.] Neminem tibi profectò ho-

minem ex omnibus aut antepoſuiſſem umquam, aut etiam comparaſſem.

Expedire.] Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expedietur, quum legionibus victricibus erunt, quæ ſpopondimus, perſolvenda.

Confectum.] In ſingulas tegulas impoſitis ſexcentis, ſexcenties confici poſſe.

Ducere.] Ne res duceretur, fecimus, ut Hercules Antianus in alium locum transferretur.

Involvere.] Sed quòd videret nominè pacis bellum involutum fore.

Ignoſcere, ac concedere.] Quod mihi & Philippo vacationem das, bis gaudeo. Nam & præteritis ignoſcis, & concedis futura.

Ferox.] Itaque vereor, ne ferociorem eum faciant tua tam præclara de eo judicia.

AD EUMDEM, ex lib. II.

Omnia ex NONIO. *Inſulſum.*] Sed ita locutus inſulsè eſt, ut mirum ſenatûs convicium exceperit.

Ignavum & *ſegne.*] In quo tua me provocavit oratio, mea conſecuta eſt ſegnis.

Confectum.] Bellum, ut opinio mea fert, ex conſenſu civitatis confectum jam haberemus.

Conſtat.] Quum conſtet Cæſarem Lu-

percis id vectigal dediſſe, quî antè poterat id conſtare?

Dejicere.] Adeſt Albæ neſcio quis Claudius, quem quum reſtitui juſſiſſet, Ancone cum eo dejectus eſt ex ſenatusconſulto.

Inſolens.] Inſolens, arrogans, jactans.

Secundum.] Scriptum erat equeſtre prœlium valde ſecundum, quin potiùs adverſum.

Meret.] Quem periſſe ita de republica merentem conſulem, vehementer doleo.

Præſtare.] Tu ſi meam fidem præſtiteris, quod confido te eſſe facturum.

Spurcus.] Quum iter facerem Claternam tempeſtate ſpurciſſimâ.

Locuples.] Nihil omnino certi, nec locupletem ad hoc auctorem habebamus.

Paludatus.] Antonius demens ante lucem paludatus.

AD EUMDEM, ex lib. III.

NON. *Invehi.*] Itaque in eum palam vehementer eſt invectus.

NON. *Antiquus.*] Ego autem antiquiſſimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia eſt, quàm lucrum.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

NON. *Opinio.*] Poſthac quod voles a me fieri, ſcribito. Vincam opinionem tuam.

NON. *Promittere.*] Promiſſa tua memoriâ teneas.

AD C. PANSAM, ex lib. I.

NON. *Humaniter.* & PRISC. *lib.* XV.] De Antiocho feciſti humaniter. Quem quidem ego ſemper dilexi, meque ab eo diligi ſensi.

NON. *Inaudire.*] Quorum erupit illa vox, de qua ex te primùm quiddam inaudieram.

AD EUMDEM, ex lib. III.

NON. *Concalfacere.*] Nos Ventidianis rumoribus concalfecimus.

AD A. HIRTIUM, ex lib. II.

NON. *Error.*] Qua in re si mediocriter lapſus ſum, defendas velim tolerabile erratum.

AD EUMDEM, ex lib. V.

NON. *Impertio.*] Et quoniam, ut hoc tempus eſt, nihil habeo, patriæ quod impertiam.

AD EUMDEM, ex lib. IX.

NON. *Interfici.*] Dices, Quid, quæſo, iſtuc intererat? Neſcio, niſi tamen erat mihi verendum ſæpiùs, ne qui caſus perimeret ſuperiora.

V v

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

NON. *Vetuſtiſcere a veteraſcere.*] Quum enim nobilitas ſit nihil aliud, quàm cognita virtus; quis in eo, quem veteraſcentem videt ad gloriam, generis antiquitatem deſideret?

NON. *Lutum.*] Luta & limum aggerebant.

AD M. BRUTUM, ex lib. VII.

NON. *Experiri.*] His contraria atque parata, ut eſſe ſolent, expertus ſum.

AD EUMDEM, ex lib. VIII.

NON. *Doct. indag.*] Et quòd te tantum amat, ut vel me audeat provocare.

NON. *Amare, & diligere, & contentus.*] Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus ſum, diliges.

QUINCT. *lib.* V, *cap.* 10.] Veritus fortaſſe, ne nos in Catonem noſtrum transferamus illim aliquid: etſi argumentum ſimile non erat.

QUINCT. *lib.* VIII, *cap.* 3.] Nam eloquentiam, quæ admirationem non habet, nullam judico.

QUINCT. *ibid.*] Et eum amorem, & eum, ut hoc verbo utar, favorem in conſilium advocabo.

QUINCT. *lib.* IX, *cap.* 3.] Ego quum in gratiam redierim cum Ap. Claudio,

& redierim per Cn. Pompeium: ego ergo quum redierim.

Quinct. *ibid.*] Sermo nullus, ſcilicet nisi de te. Quid enim potiùs? Tum Flavius, Erras, inquit, Tabellarie, & ego ibidem orans inter cœnam exoravi.

Quinct. *ibid.*] Præſtat enim nemini imperare, quàm alicui ſervire. Sine illo enim vivere honeſtè licet; cum hoc vivendi nulla conditio eſt.

Quinct. *lib.* III, *cap.* 10.] Simne bonus vir, si hoc ſuadeam? Minimè: ſuaſoris enim eſt finis, utilitas ejus, cui quiſque ſuadet. At recta ſunt: quis negat? ſed non eſt ſemper rectis in ſuadendo locus.

Quinct. *lib.* VIII, *cap.* 6.] Populo impoſuimus, & oratores visi ſumus.

Quinct. *lib.* VI, *cap.* 4.] Res mihi inviſæ viſæ ſunt, Brute.

Ad M. filium, ex lib. I.

Prisc. *lib.* VIII, & *lib.* X.] Quare effice, & elabora ut excellas.

Ad eumdem, ex lib. II.

Non. *Commodare.*] Cui ego, quibuſcumque rebus potero, libentissimè commodabo.

Ad eumdem, ex lib. incerto.

Diom. *lib.* I.] Ceris delitis.

LACT. *lib.* IV, *cap.* 14.] Philoſophiæ quidem præcepta noſcenda, vivendum autem civiliter.

AD LICINIUM CALVUM.

PRISC. *lib.* IX.] Tuli moleſtè, quòd litteræ delitæ ſunt mihi a te redditæ.

NON. *Auguro.*] Præſentit animus, atque augurat quodammodo, quæ futura ſit ſuavitas.

AD Q. AXIUM.

FRONTO.] Ad M. Bibulum adierunt.

FRONTO.] Si tu nos aliquid adjutare potes.

SUET. *in Jul. Cæſ.*] Cæſar in conſulatu confirmavit regnum, de quo ædilis cogitarat.

AD CATONEM.

NON. *Plus & multum.*] Nec idcirco mihi deſiderandam eſſe dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint, ſed eò magis recolendam, quòd plus deſiderarint.

AD CÆRELLIAM.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 3.] Hæc aut animo Catonis ferenda ſunt, aut Ciceronis ſtomacho.

AD L. PLANCUM.

GELL. *lib.* 1, *cap.* 21.] Nam neque deeſſe reipublicæ volo, neque ſupereſſe.

EX EPISTOLA INCERTA.

QUINCT. *lib.* IX, *cap.* 3.] Data Lupercalibus, quo die Antonius Cæſari.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 3.] Næ illi ſunt pedes faceti, ac deliciis ingredienti molles.

FRAGMENTA
LIBRORUM INCERTORUM.

ESSE hæc quidem Ciceronis tam certum eſt, quàm quod maximè. Ceterùm quò pertineant, & ad quem Ciceronis librum referantur, quum divinare nec valde promptum, nec nimis etiam tutum eſſet, omnia ſub inſcriptione eorum, quæ ad libros incertos pertineant, comprehendere libuit. Itaque nullum etiam in iis certum ordinem tenere potuimus: illum duntaxat ſecuti ſumus, qui eſt ex eorum auctorum nominibus, eorumque libris, qui hæc ad noſtram uſque ætatem, in tantis imperiorum mutationibus, conſervarunt. PATRICIUS.

S. AUG. *epiſt.* 1.] Nullum umquam verbum, quod revocare vellet, emiſit.

Lib. II *contra Pelag.*] De plebeia fæce ſellulariorum.

Lib. IV, *contra eumdem.*] Eorum quippe opinioni convenienter ait quodam loco Tullius, ſe non putare idem eſſe arietis, & P. Africani bonum.

De Civ. lib. V, *cap.* 2.] Hippocrates, nobilissimus medicus, ſcriptum reliquit, quoſdam fratres, quum ſimul ægrotare cœpiſſent, & eorum morbus eodem tempore ingraveſceret, eodem levaretur, geminos eſſe ſuſpicatum.

Ibid. lib. V, *cap.* 27.] O miſerum, cui peccare licebat.

Ibid. lib. XXII, *cap.* 22.] Philoſophiam dii paucis quibuſdam veram dederunt.

Vita beata.] An verò, quod ait Tullius, multorum in terris prædiorum dominos divites appellamus, omnium virtutum poſſeſſores pauperes nominabimus?

IDEM.] Nullæ ſunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine.

AUSON. *de Monoſyll.*] Seps.

CARIS.] Plure venit.

COLUM. *lib.* III, *cap.* 8.] Romanum fuiſſe civem Nævium Pollionem, pede longiorem, quàm quemquam longissimum.

DIOMED. *lib.* II.] Qui fuit locus religiosissimus, is erit deſertissimus, & cuſto-

dia caſtrorum non honoris, ſed oneris exiſtimatur.

DONAT. *Vita Terent.*] Comœdia eſt imitatio vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imago veritatis.

FESTUS.] Ructaretur.

IDEM.] Teſqua.

FORTUN.] Ferem.

HIER. *ſuper obitu Paulinæ.*] Cæſar quum quoſdam ornare voluit, non illos honeſtavit, ſed ornamenta ipſa turpavit.

LACT. *lib.* III, *cap.* 6.] Rectè Tullius civiles viros, qui remp. gubernant, qui urbes aut novas conſtituant, aut conſtitutas æquitate tueantur, qui ſalutem & libertatem civium, vel bonis legibus, vel ſalubribus consiliis, vel judiciis gravibus conſervent, philoſophiæ doctoribus præfert.

Lib. V, *cap.* II.] Etenim si nemo eſt, qui non mori malit, quàm converti in aliquam figuram beſtiæ, quamvis mentem hominis habiturus; quantò eſt miſerius, in hominis figura animo eſſe efferato? Mihi quidem tantò videtur, quantò eſt præſtabilior animus corpore.

Lib. VI, *cap.* 24.] Lex dei præclara & divina ſemper, quæ recta & honeſta jubet, vetat prava & turpia: cui parentem ſanctiſſimæ ac certiſſimæ legi, juſtè ac legitimè neceſſe eſt vivere.

Lib. VII, *cap.* 8.] Quoniam utraque earum ſententiarum doctiſſimos habuit auctores; nec, quid certi ſit, divinari poteſt.

Lib. VII, *cap.* II.] Nihil eſſe, quod ſit manibus humanis laboratum, quod non aliquando ad interitum redigatur, vel injuriâ hominum, vel ipsâ confectrice omnium vetuſtate.

MARCEL. *lib.* XV.] Et quamquam optatissimum eſt, perpetuò fortunam quàm florentissimam permanere; iſta tamen æquabilitas vitæ non tantum habet ſenſum, quantum quum ex adverſis & perditis rebus ad meliorem ſtatum fortuna revocatur.

Lib. XIX, *in fine.*] Quum parcere, vel lædere potuiſſem, ignoſcendi quærebam cauſas, non puniendi occaſiones, quod judicis lenti & conſiderati eſt proprium.

Lib. XXVI, *prope finem.*] Infelices eſſe, qui omnia ſibi licere exiſtimarent.

Lib. XXXI.] Erythræo oppido ſuperpoſitum montem Mimanta.

NON. Arcera.

PLIN. *Præf.*] In libris de republica, Platonis me comitem profiteor; in conſolatione filiæ, Crantorem ſequor; item Panætium de officiis.

Lib. III, *cap.* 2.] Feminas omnes viſu nocere, quæ duplices pupillas habent.

Lib. VII, *cap.* 21.] In nuce incluſam Iliada Homeri carmen in membrana ſcriptum.

Idem, *ibid.*] Fuiſſe qui præviderer CXXXV M. paſſuum.

Lib. VII, *cap.* 43.] P. Ventidium Mulionem caſtrenſem ſuffarraneum fuiſſe.

Lib. XXIX, *cap.* 4.] Formicas ſolipugas.

Ibid.] Muſtela catulos ſuos quotidie transfert, mutatque ſedem.

Lib. XXX, *cap.* 5.] Animalia biuros vocari, qui vites in Campania erodant.

Lib. XXXI, *cap.* 2.] Cicero in admirandis poſuit, Reatinis tantum paludibus ungulas jumentorum indurari.

Lib. XXXI, *cap.* 4.] Quædam terræ imbribus ſicciores fiunt, veluti in Narniensi agro, quod admirandis ſuis inſeruit M. Cicero, ſiccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 3.] Miror quid ſit, quòd pater tuus, homo conſtantiſſimus, te nobis varium reliquit.

QUINCT. *lib.* VIII, *cap.* 6.] Hoc miror enim, querorque, quemquam hominem ita peſſumdare alterum verbis velle, ut etiam navem perforet, in qua ipſe naviget.

Lib. XI, *cap.* 1.] Non ſe id egiſſe, ut ita diceret, quomodo ſe quilibet poſſe conſideret, ſed quomodo nemo.

Senec. *lib.* I *Tranquil.*] Gladiatores inviſos habemus, si omni modo vitam impetrare cupiunt: favemus, si contemptum ejus præ ſe ferunt.

In Epiſt.] Si mihi vitæ ſpatium duplicetur, vel iis tantummodo poetis percurrendis, qui λυρικοὶ a Græcis vocantur, non eſſe ſuffecturum.

Servius, *Georg.* III.] De accuſatore lege quintâ dicta.

Lib. V *Æneid.*] Ad militiam euntibus dari ſolebant cuſtodes, quibus primo anno regerentur.

Lib. VI *Æneid.*] Eſt autem cauſa difficilis, laudare puerum: non enim res laudanda, ſed ſpes eſt.

Solin. *cap.* 2.] Romam conditam Olympiadis ſextæ anno tertio.

INDEX

Qui docet quo circiter tempore epiſtolæ Ciceronis ad Familiares ſcriptæ sint.

Epiſtolæ ad Familiares ſcriptæ omnes ſunt poſt conſulatum, ante exsilium, in exsilio, & poſt exsilium. Ante exsilium utique prima omnium, quæ Pompeio Magno inſcribitur : altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem : tertia Ciceronis ad eum : quinta ad C. Antonium : ſexta ad P. Sextium. In exsilio ad Terentiam uxorem quinque libri decimi quarti. Poſt exsilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. I, diversis temporibus, i. e. toto triennio ſcriptæ ſunt, & quidem ſeptem primæ gerentibus conſulatum Metello & Philippo ; octava & nona Pompeio & Craſſo ; decima Domitio & Appio : quod ex earum argumentis, & obſervatione hiſtoriæ cognoſcitur. Hæc MANUTIUS.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
691.			
D. Junio Silano, & L. Licinio Murenâ Coſſ.	5	7	Pompeio Magno.
		1	*Metellus.*
		2	Metello.
692.		5	C. Antonio.
M. Piſone, M. Valerio Meſſallâ Coſſ.	5	6	P. Sextio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
695.			
L. Piſone, A. Gabinio Coſſ.	14	4	Terentiæ.
		2	
		1	
		3	
696.			
Cornelio Lentulo, Cæcilio Metello Coſſ.	5	4	Metello.
697.			
Cn. Lentulo Marcellino, L. Martio Philippo Coſſ.	1	1	Lentulo.
		2	
		3	
		4	
		5	
		6	
		7	
	5	12	Lucceio.
		3	*Metellus.*
698.			
Pompeio Magno II. M. Licinio Craſſo II. Coſſ.	1	8	Lentulo.
		9	
	7	1	Mario.
699.			
L. Domitio Ahenobarbo, Appio Claudio Pulchro Coſſ.	5	8	Craſſo.
	7	5	Cæſari.
		6	Trebatio.
		7	
		8	
		17	
		9	
		10	
		16	
	1	10	Lentulo.
		11	Valerio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
700.			
Interregnum ſex menſium, quo durante.	7	11, 12, 13, 15, 18	Trebatio.
	2	1, 2, 3, 4, 5	Curioni.
Sub Coſſ. Domitio Calvino, & M. Valerio Meſſalla.	5	17	Sextio.
	7	14	Trebatio.
	2	6	Curioni.
701.			
Pompeio Magno III. Coſ. primùm sine collega, & Q. Cæcilio Metello, quem sibi ſubrogavit Kal. Sext.	7	2	Mario.
	5	18	Fadio.
	13	75	Titio.
702.			
Servio Sulpicio, M. Claudio Marcello Coſſ.	3	1, 2, 3	Appio.
	8	1	*Cœlius.*
	3	4	Appio.
	13	1, 2	Memmio.
	2	8	Cœlio.
	8	2, 3	*Cœlius.*
	3	5	Appio.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
702.	8	4, 5, 9	*Cœlius.*
	15	9, 7, 8	Marcello.
		12	Paulo.
		2	Senatui.
		3	Catoni.
		1	Senatui.
	3	6	Appio.
	8	8	*Cœlius.*
	2	9	Cœlio.
	3	7, 8	Appio.
	2	10	Cœlio.
	8	10	*Cœlius.*
	2	7	Curioni.
	7	32	Volumnio.
	13	53, 56, 55, 57	Thermo.
	13	61, 62, 63, 64, 65	Silio.
		9	Craſſipedi.
		47	Silio.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
703. Æmilio Paulo & C. Claudio Marcello Coſſ.	15	4	Catoni.
		10	Marcello.
		13	Paulo.
	8	6	*Cœlius.*
		7	
	15	14	Cassio.
	2	14	Cœlio.
	13	58	Titio.
		59	Curtio.
	3	9	Appio.
	2	11	Cœlio.
	13	54	Thermo.
	2	13	Cœlio.
		18	Thermo.
	3	10	Appio.
	9	25	Pæto.
	2	19	Cœlio Caldo.
		12	Cœlio.
	3	11	Appio.
	15	5	*Cato.*
	8	11	*Cœlius.*
	2	17	Salluſtio.
	8	13	*Cœlius.*
	3	12	Appio.
	15	6	Catoni.
		11	Marcello.
	3	13	Appio.
	2	15	Cœlio.
	8	12	*Cœlius.*
		14	
	14	5	Terentiæ.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
703.			
	16	1	Tironi.
		2	
		3	
		4	
		5	
		6	
		7	
		9	
704. C. Claudio Marcello	16	11	Tironi.
L. Cornelio Lentulo Coſſ.	5	20	Rufo.
	14	14	Tulliæ.
		18	
	16	12	Tironi.
		8	*Q. Frater.*
	8	15	*Cœlius.*
	4	1	Sulpicio.
	8	16	*Cœlius.*
	4	2	Sulpicio.
	2	16	Cœlio.
	5	19	Rufo.
	14	7	Terentiæ.
	8	17	*Cœlius.*
705.	9	9	*Dolabella.*
Cæſare II. & Servilio Coſſ.	14	8	Terentiæ.
		21	
		6	
		12	
		19	
		9	
		17	

Ann.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
706. Cæſare dictatore II, M. Antonio magiſtro equitum.	14	16	Terentiæ.
		11	Terentiæ.
		15	Terentiæ.
		10	Terentiæ.
		13	Terentiæ.
		24	Terentiæ.
Fuſius Calenus, & Vatinius Coſſ. fuere tribus ultimis menſibus.		23	Terentiæ.
		22	Terentiæ.
		20	Terentiæ.
	15	21	Trebonio.
707.			*Prima Claſſis.*
Cæſare III, M. Æmilio Lepido Coſſ.	4	14	Plancio.
	9	1	Varroni.
Hic annus habuit 15 menſes, dies 145, Kalendas priores & poſteriores. Conſtat epiſtolarum alias eo tempore ſcriptas eſſe, quo Cæſar bellum geſſit in Africa, alias poſtquam in urbem rediit, alias poſt ejus profectionem ad bellum Hiſpanienſe: includentur ergo in triplicem claſſem, quam tria illa tempora offerunt. Quartam habebunt litteræ commendatitiæ.	15	15	Caſſio.
	6	23	Domitio.
	4	15	Plancio.
	13	29	Planco.
	6	1	Torquato.
	13	78	Allieno.
		79	Allieno.
	6	2	Torquato.
	5	21	Meſcinio.
	6	4	Torquato.
	9	3	Varroni.
		2	Varroni.
		4	Varroni.
		5	Varroni.
		7	Varroni.
		6	Varroni.
		16	Pæto.
	7	33	Volumnio.
	9	18	Pæto.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
707.			*Secunda Classis.*
	9	19, 17, 16, 20	Pæto.
	7	3, 4	Mario.
	6	3	Torquato.
	9	23	Pæto.
	4	3	Sulpicio.
		13	Nigidio.
	13	68	Servilio.
	6	10, 11, 12	Trebanio.
	4	7	Marcello.
	6	14	Ligario.
	4	8, 9	Marcello.
	6	15	Ligario.
	7	28	Curio.
	4	11	*Marcellus.*
	6	6	Cæcinæ.
	9	15, 26	Pæto.
	7	27	Gallo.
	4	4	Sulpicio.
	10	29	Ampio.
	6	13	Ampio.
			Tertia Classis.
	6	8	Cæcinæ.
		9	Furſanio.
		7	*Cæcina.*

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
707.			
		5	Cæcinæ.
	13	66	Servilio.
	6	22	Toranio.
		21	

Quarta Classis.

Littera commendatitiæ.

Libb.	*Epp.*	
13	10	Bruto.
	11	
	12	
	13	
	14	
	17	Sulpicio.
	18	
	19	
	20	
	21	
	22	
	23	
	24	
	25	
	26	
	27	
	28	
13	67	Servilio.
	68	
	69	
	70	
	71	
	73	
	30	Acilio.
	31	
	32	
	33	
	34	

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
707.		35, 36, 37, 38, 39	Acilio.
708.	6	19	Leptæ.
Cæſare dictatore III, M. Lepido magiſtro equ. Eodem anno Cæſar Conſul IV fuit ſine collega.	15	18, 16, 17	Caſſio.
		19	*Caſſius.*
	9	10, 13, 11	Dolabellæ.
	13	15, 16	Cæſari.
	4	5	*Sulpicius.*
	5	13	Lucceio.
	4	6	Sulpicio.
	16	10, 13, 14, 15	Tironi.
		16	*Q. frater.*
		17, 18, 19, 20, 22	Tironi.
	4	10	Marcello.
		12	*Sulpicius.*
	5	14	Lucceio.
		15	*Lucceius.*
		9	*Vatinius.*

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
708.			
	9	8	Varroni.
	13	77	Sulpicio.
	6	20	Leptæ.
	7	24 25	Gallo.
	12	17	Cornificio.
Q. Fabio Maximo & C. Trebonio Coſſ. quos Cæſar ſibi ſubſtituit in tres ultimos menſes.	13	4 5 6	Q. Valerio.
		7	Cluvio.
		8	Rutilio.
	12	18	Cornificio.
	5	11	Vatinio.
	7	29	*Curius.*
	5	9 10	*Vatinius.*
	9	12	Dolabellæ.
709. Cæſare v, & M. Antonio Coſſ.	7	30	Curio.
	13	50	Acilio.
	12	19	Cornificio.
	7	31	Curio.
M. Antonio & Dolabellâ Coſſ. poſt interfectum Cæſarem Idibus Mart.	11	1	*D. Brutus.*
	16	24	Tironi.
	6	18	Bithynico.
	16	23	Tironi.
	9	14	Dolabellæ.
	12	16	*Trebonius.*
	15	20 21	Trebonio.
	11	27	Matio.
		2	*Brutus & Caſsius.*
	12	1	Caſſio.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
709.	11	28	*Matius.*
		29	Oppio.
	7	21, 20, 19	Trebatio.
	11	3	*Brutus & Caſsius.*
	10	1	Planco.
	5	16	Titio.
	11	4	*D. Brutus.*
		16, 17	D. Bruto.
	12	2	Caſsio.
	10	2	Planco.
	12	3	Caſsio.
		23, 21, 26, 27	Cornificio.
	11	5, 7, 6	D. Bruto.
	12	22	Cornificio.
	16	27	Tironi.
		21, 25	Cicero filius.
710.	6	17	*Bithynicus.*
A. Hirtio, C. Panſâ Coſſ.	12	24	Cornificio.
	11	8	D. Bruto.
	10	3	Planco.
	12	4	Caſsio.
	10	28	Trebonio.
	12	5	Caſsio.
	10	4	*Plancus.*

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
710.			
	9	24	Pæto.
	12	11	*Cassius.*
	10	5	Planco.
		31	*Pollio.*
		6	Planco.
		7	*Plancus.*
		8	
	12	7	Cassio.
	10	27	Lepido.
		10	Planco.
		12	
	12	28	Cornificio.
		29	
		6	Cassio.
	10	30	*Galba.*
		9	*Plancus.*
		11	
	11	9	*D. Brutus.*
	12	25	Cornificio.
	11	10	*D. Brutus.*
		11	
	12	11	*Cassius.*
		12	
	10	14	Planco.
	11	22	D. Bruto.
	10	15	*Plancus.*
		17	
		16	Planco.
	12	30	Cornificio.
	11	18	D. Bruto.
		19	*D. Brutus.*
	10	34	*Lepidus.*
		25	Furnio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
710.			
		18, 21	*Plancus.*
		22	Planco.
	11	15	D. Bruto.
	10	13, 19	Planco.
	11	12	D. Bruto.
	10	33	*Pollio.*
		26	Furnio.
	11	14	D. Bruto.
		20, 23	*D. Brutus.*
	10	20	Planco.
	12	14, 15	*Lentulus.*
	10	35	*Lepidus.*
	11	13, 26	*D. Brutus.*
		21, 22, 24	D. Bruto.
	10	23	*Plancus.*
		32	*Pollio.*
	12	8, 9	Cassio.
		13	*Cassius quæſtor.*
	11	25	D. Bruto.
	12	10	Cassio.
	10	24	*Plancus.*

NOTANDA ET CORRIGENDA.

Inſerta eſt vocum Græcarum Latina interpretatio.

Prior numerus paginam, alter lineam indicat.

P. 1. l. 5. *Provinciam.* Galliam citeriorem, ab ipſo Cæſare, dum viveret, D. Bruto assignatam, & poſtea confirmatam a ſenatu, quam ſibi vindicabat Antonius.

2, 9. *Legationem liberam.* Dabantur ab ſenatu liberæ legationes ſenatoribus, privatæ rei causâ, ut voti ſolvendi, hereditatis aut ſyngraphæ perſequendæ, extra Italiam abeuntibus, ut cum majore dignitate, ſecuritate &c. ubique eſſe poſſent. De his tollendis, quia multi abutebantur, retulerat ad ſenatum Cicero conſul, cui quum intercessiſſet tribunus plebis, tenuerat tamen, ut harum tempus annuum eſſet, quod antea infinitum erat. Julius Cæſar ad quinquennium revocavit.

Ibid. 17. *Aquâ & igni nobis interdicatur.* Ita plerique codices cum utroque regio. Eſt a Grutero vulgata lectio, *aquâ & igni interdicamur.*

Ibid. 18. *Dandus eſt locus fortunæ &c.* Diſtinguitur aliter hic locus in quibuſdam Græviania mſſ. *Dandus eſt locus, fortunæ cedendum, ex Italiâ migrandum Rhodum &c.*

Ibid. 25. *Sext. Pompeium.* Magni filium, in Hiſpania, *Baſſum*, in Syria.

3, 12. *Invidiam faciemus.* Si nempe vindices libertatis præsidio egere videbuntur.

X v

4, 1. *In tua poteſtate fuerimus.* Percuſſores Cæſaris Antonio & Lepido, datâ utrimque fide, ſeſe commiſerant.

Ibid. 10. *De reponenda ara.* Vide lib. 9, ep. 14.

Ibid. 11. *Quod velle & probare vix quiſquam poſſe videtur.* Ita cum Lambino codex uterque regius. Mendosè vulgati, *quod velle te probare &c.*

Ibid. 26. *Denuntiatum eſſe.* Ut Romam frequentes convenirent.

5, 8. *Edicti tui.* Quo civibus optimis ſupplicium idem minabatur, quod Cicero conſul de ſceleratissimis ſumpſerat.

Ibid. 13. *Edicto.* Licebat magiſtratibus, ſcripto publicè proposito, jubere, ſtatuere, pronuntiare in eo genere, in quo poteſtatem haberent. Poſtulabant autem ut ſibi prætoribus liceret abeſſe ab urbe ultra decem dies, contra quod legibus cautum erat.

Ibid. 28. *De ſuo jure decedere.* Videtur legendum cum Grævio *decidere* : non enim de ſuo jure decedebant, ſed edicto volebant de jure ſuo cum ſenatu transigere, paciſci, ut legibus ſolverentur, ſibique liceret concordiæ causâ abeſſe plus quàm decem dies.

6, 20. *Quàm non diu regnavit.* Menſes omnino quinque poſt reditum ex Hiſpania, devictis Pompeii liberis.

7, 10. *Ad Inalpinos.* Alpium incolas. Vitiosè codices regii cùm pleriſque aliis, *ad Tranſalpinos.*

8, 23. *Provinciam.* Galliam citeriorem.

10, 20. *Quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione.* Vide Phil. 3 & 4.

12, 7. *Idibus Martiis.* Quo die Cæſar a conjuratis privato conſilio interfectus eſt.

Ibid. 23. *Exſpectationem legatorum.* Vide Phil. 6.

13, 4. *Ut antea rege.* Cæſare.

14, 4. *Ventidius elabatur.* Elapſus eſt. Vide proximè ſequentem ep.

Ibid. 6. *Ventosissimum.* Levissimum, atque in primis mobilem.

Ibid. 27. *Gratiorem me eſſe &c.* Corrupti hoc loco mſſ. nec ſenſus commodus erui poteſt e vulgata lectione, quam concinnavit Victorius. Voculam *nec* excidiſſe putat Frid. Gronovius, & sic verba conſtituit. *Plus debere arbitror, quàm me tibi; nec gratiorem me eſſe in te poſſe, quàm iſti perversi sint in me. Exploratum habes (sint, an hæc temporis videantur dici causâ) malle me &c.*

15, 13. *Vacivitas.* Ita Grævius e veſtigiis ferè omnium mſſ. qui aut *civitas* aut *novitas* præ ſe ferunt. Alii malunt *vacuitas*: ſed occurrunt alibi *ædes vacivæ, aures vacivæ.*

Ibid. 14. *Litteris commendari.* Mandari, credi. Suſpicionem movet de Octaviano, qui conſulatum petiit; Romamque cum exercitu profectus, extorsit.

16, 5. *Neque Cæſari imperari poteſt.* Quippe qui jus habebat imperii, nec aliud tum majus erat imperium, conſulibus amissis.

Ibid. 14. *Pecuniæ cccc.* i. e. ſeſtertii quadringenties, libellarum Tur. 40000000.

Ibid. 17. *Septem nunc numeros legionum alo.* Numeri ſunt cohortes. Ita ex Hittorpiano codice, cui accedit unus e regiis, Grævius, qui rectè mendi arguit vulgatam lectionem, *ſeptenum numerum legionum.*

Ibid. 19. *Varronis theſauros.* Alludi putat Corradus ad librum Varronis περὶ πλούτου.

Ibid. 20. *Subſiſtere ſumptui.* Ita regius unus, & codices plerique cum Victorio, idque tuetur exemplis Frid. Gronovius. Alter e regiis ab emendatrice manu *ſufficere ſumptui.*

17, 9. *Asinium Pollionem.* Qui præerat Hiſpaniæ ulteriori.

18, 26. *Providendum eſt.* Sic habet uterque regius, pro vulgato *providendum ſit.*

20, 18. *Sanè quàm ſum gaviſus.* i. e. valde. Sic ad Q. frat. 2, 6. *Sanè quàm refrixit.*

21, 24. Inſtrumentum, quo utebar.

22, 1. Umbratiles pugnæ, ſimulacra pugnarum.

Ibid. 6. *De Bruto arceſſendo.* M. Bruto, qui Macedoniam tenebat.

Ibid. 16. *Hi novi timores.* Ita codices. Vulgati vocem priorem omittunt.

24, 30. *Magnificentissimo munere.* Præmittunt Manutius & Lambinus vocem *uſus*, quæ abeſſe poteſt.

25, 2. *Quando.... tenes.* Ita codex regius uterque, pro vulgato, *quum....* *tenes.*

27, 1. *Tam recenti gratulatione.* Gratiarum actione ob victoriam Mutinenſem : vox propria in hac re, quum in ſupplicationibus gratias diis agerent.

Ibid. 27. *Vernarum causâ.* Servorum nomine deſignat adverſarios Vicentinorum, ut homines nequam & abjectos ſignificet.

28, 2. *Inertiſſimum.* Grævius præfert *incertiſſimum.*

Ibid. 13. *Homo ſui ſimillimus.* Idem in hac re, qui ſolet eſſe, & dicitur in malam partem.

Ibid. 28. *Committendum non putavi.* Ita regii codices. Victorius dedit *committendum nondum putavi.*

29, 6. *Iſtam cantilenam.* i. e. quod jactatur, quod crebris ſermonibus uſurpatur.

30, 28. *Recentem novam.* Novum eſt, quod tunc primùm adepti ſumus, recens, quod nuper. *Novum* ad rem, *recens* ad tempus refertur.

31, 29. *Ligurirent.* Ambirent ſpe lucelli alicujus, affectarent. *Ligurire* propriè eſt leviter ſorbere, deguſtare.

33, 12. *Propriis reip.* Fidis & certis in defenſionem reip. Brutum ſpes fefellit: nam paulò pòſt Octavius & Plancus ad Antonium & Lepidum acceſſerunt.

Ibid. 18. *Si frænum momorderis.* Si oſtenderis, te reſiſtere & coerceri non poſſe. Ab equis contumacibus & refractariis ducta tranſlatio. Mox e regiis mſſ. dedimus *ferre poterunt*, pro vulgato *ferre poterint.*

34, 13. *Vigiliam meam.* Tranſlatio à militibus qui excubant per vigilias.

Ibid. 17. *Multa enim Romæ.* Scil. moventur, turbantur, ab iis qui Octavianum ad conſulatûs petitionem impellebant, quæ per te comprimi poſſint, si manſeris in Italia.

Ibid. 21. *Servilium.* Iſaurici filium. Ita codices. Alii malunt *Servium*, de quo epiſtolâ 7ª hujus libri.

35, 14. Laconicam brevitatem.

38, 14. Libros philoſophicos.

Ibid. 24. *Habeo multa occultiora.* Ita regii codices. Vulgati præferunt *multò occultiora.*

Ibid. 31. *In illa lege.* Videtur eam legem dicere, quâ Cæſar permisit æs alienum, quo laborabat civitas, diſſolvi, tradendis prædiis non eo pretio, quo tum erant, ſed quod fuerat ante bellum civile.

40, 23. *Ut par erat tuâ.... bonitate &c.* Frid. Gronovius legit ac diſtinguit, *ut par erat tuæ.... bonitati, & amicitiæ noſtræ.*

41, 1. *Patriam amicitiæ præponendam eſſe.* Ita cum Manutio & Lambino codex unus e regiis. Alter, *patriæ amicitiam poſtponendam.* Victorius maluit, *patriæ amicitiam præponendam*, eodem ſenſu.

Ibid. 16. *Lege Cæſaris diminuta eſt.* Matius videlicet æſtimationes acceperat a debitoribus.

42, 13. *Rem potiorem oratione.* h. e. quæ non oratione tantùm & verbis, ſed factis etiam & re ſit teſtanda.

Ibid. 30. *Memoriæ atque honoribus.* Ita codices regii, idque præſtat vulgato, *memoriæ ac honoribus*, quod durum & auribus inſuave.

46, 10. *Sed ita compreſſum eſt.* Vide lib. 9, ep. 14. Ita cum Manutio & Lambino Grævius in emendandis. Victorius dedit, *ſed ita compreſſa eſt*, ſupple ex ſenſu, *ſeditio*, *turba.*

47, 28. *Æra refigere.* Leges abrogare. Æra ſunt leges tabulis æreis inciſæ, propriè ipſæ tabulæ, quibus leges inſcriptæ.

49, 3. *Ad quam paratus venerat.* Ita regii codices, & editi præter Victorium & Grævium, qui maluerunt, *at quàm paratus venerat.*

Ibid. 14. *Quia quæ.... bene ſenſerant.* Pronomen *quæ* omittit Grævius.

50, 12. *Qui si ne ad me referent.* Ita cum mſſ. pleriſque unus e regiis : alter cum Manutio, *qui sive ad me referent, sive non*, quod manum correctoris ſapit.

51, 5. *Productus in concionem.* A Canutio tribuno plebis, qui concionem advocarat. Magiſtratus, qui concionis advocandæ poteſtatem ha-

bebat, producebat aut privatos, aut etiam magiſtratus, quos jubebat de rebus propoſitis ſententiam dicere.

52, 10. *Certas res denuntiarent.* Ita cum Frid. Gron. dedimus, & verbum in hac re proprium eſt, pro vulgato *nuntiarent.*

Ibid. 12. *Intolerabilia poſtulata.* Vide Phil. 8.

55, 22. *Quanto ſtudio .... defenderim.* Vide Phil. 11.

56, 4. *Invitâ ſocru tuâ.* Serviliâ, Catonis Uticenſis ſorore, matre M. Bruti, cujus ſorores duæ Caſſio & Lepido nupſerant.

58, 14. *Conſulatûs tui.* Caſſius ex deſignatione Cæſaris, futurus erat conſul biennio pòſt cum M. Bruto, poſt conſulatum D. Bruti & Cn. Planci.

Ibid. 25. *Sed maxima ſpes.* Ita codex e regiis unus & alter Grævii, cui probatur id præ vulgato, *ſed maximè ſpe.*

59, 9. *Conſilio atque auctoritate tuâ roboremur.* Victorius rectè delevit vocem ultimam, quam ignorant codices regii.

61, 22. *Moliri.* Abſolutè. Magnæ molis aliquid aggredi.

62, 7. *Habeo paululum moræ.* Nonnulli codices præferunt *habui*, quod rectum videtur.

Ibid. 26. *Legionem tradere.* Unus e regiis ſcribit *legiones*, ut duas habuerit Cæcilius Baſſus, quarum altera ſtatim ad Caſſium tranſierit, alteram retinere fruſtra conatus ſit.

64, 24. *Me excipere.* Secernere, quem præ aliis ad omnia producas.

65, 4. *Neque umquam non decedendo.* Cum Frid. Gronovio lege *recedendo.*

Ibid. 9. *Tillius Cimber.* Ita nomen ſcribi debet, non, ut vulgò, *Tullius Cimber.*

Ibid. 16. *Græcorum militum numeros.* i. e. cohortes. Vitioſè vulgati, *Græcorum militum numero.*

Ibid. 23. Palto, quæ fuit urbs Syriæ.

Ibid. 25. *Ternis tetradrachmis.* i. e. duodecim drachmis, ſeu denariis. Porrò denarius hoc tempore ad aſſes ſexdecim excreverat.

66, 26. *Quando quidem claſſis.* Ita codex regius uterque. Vulgati, *quum quidem claſſis.*

67, 2. *Videor eſſe conſecutus.* Ita quoque regii codices, pro vulgato, *videor etiam conſecutus.*

Ibid. 8. *Parciùs ſcripſi.* Lambinus addidit hæc ſuppoſititia, *quàm revera facere eos inveni. Quòd verò aliquid de his ſcripſi, mirari &c.*

Ibid. 9. *Nec me meæ... injuriæ umquam.* Addunt vulgati, *moverunt*: quam vocem ignorant codices, & vetuſtiores editi.

68, 8. *Dum iſti veniunt.* Ita rectè regii codices, pro vulgato, *dum iſti venient.*

69, 15. *Illius facti.* Cæſarianæ cædis, in qua hic Lentulus Bruti ſe & Caſſii ſocium fuiſſe falsò gloriabatur.

70, 1. Patriam magis amans.

71, 7. *Civibus Romanis omnibus.* Redundat, Grævio judice, vox ultima, quam tamen ſervant regii codices.

72, 19. *Duum millium amphorarum.* Ita e regiis mſſ. dedimus, licet Julius Romanus grammaticus moneat *amphorûm* dici, quum additur numerus.

73, 15. *Hæc.* Pendet vox, neque eſt verbum, ad quod referatur. *Sive timor eſt... sive furor, sive potentia paucorum.* Ita diſertè cum Grævii Menteliano codice regius optimus. Alter

mendosè cum vulgatis, *sive timore... sive furore, sive patientia paucorum.*

Ibid. 21. *Neque noſtra ex parte.* h. e. neque quòd partibus noſtris eſſet proficuum. Ita locum exhibent Grævii codices, & regius uterque. Vulgò editur, *neque veſtra ex parte*, aut ut voluit Frid. Gronovius, *neque veſtro ex parte*, ut referatur ad vocem *periculo*, quod quodammodo ad vos quoque pertineat.

Ibid. 26. *Neque... mederi... voluerunt.* Ita Manutius, & regius codex optimus. Alter cum vulgatis, *noluerunt*, quod reſpuit conſuetudo Latini ſermonis.

Ibid. 28. *Demoratos eſſe.* Ita codex regius uterque, pro vulgato *demorati* aut *demorari.*

74, 23. *Omnibuſque rationibus.* h. e. quacumque ratione, quacumque dabitur viâ. Ita quoque regii codices. Vulgati ſenſu parum idoneo, *omnibuſque cum rationibus.*

77, 16. *Tibi infrà ſubſcripsi.* Mediam vocem ignorat unus e regiis.

Ibid. 18. Liberior, sive apertior in loquendo.

Ibid. 28. *Ad tuos ſermones.* Dialogos, in quos includi volebat.

78, 25. *De optimo genere dicendi.* Quem librum *Orator* inſcripsit.

80, 22. *Ludis Cæſaris.* Quos ille dedit victor ex Hiſpania reverſus. *Viderem T. Plancum*, Burſam, Ciceronis & Milonis olim oppugnatorem acerrimum, qui lege de vi damnatus (vide lib. 7, ep. 2.) a Cæſare in integrum reſtitutus fuerat. Vide Phil. 13, 27.

82, 16. Omnia de omnibus, h. e. accuratè & copiosè.

Ibid. 20. *Ut es.* Ut ſoles, quæ tua conſuetudo eſt.

Ibid. 21. *Etiam mi inertiam afferet.* Voculam *mi*, omiſſam in vulgatis, reſtituimus e regiis codicibus.

83, 1. *Legatione liberâ.* Vide ſuprà ad ep. 1, libr. 11.

Ibid. 21. *Collegâ noſtro.* In auguratu.

84. 1. Tyrannicidæ.

Ibid. 17. *Cenſui.* Vide Phil. 3.

Ibid. 25. *In Sempronio.* Qui videtur falſo ſenatuſconſulto miſſus fuiſſe in Africam ab Antonio. Eum coercendum, & e provincia exturbandum Cicero ſcripſerat. De eodem infrà epp. 25 & 29.

85, 20. *Credunt factum.* Verè miſſos ab Octaviano, qui Antonium domi ſuæ interficerent.

88, 15. *Cauſam tuam egi.* Ut provinciam Africam obtineres, neque eam traderes Calviſio & Tauro, Calviſii fortè legato, quos innuit non minus malum & portentum eſſe in rep. quàm Minotaurus fuerit in inſula Creta. Vide Phil. 3, 26.

90, 23. *P. Lucceium.* Hîc Manutius & Corradus epiſtolæ alterius initium agnoſcunt, quum infrà de Panſa mortuo, ſuprà de vivo mentio fiat.

93, 9. *Ne nimis liber.* Affert e tribus mſſ. Grævius, *ne minùs liber*, & infrà, *ne minùs fortis*, *ne minùs te dignus*; idque haud meritò præfert vulgatæ lectioni.

94, 5. *A quibuſdam.* Qui favebant Antonio.

Ibid. 28. *Familiam.* Servos.

96, 26. *Renovatum bellum.* Scelere Lepidi, qui victum & fugientem Antonium recepit.

97, 2. *A magiſtris.* Qui in venditione bonorum alicujus, ab iis, quorum intererat, conſtituebantur, ut auctioni præeſſent.

98, 6. *De Venuleio, Latino, Horatio.* Legatis Calviſii, per quos ille abſens Africam regi volebat, traditam ſibi ab Antonio.

100, 7. *Quod intelliges tuâ nullam in partem, meâ multum intereſſe.* Hic eſt ordo verborum in regiis mſſ. melior quàm in vulgatis, in quibus omittitur vox *multum.*

102, 15. Memoriæ causâ litteris mandatum, decretum Areopagitarum.

Ibid. 25. *In tuo ſacrario.* Parte ædium urbanarum exſulis Memmii. Sacraria in ædibus privatis loca erant, ubi res ſacræ cuſtodiebantur, & ubi ſacra gentilitia fiebant.

104, 13. *Defenſi ſunt.* Cicero conſul obſtitit, ne lex agraria ferretur a tribunis plebis promulgata, quâ lege Volaterranorum agri diviſioni ſubjiciebantur. Vide Att. 1, 19.

106, 28. *Tueri vix poteſt.* Cenſus ſenatorum debebat eſſe ſeſtertium octies, libellarum Tur. 100000.

107, 16. *Proconſuli.* Conſulatum non geſſerat, ſed tum præerat provinciæ conſulari, nempe Africæ.

108, 4. *Societatis.* Publicanorum.

110, 2. *De agro Vectigali.* Qui ager vectigal pendebat Atellanis. Sic infrà ep. 11 commendat Bruto vectigalia, quæ Arpinates habebant in provincia Gallia.

112, 19. *P. Sextium.* Quo tribuno plebis promovente Cicero ab exſilio revocatus fuerat.

113, 2. *In æſtimationem accepit.* Vide ſuprà libr. 11, ep. 27.

114, 18. *Conſtat ex ceteris ſocietatibus.* Plures erant publicanorum ſocietates, quibus ex ſingulis ſocietas Bithynica ſocios adſciverat.

Ibid. 23. *Men.* h. e. e tribu Menenia, quæ

fuit una ex triginta quinque tribubus. *Qui eſt magiſter.* Director, ut hodie vocant.

115, 13. *M. Varro.* Non ille doctiſſimus Romanorum, qui erat eâ ætate, dignitate, ingeniique & doctrinæ famâ, ut neque tum primùm quæſtor fieri, aut Bruto ignotus eſſe poſſet.

Ibid. 18. *Liberorum necessitudini.* Prætor parentis loco quæſtori ſuo eſſe debebat, more majorum. Vide infrà ep. 26.

116, 2. *In hoc ſtudio noſtro.* Rerum philoſophicarum.

Ibid. 10. *In utriſque ſubſelliis.* Quia ſæpius patronum egerat & judicem, ut ſequentia declarant: nam *fides* eſt patroni, *fama* judicis integri & juſti.

Ibid. 15. *His autem temporibus.* Quum Cicero poſt cladem Pharſalicam Brundisium ſe præproperè contuliſſet.

118, 26. *Nec alius ullus.* In quibuſdam municipiis vel dictator creabatur, ut Lanuvii, vel conſul, ut Tuſculi.

119, 17. *A noſtris ſtudiis.* Philoſophiæ, cui Brutus impenſam dabat operam.

120, 10. *Noſtri ordinis.* Senatorii.

Ibid. 25. *Qui Romæ jus dicit.* Prætor erat urbanus.

121, 26. *En hic ille eſt, qui maximè irridere ... me ſolitus eſt.* Ita regii codices, ut voluit Grævius, cui meritò diſplicet vulgata lectio, *hem, hic ille eſt, de illis maximè, qui irridere ... me ſoliti ſunt.*

122, 3. Sed meum numquam animum in pectore inflexit. Odyſſ. ὶ 258.

Ibid. 6. Strenuus eſto, quò te & poſterorum aliquis laudet. Odyſſ. ὰ 302. Nubes enim tegebat atra. Odyſſ. ὶ 259, & ὸ 314.

Ibid. 9. *Sed tamen idem me conſolatur. Etiam hominem &c.* Ita cum Victorio locum exhibent regii codices. Lambinus maluit ; *ſed iidem tamen me conſolantur ; & jam hominem pruſtum inani gloriâ*, h. e. ardentem cupidine famæ.

Ibid. 12. Ne ignaviter & inglorie peream ; ſed magno aliquo facinore edito, quod audiatur a poſteris. Iliad. χ' 304.

Ibid. 17. *Præcepta* Euripidis, odi ſapientem, qui ipſe ſibi non ſapit.

Ibid. 20. Simul a fronte & a tergo *videre*.

Ibid. 23. Semper fortiter agere, & aliis præſtare. Iliad. λ 208.

123, 2. *Genere novo litterarum.* Ob interpoſitos Græcos verſus.

Ibid. 12. *De eo ... bene ſperaviſſem.* Ita cum Lambino & Frid. Gronovio dedimus. Vitioſè codices, *ex eo ... bene ſperaviſſem*, quia præcessit illa præpoſitio, unde error Librariis.

125, 24. *Quàm maximus pòſt meâ &c.* Manutius conjiciebat, *quàm maximus poteſt, meâ commendatione.*

129, 11. *Patrenſis civis factus eſſet.* Amiſſâ civitate Romanâ. Nam legibus Romanis nemo duarum civitatum civis eſſe poterat.

130, 7. *In valetudine meorum.* Tironis, quem decedens ex Cilicia Patris ægrum reliquit. Vide libr. 16, ep. 1, 2 &c.

Ibid. 22. *Et in omni genere officii diligendus.* Grævius delet voculam *in*. Manutius verò & Frid. Gronovius, pro *diligendus*, reponunt *diligens*, vel *diligentiſſimus*.

132, 1. *A ſtudiis noſtris.* Philoſophiæ.

133, 6. *Quo & eſt apud.* Conjunctionem *&* delevimus, quam ignorant regii codices.

136, 1. *Magnum eſſe . . . meas litteras.* i. e. momenti magni. Ita Victorius ex antiquioribus mſſ. locum reſtituit. Alii addunt *pondus habituras*, quod ab emendatrice manu profectum videtur.

137, 21. *De eadem re alio modo.* Formula, quâ utebantur jurisconſulti, in præſcribendis actionibus, quum oſtenderent ejuſdem rei conſequendæ plures eſſe vias, & varias inſtitui poſſe actiones.

138, 18. *Cum tuo Servio.* Vide libro 4, ep. 3.

139, 17. *Studia illa noſtra.* Philoſophiæ.

140, 1. *Illud quod ſuprà ſcripsi, id tibi confirmo.* Vocula *id* non redundat, ſed additur confirmationis gratiâ. Voces *id tibi confirmo* ſumpsit ex antiquis libris Manutius, eaſque admisit Grævius. Deſunt in regiis codicibus.

142, 19. *Signaretur.* Juſſu Pompeii.

144, 28. *Soſis.* Eſt Siculum nomen Manlii. *Is fuit Catinenſis.* Eſſe desiit, poſtquam in municipium Neapolitanum adſcriptus eſt.

147, 5. *Illius ordinis.* Equeſtris.

148, 10. *Meo beneficio.* Me rogante.

149, 25. *Alieno nomine.* Putà cujuſdam abſentis, aut pupilli.

153, 5. *Lucius Lucceius.* Addunt vulgati *meus*, quam vocem ignorant codices.

Ibid. 13. *Bullidenſes.* Ita conſtanter nomen ſcribitur in libris veteribus, ut in Piſonem n. 95. Vitiosè vulgati *Bulliones.*

154, 1. *Q. Gallio.* Ita hic & ep. ſequenti nomen ſcribitur in regiis mſſ. non ut vulgò *Quintio Gallo.*

155, 5. *Familiarissimi mei.* Vocem poſteriorem omittunt vulgati, quam ſervant regii codices.

157, 8. *Utamur igitur vulgari conſolatione.*

Amiſsâ dignitate & gratiâ, conſolemur nos, ut ſolet vulgus, cujus in rebus adverſis hæc ferè ſunt verba, *quid, ſi hoc melius?*

Ibid 26. *Quæ a me conſtituta ſunt.* Quum Ciliciæ proconſul eſſet.

158, 2. *Cujus eſt lib.* 7, *ep.* 29. Dele hæc verba.

Ibid. 20. *Acilio.* Qui Sulpicii in Græcia ſucceſſor fuit. Vide lib. 7, ep. 30. Vulgati nomine ignoto Romanis inſcribunt *Aucto proconſuli.*

159, 17. *Ex mea amicitia.* Haud malè H. Stephanus, *ex ea amicitia*, quod probat Grævius.

160, 14. *A Cæſare liberavi.* Veniâ impetratâ.

161, 11. Juriſdictionem, diſtrictum vocant, partem provinciæ, cujus adminiſtratio & juriſdictio prætori commiſſa eſt.

162, 8. *Apparitione.* Apparitoris miniſterio.

164, 17. *Ecdici.* Qui res civitatum adminiſtrant. Notiori nomine vocantur *Syndici.*

Ibid. 23. Pignora, quæ creditori obligantur, poſſeſſione penes debitorem remanente. *Commiſſa*, ſeu creditori mancipata dicuntur, quum debita non ſolvuntur ad diem conſtitutam.

168, 18. *Studioſo.* Nota dictum abſolutè.

169, 5. *Quum ſerò veniſſem.* Quum ad te in ipſo negotii conficiendi articulo ſcripsiſsem.

Ibid. 8. *In meo ære eſſe.* Meum eſſe; ducta tranſlatio a poſſeſſione nummorum.

Ibid. 25. *Paucis verbis.* Poſteriorem vocem, tamquam gloſſema, delet Frid. Gronovius.

171, 28. *Commendationem ad gloriam.* Ita omnino legendum cum Frid. Gronovio. Vulgò editur *commendationem atque gloriam.*

172, 10. *Operas... pro magiſtro dat.* Eſt vice-director ſocietatis publicanorum *in ſcriptura*,

propriè, veċtigali e parçuis, quod ſolum initiò fuit; ſed dicitur de aliis reipublicæ veċtigalibus in genere.

Ibid. 14. *Paċtiones... conficiat.* De pecunia publicanis ſolvenda a civitatibus pro decumis, quas interdum civitates cogebantur impenſo pretio redimere.

Ibid. 26. *Cum ſociis ſcripturæ.* Quibus veċtigalia provinciæ cenſores locaverant.

174, 17. Tres juriſdiċtiones. Vide ſuprà ad ep. 53.

175, 26. *De republica ſumma.* i. e. De univerſo ſtatu imperii Romani. Ita Frid. Gronovius & Grævius, & ſic ſolet Tullius. Vulgò *de reipublicæ ſumma.*

176, 1. *Collegæ noſtro.* In auguratu.

180, 8. *Quòd ſi Romæ fuiſſem.* Ita Grævius e mſſ. Vulgati omittunt vocem ultimam, quæ abeſſe non poteſt.

Ibid. 28. *Quid fieri poſſit.* Ita regius codex optimus. Alter cum vulgatis, *quid fieri poſſet.*

188, 16. *De familia.* De ſervis, quos Cicero, veritus ne cum ceteris bonis publicarentur, manumiſit, ſub conditione tamen, ut ſi Clodii lex abrogaretur, ſervirent ſicut antea.

Ibid. 22. *Quò neque Hiſpo.* Variant in hoc nomine codices, in quibus ſcribitur *Hipſo*, *ipſo*, *ipſe.* Videtur deſignari L. Piſo conſul, Ciceronis inimicus, qui ad regendam Macedoniam propediem iturus erat.

189, 7. *Te vicum venditurum.* Alii *vendituram.* Sed vide Gallium 1, 7.

190, 29. *A Veſtæ* (nempe templo) *ad tabulam Valeriam.* In foro, ad quam tribuni plebis ſedere ſolebant.

192,

192, 17. *Vel legatione.* Quam ipſi Cæſar detulerat : tunc enim abfuiſſet reipublicæ cauſâ, nec proinde in judicium vocari potuiſſet.

Ibid. 21. *Quum dolore conficior.* Ita regii codices, idque præſtat vulgato, *conficiar.*

195, 4. *Quibus ego ſemper ſervivi.* Vocem *ſemper*, omiſſam in vulgatis, addidimus ex regiis codicibus.

198, 7. *In quam rempublicam veniemus.* Hanc regiorum mſſ. lectionem prætulimus vulgatæ, *veniamus.*

199, 11. *Cui ſcitis me ſatisfieri velle.* Cæſari, ut videtur, cujus ſe debitorem eſſe moleſtè ferebat, mox profecturus ad Pompeium.

Ibid. 27. Bilem meram.

201, 20. *Quid fieri placeret.* Vulgò, *quod fieri placeret.* Regios codices ſequimur.

203, 12. *Si metuendus iratus eſt, quies tamen &c.* Fortè, inquit Frid. Gronovius, *ſi metuendus iratus eſt*, nempe Dolabella divortio, *quieſces*, meliùs non remitti nuntium. *Tamen ab illo fortaſſe naſcetur*, ſcil. cauſa divortii.

204, 4. *Ne jam intercludamini.* Ita regius optimus. Alter cum vulgatis, *intercludamur.*

Ibid. 10. *Modò ut hæc nobis loca tenere liceat.* Ita rectè regius codex uterque. Mendosè vulgati, *vobis loca tenere liceat.*

206, 9. *Quæ ſint negotia.* Ita cum Lambino regii codices. Alii, *quæ ſunt negotia.*

208, 10. *Fac ut ſint.* Et paulò pòſt, *fac ut ſit.* Ita regii : vulgati utroque loco omittunt verbum *fac*, quod videtur non poſſe ſubintelligi.

213, 30. *Indicavit .... Bibulus .... qui quum vos ei permiſeritis* Ita duo regii codices. Vulgò, *judicavit & permisiſtis.*

216, 5. *Euſeben & Philoromæum.* Pium & amicum Romanis.

Ibid. 26. *Atque ille primò.* Ita cum vulgatis regii codices. Grævius ex quibuſdam mſſ. dedit, *atque illo primo.*

221, 4. *Et falſo ære alieno.* Reponit Urſinus, *& magno ære alieno.*

Ibid. 18. *Evocatorum.* Evocati dicebantur milites, qui confectis legitimis ſtipendiis, commoti ducis alicujus precibus, ejus caſtra ſequebantur.

222, 21. *Tum præſtanti*, vel *præſenti magnitudine & animi &c.* In Mediceo codice, & in uno e regiis ſcribitur, *tum præſentia magnitudine*, unde Grævius legit *tum præſentiâ & animi &c.* deletâ voce *magnitudine*, quæ margini illita, tamquam interpretatio vocis *præſentiâ*, in ipſum poſtea contextum irrepſit.

223, 8. *Sacerdos templi*, Bellonæ, quod in Cappadocia ſanctiſſimum fuit. Sacerdos ille majeſtate, imperio & potentiâ ſecundus a rege conſenſu gentis habebatur.

Ibid. 11. *Et toto iis.* Et quod ſummam rem continet, *iis* quoque paratus, & ſuccinctus, *qui &c.* Ita locum interpretatur Frid. Gronovius. At Victorius legebat, *& omnino iis &c.*

224, 27. *Repugnantibus.* Fortè *repugnantes*, inquit Lambinus, qui tamen cenſet poſſe ſubintelligi hoſtibus, vel aliquid ſimile.

225, 7. *Eleuterocilicum.* Cilicum liberorum, qui nemini parebant, qui ſuis legibus utebantur.

230, 19. *Adminiſtrare.* Ponitur abſolutè, pro rem gerere & adminiſtrare. Vulgò editur *adminiſtrari.* Lectionem mſſ. revocarunt Frid. Gronovius & Grævius.

231, 2. *Triumphi prærogativam.* Prærogativæ

tribûs vel centuriæ tanta erat reverentia in comitiis, ut qui ejus ſuffragiis creatus eſſet, is ferè a tribubus vel centuriis jure vocatis crearetur. Inde factum eſt, ut *prærogativæ* vox acciperetur pro ſecundo omine, certo ſigno, indicioque & pignore, & quaſi arrhabone futuræ rei optatæ vel ſecundæ. Vide Frid. Gronovium Obſerv. 4, 1.

232, 7. *Et si non modò omnes.* Ita rectè Victorius locum emendavit ex mſſ. quum priùs legeretur, *& si non modò unus.*

Ibid. 31. *Et veriùs ſcripsiſſe.* Media vox non eſt in regiis codicibus.

233, 14. *Quum mei etiam amantissimum.* Ita regii codices, meliùs & integriùs, quam in vulgatis, *tum mei amantissimum.*

235, 10. *Tuo facto.* Quòd operâ & gratiâ tuâ C. Marcellus frater patruelis conſul factus sit.

Ibid. 15. *Vel me tui similem.* Vide Brut. 249.

236, 1. *C. Marcello cos.* Malè additur in vulgatis, *designato.* Hæc enim epiſtola, & ea quæ proximè ſequitur, ad conſulem ſcriptæ ſunt.

239, 22. *Reditum meum.* Ab exsilio.

241, 11. *In ære meo eſſe.* Vide ad ep. 62. lib. 13.

242, 14. *Tertius eſt.* Scil. fructus. Ita regii codices, pro vulgato, *tertium eſt.*

Ibid. 22. *Onera tuorum.* Fortè accuſationes quorumdam ex iis, qui cum Caſſio in provincia fuerant, quorum damnatio præjudicium fuiſſet in Caſſium.

243, 17. *Cum Bruto tuo.* M. Bruto, cujus ſoror nupſerat Caſſio.

245, 8. *Ipſo legato.* Legendum videtur cum Frid. Gronovio, *te ipſo legato.*

246, 14. *Quem hæc tertia jam epiſtola antè*

oppreſſit. Ita Frid. Gronovius. Vulgò, *quum hæc te tertia &c.* Sed pronomen *te* ignorant codices.

Ibid. 16. *Schedulam.* Schedæ ſunt plagulæ chartæ, quibus ſubitò committitur quidquid in mentem venit, ut emendatum poſtea in chartam mundiorem tranſcribatur.

Ibid. 22. Per ſimulacrorum illapſus.

Ibid. 24 Intelligibiles viſiones, mentis, ſive intelligentiæ viſa.

Ibid. 28. Spectra, imagines.

247, 8. Spectrum, imago.

Ibid. 22. Secta *Epicuri.*

248, 15. Omnia de omnibus, accuratè, copiosè.

Ibid. 24. Specimen civitatis.

249, 2. Sine auctore.

Ibid. 5. Honeſtum propter ſe expetendum.

Ibid. 12. Rerum inanium incurioſus.

Ibid. 24. *Si* Garrulum *habuiſſet.* Scribit unus e regiis *habuiſſem*, quod rectum videtur. *Nam* ſeriò agere *ſine periculo &c.*

250, 1. *Tua quidem in culina.* Ad gravem quæſtionem ridiculè reſpondet, *in culina*, quia voluptatem ſequeris Epicuri : *mea in palæſtra eſt*, quia mihi placent, qui virtutem & laborem præferunt. Frid. Gronovius. In uno codice regio vitiosè ſcribitur, *mea moleſtraſſet :* unde vulgatum, *mea moleſta eſt.*

Ibid. 4. *Convicium Platonis.* Qui cauſam ſibi ait non attingendæ reipublicæ fuiſſe, quod offendiſſet populum Athenienſem propè jam deſipientem ſenectute.

251, 1. Honeſtum propter ſe expetendum, voluptatem verò, & ſtatum mentis omni perturbatione carentem, *virtute* ... honeſto *parari.*

Ibid. 6. Non poteſt jucundè vivi, niſi honeſtè & juſtè vivatur.

Ibid. 8. Voluptatem. 9. Amatores voluptatis. 10. Honeſti & juſti amatores.

Ibid. 28. Vicissim deridere.

252, 16. *Aliquantum olim diſcedens.* Mediam vocem, quam ignorant regii, delevimus, ut voluit Manutius.

254, 15. *Liber iſte, quem mihi miſiſti.* Vide ſuprà lib. 12, ep. 16.

Ibid. 20. *Sive sic.* Particulam hanc minuendi vim habere Manutius aſſerit. Alii tamen malunt *sive ſecus.*

255, 1. *Futurum ſatis.* Manutius mallet *factu-rum ſatis*, ut ſubaudiatur *me.*

259, 14. Stomacho laborans.

260, 21. *Fieri a te judicabo.* Ita regii codices. Vulgati omittunt medias voces, quæ vix ſubintelligi poſſunt.

261, 11. *Ut te Leucadem deportaret.* Ita cum Grævio regii codices. Vulgò *deportares.*

263, 18. *Decembris.* Ita codex unus e regiis, ut voluit Manutius, & ordo poſtulat dierum. Mendosè vulgati *Novembris.*

Ibid. 25. Periculi quidem expertia, ſed diuturniora.

264, 10. Frigus autem tenui cuti inimicissimum.

265, 27. *Vellem vitaſſes.* Ita codices regii, pro vulgato, *velim vitaſſes.*

267, 6. *Pomponius.* Atticus. Ita rectè Manutius emendavit Vulgatum, *Pompeius.* Eſt enim anni 708. hæc epiſtola.

Ibid. 12. Verum. Docui te unde fides dicta sit, quòd ſcil. fiat id, quod dictum eſt. De promiſſa manumissione.

268, 16. *Adhuc.* Mallet Frid. Gronovius *ad hoc*, i. e. eò uſque impudens.

269, 27. *Invaſerat furor . . . improbis.* Ita e regiis unus cum Victorii codicibus, & ſic edidere Manutius & Lambinus. Priùs excudebatur, *improbos, ſed etiam hos.*

270, 16. *Trinundinum.* Per trium nundinarum tempus, quo temporis ſpatio leges jubebantur promulgari, & proponi nomina eorum qui magiſtratus erant petituri, ut populus interea videret, quid e re ſua eſſet.

273, 8. *Ummidium.* Ita nomen ſcribitur in antiquis lapidibus. Vulgati præferunt *Ummium*, aut *Mumium*, ignota Romanis nomina.

Ibid. 16. *Dies promiſſorum adeſt.* Manumiſſiones promiſſæ. *Quem etiam repræſentabo.* Antevertam.

275, 11. Regula, norma. 12. Improprium, alieno loco poſitum.

Ibid. 21. Me a colloquio ſeparavi. Alii legunt ἀπωμίλησα, uſus ſum.

276, 9. Tranſpirationem, quæ fit per ſudorem.

Ibid. 18. Concoctionem, vitationem laſſitudinis, ambulationem moderatam, oblectationem, ſolutionem alvi.

Ibid. 21. *Parhedrum.* Propriè aſſeſſorem. Videtur loqui de olitore vicino.

Ibid. 27. *Mothonem.* Alium ejuſdem vicinitatis olitorem. Ita nomen ſcribunt regii codices, pro vulgato *M. Othonem. Abutor coronis.* Nihil moror floreas ejus coronas.

277, 14. *Si quid poteſt.* Victorius & Manutius, *si quid potes.*

279, 9. *Mihi ſucceſſa.* Hæc verba delent H. Ste-

phanus & Lambinus, & poſſunt abeſſe sine detrimento ſententiæ.

Ibid. 30. Diſquiſitione.

280, 9. Quæ igitur ad nos pertinent, hæc ſunt.

Ibid. 13. Apertè. 15. Studium, propenſa voluntas.

281, 10. *Hypomnematis.* Commentariis.

Ibid. 12. De litteris inter nos diſputare.

282, 1. *Interpoſitio.* Sic vocat verba inter lineas inſerta, quibus Cicero laudibus efferebat facinus aliquod magni & conſtantis animi, quod ediderat Cato quadrimus.

Ibid. 23. *Ut loqui non poſſit.* Jocus: nam epiphora officium impedit oculorum, non linguæ.

Ibid. 28. Repentinis terroribus.

283, 2. Tumultum facit.

Ibid. 7. Genu tibiâ, ſupple propius eſt: proverbium, quo significatur ea magis eſſe curanda, quæ nos propiùs attingunt.

291, 7. *Attollere poſſit.* Ita cum pleriſque mſſ. regii. Priùs legebatur, *excolere poſſit.*

292, 15. *Præſtare.* Verbum juris. Aliquem præſtat, qui pro eo prædem, vadem ſe conſtituit, quique periculum, quod ex eo timetur, in ſe recipit.

Ibid. 23. *Allienus autem noſter eſt.* Ita Urſini liber, cui proximè accedunt regii, qui tantùm mendosè ſcribunt, *Accienus.* Vulgati vitiosè, *halienus autem noſter*, sine verbo *eſt*, quod vix abeſſe poteſt.

293, 8. *Quum hi mores ... ad lenitatem, & ad ambitionem.* Et infrà, *finibus iis, quos præſcripſi.* Ita codices regii, quæ quidem videtur eſſe manus Ciceronis.

Ibid. 31. *Cautionem etiam diligentiorem.* Ita Faernus & Urſinus emendarunt vulgatum, *cautiorem etiam ac diligentiorem.*

294, 4. *Sit annulus tuus, non ut vas aliquis*, qui ſcil. pro te fidem ſuam interponeret, *ſed tamquam ipſe tu*; ita ut, quidquid obsignatum erit annulo tuo, id ſcias per teipſum præſtandum eſſe, non per vadem. Ita Robortellus, & sic edidit Verburgius. Alii malunt, *non ut vas aliquod*, ſenſu perquam obſcuro.

295, 12. *Provinciales viri.* Cives Romani, qui negotiorum ſuorum cauſâ in provincia ſedem ſuam poſuerant.

301, 15. *Illo populari acceſſu ac tribunali.* Fortè *illo populari acceſſu ad tribunal.*

305, 25. *Publicis malè redemptis.* Scil. publicani, cupiditate prolapsi, vectigalia nimiùm magno conduxerant & redemerant a cenſoribus.

307, 1. *In pactionibus faciendis.* Paciſcebantur publicani cum ſociis de modo, de re, de tempore &c. *Lex cenſoria* redemptoribus certas conditiones præſcribebat, & ita cavebat ſociis, ut tamen aliquando ipsis utile eſſet eam non ſpectare legem.

309, 14. *Ut te antè compares.* Redundat quidem iterata hîc conjunctio *ut*; id autem eleganter fieri ſolet, quoties multa interponuntur.

311, 7. *Quoniam ejuſmodi theatrum.* Addunt vulgati *totius Asiæ*, quas voces e margine in ipſum contextum immigraſſe rectè vidit, delevitque Manutius.

313, 14. *Tamquam tertius actus.* Actum vocat tertiam & extremam fabulæ partem, ſeu concluſionem, quæ debet eſſe perfectissima.

314, 20. Sed ſemper quemdam virum ingen-

tem, ſupple, *exiſtimabam huc venturum.* Odyſſ. à 513.

315, 14. Simpliciter, ingenuè.

316, 10. *Dionyſopolitas.* Ita nomen ſcribitur in vetuſtis monumentis. *Qui erant inimicissimi*, ſupple *tui*, non autem *mei*, ut vulgò editur.

317, 22. *Fumo.* Mallet Urſinus *furno.*

319, 1. *Nimiùm te inexorabilem.* Ita regii codices, & veteres editi. Manutius & Lambinus dederunt *exorabilem.*

320, 3. *Apollonidenſes*, & infrà, *Apollonidensibus... præſcribas.* Ità rectè codices regii, pro vulgato, *Apollonidienſes*, & *Apollonidiensibus... perſcribas.*

Ibid. 10. *Prætor ſolet judicare deberi?* Jus dicebat prætor, judicabant autem judices a prætore dati.

Ibid. 18. *Incommodaturum.* Ita codices etiam regii, & sic Quintus potuit ſcribere; quod poſtea mutatum eſt in *incommoda laturum* aut *daturum.*

321, 27. Rectam navem, ſupple, *dum teneam* &, ſemel mori.

Ibid. 30. *Quæ ſunt nonnulla &c.* Non ad verba, ſed ad ſententiam reſpicit. Ita cum Victorio codices regii. Alii malunt, *quæ ſunt nonnullæ &c.*

322, 25. *Vel in piſtrinum.* Uſitatius eſſet *an*, ſed vulgatum conſtanter retinent ſcripti codices.

324, 3. *Horum regum.* Pompeii, Crassi & Cæſaris.

326, 5. *Propè fratrem.* Hæc verba delent Manutius & Malaſpina, & quidem aberant a codice pervetuſto Petrarcæ.

Ibid. 17. *Imaginem tuam, quem &c.* Ita Manutius & Lambinus. Vulgò *imaginem meam, quam &c.*

Ibid. 29. *Te præſidio.* Videtur excidiſſe vox, ut ſit, *te tibi præſidio eſſe volui.*

328, 13. *Genere ipſo pecuniæ.* Placeret Manutio, *genero ipſo, pecuniâ*, ut C. Piſonem generum ſuum ſignificet.

329, 13. *Qui in te erat collatus.* Quaſi tunc pecuniam contra leges dediſſet.

330, 1. *Orbitas afferet.* Ita regius codex uterque pro vulgato, *affert.*

Ibid. 23. *Cautum meum conſilium defuit.* Ita dedimus ex emendatione Malaſpinæ. Nihil ſani eſt in vulgata lectione *fuit.*

331, 19. *Etiam prætorum, timor publicanorum, arma.* Locus hic in vulgatis peccat malâ interpunctione.

332, 7. *Velle Lentulum.* Ita regius optimus. Alter mendosè cum vulgatis, *vel Lentulum.*

Ibid. 15. *Non enim gladiis tecum.* Ita ex uno codice dedimus, ut ſenſus poſtulat. Vulgò editur *mecum.*

334, 11. *In illo cœpit dimittere.* h. e. in poſtremis illis verbis Lupus cœpit dimittere ſenatum. Ita regius codex optimus, ut conjecturâ præcepit Manutius, qui rectè mendi arguit vulgatam lectionem, *Milo cœpit dimittere.* Tunc enim Milo privatus erat, nec proinde poteſtatem habebat dimittendi ſenatum.

Ibid. 24. *Ut ipſi judices per prætorem urbanum ſortirentur.* h. e. præſente, ac ſortitionem regente prætore urbano. Ita locum exhibet regius codex uterque, pro vulgato, *ut ipſe judices per prætorem urbanum ſortiretur*, ſenſu impedito & obſcuro.

335, 14. *Græcoſtasi.* Locus fuit antè curiam, de quo Varro.

337, 29. *Si iſta expedis.* Ita e regiis codicibus unus, & eódem alludit alter cum pleriſque mſſ. in quibus ſcribitur, *si iſta expedit*, unde vulgatum, *si ita expedit.*

339, 7. *Cum auctoritate peregerat.* Videtur legendum eſſe cum Manutio, *cum auctoritate ſemper egerat.*

340, 3. *Bonorum virorum.* Vulgati vocem omittunt poſteriorem, quam ſervant regii codices, ex quibus infrà dierum numeros repoſuimus, ut ordo rerum poſtulat.

342, 1. Procuravi, providi *quiddam* opportunè.

344, 10. *Erat exiturus.* Significat ſcriptam eſſe epiſtolam exeunte die illo, quo Latinæ feriæ confectæ erant.

345, 25. *Ex forma.* Quam Minucius fecerat, ſuprà ep. 2.

346, 10. Ancipitem anſam, quum ſcil. duarum rerum rationem habemus, quarum una cum altera vix poſſe videtur consiſtere, ita ut ad utramque parati ſimus.

347, 28. *Unum accidit ... incommodum.* Ita regii codices, pro vulgato, *incommodè.*

348, 1. *Tres ſententiæ deterrimæ.* Vulgò *teterrimæ.* Regios codices ſequimur.

350, 7. Sincerum, integrum.

Ibid. 11. *Aqua hæret.* Quò me vertam neſcio. Ducta ſimilitudo a clepsydris, in quibus aqua hæret interdum immobilis.

Ibid. 21. *Librum meum.* Qui ſit ille ignoratur. Tres libros de ſuo conſulatu ſcripſerat Tullius, eoſque a trium muſarum nominibus appellarat, in quibus ex lib. 1° de Divinatione conſtat fuiſſe Uraniam. Itaque infrà, ubi codices vitiosè ſcri-

bunt *de noſtra curantia*, emendavit Malaſpina, *de noſtra Urania.*

351, 26. *Quam ego dixeram.* De qua tecum antè locutus fueram, ne ſcil. qui præturam per ambitum cepiſſet, ei propterea fraudi eſſet. Cavebant nempe ſibi a legibus, qui Catoni Vatinium, integerrimo civi omnium nequissimum anteferri volebant.

352, 10. *Anteis mehercule mihi.* Præſtituis mihi quâ tecum ratione agere debeam. *Docere videris iſtius generis humanitatem*, quâ inter nos minimè utendum eſſe ſtatuo. Ita locum dedimus ex optimo codice regio. Lectio vulgata, quam quis ex corruptis mſſ. concinnavit, videtur nihil habere ſani: *an te Ateius? Mehercule mihi docere videbaris &c.*

Ibid. 16. A muſis percuſſus, vulneratus.

Ibid. 21. Oppoſitam voluntati meæ.

Ibid. 22. *Iterumque ceteri omnes.* Ita cum Victorio codex idem regius. Vulgò editur, *iterum Cicerones.*

353, 3. Si in terra vixiſti. *Et* mitte omnes. Quid ſibi velint hæc Græca ex incerto auctore, neſcire ſe fatentur interpretes, quia totam ſententiam non adſcripsit Cicero.

Ibid. 16. *Ac ne rudem.* Lambinus ex conjectura, *ac ne tutam quidem etiam nunc.*

Ibid. 24. *Ab area Cyrea.* In qua Cyri architecti ſtructores opus faciunt. Nihil occurrit melius hac lectione, quam Oliveto debemus. Corrupti hoc loco codices, in quibus ſcribitur *araysira*, *araxira &c.* Vulgò *ab area Syra.*

354, 17. *Hallucinari.* Temerè aliquid effundere. Regii codices ſcribunt *vaticinari.*

Ibid. 18. *Securi Tenediâ.* Alludit ad illam sive fabulam sive hiſtoriam de Tenne rege, a quo in-

ſula nomen accepit, qui ſecurim geſtans lites audire ſolebat, eumque, qui feciſſet injuriam, ſecuri percutere. Inde proverbium de *Tenedia ſecuri*, in iis rebus, quæ præciduntur.

Ibid. 29. *Ita ſunt multis ingenii luminibus.* Ita regii codices cum Manutio. Alii *lita ſunt.* Victorius dedit ex conjectura *non ita ſunt.*

355, 27. *Interpolet.* Detritam reficiat.

358, 15. *Redeo.* Hanc vocem, & infrà voces *locuti ſunt* delet Muretus, quem vide Var. Lect. 2, 5.

359, 8. *Dediſſe:* Minima hìc debet eſſe diſtinctio.

Ibid. 13. Libros de republica.

Ibid. 28. *Cicerone noſtro minore.* Ultimam vocem delet Manutius, tamquam gloſſema adſutum ad illud *noſtro.*

360, 16. *In exercitu veſtro.* Ita codices regii. Vulgò *in exercitu noſtro.*

Ibid. 28. *Laude Nonis.* Ita probantibus Manutio & Lambino emendavit Sigonius vulgatum *Blandenonæ.*

362, 11. *Vadimonium concipere.* Scribere formulam, quâ vadimonium poſtularetur & promitteretur.

Ibid. 14. *Rogatus.* Ut ad Cæſarem ſcriberet.

Ibid. 31. Talia ærumnoſum bellum efficit.

363, 1. *Calamo & atramento.* Certo certius eſt hoc eſſe initium novæ epiſtolæ, ut vidit Malaſpina. Et quidem in uno e regiis codicibus disjungitur a ſuperiori.

Ibid. 2. *Chartâ etiam dentatâ.* Dente politâ & lævigatâ.

Ibid. 12. Aptè ad rem gerendam, ut homo in uſu rerum verſatus.

Ibid. 16. *Id eſt, utrùm voles*, celeriter venias, *ut diximus, ad expediendum te, an; si cauſa sit, commorere.* Ita codex unus e regiis, cui ferè conſentit alter, quibus ex verbis aliquis ſaltem elicitur ſenſus, si tamen, pro *ad expediendum te*, legas *ad expediendum me*, ut ſequentia videntur poſtulare. Vulgò editur, *utrùm voles, ut dixerimus, ad expediendum te, si cauſa sit, commorere.*

Ibid. 27. *Nec laborant, quòd mea conſcientia copiarum.* Hæc corrupta sic refingebat Lambinus, *noſtri inimici laborant, quòd mira eſt conſenſio copiarum &c.*

364, 9. *Sed illud malo tamen, quod putas.* Pro his corruptis, unde nihil elici poteſt, Lambinus ex conjectura reſcribebat, *ſed illud malo tamen, quod putas magis eſſe e re tua. Etiam magni æſtimo ἀμφιλαφίαν illam tuam.* Vide ſuprà ep. 6. *& exſpectationem debitorum tuorum.* Exſpecto enim, ut quæ promiſſa mihi debes, re perſolvas. Promiſerat autem Quintus facturum ſe, ut Cæſaris primùm, deinde aliorum, qui erant de cohorte & de exercitu Cæſaris, benevolentiam Marco fratri conciliaret.

Ibid. 17. *Coitione.* Vide Att. 4, 17 & 18. *Scaurus unum vincere.* Hoc unum intendit Scaurus, ut vincat competitores.

Ibid. 20. Supra veritatem.

Ibid. 27. *Plus unus Cato fuerit.* Ita conſtanter codices. Faernus reponebat *potuerit* ex loco ſimili Att. 4, 13.

365, 9. *Quum autem meâ, paulùm.* Ita regius codex uterque, ſenſu aperto: at obſcuro vulgati, *nullum.*

366, 10. *Concœnatores Sophoclis.* Erneſto non

placet hic intelligi fabulam Sophoclis, ſed magis *paraſitos*, qui Plinio lib. 2, ep. 16 dicuntur σοφοκλεῖς, Laudicœni, qui cœnulæ causâ, quamvis indignos impensè laudant. Scripſerat Quintus in convivio habuiſſe ejuſmodi convivas, quos tamquam in ſcena lepidè & feſtivè luſerat. Reſpondet frater ſibi tamen minimè probari, quæ in illo convivio dicta & facta eſſent.

Ibid. 20. Argumentum. 26. Noctuam Athenas *mitto*.

367, 2. Scripta indiligentiùs, ſegniora. 4. Stilus, ſcribendi genus. 6. Ingenuè, liberè.

369, 16. *Nunc hoc vel honeſtæ teſtudinis, vel valde boni æſtivum locum obtinebit.* Ita regius codex uterque. Pro *æſtivum*, dedimus *æſtivi*, monente Turnebo. Alii aliter emendant vulgatum, *vel honeſtàte teſtudinis.*

Ibid. 23. *Aſſa.* Laconicum, ſive locus, in quo ſudor elicitur.

370, 14. *Viridicatâ.* Arbuſtis ſemper virentibus cinctâ & diſtinctâ. Novum videtur & ſingulare verbum, quod tamen adſtruunt codices. Turnebus divinabat, *vindicatâ*, h. e. liberatâ & purgatâ, ut amœnitatem habeat.

Ibid. 23. *Tribus millibus.* Ita cum Victorio codex regius uterque. Enormis eſt in vulgatis numerus.

371, 20. *Tamquam philoſopha*, & paulò poſt *conveſtivit.* Ita cum Urſino regii codices, pro vulgato, *philoſophia* & *conveſtit.*

Ibid. 30. *Apodyterio.* Loco, ubi lavaturi veſtimenta deponebant in balneis.

373, 7. *Hippodamis.* Qui equos domant.

374, 16. *Me ad eam reſcribere.* Ita cum aer no & Urſino regius codex optimus, &

ſic quoque maluit Malaſpina, pro vulgato *ad eum*.

Ibid. 20. *Libros omnes meos*. Mediam vocem omittunt vulgati, quam ſervant regii codices.

377, 5. *Illius ille caſus*. Id videtur intelligendum de morte Juliæ Cæſaris filiæ, quæ Pompeio nupſerat.

Ibid. 9. *Cum Publio*. Clodio. Ita codex regius uterque, pro vulgato *Publilio*.

Ibid. 19. Poſteriores cogitationes.

379, 18. Noſce quemadmodum alio uſus fuerit, alium tractarit.

Ibid. 30. Partem quamdam ab argumento propoſito ſejunctam; interpoſitum aliquid & inſertum.

381, 31. Infelicem exitum.

382, 9. *Magna res in motu eſt*. Ita regii codices cum Victorio & Manutio. Alii *magno res in motu eſt*.

385, 1. Philoſophicis quæſtionibus magis refertum.

386, 12. *Et Cato*. Non ille M. Cato, qui poſtea dictus eſt Uticenſis, vir omnium fortiſſimus & conſtantiſſimus, qui hoc anno prætor fuit: ſed alius eodem nomine, homo ſordidus, & nequiſſimus adulator. *Is diruptis*. Lege omnino cum Malaſpina *diremptis*. h. e. dinumeratis.

387, 23. Afflatus divinus.

388, 16. *Quàm vellem*. Hæc verba meliùs abeſſent, nisi malis legere *quod vellem*.

Ibid. 24. Martem ſpirans.

390, 30. Argumenta.

391, 17. Semper fortiter agere & aliis præſtare. Ili. λ 203.

392, 24. *Et* plenus *quæris*, h. e. & quæris ab

aliis mutuari verſus, qui tibi tantâ ubertate naſcantur. In his ſequimur codicem regium. Alii malunt κλέ☉ laudem, aut χρέ☉ æs alienum.

Ibid. 29. Noſce teipſum.

393, 1. *Habes ad duas epiſtolas proximas.* Ita codices regii, ut voluit Urſinus. Vulgò *habeas* aut *habes*, omiſsâ præpoſitione.

Ibid. 11. Die Autumnali, quum abundantiſsimam effundit aquam Jupiter, hominibus iratus, qui per vim in ſoro obliquas pronuntiant ſententias, juſtitiam autem expellunt, deorum iram non curantes. Ili. π' 385.

394, 20. *Plura ponuntur in ſpe.* Plura nobis a Cæſare oſtenduntur, *quàm petimus : reliqua*, h. e. quæ excedunt vota noſtra, *ad jacturam reſerventur*, eo numero habeantur, quorum jacturam æquo animo ferre, & quibus carere facilè poſſimus. Vide ſuprà ep. 5. Hæc eſt lectio regiorum codicum, quam anteponendam eſſe duximus vulgatæ. *Plura ponuntur in ſpe, quàm in pecuniis : reliqua ad jacturam ſtruentur :* quorum verborum qui ſenſus hoc loco eſſe poſsit, non aſſequimur.

395, 26. *Meſſallam Cæſari præſtabo.* Spondere non dubitem Meſſallam, qualem optat Cæſar, fore conſulem.

396, 7. *Per me deterruit.* Scil. Pompeius, ne Junianus legem promulgaret de dictatore creando.

Ibid. 13. *Scripto meo.* Oratione a me compoſitâ.

Ibid. 26. *Magiſter.* An quia Milo dictator erat Lanuvii, aut magiſter alicujus auctionis, ac fortaſſe ſuæ?

397, 5. Tunc mihi dehiſcat *lata tellus.* Ili. δ' 182.

Ibid. 26. Hic autem ſic inſanit, ut jam ferri non poſſit. Odyſſ. *ί* 350.

Ibid. 27. *Conſiderantiam.* Vox corrupta. Manutio veniebat in mentem, *inconſiderantiam.*

398, 17. Obiter.

399, 2. Poema.

Ibid. 6. *Quid ſi cæmentum &c.* Manutio non placet hæc a poemate ad ædificium ſubita tranſitio, nec dubitat quin hujus partis, in qua de Quinti agitur villa, initium deſideretur.

Ibid. 13. *Nilus.* Nilos, Euripos vocabant rivulos e diverſis partibus in ſubjectam piſcinam confluentes.

Ibid. 18. *In unciis firmiſſimum tenuerat.* Noluerat mutare conſilium de bonis ſuis in duodecim partes inter coheredes dividendis.

Ibid. 22. Sed ille defletus ſit.

400, 2. Luculentiùs, & majori ſignificatione. Addunt vulgati *dicam*, quam vocem delevimus, quæ nec in regiis, nec in ullis aliis mſſ. teſte Manutio, reperitur, & meliùs abeſt.

403, 3. *De Antoniis.* Regii & plerique alii codices ſcribunt *de Catoniis* : unde rectè Malaſpina cenſet ſcribendum eſſe *de C. Antonio*, ſeditionis in Macedonicis legionibus auctore, cui Brutus ſemel atque iterum pepercit.

Ibid. 14. *Maximo otio.* Manutius reponebat, *maximo animo*, Lambinus autem *maximo odio.*

405, 11. *Sed hæc te malo ab aliis.* Addunt vulgati *audire*, quod verbum ignoránt codices etiam regii, & veteres editi.

408, 8. *Tuæ virtutes unum hoc deſiderant.* Ita regius codex uterque. Vulgati voces *tuæ virtutes* aut omittunt, aut jungunt cum ſuperioribus.

Ibid. 13. *De conſulatu.* Has voces rectè de-

let Faernus. *Ne Cæſar tuus altiùs ſe eſcendiſſe putet ... quàm ... inde ... eſcenſurum.* Ita dedimus ex utroque regio codice. Mendosè vulgati, *adſcendiſſe ... quàm ... deſcenſurum. Eſcendere* pro *adſcendere* dici notum eſt.

Ibid. 25. *Culpæ me reum ſubjicies.* Ita regii codices, & plures alii, teſte Gronovio, pro vulgato *facies.*

410, 18. *In veſtrum collegium.* Pontificum minorum. Erat quippe Brutus pontifex.

412, 14. *Quàm eſt æquum.* Aliquot locis ordinem verborum ſequimur, quem præ ſe ferunt regii codices, ne quis fortè aliquid a nobis nutu proprio innovatum eſſe exiſtimet.

Ibid. 24. *A Tillio.* Ita nomen ſcribi debet, non ut in vulgatis, *Tullio.* Vide Periz. Animad. Hiſt. 8.

413, 18. *Quàm eſt Bibulus.* Sic habent codices regii, pro vulgato, *quàm Bibulum.*

415, 6. *In meo luctu.* In obitu Tulliæ filiæ.

417, 7. *Socerum.* Q. Fufium Calenum, de quo Phil. 8 & 10.

418, 21. *Veſtrorum edictorum.* Bruti & Caſſii, de quibus Phil. 1.

419, 12. *Præſidiis.* Ita regii codices, & Gruteri Pal. 4. Vulgò *principiis.*

420, 11. *Nam qui in Achaia congreſſus primò, Dolabellâ &c.* Ita regius codex optimus, pro vulgato, *congreſſus, P. Dolabellâ.*

Ibid. 20. *Huic perſuadere cupivimus.* Sic habet regius uterque codex, idque præſtat vulgato, *huic perſuadere cœpimus.*

421, 4. *Et dignitate ... perfuncturus es.* Vulgò *& dignitatem ... perfuncturus es :* quod meritò ſcrupulum movit Manutio & Lambino. Regiis co-

dicibus obſequimur. Sic Fam. 4, 5. *omnibus bonis propè perfunctam eſſe.*

424, 16. *Qui hoc vel a Cicerone.* Ita codices regij & Baliolenſis. Vulgò, *qui hoc vel a te, vel a Cicerone.*

425, 22. *Tecumque deducas.* Ita regius codex uterque cum Victorio. Alii *adducas.*

428, 18. *Inimicus otii.* Ita codices regii, & editi veteres. Recentiores præferunt *otio.*

430, 7. *Grati reperiuntur.* Lectionem hanc mſſ. præpoſuimus vulgatæ, *reperimur.*

Ibid. 31. *Non probabatur.* Ita regius codex uterque pro vulgato, *non probatur.*

434, 6. *Pudet conditionis ac fortunæ.* Ad quam nos vocas, si pro nobis ſupplicandum sit Octavio.

436, 21. *Nulla cura ab aliis adhibeatur.* Ita cum Manutio codex unus e regiis. Vulgati omittunt voces *ab aliis.*

439, 26. *Quæ si aliter eveniunt.* Conjunctionem *si* quam ignorant regii codices, & ab omnibus ſuis mſſ. abeſſe teſtatur Malaſpina, delevimus.

440, 24. *Quoniam me flagitas.* Ita regius uterque codex, pro vulgato, *quoniam efflagitas.*

441, 12. *Beſtiam.* Qui sicarium vocabat Ciceronem, quòd in conſulatu conſcios Catilinariæ conjurationis occidi juſſiſſet.

Ibid. 25. *Non dominationem, non &c.* Legendum videtur, ut monuit Olivetus, *non dominationem, non dominum, ſed Antonium timentis sint.*

Ibid. 30. *Eum* (ſcil. Octavium) *pudeat concupiſcere fortunam, cujus nomen ſuſcepit? Conſularis hoc, aut Ciceronis eſt?* Ita dedimus ex optimo codice regio, idque præſtat vulgatæ lectioni.

442, 9. *Ex Flavio noſtro.* A quo appellatus Atticus, ut ærarium ab equitibus Romanis, Bruto & ſociis conſtitueretur, abnuit. Vide Corn. Nep. cap. 8.

443, 17. *Dubia.* De profligato Antonio.

Ibid. 31. *Diligi ſe.* Pronomen *ſe* omiſſum in vulgatis reſtituimus ex regiis & Faerni codicibus.

453, 21. *Non erit.* Nempe commorandum iſtic ubi es.

460, 10. *Aggrederer.* In patiendi ſignificatione, ut notat Priſcianus.

461, 26. *Non de exercitu retinendo tueri.* Lege ex conjectura Lambini, *non te ... tueri.*

464, 24. *Antiquissimum Scythis oriundum.* Hæc de Anacharsi philoſopho Scytha dici putat Junius.

466, 19. *In Catonem noſtrum transferamus illim aliquid. Illim* pro *illinc* antiquè dici notum eſt : & tamen inde irrepsit vitium in vulgatis, in quibus editur, *in Catonem noſtrum transferamus illinc mali aliquid.*

Ibid. 26. *Favorem.* Hoc exemplo Quinctilianus docet *favoris* vocabulum primùm a Cicerone uſurpatum eſſe.

467, 29. *Delitis.* Antiquè pro *delctis.*

469, 6. *Quo die Antonius Cæſari.* Nempe diadema impoſuit. Vide Phil. 2, 85.

Ibid. 8. *Deliciis.* Aſcensius volebat, *delicatiùs ingredienti molles.*

471, 7. *Teſqua.* Loca ſunt, inquit Feſtus, augurio designata.

Ibid. 8. *Ferem.* Apud Fortunatianum pro *ferem* reponit Patricius *fæcem.*

472, 11. *Iſta tamen æquabilitas.* Ita monente Oliveto dedimus pro vulgato, *ita tamen &c.*

Ibid. 25. *Arcera.* Plauſtrum eſt ruſticum, inquit Nonius, tectum undique, quaſi arca.

473, 8. *Formicas ſolipugas.* Alii legunt *ſolivagas.*

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE 1818

925139

Digitized by Google